

CAP/69

శ్రీరస్తు

జైమినిభారతము

సిల్లాలమట్టి పినపీరభద్రకవి

కృతము

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచే ప్రకటితము.

All Rights Reserved.]

[Price Rs. 2-8-0

CI

REHBERİ 188

శ్రీ రస్తు

జై మి ని భా ర త ము

పిల్లలమట్టి పినవీరభద్రకవి

కృ త ము

చెన్నపురి :

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్

వారి చేరబ్రకటితము.

1953

All Rights Reserved.

61
11

Printed by
V. VENAKTESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
AT THE 'VAVILLA' PRESS
Madras.—1953.

పీఠిక

పిల్లలమట్టివంశసంభూతుడై, గాదయామాత్యునికుమారుడై, పెదవీరన్నకనుజుడై, భారతీరీధులకు శిష్యుడై యొప్పు నీపినవీరభద్రున జై మినిభారతాశ్వమేధపర్వమును దెనిగించిన సత్కవిశిరోమణి. ఈతనికవిత్వ మసమానమై, గంభీరతాత్పర్యా లంకృతమై యొప్పుచున్నది. ఈసత్కవి శృంగారశాకుంతల మనునామాంతరము గల శకుంతలాపరిణయమును రచించెను. ఇవిగాక మఱియుఁ బెక్కుగ్రంథములు రచించినట్లు శకుంతలా పరిణయమునందలి యీపద్యమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

సీ. “రచియించినాడవు రమణీయవాగ్మీతి

నవరసదర్పణం బభినవముగఁ

బలికినాడవు తేటపడఁజేసి నారదీ

యము సత్కవిశ్రేణి యాదరింపఁ

జెప్పినాడవు శేముషీవిశేషంబున

మాఖమాహాత్మ్యంబు మంజుఘణితఁ

గావించినాడవు ఘనబుద్ధిమానసో

జ్ఞానసారముసముల్లసితశయ్య

తే. భారతీరీధయతిసార్వభౌమగురుకృ

పాతిశయలబ్ధకవితావిభూతి గలిగి

గౌరవముఁ గాంచినాడవు కవులచేత

విపులచాటూక్తి నిర్మిద్ర వీరభద్ర.”

అశ్వమేధపర్వమును సాళువగుండ నృసింహభూపాలునఁ
కంకితము చేసెను.

పినవీరభద్రున భారతకవులతో సరిపోల్పుఁ దగినవాఁడు.
ఇటీవలికవు లీతనికవిత్వమును మేలుబంటిగాఁ గైకొనియున్నా
రనుట నిర్వివాదాంశము. ఇతఁడు స్వప్నములో భగవంతుఁడు
ప్రత్యక్షమయి జైమినిభారతమును దెనిగించి నాభ క్తుఁడగు.
నృసింహనరవిభునకు నంకితముచేయు మని యనుజ్ఞయిచ్చిన
శ్లేల చెప్పుకొనలేదో తెలియరాకున్నది. ఎందఱో స్వప్న
మునఁ దోచి గ్రంథరచనకుఁ బ్రోత్సాహముచేసిన కరుణా
నీరధి భగవంతుఁ డీమహాకవి కేల ప్రత్యక్షము కాలేదో బోధ
పడకున్నది.

సామాన్యముగఁ గవులు తమయభీష్టదేవతకరుణవలనఁ
దమకుఁ గవితాశక్తి యలవడినట్లు చెప్పుకొనునాచార ముం
డఁగా నీమహాత్ముఁడు తాను భారతీర్థ శ్రీచరణకరుణాపాత్రుఁ
డయినట్లు చెప్పుకొనుటం జూడ నీతనికి గురువునందు దృఢభక్తి
గల దని స్పష్టమగుచున్నది.

“భాషజ్ఞులకుఁ బరావశ్యంతి మధ్యహవై ఖరు లేచేవివర్ణసరణి”

అను సరస్వతీధ్యానఘట్టమునుబట్టి చూడఁగా నీతఁడు శారదా
మంత్రోపాసకుఁ డనియూ, మంత్రతంత్రరహస్యవేత్త యనియుఁ
దేటపడుచున్నది.

ఇక్కవి తనకవిత్వమునుగూర్చి యిట్లు చెప్పుకొనియున్నాడు.

“అల్లననిచ్చుచెంగలువలందు రజం బనుకప్పురంబువై
జల్లంగఁ జల్లనై వలచుసౌరభమున్ వెదచల్లుభావమున్
పల్లవహస్తచక్కుఁగవపయ్యెద జీబుగఁ దోచుభాతిగాఁ
బిల్లలమట్టివీరన యభిజ్ఞుఁడు చెప్పఁగ నేర్పుఁ గబ్బమున్.”

ఈతని యన్నయుఁ దండ్రియుఁ దాతయుఁ గవులైనట్లు
ఈ క్రిందిపద్యమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

క. “తాతయుఁ దండ్రియు నగ్ర
భ్రాతయును దాను భుననభాసురకృతిని
ర్జితలు పిల్లలమఱివి
ఖ్యాతునిఁ బినవీరుఁ బోలఁగలరే సుకవున్.”

గ్రంథమంతయుఁ జదివిచూడఁగాఁ బై పద్యములలోని
యర్థము స్థానక మని స్పష్టము గాకమాన దని మూటికి ముమ్మా
టికి నిరాఘాటముగాఁ జెప్పవచ్చును. శ్రీనాథాదిసత్కవు లితని
కాలమునకు రమారమి సమకాలమున నుండినవారు కాఁబట్టి
పూర్వకవిస్తుతిలో వారినిఁ జేర్పలేదు. అప్పటికి భారతకవులు
నాచనసోమన ప్రాచీను లని తోచుచున్నది.

కవిచరిత్రమువలన నీతఁడు రమారమి నాలుగువందల
నలువది సంవత్సరములక్రిందట నున్నవాఁ డని తేలుచున్నది.
కృతిపతి కాలము మొదలగువిషయము లిట ననవసరము గావునఁ
జర్చింపలేదు.

ఈ పినవీరభద్రనమహిమలనుగూర్చినకథలను బలువురు
పలువిధములుగఁ జెప్పుచున్నారు. అం దొక్కదానినిమాత్రము

వ్రాసెదను. సాళువగుండ నృసింహభూపతి యొకనాడు జైమిని భారతమునందలి యశ్వమేధపర్వమును దెనిగింపఁగలవా రెవ్వరని సభలో నడుగఁ బండితులందఱు నేకవాక్యముగఁ బిల్లల మఱి పినవీరభద్రున నివురుగప్పిన నిప్పువలెఁ దనమహిమ గాన రాకుండ నున్నాఁడనియు, నతఁ డిప్పనికి వ్రుతియనియుఁ జెప్పఁగా నానరపతి సబహుమానముగా గారవించి కొంతకాలము గడువు పెట్టి యీకృతి రచింపు మని పంపెనట.

ఆగడువులోపల నీతఁ డక్కార్యమును జేయక తన కిచ్చవచ్చినట్లు తిరుగుచుండెనట. పెదవీరన యెన్నిసారులు హెచ్చరించినను జెవిని వేసికొనక తిరుగుచుండఁగా గ్రంథమును విసిపించవలసినదినము మఱుదిన మైనట్లు అన్న మరల హెచ్చరించెనట. ఆరాత్రి యక్కవి భుజింపక తనపడకగదిని బరిశుద్ధముచేయించి దర్భాసనములు వేసి తలుపు మూసి కూర్చుండి శారదాంబను ధ్యానింపఁగా నాదేవి ప్రత్యక్షమై గ్రంథము వ్రాయ నారంభించెనట. గంటముచప్పుడు పదిమంది వ్రాయుచున్నట్లు కాఁగా పెదవీరన యిది యేమిచిత్ర మని మనసు నిలుపఁజాలక తలుపురంధ్రములనుండి తొంగిచూడఁగా నాదేవి బావగారు తొంగిచూచుచున్నారని లేచిపోయెనట. పినవీరభద్రున కొఱతపడియున్న కొద్దిభాగమును బూర్తిచేసి మఱుదినము సకాలమునకు రాజసభకుఁ గొంపోయి సమర్పించెనట. రాత్రిసంగతి యెట్లొ పండితులకుం దెలిసి సభలోఁ బ్రస్తావింపఁగా నీకవి “వాణి నారాణి” యని యుత్తరము

చెప్పెనట. నీరాణి వాణియైనది వాస్తవమే యని మే మెట్లు నమ్మవచ్చు నని రా జడుగునంతలో నవరత్నమయము లగు కంకణము మెఱయఁ దనహస్తమును శారదాంబ తెరలో నుండి కనఁబఱచి యీతనిమాట సత్యము, సత్యము, సత్య మని పలికెనట. ఆ యద్భుతవృత్తాంతమున కెల్ల రాశ్చర్యపరవశులై కవిని గౌరవించిరట.

“ప్రణవపీఠమున మంత్రపఠంపరలు గొల్వ నుండు నేదేవి పేరోలగంబు

* * * * *

అమ్మహాదేవి వాగ్దేవి నభినుతింతు.”

అని తనభక్తిని శారదాంబావిషయమునఁ గనఁబఱచిన యీసత్కవి “వాణి నారాణి” యని చెప్ప నెట్లు సాహసించెనో తెలియరాకున్నది. వాణీ లక్ష్మీ భవానులయందు మాతృ భావము గలిగియుండుట సర్వజనులకు నైజమైయుండ గురు దేవతాభక్తిపరాయణుం డగు నిష్కహాత్ముఁడు “వాణి నారాణి” యని నోటఁ జెప్పియుండునా యని సందేహము గలుగుచున్నది. ఈకథయందలి సత్యము భగవంతుఁడే యెఱుఁగును. చక్కఁగ నాలోచింప నీకవి శారదాభక్తుఁ డనియు, శారదోపాసకుం డనియు స్పష్టము కాకమానదు.

ఇంతట నీవిషయము నుజ్జగించి యిక్క-వికవితాశక్తిని విచారితము. సంస్కృతమున కిది యెట్టిపరివర్తనమో మూలము దొరకనందునఁ జెప్పఁ వీలపడదు. ఇక్క-వికవిత్యముమాత్ర మస మాన మైనది. ఇందు సంస్కృతాంధ్రపదములు సమానముగ

నున్నవి. కొన్ని తావుల దీర్ఘసమాసములతోఁ బద్యములు
వెలయుచున్నవి. కొన్ని తావుల సులలితాంధ్రపదములు చెన్ను
వహించుచున్నవి. గంగాప్రవాహమువలె నీకవిత పవిత్రమై
గంభీరభావాలంకృతమై శ్రవణానందప్రదమై యలరారుచున్నది.

ఈ క్రిందిపద్యములవలన నీవిషయములు తేటపడఁగలవు.

సంస్కృతపదవైచిత్ర్యము

సీ. “స్ఫటికమణిశిలాప్రత్యగ్రచనాతిబంధురప్రాకారభాసురంబు
పాతాళజలఘోరీపర్యాప్తకల్లోలసుకుమారపరిభోషణోభితంబు
కనకసౌధాంచలకలితముక్తాఫలరాజలీలాగ్రతారాగణంబు
శక్రనీలశిలావిశాలగోపురరోచిరసమయజనితమిథ్యాతపంబు
తే. భువనకాసారకష్టారపద్మకుముద, పుండరీకనీలాత్మలషండసురభి
విపులమధుకరకలనాదవిజితపుష్ప, చాపనినదంబు భద్రావతీపురంబు.”

— ౨ ఆశ్వా. ౪ పద్యము.

మ. “అని చాణూరబకాంతకుల్ సముచితవ్యాహారులై ముందటం
గని రుత్ఫుల్లసరోజహల్లకపరాగస్ఫూరవీచీఘటా
కనదుత్కృజితరాజహంసబకచక్రక్రౌంచసంచారమున్
జనితాంతగపరితాపవారణసుధాసారమ్ముఁ గాసారమున్.”

3 ఆశ్వా. ౬౪ పద్యము.

తెలుఁగుపదములు

సీ. “కొరగించెడు కొండగోఁగుఁబువ్వులచాయ
దీవన్నె గోర్పడం బెట్టు కలిగె

మెఱుగుఁజుక్కలచాయ మించు నీతెల్లని
గురువిందపే రెందుఁ గూర్చుకొంటి
నిగురుగప్పనిచంద్రనిప్పుకై వడి నున్న
దీక్షోడ్డిఱ్ఱాస నీకెవ్వఁ డిచ్చెఁ
బొలసినగబ్బుకంపులు పోదుముట్టెడు
నీనల్లతిరునామ మెచట దొరకె

తే. జడలు మెడమీఁద వ్రేలెడుజల్లితోఁక
నేడ సవరించుకొంటిని బోడకోడె
యనుచు నాడెడుమూఢవాక్యముల కలరి,
శ్రీధరుఁడు వారిఁ గృప నాదరించె నపుడు.”

3 ఆశ్వా. 28 పద్యము.

ఉ. “భృంగి దలంపఁగాఁ బరమభృత్యుఁడు నర్తసఖుల్ విశాచముల్
కంగటికాలు నమ్మఁదగుకై దువు రక్షలు శల్యఖండముల్
జంగిలిగిబ్బవారువము సర్వము నీగతి నెన్నిచూచినన్
మంగళ మేమిబ్రాఁతి పురమర్దన నీకెపుడున్ జయొన్నతుల్.”

౫ ఆశ్వా. ౮౫ పద్యము.

శ్లోషకవిత్వమునందుఁగూడ నీసత్కవికిఁ జమత్కృతి కల
దని యీపద్యమే చాటుచున్నది.

క. “కువలయమనోడ్ఘయును స
త్కవిసేవితయును సుధాప్రకాశయు నై రా
ఘవక్రీర్తి బోలు జాహ్నువి
నవనిజ గని ధన్య నైతి నని కొనియాడెన్.”

౬ ఆశ్వా. ౫౯ పద్యము.

ఇక్కవి పెక్కునీతులను జమత్కారముగఁ బద్యముల
యం దిమిడ్చియున్నాఁడు. అందు గొన్నింటినిమాత్ర ముదాహ-
రించుచున్నాను.

క. “కలనక్ మనవారెల్లఁ
బొలిసిరి నీదుర్ణయమునఁ బోయినయవి పె
ద్దలె నాకును ‘స్త్రీబుద్ధి
ప్రళయాంతక’ యనెడి కలు కబద్ధం బగునే.”

౪ ఆశ్వా. ౫౭ పద్యము.

క. “జనవరుఁడు పురాణములం
దనఘా ‘యభ్యాగతస్త్వయం విష్ణువు’ నా
వినఁబడు నినుఁ జూచిననా
జనార్దనునిఁ జూచినట్ల సంశస మయ్యెన్.”

౭ ఆశ్వా. ౨౦౮ పద్యము.

తే. “చింతతో ‘నటవ్యాం సారసింహ’ యనుచు
నూటయెనిమిదిమాఱు లెచ్చుకొనివరుస.”

౭ ఆశ్వా. ౨౧౦ పద్యము

క. “నీయెడ మముబోంట్లకు నే
లా యేసంశయము ‘దుర్బలస్య బలం రా
జా’ యని పలుకువిశిష్ట
న్యాయము గలుగుట మదార్తి హరియింపఁదగున్.”

౭ ఆశ్వా. ౨౧౪ పద్యము.

ఈ క్రిందిప్రయోగమువలన నిక్కవికి సంస్కృతవ్యాకృతి.
పాండిత్యము కల దని వ్యక్త మగుచున్నది.

మ. “ప్రద్యుమ్నం డసుశాల్వపాటునకు సుగ్రంపశ్యుడై

గీ ఆశ్వా. ౧౮౬ పద్యము.

ఇమ్మహాకవిప్రయోగమున నేలొక్కో వ్యాకరణవిరుద్ధ
ప్రయోగములు కొన్ని కానవచ్చుచున్నవి. అందుం గొన్నింటి
నుదాహరించుచున్నాడను.

క్వార్థకేకారసంధులు

‘రథావతరణాబాసరిం చెదురేగు దెంచినన్.’

గీ ఆశ్వా. ౯౧ పద్యము.

‘ఎదిరిం చాకర్ణరుక్ష్మంభుమండనుడై’

౪ ఆశ్వా. ౧౮౦ పద్యము.

‘మూడు బలునారసముల్ దొడి గాత
పత్రమున్.’

౭ ఆశ్వా. ౭ పద్యము.

‘పుత్రా యెఱిగిట్లు చేయు పితృహాశ్య’

౭ ఆశ్వా. ౫౬ పద్యము.

‘మ్రోయిం చరిఁ జూచి’

౭ ఆశ్వా. ౧౬౭ పద్యము.

‘ప్రయాసమొం దనిమిషరాట్సుతుండు.’

౮ ఆశ్వా. ౧౨౫ పద్యము.

తత్సమసంధులు

‘దనుజగృహీతసీతఁ దనదారని క్రమ్మఱఁ
దెచ్చి యెలఁగన్.’

౬ ఆశ్వా. ౨౯ పద్యము.

‘మరుజేసునితలి వీరమా తఱు.’

౬ ఆశ్వా. ౧౧౮ పద్యము.

మఱికొన్ని వింతప్రయోగములు

‘చుట్టుక’

...

౩ ఆ.

...

౧౦౩ పద్యము.

‘కట్టుక’

...

౩ ఆ.

...

౧౦౯ పద్యము.

'పట్టుక'	...	౪ ఆ.	...	౧౨౩ పద్యము.
'తోలుక'	...	౭ ఆ.	...	౮౨ పద్యము.
'అలందుక'	...	౭ ఆ.	...	౧౧౬ పద్యము.
'ఎత్తుక'	...	౮ ఆ.	...	౨౪ పద్యము.

కువర్ణకమునకు ముం దుకారాంతశబ్దములకు నగాగ
మముఁ జేర్పమికి.

“కుళిందనందనుఁడు పెట్టిన పత్రికచూపి
రాజుకుక్.” } ౮ ఆశ్వా. ౫౭ పద్యము.

ఈతప్పు పోతనగారికవిత్వమున ననేకస్థలములఁ గాననగు.

ఈలాటియపప్రయోగములు కొన్ని యున్నను ఈసత్కవి
కవిత్వము సర్వసుజనశ్లాఘాపాత్రమైయున్న దనుట కిసుమంతయు
సందియము లేదు: పోడశకలాపరిపూర్ణుఁ డగుచంద్రుని కొక్క
కళంకమువలన లోపము గలుగునా.

ఈ పినవీరభద్రున పద్యములను మేలుబంతిగాఁ గొందఱు
కవులు గ్రహించి రనుట యీ క్రిందిపద్యములవలనఁ దేట
పడును.

సీ. “విపులబాహుశక్తి విఠిచే బురారిఁ

దండంబు నానిమిత్తంబకాదె

చలపట్టి దై తేయశాంబరీమృగముమ

స్తముఁ ద్రుంచె నానిమిత్తంబకాదె

పాథోధిగులచే బంధించి కపిసేన

దాఁటించె నానిమిత్తంబకాదె

కదనరంగమున జగద్దోహిఁ బంక్తికంధరుఁ

గూల్చె నానిమిత్తంబకాదె

తే. యట్టిరాముఁడు తాన న న్నడవిలోన

దించి ర మ్మని నిన్నుఁ బుత్తెంచె నట్ల

తీర్చితివి నీవు నన్నప్రతిజ్ఞ నెఱయఁ

బొమ్మ తమ్ముఁడ సాకేతపురమునకుచు.”

శైమినిభా. ౬ ఆశ్వా. ౭౧ పద్యము.

సీ. “దర్శించి పరమేశు ధన్వంబు విజుచుట

నీనిమిత్తమెకదే నీలవేణి

యెలమిలోఁ గపిరాజు చెలిమి పాటించుట

నీకోసమేకదే నీరజాక్షి

విబుధేంద్రసుతుఁ బొంచి వ్రేసి నిర్జించుట

నీకొఱకేకదే నిర్మలాంగి

క్రొధించి సాగరక్షోభంబు నేయట

నీపనికేకదే యాపురంధి)

తే. బ్రహ్మకులజానిఁ బౌలస్త్యపతి గెలుచుట

నిన్నుఁ గైకొంటకేకదే వన్నెలాడి

యకట యవియెల్ల నెంచక యొకటి రెండు

తప్పలకు నన్ను నెడఁబాయఁ దగునె నీకు”

ఉత్తరరామాయణము, ౮ ఆ. ౧౦౩ ప.

తే. “అనుదినము నిట్లు ప్రాతికూల్యము భజింపఁ

జండీకశమున ముని బ్రహ్మచర్యనియమ

మునకు గృహ మేధివర్తనమునకుఁ దొలఁగి

రెంటికిని జెడ్డరేవనిరీతి యద్యే.”

శైమిని భా. ౪ ఆశ్వా. ౮౭ పద్యము.

ఉ. “నీచనుదోయి సంకుమదనిర్భరవాసన మేన నూన న
య్యో చిరసౌఖ్యముల్ గనుట యొండె దపం బొనరించి పాపముల్
రాచుట యొండె గా కిహపరంబుల కూరక దూరమై వయః
శ్రీచనరెంటికిం జెడిన రేవణ నాదునె నీరజేక్షణా.”

మనుచరిత్రము, 3 ఆ. ౧౦౧ ప.

ఇ యెన్నియో యుదాహరణములు చూపవచ్చును. గ్రంథవిస్తరభీతిచే మానితిని. ఇష్టహాత్తునిగూర్చి యెన్నియో విషయములు వ్రాయవలసియున్నవి. “అతి సర్వత్ర వర్జయే” త్తని యున్నది గదా. స్థలీపులాకన్యాయము ననుసరించి కొన్నింటి వ్రాసితి. సజ్జనులు మన్నింతురు గాక. కవిత్వమునుగూర్చి యెంత వ్రాసినను అతిశయోక్తి గాదు. ఈగ్రంథమే సహస్రముఖముల నీయనమహిమను గొనియాడుచున్నది. గ్రంథమును సాంతముగఁ బఠించి సరసులు తృప్తిపొందుదురుగాక.

ఈ విమర్శమువలన నెన్నియో ముద్రణస్థాలిత్యములను దొలఁగింపఁబడినవి. ప్రమాదము లింకను నుండవచ్చును. అవి యింకొకసారి ముద్రణసమయమునఁ దొలఁగిపోఁగల వని సజ్జనులకు విన్నవించుచు నింతటితో విరమించుచున్నాఁడను.

ఇట్లు,

బుధజనవిధేయుఁడు,

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

జైమినిభారతము వచనము

పినవీరభద్రకవి తరువాత సీగ్రంథమును వచనముగా సముఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయకుఁడు రచించియున్నాఁడు. ఈతఁడు అహల్యాసంక్రందన మను శృంగారప్రబంధమును సారంగధరచరిత్ర యను వచనకావ్యమునుగూడ రచించి యున్నాఁడు. క్రీ. శ. 1704-31 వఱకు మధురనేలిన విజయ రంగచొక్కనాయకుని యాస్థాని.

వేంకటకృష్ణప్పనాయకుఁ డీ జైమినిభారతమును వచన ముగా రచించుచునపుడు మూలసంస్కృతగ్రంథము ననుసరిం పక, పినవీరభద్రకవి పద్యగద్యరచననే యనుసరించి రచించి యున్నాఁడు. ఈక్రింది యుదాహరణములు చూడనగును.

గీ. పంకనిర్తగ్నుమగు గోవు పరికరించి

సుకరముగ నుద్ధరించు గోపకునిమాడ్కి

ముదము దైవార నుద్ధరింపుదువుగాక

పంకనిర్తగుని నన్ను గోపాలలెలక !

(వీరభద్రకవి.)

పంకనిర్తగ్నుంబైన ధేనువును గోపాలకుచందంబున శోక పంకనిర్తగులమైన మమ్ము నుద్ధరింపుము. (వేం. కృ. నా.)

క. కలనక మనవా రెల్లరుఁ

బొలిసిరి నీదుర్మయమునఁ బోయిన యవి పె

ద్వైతే నాకుఁ స్త్రీబుద్ధిః

ప్రళయాంతక యనెడి పలు కబద్ధం బగునే.

నీదుర్నయంపుబోధనచే యుద్ధమునకుం బోయిన నాకుం
గల వారెల్లరును సమసిపోయిరి. ‘స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతక’
యనెడి పలుకే యథార్థంబయ్యె. (వేం. కృ. నా.)

పైవిధముగా పినవీరభద్రుని సమాసములు, జాతీయ
ములు సామెతలును యథామాతృకముగా వచనమున వేంకట
కృష్ణనాయకుఁడు రచించియున్నాఁడు. ఉదాహరణము
లింకను జూపవలసిన గ్రంథమంతయు నుదాహరింపవలసివచ్చును.
వచనగ్రంథమును నాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారు ప్రకటించి
నారు.

మూలము - పరివర్తనము

ముందటిపీఠిక 7-వ పుటలో “సంస్కృతమున కిది యెట్టిపది
వర్తనమో మూలము దొరకనందునఁ జెప్ప వీలుపడదు” అని
వ్రాయఁబడినది. సంస్కృతమూలమును నెట్లనువదించినదియుఁ
దెలియుటకు నొకయుదాహరణము నిచ్చుచున్నాను.

శ్లో. ఘోరదరం భీమసేనం వరం వరయ శోభనే,

త్వం తుశంభలిగచ్ఛాశు భీమాదంతవివర్జితమ్.

భీమస్తు ప్రత్యువాచేదం రాక్షసీమే గృహే స్త్రియా

వారయిష్యతి మాయాతు భక్షయిష్యతి త్వాం హి సా.

తస్మాత్ కృష్ణగతాస్సౌతు సర్వాః దంతవివర్జితాః

కృష్ణాభిసక్త చిత్తానాం సర్వత్ర సుఖమేవ హి.

గీ. కలయఁబడి మూపు వీపునఁ దొలఁగఁ ద్రోయ
రాని సందడి నడచు పౌరవ్రజంబు
నరయంచును వచ్చు వృద్ధవేళ్యాజనంబుఁ
జూపినవ్వుచు హరి వాయుసుతుని కనియె.

ఉ. వీరిఁ బరిగ్రహింపు మిదివేళ సమానలు నీకు భీషణా
కార కఠోరమన్తధవి కారగుణంబుల నన్న నన్వి య
మూరుతి పల్కె నిట్టి కొఱిమాలిన జంశలఁ జక్కఁబెట్ట నీ
భారము వన్నెకెక్కు దురవస్థలు నీకరలాలనంబులన్.

పినవీరభద్రకవి చాలవఱకు మూలముననుసరించినాఁడని

చెప్పనగును.

ని. వేంకటరావు.

1872

XVIII

1872

1872

1872

1872

విషయసూచిక

ప్రథమాశ్వాసము

	పుట.
ఇష్టదేవతాస్తుతి	1
కవివంశప్రశంస	5
కృతిపతివంశవర్ణనము	7
షష్ఠ్యంతములు	13
కథాప్రారంభము	14
ధర్మజానికడకు వ్యాసులు వచ్చుట	"
వ్యాసుడు ధర్మజాన కశ్వమేధము చేయ ననుజ్ఞ యిచ్చుట...	16
అశ్వమేధవిధానము వ్యాసుడు ధర్మజానకుం దెల్పుట	19
భీముఁ డశ్వముం దెచ్చెద నని ప్రతిజ్ఞ చేయుట	21
ధర్మరాజుకడకుఁ గృష్ణుండు వచ్చుట	27
కృష్ణుండు భీమునిగుణంబులు ధర్మజానకుం దెల్పుట	30
కృష్ణభీమ సేనులసరసాలాపము	31
భీమాదులు భద్రావతీపురంబున కరుగుట	34

ద్వితీయాశ్వాసము

భీమాదులు భద్రావతీనగరాంబుఁ జేరుట	36
భీమాదులు యజ్ఞాశ్వంబును జూచుట	41
మేనువమ్మండు నైశ్యంబును మార్కొనుట	42

	పుట.
ఇంద్రుండు మేఘవర్షునికడకు దూతను బంపుట	43
మేఘవర్షుండు రాజనైన్యముతోఁ బోరుట	45
వృషకేతుండు సేనలం దునుముట	46
యావనాశ్వుండు వృషకేతునితోఁ బోరుట	49
వృషకేతుండు మూర్ఖిల్లుట	54
సువేగభీమసేనుల ద్వంద్వయుద్ధము	57
యావనాశ్వుని వృషకేతనుం డుద్ధరించుట	58
యావనాశ్వుండు భీమాదులతోఁ జురంబున కరుగుట	60
ముక్తపదగ్రస్తము	67

తృతీయాశ్వాసము

భీముఁ దన్నకుఁ దమవిజయంబు నెఱింగించుట	68
యావనాశ్వుండు నైన్యంబుతో హస్తీపురంబునకు వచ్చుట...	70
వ్యాసులు ధర్మజునకు ధర్మంబులు చెప్పుట	73
వ్యాసులు ధర్మజునకు జారస్త్రీలక్షణంబులు చెప్పుట	74
వ్యాసులు ధర్మజునకు స్థిరలక్ష్మీయోగం బగువిధంబుఁ జెప్పుట	77
ధర్మరాజు భీముని ద్వారకకుం బంపుట	78
శ్రీకృష్ణుండు భీమునివెంట హస్తీపురంబున కేగుట	81
శ్రీకృష్ణుండు నైన్యంబుతో సరోవరతీరంబున విడియుట	83
శ్రీకృష్ణునిసన్నిధికి గోపకులు వచ్చుట	85
శ్రీకృష్ణుండు హస్తీపురంబు ప్రవేశించుట	88
అనుసాశ్వుండు మఖాశ్వంబు నపహరించుట	90
అనుసాశ్వుండు కృష్ణుని మూర్ఖునొందించుట	94
అర్జునుండు యజ్ఞాశ్వమువెంట నరుగుట	96

చతుర్థాశ్వాసము

నీలధ్వజమహారాజాయుధము	...	100
అర్జునుని నైన్యంబు నన్నిదేవుఁడు కాల్చుట	...	103
నీలధ్వజునకు నన్నిదేవుఁ డట్లాఁ డైనవిధము	...	106
నీలధ్వజార్జునుల ద్వంద్వయుధము	...	110
అర్జునుని గంగ శపించుట	...	113
అర్జునుండు సౌబరియాశ్రమంబునకుం బోవుట	...	114
సౌబరిమహాముని యర్జునున కుద్దాలకమునిచరిత్రంబు చెప్పట...	...	116
హంసధ్వజమహారాజాయుధము	...	121
సుధన్వుండు యుద్ధంబునకు రాక తడయుట	...	123
సుధన్వుఁడు తత్పతైలకటాహమునఁ బడి బ్రదుకుట	...	126

పంచమాశ్వాసము

వృషకేతుఁడు సుధన్వునితో యుద్ధముఁ జేయుట	...	133
ప్రద్యుమ్నాదులు సుధన్వునితో యుద్ధంబు చేయుట	...	134
అర్జునుఁడు సుధన్వునితోఁ బోరుట	...	137
అర్జునుఁడు సుధన్వుని దృతీయశరంబుచే ఖండించుట	...	141
సురథుం డర్జునితో యుద్ధముఁ జేయుట	...	143
సురథుం డర్జునునిచేఁ బెగుట	...	147
శ్రీకృష్ణుఁడు గరుత్మంతుని రప్పించుట	...	148
హంసధ్వజునితో నర్జునుఁడు స్నేహము చేయుట	...	150
యజ్ఞాశ్వము గోడిగయై వ్యాఘ్రరూపముఁ దాల్చుట	...	151
స్త్రీమండలవృత్తాంతము	...	153
ప్రమీల యర్జునునితో యుద్ధముఁ జేయుట	...	155

	పుట.
వృక్షదేశవృతాంతము	157
భీషణుం డర్జునునితో నని చేయుట	161
భీషణుండు మడియుట	162
అర్జునుండు బభ్రువాహనుని దిరస్కరించుట	167
బభ్రువాహనుం డర్జునునైన్యంబు దైన్యంబు నొందించుట	169
పష్టా శ్వాసము	
శ్రీరామచరిత్రము	176
శ్రీరాములు దుస్స్వప్నముం గనుట	179
శ్రీరాములు చారులచే బౌరులవృత్తాంతంబు చెలియుట	181
శ్రీరాములు సోదరులతో జానకి నెడఁబాసెద ననుట	183
లక్ష్మణుండు సీతాదేవి నరణ్యమునకుఁ గొనిపోవుట	186
జానకి మార్గమున దుశ్శకునములు కనుట	188
లక్ష్మణుండు సీతకు రామాజ్ఞ నెఱింగించుట	190
సీత తనదురవస్థ లక్ష్మణునితోఁ జెప్పి శోకించుట	191
వాల్మీకియాశ్రమంబున సీత కుశలవులం గనుట	193
శ్రీరాము లశ్వమేధంబుఁ జేయ నారంభించుట	197
లవుం డధ్వరఘోటకంబు బంధించుట	200
మూర్ఛితుఁ డైన లవునకు కుశుండు దోడ్పడుట	204
కుశునియొద్దము	„
శత్రుఘ్నుండు కుశునిచేఁ బడుట	206
రాముండు సౌమిత్రిని యొద్దమున కనుపుట	208
సమరంబున లక్ష్మణుండు నిహతుం డగుట	215
శ్రీరాముండు లక్ష్మణుంగూర్చి పలవరించుట	217
భరతాదులు యొద్దంబునకు నెడలుట	219

	పుట.
భరతుఁడు బడుటఁ దెలిసి శ్రీరాముఁడు యుద్ధభూమికి వెడలుట	222.
శ్రీరాముఁడు మూర్ఛితుఁ డగుట	... 224
వాల్మీకి శ్రీరాములను స్తోత్రముఁ జేయుట	... 226
శ్రీరాములు సోదరపుత్రనైన్యసమేతముగా నయోధ్యాపురంబు చేరుట	230.

సప్తమా శ్వాసము

అర్జునుఁడు తనకుఁ దోచుదున్నిమిత్తంబులు వృషకేతనుతోఁ జెప్పుట	235.
అర్జునుఁడు వృషకేతనుని మరణాబునకు శోకించుట	... 239
బభ్రువాహనుం డర్జునుఁ దెగనేయుట	... 242
అర్జునునిమరణాబు విని చిత్రాంగదాదు లగునంతఃపురస్థీలు దుఃఖించుట	243:
ఉలూచి చిత్రాంగద నూరార్చి మృతసంజీవనీరత్నంబు దెచ్చుటకు	
పుండరీకుని పాతాళంబున కనుచుట	... 247
పుండరీకుఁడు శేషునిచేఁ దిరస్కృతుండై మరల నులూచికడకు వచ్చుట	251
బభ్రువాహనుఁడు నురగులతోడి యుద్ధంబున కేగుట	... 252
బభ్రువాహనుఁడు నురగుల నోడించి జీవమాణి గొనివచ్చుట	253
నాగకుమారులచే నపహరింపఁబడిన యర్జునుతల గానక చిత్రాంగ	
దాదులు శోకించుట	... 255
శ్రీకృష్ణుఁడు మొదలగువా రర్జునుకడకు వచ్చుట	... 256
శ్రీకృష్ణుం డర్జునుని బ్రదికించుట	... 257
నకులధ్వజుఁడు పాండవహాయంబుఁ బట్టుట	... 261
కృష్ణార్జునులు తామ్రధ్వజునితోఁ బోరుట	... 262
సుచిత్రార్జునుల ద్వంద్వయుద్ధము	... 267
తామ్రకేతునితో నర్జునుఁడు పోరుట	... 269
తామ్రధ్వజుఁడు కృష్ణార్జునుల జయించి హాయంబుఁ గొని పురంబునకుఁ	
పోవుట	... 270

	పుట.
కృష్ణార్జునులు మాయావిప్రరూపంబుల మణిపురంబు ప్రవేశించుట	272
రాజు విప్రకార్యార్థంబు దనశరీరంబు నిచ్చుట ...	277
కృష్ణార్జునులు స్వస్వరూపంబుతోఁ బ్రత్యక్షం బగుట ...	280

అష్టమా శ్వాసము

పీఠవర్త పాండవహాయంబుఁ బట్టుట ...	284
కృష్ణుఁడు విజయునకు యమునివృత్తాంతంబు చెప్పుట ...	285
పీఠవర్త కృష్ణుని తనపురంబునకుఁ దోడ్కొని పోవుట ...	289
నారదుఁడు చంద్రహాసునివృత్తాంతంబు దెల్పుట ...	291
చంద్రహాసుఁడు రాజ్యంబు చేయుట ...	295
కుంతలేకునికూతురు వనవిహారమునకు వచ్చుట ...	298
దుష్టబుద్ధి చంద్రహాసుని కాలికాగృహమునకుఁ బంపుట ...	303
కుంతలుండు చంపకమాలినిఁ బెండ్లి చేయుట ...	307
చంద్రహాసుండు దుష్టబుద్ధిని బ్రతికించుట ...	308
కృష్ణుండు తా నొక్కరుండు కరిపురంబు ప్రవేశించుట ...	320
ధర్మజుం డశ్వమేధంబు కావించుట ...	325

జై మి ని భా ర త ము

అశ్వమేధపర్వము, పీఠిక

ఇ ష్ట దే వ తా స్తు తి

లావణ్యపయోనిధి త్రివళిపీ

చీమధ్యరోమావళి

వ్యాఖానల్పసుఖై కతల్పుడు జగ

ద్వాపారలీలావతా

రాలంకారవిహారి శౌరి సదయుం

డై సాశ్వగుండక్షమా

పాలాగ్రేసరనారసింహుని నద

భ్ర శ్రీయుతుం జేయుతన్.

1

చ. జడముడి జాహ్నువీతటనిశాకరపోతముఁ జూచి యెవ్వ రీ
కొడిమెలు గట్టి పెండ్లికొడుకుం గడియారము మోవఁజేసిరం
చడుగ వివాహవేదిపయి నంబిక నెచ్చెలిఁ జూచి నవ్వు నా
మృడుడు నృసింహశౌరికి సమిజ్జయముల్ దయసేయుఁ
గావుతన్.

2

మ. పలుకుందొయ్యలితోడికూటములు పెంపం దమ్మికూటంబు
లో, నలుమోముల్ సమకాలసౌఖ్యములఁ జెందన్ రామి
నొయ్యారపుం, బొలయల్కన్ ముఖమండలిన్ మలఁచు
నంభోజాసనుం డిచ్చు భూతలనాథాగ్రణి నారసింహునకు
నిత్యం బైనదీర్ఘాయువున్. 3

మ. తొలుమ్మొక్కుల్ గొనువేల్పుఁ గొల్తు శశభృతోక్తోటిరుఁ
గోటిరట, త్కలభూషాంకితగాత్రు గా త్రమరసంఘస్తోత్ర
వేళా నిర,గ్గళ ధారాళ కట ప్రదానతటిసీ రంగ ద్విరే
ఫాలికా, కలికాలోలవిచారుఁ జారుహరిభుక్పాలంబు
లంబోదరున్. 4

సీ. ప్రణవపీఠమున మంత్రపరంపరలు గొల్వ
నుండు నేదేవి పేరోలగంబు
భావజ్ఞులకుఁ బరాపశ్యంతి మధ్యమా
వైఖరు లేదేవి వర్ణసరణి
జపహార కీర పుస్తక విపంచిసమంచి
తంబు లేదేవి హస్తాంబుజములు
కుందేందుమందారకందలీబృందంబు
చంద మేదేవియానందమూర్తి

తే. కాంచె నేదేవి కాంచనగర్భచతుర
పూర్వదంతకవాటవిస్ఫుటమనోజ్ఞ
చంద్రకాంతశిరోగృహస్థలవిహార
మమ్మహాదేవి వాగ్దేవి నభినుతింతు. 5

మ. కవులం బంకజగర్భసన్నిభుల వక్కాణింతు వల్లీకసం,భవు
నిన్ వ్యాసునిఁ గాలిదాసు బిలహున్ బాణున్ మయా

రుక్ శుక్రు, భవభూతి శివభద్ర మల్లాణుని ఘంటా
మాఘునిం జోరు భారవి మా నన్నయభట్టు దిక్కకవి
నేతాపైగ్గడక్ సోమునిన్. 6

క. అని యిష్టదేవతాప్రా
రనము నాదిసుకవివినుతమునుం గావిం
చి నిలిచి పెల్లగునుల్లం
బునందు నే నొకపురాణముం జెప్పంగన్. 7

క. ఉద్యోగించి సుకవిజన
హృద్యంబును నాద్యము మఱి యితిహాసానే
కద్యోతితపద్యావై
శద్యం బైనదియుఁగా విచారించి తగన్. 8

క. స్తుత్యముఁ గలికల్తషరా
హిత్యము నాఖ్యాఱికావిహితబీజచతు
స్సీత్యము శ్రీహరికథలను
నిత్యంబును నైన జైమినిజభారతమున్. 9

శా. జంటూద్యోపములోన నెంతయుఁ బ్రశస్తం బైనదీని న్నట
ద్వంభూకుండలజూటకోటరకుటీధృత్స్వర్ధనీవీచికా
లంబిస్విన్ననవేందుకందశసుధాలంకారవాగ్దేవ్విఖరిక్
జంటూకావ్యము చేసెదన్ బుధజనశ్లాఘానిరాఘాటతన్. 10

క. సాఘవ నరసింగమహీ
పాలుని నత్యంతఘనకృపాలుని నసుహృ
త్పాలితనగరీపశ్య
త్ఫాలుని నాచేయుకృతికిఁ బతిం గావెంతున్. 11

వ. అని ప్రబంధంబుఁ జెప్ప నుద్యోగించుసమయంబున. 12

ఉ. భారతవంశమండనుడు పాండవ గాండివముక్త బాణసం
భార తత ప్రభావ నుతిపారగుఁ డంచిత గో మహీ తులా
భార తదంగ దాన పరిపాక సమగ్ర యశోవిలాస శో
భా రతశాలి గుండనరపాలనృసింహుఁడు గహ్వరీస్థలిన్. 13

సీ. తనభుజాపరిఘచేత ధరావరారోహ

భరియించి బర్బరబాహుఁ డయ్యె
దనప్రతాపంబుచేత దిగంతరంబుల

దీపించి యంబరాదిత్యుఁ డయ్యె
దనదానగరిమచేత సురాగములపెంపు

దండించి యైవరగండఁ డయ్యె
దనమహాత్వంబుచేతఁ బురాణపురుషుని

మఱిపించి చౌహత్తమల్లుఁ డయ్యె

తే. రాజమాత్రుండె ధరణీవరాహాబిరుద

వర్ణఫలకాయమానదుర్వారగర్వి
తాహితోర్విశవిపులదోరంతరుండు
సాశ్వగుండయనరసింగజనవిభుండు.

14

వ. ఆరాజపరమేశ్వరుం డొక్కనాఁడు కురు కుకుర కరూశ
శక మగధ మరాట లాట భోట గాంధారాది సింధుపరి
వేష్టిత వసుంధరారమణ కిరీట మణిగణ కిరణజాల బాలా
తపస్థైర రంజిత తరుణచరణారవిందుండును, లీలావతీ కర
కిసలయాలోల చమరవాల చామర సమీరచలితాంత
కుంతలుండును, నాయికామధుర గానతాననమాబిరుద
ప్రపంచసంచితానందకందళిత మందస్థితవికస్వరగండమండ
లుండును, సభాభవనాభినవ రత్నస్తంభదర్పణప్రతిబింబిత

మనోహరాకారుండును నై యర్హాసన సమాసన్న రాజన్య
శిరఃప్రసవవాసనాముద్రితం బైన భద్రాసనంబునం జేరో
లగం బుండి పురాణేతిహాసకథాప్రసంగంబుల వినోదిం
చుచు. 15

ఉ. ఆదట సప్తసంతతులయందును నొక్కొక కాలమందు వి
చ్చేదము గల్గు నాటిటికిఁ జెప్ప విపర్యయ మేయుగంబునన్
లేదు కవిత్వసంతతికి నిక్కము తత్కవితావిలాసమున్
జాదులు నిష్టదైవము ప్రసాదము నొ హరికీర్తనంబునన్. 16

క. నామది నిరతము భారత
రామాయణకథలఁ బ్రేమ రంజిలు నందున్
జైమినిభారత మనఁగా
భూమి నపూర్వము పురాణముల గణింపన్. 17

తే. ఆపురాణంబు గనఁ దెనుఁ గయ్యెనేనిఁ
జెప్ప నేర్చినకవియుఁ బ్రసిద్ధుఁడేనిఁ
దెనుఁగు నుడికారమున మించు గనియెనేనిఁ
గుండనము కమ్మవలచినచంద మగును. 18

వ. అని సభాసదుల మొగంబులు చూడ నవధరించిన నారాజ
సత్తముచిత్తం బెఱింగి వా రిట్లని విన్నవించిరి. 19

— కవివంశప్రశంస —

క. వీరీతి నెఱిగెనో పిన
వీరన దేవరతలంపు విఖ్యాతముగాఁ
జేరును బె ట్టిదియును దన
పేరుగ రచింపఁ బూనెఁ బేళలఫణితిన్. 20

క. తాతయుఁ దండ్రయు నగ్ర
భ్రాతయునుం దాను భువనభాసురకృతిని
ర్జితలు పిల్లలమఱివి
ఖ్యాతునిఁ బినవీరుఁ బోలఁ గలరే సుకవుల్.

21

సీ. అమృతాంశుమండలం బాలవాలముగాఁగ
మొలిచె నొక్కటి జగన్తోహనముగఁ
జిగిరించె విలయసింధుగతకై తవడింభ
శయనీయవరపలాశములతోడఁ
బిత్తదేవతలకు నంచితసత్త శాల యై
చెట్టు గట్టెను గయాక్షేత్రసీమ
నిలువ నీ డయ్యె నిందీవరప్రియకళా
కోటీరునకు భోగికుండలునకు

తే. మఱిమాత్రంబె పిల్లలమఱి పేరు
పేరువలె గాదు శారదాపీఠకంబు
వారిలోపలఁ బినవీరువాక్యసరణి
సరసులకు నెన్నఁ గర్ణరసాయనంబు.

22

క. అని విన్నపంబు చేసిన
ననుఁ గనుఁగొని యలరి నాధనంబు ఋణముగాఁ
దినక యుపార్జించె యశో
ధన మిటు గా వలదె యాశ్రితత్వం బనుచున్.

23

క. దరహాసరసముఁ దాంబూ
లరసముఁ గప్పురపుఁబల్కులం గుంకుమపూ
బెరసినగతిఁ దోఁపఁగ సా
దరమున ని ట్లనియె భారతజ్జులతోడన్.

24

ఉ. అల్లన విచ్చుచెంగలువలందు రజం బనుకప్పురంబు పైఁ
జల్లఁగఁ జల్లనై వలచుసౌరభముల్ వెదచల్లు భావముల్
పల్లవహస్తచన్నుఁగవపయ్యెద జీబుగఁ దోఁచుభాతిగాఁ
బిల్లలమఱి వీరన యభిజ్ఞుఁడు చెప్పఁగ నేర్చుఁ గబ్బముల్. 25

వ. అని సమీపంబునం గొలిచియున్న నన్నుఁ గృపాతరంగితా
పాంగంబున విలోకించి మామక వనోరథం బెఱింగినట్లు
చెప్ప నుద్యోగించితివి హృద్యానవద్యగద్య పద్యానుబం
ధంబుగాఁ బ్రబంధం బంధ్రభాషను జైమినిభారతమునం
దశ్వమేధపర్వంబు నిర్విఘ్నంబుగా రచియింపు మని యాన
తిచ్చినఁ బ్రసాదం బని యంగీకరించి యిష్టహస్తబంధంబు
నకు మంగళాచారంబుగాఁ దదీయవంశావళీవర్ణనం బభివ
ర్ణించెద. 26

● కృతిపతివంశవర్ణనము ●

సీ. శార్ఙ్గ బాణాసనజ్యోవల్లరీజాత
బంధురకిణగణోద్భాసితంబు
లీలోపథానవేళాలాలితశ్రీక
బరిపుష్పవాసనాభాసురంబు
నభసంగమాన్వయనాథవాహనరాజ
కందరాస్ఫాలనకర్కశంబు
పాంచజన్యోద్భూతపాండుచ్ఛవిచ్ఛటా
చంద్రికారసముహుఃఖౌళితంబు

తే. దానవారాతిదక్షిణేతరకరములు
కాజితం బందు వెలయించె రాజకులము

కైరవాపుండు దనకుఁ బక్షంబుగాఁగఁ
గువలయానందకరలక్ష్మీఁ గొమరు మిగిలి.

27

చ. ఉడుపతి వంశకర్త మహిమోన్నతి కెయ్యది మేర నాడు పా
ల్కడలి జనించినప్పుడు దళంబుగ నంటిన మేనిజిడ్డు వోఁ
గడుగుకొనంగ నబ్బెనని కా శివు నొదలయేటఁ బాదముల్
దడఁబడ నోలలాడుచు హాహాహళిగా పడి నీదులాడెడిన్.

శా. ఆవంశంబున నుద్భవించె నమిత త్వాధీశ కోటిరకో
టీ విన్యస్త వినూత్నరత్న రుచివాటీ విస్ఫుర త్పాదరా
జీవద్వంద్వండు గుండశౌరి జయలక్ష్మీకంధరా బంధుర
గ్రైవేయాంతర పద్మరాగసఖ దోగ్ధిష్టప్రతాపార్కుఁ డై.

మ. జననం బందిరి గుండభూవిభునకున్ సంధాకబంధారి గౌ
తనయున్ శ్రీనిధి వీరయాబళుండు నుద్యత్కీర్తి మాద
య్యయున్, ఘనతేజోనిధి గుండబమ్మండును సంగ్రామస్థలీ
పార్థ సజ్జనమందారులు సాశ్వమంగనృపుండున్ సావిత్రి
మంగాంకుడున్.

30

క. వీరలలో నుతి కెక్కెను
వీరాగ్రేసరుండు లోకవిశ్రుతివిభవ
స్వారాజు సాశ్వమంగ
త్తొరమణుండు సుగుణరత్నకలశాంబుధి యై.

సీ. దురములో దక్షిణసురతాను నెదిరించి
కొనివచ్చి సంపరాయనికి వచ్చె
సామ్రాజ్యమున నిల్చి సంపరాయస్థాప
నాచార్యబిరుదవిఖ్యాతిఁ గాంచె

శ్రీరంగవిభుఁ బ్రతిష్ఠించి యర్వదివేలు
మాడ లద్దేవునువ్వుడికి నొసఁగె
మధురాసురత్రాణు మడియించి పరపక్షి
సాళువబిరుదంబు జగతి నెరవె

తే. గబ్బితనమునఁ దేజిమొగంబు గట్టి
తటిమి నగరంపుగవఁకులు విలుగఁ ద్రోలి
తాను వ్రేసినగౌరు నుద్దవిడిఁ దెచ్చె
సాహసంబున నుప్పొంగు సాశ్వమంగు.

32

ఆ. అట్టిసాశ్వమంగయకు సింగవిభు గుండ
శౌరి గౌతరాజ సావడిక్షి

తీశ హస్త మానవేశ్వరు ల్నా మల్లి
నాథుఁ డనఁగ సుతులు నమదహితులు.

33

తే. చక్రవర్తులతోడుత సవతు వచ్చు
వీర లార్వరలోపల వినుతకీర్తి
మదవతీజనపర్యాయమదనమూర్తి
గౌతరాజవసుంధరాకాంతునకును.

34

సీ. సర్వసర్వంసహఁచక్రరక్షణమునఁ
జక్రాంకునాల్గుహస్తములు వోలె
స్థిరతరప్రజ్ఞావిశేషంబున హిరణ్య
గర్భునినాల్గువక్త్రములు వోలె
దుర్దాంతనిష్ఠురదోఃప్రతాపంబునఁ
గాలాగ్నినాల్గుశృంగములు వోలె
చహితధర్మమున మన్తధవైరి వాహ గో
రమణుని నాల్గుపాదములు వోలె

తే. సంభవించిరి సుతులు సౌజన్యయుతులు
హరిపదధ్యానరతులు లోకై కనుతులు
గుండపరివృథ సాళువకువలయేశ
బొప్పజననాథ సాళువతిప్పవిభులు. 35

ఉ. వీరలలోన నగ్రజుడు విక్రమకేసరి గుండధారణీ
ధారుడుదారుడతనిప్రతాపము దిక్కులఁ బిక్కటిల్లుదు
ర్వార విరోధివీర నగరంబులకుఁ హరుకంటిమంటలై
వైరినృపాలసైన్యవనవాటికి దావకృతానుపంటలై. 36

క. గుండనృపాలునితమ్ముడు
దండితరిపురాజి సాశ్వధరణిపుడు మహీ
మండలి కాధారం బగు
కుండలి కాధారమయ్యె గురుభుజశక్తిన్. 37

క. అప్పార్థిపుననుజన్ముడు
బొప్పాధీశ్వరుడు సమరభూభాగములకు
బప్పన్న మేగినీశుల
బొప్పానామము లడంచె భూవిదితముగాన్. 38

శా. ఆబొప్పాధిపుసోదరుండు నుతజన్యశ్రీసుధాసాధహే
లాబాహఃపరిరక్షణాంబునిధివేలామేఖలాచక్రుడై
ప్రాబల్యంబున సాశ్వతిప్పధరణీపాలుండు పాలించెదా
శాబస్తీతి వహించి నిత్యవినుతత్త్వానాథయాధంబులన్. 39

సీ. అమితవైభవముచే నసమానవైభవ
కులిశాయుధుల నద్రిగుహల కనిచె
దోఃప్రతాపంబుచే దులితప్రతాపదా
వానిలాపుల నరణ్యములఁ ద్రోచె

వినుతధైర్యంబుచే విఖ్యాతధైర్యమం
 థానాద్రులను సముద్రముల ముంచె
 ఘనకీర్తిచే సముత్కటకీర్తిచంద్రులఁ
 గడకొండయవలిచీకట్టఁ గలిపె

తే. నౌర మీసరగండకటారిసాశ్వ
 పంచఘంటానినాదాదిభయదబిరుద
 కాహళారానసంపాతకంపితారి
 దీప్తబలసీరి సాళువతిప్పశౌరి. 40.

వ. ఇట్లు చతుస్సముద్రంబులు హరిచతుర్భుజంబులుం జతు
 ర్విధపురుషార్థంబులుం జతురుపాయంబులుం జతుర్దిగీశులుం.
 బోలె వర్తించువీరలయందు. 41

ఉ. గుండమహీవిభుగడు తనకుం గులభామిని మల్లనూంబ గాఁ
 గుండలికుండలుండు వలిగుబ్బలిపట్టియు వై నతేయవా
 హుండును నాదిలక్ష్మీయుఁ బయోరుహగర్భుఁడు వాణి
 యుక్ సముద్రుండును జహ్నుకన్యయును దుల్యముగా
 మతి కెక్కె నిమృహిన్. 42

ఉ. ఆమహితానుభావునకు నాసుచరిత్రకు నుద్భవించి రు
 ద్ధామయశోధనుల్ విజయధాములు విక్రమభీము లాహవ
 స్థేములు సార్వభౌములు ప్రసిద్ధులు తివ్వనరేంద్రచంద్రుఁ
 డుక్, శ్రీమదహోబలేశ్వరస్వసింహునియంశమునక్ నృసిం.
 హుండున్. 43.

సీ. హతరిపుక్షత్రియుం డయు్య సామ్రాజ్యంబు
 గరిమఁజేయనినాటికడమ యొకటి

యోగీంద్రవంశ్యుఁ డయ్యును నుగ్రసేనుని
 నోలగించిననాఁటియొచ్చె మొకటి
 భువనైకవీరుఁ డయ్యు విభాకరతనూజు
 తాఁపుఁ గోరిననాఁటితక్కు వొకటి
 యాదిలక్ష్మీనాథుఁ డయ్యును బలిదైత్యు
 నడుగఁబోయిననాఁటిహైన్య మొకటి

తే. తలఁచి మార్ధాభిషిక్తుడై ధరణిపతులు
 గొల్వ నసహాయశూరత వెలసి దాన
 శక్తి నవతార మెత్తినశౌరి గాక
 క్షితిపమాత్రుండె నాశ్వనృసింహవిభుఁడు.

44

సీ. తిగుశభూములు తెంకులుగఁ జరించినదొడ్డ
 చెవులపోతుల నెల్లఁ జెండివైచి
 ఘన మైనకండక్రొవ్వునఁ బాటుతెంచిన
 యొడ్డినిపెనులావు లూడఁదన్ని
 పటతెంచి చక్కుగఁ బాలదుర్గము మెట్టి
 సుడివడ్డచామలఁ జుట్టుముట్టి
 పెనుగొండకడ వ్రాలి ఫిక్కిళ్లు మొదలైన
 ప్రతిపక్షులను హతాహతము చేసి

తే. సత్కవులత్రుప్పు డుల్పు వసంతవేళ
 రాయమీసరగండధరావరాహ
 విజయవిఖ్యాతగుండభూవిభునృసింహ
 సార్వభౌమునిబిరు దైన సాళువంబు.

45

మ. ప్రతివారంబును నారసింహధరణీపాలుండు భూమీసుర
 ప్రతతిం గామితవస్తుసంపదల సంభావించుచోఁ దత్కరో

ద్వితదానాంబుసరి త్తటీతృణసుఖోదంచన్త్యగీలోచన
ద్యుతు లిందీవరదామసంపదలఁ జేయున్ దిక్పతిస్త్రీలకున్. 46.

❖ షష్ఠ్యంతములు ❖

క. ఈదృగ్విధగుణమణికల
శోదధికిని మధితగర్వతోర్విధవనే
నోదధికి భువనవినుతా
సాదదయావధికి సాధుజననేవధికిన్. 47.

క. ధరణీవరాహునకు బ
ర్బరబాహున కహితరాజరాహునకు దిగం
తరముఖరిత జయభేరి
సరభస భాంకారనాద సన్నాహునకున్. 48.

క. ఆకాశకేశకంధర
కాకోలసదృశునిశితకౌత్యజయా
నీకనిరాతంకున కరి
భీకరచౌహత్తమల్లబిరుదాంకునకున్. 49.

క. మీసరగండనికిఁ గటా
రీ సాఖువమునకుఁ గిన్నరీజనవిద్యా
వాసపరిపఠితదిగ్జయ
శాసనగీత ప్రబంధసంబంధునకున్. 50.

క. పాండురతరకీర్తిరమా
గంధూషితనిర్జరాపగాపాధునకున్
గుండయనరసింగమహీ
మండలనాధునకు విక్రమసనాధునకున్. 51.

— క థా ప్రా రంభ ము —

వ. అభ్యుదయం బాకల్పంబుగా నాకల్పింపం బూనిన జైమిని
భారతంబునకుం గథావతారిక యెట్టి దనిన నట్లు జనమే
జయమహీశక్రుండు చక్రియాగంబు నిర్వక్తతం గావించిన
యనంతరంబ సుఖాసీనుండై జైమినిం గనుంగొని మహాత్మా
సకలకలికలుషలతికాలవిత్తం బైనకురుక్షేత్రంబునం దజాత
శత్రుం డగుధర్మపుత్రుండు ధార్తరాష్ట్రబలంబు నష్టాదశ
వాసరంబుల ధూళిధూసరంబు గావించి శాశ్వతైశ్వర్య
ధుర్యం దై విశ్వజగన్నుతంబుగా నశ్వమేధం బేవిధంబున
నాచరించె నెఱింగింపు మనుటయు నమ్మునివల్ల భుండు జన
వల్లభున కిట్లనియె.

52

తే. ధారుణీనాథ వినుము మీతాత యైన
ధర్మసూనునియశ్వమేధక్రమంబు
తనపితామహుఁ డైనశంతనుతనూజుఁ
డమరపురి కేగ శోకాకులార్తుఁ డగుచు.

53

— ధర్మజానికడకు వ్యాసులు వచ్చుట —

క. ఉన్నంత నాన్యపాలుని
సన్నిధి కేతెంచె వ్యాససంయమి తతవి
ద్వన్నుతబహుపుణ్యకథా
సన్నపురాణేతిహాసశాలి *యదృచ్ఛన్.

54

క. వచ్చినమాని నెదుర్కొని

తెచ్చి యుచితపీఠి నునిచి దీర్ఘ తరంబై
హెచ్చినశోకము మదిలో

నచ్చనలాడంగ ననియె నమ్మునితోడన్.

55

ఉ. సత్యవతీతనూభవ నృశంసత భీష్మునిఁ గుంభజన్తు నా
దిత్యకుమారు నూరక వధించితి రాజ్యరమావిభూతి కా
ద్ధత్యముతోడుతన్ సమరధర్మము వీసరపుచ్చి వంచనా
కృత్యజ మైనయీనిబిడకిల్బిష మేమిటఁ జక్కనయ్యెడున్.

చ. తలుచుగ భానునందనునిధానమునందు నభీష్టవస్తువుల్, గు
టుతులుమీఱఁ గొం చరుగుకోవిదకోటులసమ్మదాశ్రువుల్
వఱదలు వాఱఁ బ్రస్తుతరవంబులు మిన్నులు రాయుచుం
డు న, క్కుఱఁగట శోకజాశ్రువులుఁ గో యనునేడ్పులు
నుప్పతిల్లెడున్.

57

ఆ. గురుఁడు కుంభజుండు సురనదీసూనుండుఁ
జూడలేని రాజ్యసుఖము నాకుఁ
గన్నుదోయి లేనికాయంబు తోయంబు
గాని మిగుల సౌఖ్యకరము గాదు.

58

ఉ. పిన్నటనాటనుండి ననుఁ బెద్దఁగఁ జూచినవంశవృద్ధులన్
మిన్నక చంపి చేకొనినమేదిని నా కిదియేల సత్త్వసు
పన్నిధి వాయునందనునిఁ బట్టము గట్టెద నేఁకితోన నే
నన్నియు మాని కానలకు నేఁగెద నిష్ఠఁ దపంబుః *జేసెదన్.

క. వీతపముల నేజపముల

నేతీర్థవిలోకనముల నేక్రతువుల నీ

జ్ఞాతివధం బొనరించిన

పాతకము హరించు ననఁ దపస్వి యతనితోన్.

60

— వ్యాసుఁడు ధర్మజున కశ్వమేధము నేయ ననుజ్ఞ యిచ్చుట —

సీ. తలఁకకు ధర్మనందన నీకు గోత్రవ

ధం బొనర్చినదురితంబు వాయు

నశ్వమేధంబుఁ జేయ నుపక్రమింపుము

తొల్లి రాముఁడు జగం బెల్ల నెఱుంగఁ

బొలస్త్యుఁ జంపినపాతకంబు హరించె

హయమేధయాగత్రయం బొనర్చి

శౌరిశాసనమున సంగ్రామజయలబ్ధ

మైనరాజ్యంబు నీ కగునె విడువ

తే. సకలయాదవులును గైవసంబు నీకుఁ

గాన నీకానితలఁపులు గట్టిపెట్టి

తురగమేధంబుఁ జేసి కౌతుకముతోడఁ

గురుకులంబున సత్కీర్తి గుదురుకొల్పు.

61

క. అన విని వేదవ్యాసునిఁ

గనుఁగొని దైన్యంబు దోషఁగాఁ ధర్మజుఁ డి

ట్లనియెఁ జనునయ్య కడుని

ర్థనునకు నాకిమ్మహాధ్వరం బొనరింపన్.

62

క. మొలకలు రాజకుమారులు

తలిదండ్రులు లేనివారు దయ కర్షులు భూ

తలమునఁ గలప్రజ లందఱు

నొలిచిననొలి వాడెదరు సుయోధనుబాధన్.

63

ఉ. కాఁక నెదిర్చి సంగరముఖంబున హెచ్చినరాజవంశమున్
గూఁకటివేళ్లతోఁ బెటికి గోత్రవధంబును జేసినట్టియా
వ్రేకపుగీడు గాకఁ ప్రజ వేఁచఁ దలంచిన గోరుచుట్టుపై
రోకటిపోటు చందముగ రోసి జనుల్ ననుఁ జూచి తిట్టరే.

క. కావునఁ దురంగమేధము

గావింప ధనంబు గూర్చుగతి గానఁగ లే

నీవేళ నన్ను నవ్వచు

నీ వేల తలంకె దన 'మునీశ్వరుఁ డనియెన్.

65

ఉ. వాలినవేడుకన్ బహుసువర్ణ ముఖంబున ము న్నరు త్తభూ
పాలునిచే మహీసురు లపారసుదక్షిణ లంది తెప్పలం
దేలి యథేచ్ఛఁ గొం చరుగ నిల్చినవిత్తము వెక్కసంబుగా
మూలుగుచున్నదిప్పుడు నముద్రితమై తుహినాద్రిచేరువన్.

క. ఆధనము నీకు నచ్చిన

సాధనముగ నధ్వరంబు సాగించి బుధా

రాధనము చేయు నిరతా

యోధనచణు లైనతమ్ము లూఱటగాఁగన్.

67

సీ. అన విని ధర్మనందనుఁడు పారాశర్య

తోడ నిట్లను మరుత్తుండు బహుసు

వర్ణయాగము చేసి వసుధామరశ్రేణి

కెల్ల దక్షిణలుగా నిచ్చె మొదల

విప్రార్జితం బైనవిత్తంబు గొనివచ్చి

క్రతువు చేయుటకంటె గలదె గీడు

శైమి—2

తమసొమ్మ తమ కిచ్చె ధర్మ రాజని మహీ
సురులు దానము సేయఁ జూచి నగరె

తే. యాగడంబున బ్రహ్మస్వ మపహరించి
తెచ్చి పుణ్యంబు సేయంగఁ దివురు తెల్లఁ
గుడిచి కూర్చుండి శిలఁ దెప్పకొయ్యఁ జేసి
జలధిలో నీదులాడంగఁ దలఁచినట్లు.

68

క. మొదలఁ గుల మెల్లఁ ద్రుంచుట
యదయత గురులయెడఁ గల్లలాడుట యదిగా
కిదియును జేయఁ దలంచినఁ
గొద లే దీవేళ దొంతికొల సిద్ధించున్.

69

వ. నావుడు.

70

క. ఆమాటలు విని మౌని
గ్రామణి ధర్మజున కనియెఁ గశ్యపునిది గా
దా మేదిని యె ట్లేలిరి
భూమిపతులు కానిత్రోవఁ బోయిరె వారల్.

71

చ. వినుము నృపాల భూసురులు వెక్కస మైనఁ బరిత్యజించిపో
యినకనకంబుఁ జేకొన మహీపతికిం జనుఁ గాని వారికిం
జనవొకనాఁడు లే దొకనిజం బెఱిగించెద నెవ్వఁ డేలు మే
దిని ధన మెల్ల నాతని యధీనమ మాటలు వేయు నేటికిన్.

తే. అదియుఁ గాక మరుత్తుండు యజ్ఞ వేళ
నుచితదక్షిణ లర్పించి యున్నధనముఁ
గొల్ల విడిచిన బ్రాహ్మణు లెల్లఁ దనిసి
విడిచి రర్థంబు దీనికై వెఱవ వలదు.

73

— అశ్వమేధవిధానము వ్యాసుఁడు భర్తానకుం చెల్పుట —

వ. కావున నీమనంబున ఘనం బైనవంత యావంతయుం బెట్టు
కొనక నెట్టుకొని యమ్మహాధ్వరంబు సాగింప నుద్యో
గింపుము. తద్విధానంబు సావధానంబుగా నెఱింగించెద
నాకర్ణింపు మఖిలవేదశాస్త్రపురాణేతిహాసకథాసుధానుభవు
లును నంచితాన్వయసంభవులును నచ్యుతపదారవిందసంద
ర్భనానందకందళితహృదయారవిందులును నతిమనోహర
ప్రభావిడంబితరపీందులును నగునగ్రజన్తు లిరువదివేలు
ఋత్విజులు గావలయునం దొక్కొక్కనికి హాటకసమేతం
బొక్కొక్క ఘోటకంబును నొక్కొక్క మదద్విరదంబును
నొక్కొక్కయరదంబును రత్నప్రస్థసహితంబు గోసహస్రం
బును భారపరిమితంబు హేమంబును బ్రేమంబున నేమం
బునం దురంగంబు నర్చించి విసర్జించు మొదలిదివసంబున సమ
ర్పింపవలయు నిది దక్షిణాప్రకారంబు. 74

క. పాతీరహీరవర్ణము

హాటకపుచ్ఛమును నల్ల నగుచెవులు నిరా
ఘాటజవంబును నధ్వర
ఘోటకలక్షణము లివి యగోచర మైనన్.

75

ఉ. కాయము చిత్రవర్ణములు గల్గి మనోజవ మైనయశ్వమే
ధీయహాయంబునాగమవిధిన్ విడువం దగుఁ జైత్రపూర్ణిమన్
రాయుచు సైన్యముల్ గొలిచి రాసుతు లైనను దమ్ము
లైన న,త్యాయతశక్తిఁ గావ నొకహాయన ముర్విఁ బరిభ్ర
మింపఁగన్.

76

క. శూరులు గల్గినఁ బట్టుఁడు
 ధీరత నని హయము నిటలదేశంబున బం
 గారపుఁబట్టముపైఁ బతి
 వీరాంకము వ్రాసి కట్టి విడువఁగవలయున్.

77

సీ. విఞ్ఞాత్రములు సప్తి విడిచినతావుల
 నెల్ల హోమంబు నేయించి యచట
 గోసహస్రంబు ధాత్రీసుపర్వుల కాగ
 మోక్తదక్షిణలతో నొసఁగవలయు
 దీక్షితుండు హయంబు తిరిగివచ్చెడుదాఁక
 నియతభోగంబు లన్నియును మాని
 భార్యతోడుత నసిపత్రవ్రతముఁ బూని
 బ్రహ్మచర్యంబు సల్పంగవలయు

తే. నమరపతి నూటుతురగమేధములు చేసెఁ
 గాని యీనిష్ఠఁ జరియిగఁ గానఁడయ్యె
 వ్రతయుతంబుగఁ జేయు మీక్రతువు నీవు
 పాండునందన సకలపాపములు నడఁగు.

78

క. అంగజుని గెలిచె నొక్కఁడ
 గాంగేయుఁడు తమకు నలవి గా దని మహిభృ
 త్పుంగవు లీవ్రత మోపక
 చెంగిరి నీ కలవి యైనఁ జేయుము నియతిన్.

79

చ. అన విని ధర్మసూనుఁ డనఘా బవరంబుల డస్సినారు నా
 యనుజులు కర్ణసూనుఁడు మహాబలుఁ డీవృషకేతుఁ డర్భకుం
 డనుషగఁ జాల నాజికి మదర్థహతుండు ఘటోత్కచుండు త
 త్తనయుని మేఘవర్ణుని నధర్మము పంపుట చాలఁ బోరికిన్. 80

— భీముఁ డశ్వముం దెచ్చెద నని ప్రతిజ్ఞ నేయుట —

క. ఎవ్వనిప్రాపున గెలిచెన్
గవ్వఁడి నెవ్వఁడి విరోధిగణముల ననిలో
నవ్వనజాతుఁడు గృష్ణుఁడు
దవ్వుల నున్నాఁడు క్రతువు తరమే చేయన్. 81

క. అని భీమునిదెసఁ జూచిన
వినయంబున నతఁడు వల్కె విష్ణుఁడు నికటం
బున లేఁ డననేటికి మన
మునఁ దలఁచిన దురిత మడఁగి పుణ్యము దొరకున్. 82

వ. అద్రియునుంగాక నీ కొక్కరహస్యం బవశ్యం బెఱింగించెద
వాసుదేవునిశాసనంబునంజేసి మనకు బంధునాశంబున నైన
దోసంబు వీఁసంబును లేదు జన్మంబు సేయకున్నను నవ్వె
న్నుండు నిన్ను ధన్యునిం జేయు నయిన లోకంబునం గల
రాజలోకంబులోన సుత్తమశ్లోకుండ వగుటకుం దగ
నియ్యాగంబు సుప్రయోగంబుగా సాగింప నుద్యోగిం
పుము యోగ్యం బగునశ్వంబు విశ్వంబునం గల్గినం జాలు
దుర్వారభుజాగర్వం బఖర్వంబుగా నుర్వీపతు లేవ్వ రెదిర్చి
నం బేర్చి నేన నిర్వహించి తెచ్చెద నెచ్చటం గల దడుగ
నవధరింపు మనుటయు సాత్యవతేయుఁడు కాంతేయునిం
గనుంగొని. 83

సీ. పావనిపాక్యంబు పావనంబును శుభ
ప్రదమును శ్రేయస్కరమును వరము
నశ్వ మున్నది యావనాశ్వవిశ్వంభరా
ధిపుఁ డేలుభద్రావతీపురమునఁ

బిసిడి యర్థముఁ గూడఁబెట్టిన ట్లావంకఁ
 బోతుటీఁగకు నై నఁ బొలయరాదు
 సుందడించుచు దళాక్షౌహిణీనై న్యంబు
 లనిశంబుఁ గొలకొల మనుచునుండు

తే. మనకు నది దక్కెనేని నమ్మఖము సాగు
 ననిన విని భీముఁ డిట్లను నన్నతోడ
 నతనిబల మేల దేవత లడ్డమైనఁ
 బట్టి తెచ్చెద హయము నీపాద మాన.

84

తే. వాసుదేవునికృప గలవారి కెందు
 నరయ దుర్గు ట మైనకార్యమును గలదె
 కాన భద్రావతికి నేఁగి క్రితుహాయంబు
 నొంటిఁ గొనివత్తు నట్లు తేకుంటినేని.

85

సీ. వేదఘోషణలేని వీట నున్నయతండుఁ
 దలిదండ్రులకు రెండు దలఁచునతండు
 నూరు వాడనినూత నీరు గ్రోలునతండు
 భూసురావళితోడ బొంకునతండు
 నిటలాక్షుగూడిలేనికొటిక నున్నయతండు
 నిల్లరిధన మీక యేఁచునతండుఁ
 దగిలి విశ్వాసపాతకముఁ జేసినతండు
 శివచింతఁ జెవిచింతఁ జేర్పనతండుఁ

తే. బోవుగతికి నవశ్యంబు పోదు ననుచు
 శపథములు పల్కి కదల నిశ్చయము చేసి
 యన్నసన్నిధి మఱుమాట లాడకున్న
 ధర్మసుతుఁ డాదరమున సోదరునిఁ జూచి.

86

మ.బలియఁ దుగ్రుఁడు యావనాశ్వధరణీపాలుండు దత్తై
న్య లా,జాల ముక్కాఁకల నారితేటిన మహాశూరుల్ చలం
బెత్తి మొక్కలముల్ పల్కితి ఘోటకంబు గొనిరాఁగా
నైన నీవెంట రా,వలదా యొక్కరుఁ డన్నఁ గర్ణసుతుఁ
డావాక్యంబు లాలించుచున్. 87

క. అనిలతనూజునివెంటన్
ననుఁ బంపుము వేడ్క ధర్మనందన యనినన్
విని భీముఁడు వృషకేతునిఁ
గనుఁగొని దయ చెంగలింపఁగా నిట్లనియెన్. 88

ఉ. ఏచినయాగ్రహంబు విహియించి భవజ్జనకున్ గఠోరనా
రాచపరంపరల్ గొని దురంబునఁ గూల్చిననాటనుండియున్
ద్రోచినశోక వేదనలతోడఁ గుమారక నీముఖాబ్జమున్
జూచినయప్పు డెల్ల మది చుట్టనుఁ దీఱనిలజ్జపెంపునన్. 89

తే. అనిన వృషకేతుఁ డిట్లను ననిలజునకు
సమరమున నైన మీచేతిశస్త్రనిహతిఁ
జాల నుపకార మయ్యె మజ్జనకునకును
గలుషములఁ బాసి సద్గతిఁ గనియెఁ గాన. 90

క. అంతరము దప్పి లక్ష్మీ
కాంతునిఁ గృష్ణునిఁ భజింపక దయారహిత
స్వాంతు సుయోధనుఁ గొలిచెన్
జింతామణి విడిచి గవ్వఁ జేకొనుభంగిన్. 91

ఆ. ద్రుపదువీటిలోన దొమ్మికయ్యము రేఁచె
బసులఁ బట్టె విరటుపట్టణమున

మఱియు నెన్ని లేవు మార్తాండతనయుండు
దొడరి మనకు జేయుదుండగములు.

92

చ. ఖలు గురురాజుఁ గొల్పుటయ కాక సభాస్థలి నుత్తమాం
గనన్, వల దన శక్తి గల్గియును వస్త్రము లొల్వఁగఁ జూచె
నమ్మహా, కలుషము లోర్చి సంగరముఖంబునఁ బార్థుఁడు
తండ్రిబిడ్డలన్, గలపిన మేల కాక కొఱగామియుఁ గీడును
నెద్ది పేర్కొనన్.

93

క. అధిప విను ధనంజయుచే
నిధనంబై ముక్తిఁ జేకొనియెఁ గావున న
వ్విధుకులజుఁ డుత్తమర్జుం
డధమర్జుఁడ కర్ణుఁ డిది యథార్థం బైనన్.

94

చ. శమనతనూజమాద్రిజులు సాక్షులుగాఁ జని యశావనాశ్వదు
ర్గము వడిఁ జొచ్చి యధ్వరతురంగముఁ బావని కిచ్చి తండ్రి
పా,పముల నడంచి సద్గతికిఁ బంపినకీ డిబ్బుణంబు నేన త
త్సమరతలంబునన్ వినుతశౌర్యము నుత్తిగఁ బెట్టి తీర్చెదన్.

తే. అనిన వృషకేతుఁ జూచి ధర్తావరజుఁడు
నెమ్మి రెట్టింప నాలింగన మ్మొనర్చి
తనదుపయనం బెఱిగి ఘటోత్కచసుతుండు
మేఘవర్ణుండు గడు సంభ్రమింపఁ జూచి.

96

క. తండ్రి ఘటోత్కచుఁడు మీ
తండ్రి గలుగఁగాదె తల్లి ద్రౌపదితోడం
తండ్రులహరిదీశ్వరులెన
మండ్రుఁ బొగడఁ దెచ్చె గంధమాదనమునకున్.

97

శా. వాత్సల్యంబున నీవు నట్ల భుజగర్వస్ఫూర్తిఁ బెంపారువీ
భత్సం బాయక ధర్మజుం గొలువు తాత్పర్యంబునఁ శౌ
ర్యసంపత్సారుఁ వృషకేతుఁ గూడుకొని యాభద్రావతీ
నైనిక, ప్రోత్సాహం బెడలించి యధ్వరహాయంబుఁ దెచ్చు
పర్యంతమున్.

98

చ. అన విని మేఘవర్ణుఁ డనిలాత్తజుతో నను నీకుఁ బుట్టి మ
జ్జనకుఁడు ముజ్జగంబునఁ బ్రశస్తి వహించె నహల్య రామ
చం, ద్రునిచరణాబ్జరేణువునఁ దొంటిశిలాకృతి వీడుకొన్నలా
గునసురసింధుతో యములఁగూడినయోడిక వాఁగుకై వడిన్.

ఉ. కావున నీకు నేవకుఁడఁ గాఁ దగుదుఁ నినుఁ గొల్చి వచ్చి భ
ద్రావతిలోన నుండెడుతురంగముఁ దెచ్చెదఁ గూయివచ్చినఁ
నీ వటు దండగో లగుచు నిచ్చినఁ జాలు నగస్త్యమూర్తియై
యీవృషకేతనుం డరిమహీశబలాంబుధి నోరఁ బట్టెడున్.

తే. అహితసేనలు రా నతఁ డడ్డగించి
యాహవము చేయుచుండ హాయంబు నేన
గొటియవలె బెట్టుకొని వత్తు నఱకడమునఁ
దడవు నేయక ధర్మనందనునికడకు.

101

వ. అనిన విని పరమానందకందళితహృదయారవిందుం డై
సమీరనందనుండు ఘటోత్కచనందనుం బరిణమించి కరుణ
మించినచూపులం జూచి పౌత్రక్షౌత్రధర్మభూషణంబును
నమిత్రవిభీషణంబును నగునీభాషణంబు మదీయశౌర్య
భూషణంబునకుఁ హేతుభూతం బయ్యె భూతనాథుండు
వచ్చినను మనమువ్వరతోడం జివ్వకుం దొడర వశంబు
గాదని యుద్ధసన్నద్ధులైన సోదరపుత్రపౌత్రులం గనుంగొని

ధర్మపుత్రుండు హర్షాశ్రమిళితనేత్రుండును బులకకలికాభి
రామగాత్రుండును నై యగ్నిత్రయంబు గలుగ నాకు
లోకత్రయంబున నెయ్యది యసాధ్యం బని యుత్సహించి
యుండె నంత భానుమెంతుం డపరదిక్కాంతాకబరికాంత
రంబునకుఁ జెంగలువబంతిచెలుపు సంతరించె నప్పుడు. 102

తే. ధర్మనందనుచి త్తఫేదంబు మాన్పి
తురగమేధంబు గావించువెరవు దెలిపి
పోవఁదలఁచిన నవత్తానిపుంగవునకు
ననుజులును దాను విహితపూజనము లొసఁగి. 103

శా. చేదోయిన్ ముకుళించి వీడుకొనె నక్షీణప్రమోదంబునన్
వేదవ్యాసుఁ బ్రసాదభాసురవచోవిన్యాసు నంహస్సము
త్సాదాధ్యాసు సుధీవిలాసు నుతవిద్యావాసుఁ బ్రజ్ఞాకళా
సాదజ్ఞానసముల్లసచ్ఛిదమృతాస్వాదోదితోల్లాసునిన్. 104

సీ. మునినాథుచే ధర్మతనయుండు వీడ్కొని
యపరసంధ్యాక్రియ లాచరించి
యనుజులు గొల్వ సింహాసనంబున నుండి
క్రమ్మఱఁ జింతాభరంబు దాల్చి
యంతరాయము లేక హయము వచ్చుట యెట్లు
సత్కిరీయయాగంబు సాగుటెట్లు
దానదక్షిణలకు ధనము గల్గుట యెట్లు
మునిమాట కే నియ్యకొనుట యెట్లు

తే. చాలదుష్కర మైనయీజన్నమునకుఁ
దోడుదొన యైనచుట్టంబు దొరకు టెట్లు

దేవకీసూతి త్రిభువనాధిపుఁడు తాన
యెఱిగి సాధింపకున్న నీడేలు టెట్లు.

105.

తే. హః సరోజాక్ష గోత్ర దుగ్ధార్ణవమున
మునిగియున్నాఁడఁ జేయార్చుకొనఁగ లేక
నీకృపాదృష్టి పేరోడ గాకయున్న
వెడలఁబడు టెట్లు మఖము గావించు టెట్లు.

106.

క. కౌరవసభలో లజ్జా
వారిధి దిగ నుద్ధరింపవా ద్రౌపది న
న్నారీతి నుద్ధరింపుము
నీరజదళనేత్ర కలుషనీరధివలనన్.

107.

— ధర్మరాజుకడకుఁ గృష్ణుండు వచ్చుట —

వ. అని పెక్కుఁదెఱంగుల న క్కమలోదరుం జేర్కొని దీనాతి
దీనంబు లగువాక్యంబులం బ్రస్తుతింప సమస్తభువనవ్యా
పియు విశ్వరూపియు నగుగోపికారమణుండు దత్తణంబు
వచ్చి వాకిట నిలిచి ప్రతీహారిం గనుఁగొని మదీయాగమ
నంబు ధర్మపుత్రున కెఱింగింపు మెంతవారి కేని మహీ
కాంతునియవసరంబు దెలియక చనవు మెఱసి యంతగ
పురంబునకుం జనుట యనుచితం బనిన వాఁడును గృత
వందనుం డయి గోవిందున కిట్లనియె.

108

సీ. దేవర యేవేళ నీవు వేంచేసిన

సమయంబ యని ధర్మసంభవుండు
నాతోడ మొదల నానతి యిచ్చె నవసరా
నవసరంబులు మీకు నడుగ వలదు

పరధనాపహాలును బరదోపనిరతులు
బరవధూరతులును బడయలేరు

నీదగుకరుణ గణింపఁగా నిట్టిదు

ర్గుణములు ధర్మపుత్రునకు లేవు

తే. తగ విలోకించి తద్వాంఛితంబు దీర్పఁ
దాను దమ్ములు నీపదధ్యానపరత
నున్నవా రని పఱతెంచి సన్నుతోక్తిఁ
గృష్ణుఁ డేతెంచె నగరివాకిటికి ననిన.

109

ఉ. దిగ్గన లేచి యవ్వసుచుతీపతి భీముఁడు సవ్యసాచియున్
డగ్గటి కొల్వ నాననమునన్ దరహాసమనోజ్ఞచంద్రికల్
నిగ్గులువాఱ మత్తగజలీల రయంబున నేగుదెంచె దా
నగ్గురుడాంకుఁజేరఁ బులకాంకురముల్ .దనువెల్ల నిండఁగన్.

ఉ. వచ్చినధర్మజుం గదిసి వారిజనాభుఁడు మ్రొక్కెమ్రొక్కినన్
గ్రుచ్చి కవుంగలించుకొనెఁ గూర్చియు భక్తియుఁ బొత్తు
నేయఁగా, ముచ్చట వాయఁ గొంతవడి మూర్ధము మూ
ర్కొని లోచనంబులం, బిచ్చిలి రాలుబాష్పజలబిందులు
మాళి నలంకరింపఁగన్.

111

క. గోవిందునిపాదములకుఁ

బావనియును నర్జునుండుఁ బ్రణమిల్లిరి రా
జీవయుగళంబుపైఁ గ్రొ

త్తావులు గొన వ్రాలుతుమైదల చందమునన్.

112

వ. ఇతైఱుగునం బాండునందనులు వసుదేవనందను సంభా
వించి యంతగిపురంబునకుం దోడ్కొనిపోయి యర్ఘ్య
పాద్యాదివిధులం బూజించి యర్హాసనంబుల నాసీనులయి

యున్నయెడం బొంచాలరాజనందన వినయంబున న మ్ముకుం .
దునకు వందనం బొనర్చి మందస్తి తవదనారవింద యగుచు .
నరవిందనాభురాకకు విస్తయం బందుచున్న యన్నరవరా
గ్రణిం గనుంగొని యి ట్లనియె. 113.

తే. అర్ధరాత్రంబు వచ్చె నీహారి యటంచు
మనమునం దేల వెఱుగంద మనమ కాదు
దాసజనుఁ డెందుఁ నేయుపద్రవముఁ జెందు
నందులకు వచ్చి రక్షించు నచ్యుతుండు. 114.

ఉ. ఈవు మనంబునన్ మఱచితే సభలోఁ దనచీర యొల్పుకోఁ
గా విడిపింప నందఱును గల్గియు నిర్దయులై కనుంగొనన్
హా వసుదేవపుత్ర యన నక్షయవస్త్రము లిచ్చి నన్ను ల
జ్ఞావనరాశిలో మునిఁగి చావకయుండఁగ నుద్ధరించుటల్.

తే. మనము గాండివి నంపుద మని తలంపఁ
దలఁపులోనన వచ్చెను దత్త ణంబ
భక్తజనులకు ముంగొంగుపసిఁడి గాఁడె
దేవతారత్న మీవాసుదేవుఁ డనఘ. 116.

వ. అని సన్నుతింప ద్రుపదజాతయెడ జాతాదరుండై సరసిజో
దరుండు మన్నించి యజాతశత్రుదిక్కుమొగం బైన
నతండు వినయవిస్త్రంభగంభీరంబుగా ని ట్లనియె. 117.

చ. తలఁచితి దుగిఖనిర్గతికిఁ దామరసోదర నిన్ను నీవునుం
దలఁపునకంటె మున్నె ప్రమదంబున వచ్చితి నామనోరథం
బులు ఫలియించె వ్యాసమునిపుంగవునానతి నశ్వమేధమున్
దలఁచితిఁ జేయ నిర్భయతఁ దత్ఫలకర్తవు నీవ కావునన్.

తే. అనిన ధర్మ తనూజుతో నధిప నీవు
 పూనుపను లెల్ల ఫలసిద్ధి బొందు ధైర్య
 ధనుల కరయంగ లే వసాధ్యంబు లనుచు
 నచ్యుతుఁడు భీముడెసఁ జూచి యల్ల నగుచు.

119

క. మందమతియు బహ్వశియుఁ
 దుందిలుఁడును రాక్షసీరతుఁడు నిష్ఠురవా
 క్షందర్భుఁడు నగుమారుత
 నందనుసచివతఁ బ్రయోజనములు ఫలించున్.

120

❖ కృష్ణుఁడు భీమునిగుణంబులు ధర్మజానకుం దెల్పుట ❖

ఉ. అంగవిహీను నిల్లటపుటల్లుని బ్రల్లదు నీచభామినీ, సంగతు
 వామనున్ బధిరు సాధ్వసమానసు మామఁ గాముకున్, వెం
 గలి నంగనాజితుని నిర్దయుఁ గ్రోధిఁ బ్రమత్తు మంత్రిఁ జే
 యం గొఱగామి కెల్లఁ గుదురంచు గణింతురునీతికోవిదుల్.

ఉ. గంధవహతృజుండు వెచుగబ్బి తలంపఁడు కార్యముల్ జరా
 సంధు హిడింబునిన్ బకనిశాచరు జంపినయట్లు గాదు గ
 ర్వాంధులు సత్యసంధులు మహాబలసాంద్రులు నిర్జితేంద్రి
 యుల్, బంధురదానశీలురు నృపాలురు వారి నెఱుంగఁ
 దెన్నఁడున్.

122

తే. నాఁడు గాండివి పూనె సైంధవు వధింపఁ
 బ్రతిన యుద్ధతి నేవిచారమును లేక
 నేఁడు భీముఁడు కడిమఁ బూనిన ప్రతిజ్ఞ
 యంతకన్నను మిగుల సాహసతరంబు.

123

వ. ఇమ్మహాప్రతిజ్ఞ యీడేఱు టెట్లు నిరాఘాటంబున యజ్ఞ
 ఘోటంబు దిగంతరంబుల నిరంతరంబును జరింప నితాంత

శౌర్యవంతు లగుమహీకాంతులు దేవగంధర్వాదులు నంత
 రాయంబు నొందింప నెడకు వేచియుండుదురు మున్ను
 రాఘవేశ్వరుం డశ్వరక్షకు వృక్షచరవీరు మారుతిం బనుప
 నతండు శక్తిమతి యనుపట్టణంబున సురధుం డనుమహా
 రథునిచేతఁ దురంగంబు పట్టువడి తానునుం గట్టువడియె
 నట్టియెడ రామభద్రుం డాయుపద్రవంబు తాన చని చక్కఁ
 బెట్టుకొనవలసెఁ గావునఁ బావనికి సహాయం బీయర్జునుం
 బనుచుట కర్జుం బని తర్జునిం జూపిన కంఠమర్దనునకు బక
 మర్దనుం డిట్లనియె.

124

— శృష్టిభీమసేనుల సరసాలాపము —

తే. అనఘ నీ వానతిచ్చినట్ల మిగులఁ
 దుందిలుండను బహ్వశి దుష్టరాక్ష
 సీరతుండను నగుదుఁ జర్చించి చూడ
 దేవరకు నట్టిగుణములు లేవు గాన.

125

సీ. మొదల నత్యంతకాముకుండ వొటకు గొల్ల
 యిల్లాండ్రగుబ్బపాలిండ్లు సాక్షి
 యతిసీచరతిశీలి వగుటకుఁ బాతీన
 కమఠసూకరవిగ్రహములు సాక్షి
 బహ్వశి వగుటకు బ్రహ్మాండకోట్లును
 బూరింప లేని నీబొజ్జ సాక్షి
 స్త్రీలోలుఁ డగుటకుఁ ద్రైలోక్యము నెటుంగ
 ధరకుఁ దెచ్చినవేల్పుతరువు సాక్షి

తే. జడసముత్సాహి వగుటకు జలధి సాక్షి
 వామనుండ వగుటకు బలీశ్వరుడు సాక్షి

మందమతి వొట నది మఱపొందెగాక
సరవి బేర్కొనఁ దర మె నీసటలు కృష్ణ.

126

తే. చదురు లేటికి మును జరాసంధముఖ్య
భూవరుల సంహరించుట నీ వెలుగవె
నీకరుణతోడుగా వైరినృపుల గెల్తు
హయముఁ గొనివత్తు సాగింతు నధ్వరంబు.

127

చ. ఇది యొకదొడ్డగాఁ దలఁచ నేటికి నాహృదయంబులోన నీ
పదయుగళంబు నిల్పి కులపర్వతముల్ పెకలించి వైతునో
గదగొని ధారణిం దుమురుగా వడి దంతునో దిగ్గజంబులన్
రదనము లూడఁ దన్నుదునో రాలుతునో గ్రహతారకం
బులన్.

128

తే. బహువిచారపిపాసార్తపాండుపుత్ర
చాతకముల కకాలవర్షంబ వైతి
విమతజనులకు నంగారవృష్టి వైతి
నీవు వేంచేసి నీరదనీలవర్ణ.

129

తే. పంకనిర్తగ్ను మగుగోవుఁ బరికరించి
సుకరముగ నుద్ధరించుగోపకునిమాడ్కి
ముదము దైవార నుద్ధరింపుదువుగాక
పంకనిర్తగ్ను నన్ను గోపాలతిలక.

130

వ. అని యనిలనందనుండు పలుకుపలుకులకుం బ్రమోదియై తదీ
యతేజోవర్ధనుం డగుచు గోవర్ధనుండు భీమసేను నాలింగ
నం బొనర్చి భవద్వాక్యంబుల నాచిత్తంబు కౌతుకాయత్తం
బయ్యె ధన్యుండవు మాన్యుండవు రాజన్యునకు మన్యుభ
రంబు వలవదు జన్యుంబున జాహ్నువీసుత ద్రోణ కర్ణులను

దత్సంబంధబాంధవులను నిధనం బొనర్చి దుష్కృతంబు
మత్కరంబునంబెట్టి విశ్వనుతంబుగా నశ్వమేధంబు సాగిం
తుగా కనిన బలానుజునకు ధర్తానుజుండు దండంబు వెట్టి
యిట్లనియె. 131

చ. అరసి భవత్కరాంబురుహమం దొక టిడ్డను గోటికొండలై
పెరుగుటఁజేసి దుష్కృతముఁ బెట్టఁగఁ జూడదు నీకరం
బునక, నరపతి యశ్వమేధసవనం బొనరించిన నాఫలంబు నీ
కరకమలంబునందు నిడఁ గానికగా నది గాంచు నున్నతిన్.

తే. హయముఁ గొని వచ్చునంతకు యమతనూజుఁ
గాచికొనియుండ నీసవ్యసాచి ననుపు
పోయి వచ్చెద. నీపదాంబురుహచింత
నాకుఁ దగుసంబళంబుగా నలిననాభ. 133

క. అని మాటలాడుసమయం
బున భోజనవేళ యయ్యెఁ బ్రదేంతేనిం
జనియె నని ద్రుపదనందన
చనుదెంచినఁ బాండుపుత్ర సారసనేత్రుల్. 134

వ. ప్రసంగం బుజ్జగించి మజ్జనంబు లాడి యిష్టాన్న పానంబులం
బరితుష్టి నొంది యర్హప్రకారంబుల నారాత్రి సుఖసుప్తిం
బొంది రంతం గొంతప్రాద్దునకు నిశావిరామం బగుటయు.

క. కలువలమురు వెడలఁగఁ జొ
క్కలు దివి నంతంత నొక్కొకటి దోహగ వె
న్నెల్ పడమటిదిక్కునకున్
జలపల నై యొడ్డగిలఁగఁ బలపల వేగెన్. 136

ఉ. తూరుపు తెల్లవాటుటయుఁ దోడనె మంగళపాతకస్తుతుల్
మీఱఁ దదీయరావముల మేల్కొనికాల్యసమంచితక్రియల్
దీటిచిపాండుపుత్రవసుదేవసుతుల్ ప్రమదంబుమోములన్
దేఱఁగ వేడ్కతో నరుగుదెంచి సభాస్థలి నిల్చి రంతటన్.

— భీమాదులు భద్రావతీపురంబున కరుగుట —

సీ. ఆహవసన్నదు లై భీమ కర్ణసం
దనమేఘవర్ణులు ధర్మతనయు
పాదంబులకు మ్రొక్కి పంకజాతునకు దం
డము వెట్టి యంతగిపురమున కరిగి
కుంతికి నెరఁగి వీడ్కొని వచ్చి వివ్వచ్చు
గుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి కుస్తరించె
యనఘ నేఁ దురగంబుఁ గొనివచ్చునందాఁక
నంగరక్షకుఁడ వై యధిపుఁ గాచి

తే. యుండు మని మాద్రిపుత్రుల నుపచరించి
ద్రౌపదికిఁ జెప్పి మఱియును దానవారి
యడుగులకు వ్రాలి యద్దేవు ననుమతమున
నరిగె ననుమోదమున యావనాశ్వుపురికి.

138

క. అనుటయు విని జనమేజయ
జనపతి సంతసము నొంది జై మినితో న
య్యనిలసుత యావనాశ్వుల
కును దారస మైనరణముకొలఁ దడుగుటయున్.

139

శా. మల్లాంబావరపుత్ర గర్వితరిపుష్కాపాలసంపత్తివి
ద్యుల్లావణ్యకళాశరత్సమయలీలోల్లాసి బాహుసిమ

తల్లీన ర్తనరంగదంగదసుహృద్ధాత్రీ శకోటీరమా
ద్యల్లీలాకకుబంతవారణ సువర్ణాహార్యధైర్యోదయా. 140

క. ధరణీవరాహావారిజ
ధరణీవరణాపరావతార మురారీ
ధరణీవరాహ రక్షిత
ధరణీవరబృంద మహితదాన ముకుందా. 141

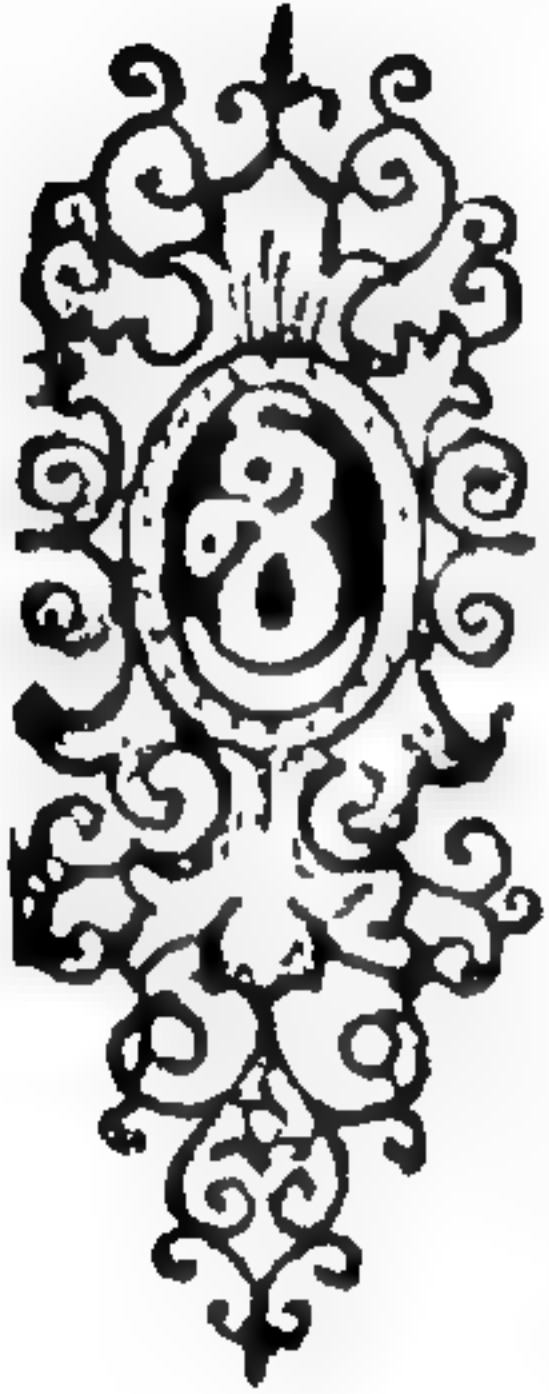
మాలిని.—

జనితమహితసంధా చారుసాహిత్యగంధా
వినయనయవిలాసా వీద్యదంతర్నివాసా
ఘనతరమదగర్వగ్రంథిభారానమద్దు
జ్జనపహృదయభల్లా రాయచౌహత్తమల్లా. 142

గద్యము. ఇది భారతీర్థ శ్రీచరణకరుణాపాత్ర గాదయా
మాత్యపుత్ర వినయవిద్యాసముద్ర పినవీరభద్రప్రణీతం
బైనజైమినిభారతంబునం దశ్వమేధపర్వంబునం బ్రథమా
శ్వాసము.

శ్రీ
జై మి ని భా ర త ము

ఆశ్వమేధపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

రమణచరణకలితవి

చారణ పరభయదఖిద్దశార్థూలమహా

ధారాసఖిముఖదారిత

వీరారికుగంగ గుండవిభునరసింగా.

వ. అవధరింపుము జై మినిముసీంద్రుండు జనమేజయనరేంద్రున
కి ట్లనియె నట్లు ధర్మజ వాసుదేవులచేత ననుజ్ఞాతుం డై హస్తీ
పురంబు నిర్గమించి నిరర్థశప్రయాణంబులం గతిపయవాస
రంబులకు.

2.

— భీమాదులు భద్రావతీనగరంబు జేరుట —

ఉ. పావని కాంచెఁగట్టెదుర భర్తశిరోగృహతుంగశృంగసం
భావితపద్మరాగజగభ స్తిసమాజవిరాజమానలీ
లావిపరీతసాంధ్యనిశలం దిశలందు నలంకరించు భ
ద్రావతి యశావనాశ్వసురరాజవిరాజదిరామరావతిన్.

3.

సీ. స్ఫాటికమణిశిలా ప్రత్యగ్రచనాతి
బంధురప్రాకారభాసురంబు

పాతాళజలరురీపర్యాప్తకల్లోల
 సుకుమారపరిభోషణోభితంబు
 కనకసౌధాంచలకలితముక్తాఫల
 రాజీలీలాగ్రతారాగణంబు
 శక్రనీలశిలావిశాలగోపురరోచి
 రసమయజనితమిథ్యాతపంబు

తే. భవనకాసారకష్టోరపద్మకుముద
 పుండరీకనీలోత్పలషండసురభి
 విపులమధుకరకలనాదవిజితపుష్ప
 చాపనినదంబు భద్రావతీపురంబు.

4

ఉ. పంబినవేదఘోషణల భాషణముల్ వినరాక హోమధూ
 మంబులు గ్రమ్మి కార్జూన ఖమాగ్ధము కానంగనీక యూపసం
 ఘంబులసందడి నడువఁ గాల్దెరువై నను లేక సాధుర, మృం
 బును శత్రుభీషణము నై పుర మొప్పుచునుండునెప్పుడున్

శా. నానాపక్వఫలాతినమ్రతరుసంతానంబులన్ విస్ఫుర
 న్నానాపుష్పలతాప్రతానముల నానాపక్షిరావంబులన్
 నానావర్ణమృగప్రచారముల నానాకేళికుంజంబులన్
 నానాభంగి సుతింప నొప్పు బురి నానాభోగసంపన్నతన్. 6

ఉ. ఆనగరంబువై భవము లగ్కజసూతికిఁ జూపుచున్ మరు
 త్సానుఁడు గాంచె నొక్కయెడఁ దోయజహల్లకకై రవోత్ప
 లా, నూనమరందగంధినటదూర్తి ఘటాపరిఘట్టనార్ద్రమూ
 లానఘకూలదేశసముదంచితపూగము వాస్తటాగమున్. 7

తే. కాంచి యీబావి యగుఁ దురంగములు నీరు
 ద్రావ నది గాకయున్న సుదృఢ్భరప్ర

కాండముద్రలచేత సంకలిత మగుచు
మృదురజోరాజి మెదుగ నేరదు పథంబు.

8.

క. తురగములు నీరు గొనునవ

సరమును నేతెంచె మనము చాటువడుద మి
గిరిరాజంబున నని యరి

గిరి మువ్వరు నరిగి కుంజగృహసంస్థితు లై.

9

తే. ఉండి కర్ణసుతుండు వాయుజునితోడ

నృపతి కీతని కక్షౌహిణీదశకము

కలిగినను నందు నొకకొంతగాని పెకలి

యంతయును రాదు చనుదెంచు హయముబడిని.

10.

సీ. త్రిపథగావాహినీతీరంబుఁ జేరిన

జనులపాతకసముచ్చయముఁ బోలె

సంవర్తశిఖిశిఖాజ్వాలకీలంబును

డాసినకాలకూటంబుఁ బోలె

వసుదేవసుతపదద్వయచింతనంబున

మలినమానసునిజన్మంబుఁ బోలె

సాధితగయుఁ డై నసత్పుత్రుఁ గాంచిన

పితృవర్గవిషమదుర్గతియుఁ బోలె

తే. నడఁగిపోవును నీచేత యశావనాశ్వ

భూమిపాలాశ్వరక్షకభూరినై నన్య

సముదయం బెల్ల నుగ్గునూచంబు లగుచు

నీగదాఘాతమున నొక్కనిమిషమునను.

11.

మ. అని సల్లాపము లాడుచున్నయెడ నుద్యద్వాద్యఘోషం

బులుక, ఘనఘీంకారరవంబులుక బృథుగశక్రైవేయఘంటా

కఠో,రనినాదంబులు గండదానజలధారాలోలరోలంబమో
హనయుంకారములు నైలంగనివహంబై వచ్చె శుండాలముల్.

వ. ఇ తైఱంగున మత్తగజంబులు వచ్చి సరోవరంబుఁ జొచ్చి
మచ్చికలు హెచ్చుమీఱం గరంబుల జలంబులు పూరించి
కరులు కరేణువులమీఁదను గరేణువులు కరులమీఁదనుం
జల్లుచు నుల్లసిల్లుచు దంతకోరకంబులం గోరిక లీరికలెత్త
మెత్తమెత్తనఁ గండూయనంబులు సేయుచు శుండాదండం
బులం బుండరీకంబులు వెఱికి నిండిన కుతూహలంబున గండు
మిగిలి వ్రేట్లాడుచు నన్యోన్యవదనసౌరభంబు లాస్వాదించి
మోదంబున బృంహితంబులు సేయుచుఁ బిక్కటిల్లిన
మక్కువ నక్కుతోడ నక్కును, జెక్కుతోడఁ జెక్కును,
జెవితోడం జెవియును, బరితోడం బరియును సరిబెరయ
నొరయుచుఁ బుష్కరాగ్రంబుల జలంబులు పూరించి
చిమ్మనఁగ్రోవులంబోలె నొండొంటిపయిం జిమ్ముచు ననేక
ప్రకారంబులఁ గ్రీడించి మావంతుల బలవంతంబునం జల
విహారం బుజ్జగించి పురంబునకుం మగుడు నంత.

13

సీ. నేమినిర్గతధారుణీరేణుకల్పిత

తిమిరబృందస్యందనములతోడఁ

గల్పాంతరుద్రధక్కారావధిక్కారి

సముదగ్రవాద్యహోషములతోడ

వ్యాలోలమృత్యుజిహ్వోపల్లవాభీల

సందీప్తబిరుదధ్వజములతోడ

గ్రీష్మఘర్తత్విషదీప్తదీప్తిచ్చటా

కలితాస్త్రసుధటసంఘములతోడ

తే. వచ్చునై న్యంబు చటులగర్వంబుఁ జూచి
 యశావనాశ్వండు గాఁబోలు ననుచుఁ గర్ణ
 సుతుఁడు దిగ్గన లేచి చూచుచును నీరు
 ద్రావనే తెంచుహరులసందడిగఁ దెలిసి.

14

చ. పరువడి భూసురాస్యములభంగిఁ బదక్రమముల్ దలిర్పఁ ది
 త్తిరినకులోష్ఠ కేకులగతిం గతు లొప్పఁగఁ జేరి వాహకుల్
 పరిపరిలాగులం గుదియఁబట్టుచు రా వలనత్రయంబులున్
 దురగము లేగుదెంచె నవె త్రొక్కినచోటులు త్రొక్క
 కుద్ధతిన్.

15

చ. వివిధము లై నయశ్వములు వేలతరంబులు నీరు ద్రావుచున్న
 వియును బోవుచున్నవియు నై నవి యారయ నిందులోపలన్
 సవనహయంబు వచ్చుట కనంబడ దింటన కట్టి గడ్డియున్
 గవణము నీరు చూపఁ బతి కట్టడచేయఁగఁబోలుఁ బావనీ.

తే. అనిన వృషకేతుఁ గనుఁగొని యనిలసుతుఁడు
 పలికినారము తురగసంబంధ మైన
 ప్రతిన లెన్నేని ధర్మసంభవునియెదుర
 మనము దోయిడిచేతుల మగుడు పెట్లు.

17

సీ. పుత్ర హీనుం డై నపురుషునకుఁ బరలో
 కసుఖముపొందు గల్గనివిధమున
 నంగనాజితుఁ డై నయట్టిపాలసునకు
 బంధుసంఘంబు చొప్పుడనికరణి
 మంత్రినిస్పృహఁ డై నమనుజనాథునకును
 స్థిరరాజ్యగరిమ సిద్ధింపనట్లు

శ్రీవిష్ణుపదభక్తి చిత్తంబులో లేని
వానికి శుభములు లేనిపగిది

తే. శంకరునిఁ బూజ సేయనిపంకమతికి
గురుతరై శ్వర్య మొదవనిసరణి మనము
హయముఁ గొనిపోక విఫలప్రయత్నమునను
గరిపురికి నేగు టపకీర్తికారణంబు.

18

క. అని మాటలాడుసమయం
బున రథకరితురగభటసమూహము బహువా
ద్యనినాదభీషణంబై
చనుడెంచె దదీయవిపులనై న్యము నడుమన్.

19

— భీమాదులు యజ్ఞాశ్వంబును జూచుట —

క. తురగంబు వచ్చెఁ బరిపరి
మురువునఁ జరణములు నేల మోవకయుండె
ధర బహువల్లభ యగుటను
ఘురపుటములు మోపకుండఁ గొసరెడుభంగిన్.

20

మ. వినుతానేకవిభూషణాభినవమై శ్వేతాతపత్రద్యుతుల్
తనపై వెన్నెల చల్లఁ జామరశిరోదంచన్తరున్తంజరీ
జనితానందమున న్ననం బలర నుత్సాహంబునన్ సార్వభౌ
మునిచందంబున నేగుడెంచె విహితాంభోజాకరకీడకున్.

క. ఈకరణి వచ్చుతురగముఁ
బైకొని పట్టంగఁ దమకపడుపుత్రుని నా
లోకించి వలదు వేగము
నీకని వారించి మనుమనిం గనుగొన్నన్.

22

— మేఘవర్ణుడు సైన్యంబుల మార్కొనుట —

సీ. భీమసేనునకుఁ బ్రణామంబు గావించి
 మేఘవర్ణుడు విక్రమించి పలికె
 సేనలనడిమితేజీఁ దెత్తు మందలోఁ
 జెవిపట్టి క్రేపు నీడ్చినవిధమున
 దళము లేలేక్క నీసెలపు గల్గినఁ జాలు
 యశావనాశ్వునిఁ దనూజాన్వితముగ
 బలిమిమై మూటకట్టులు గట్టి తెచ్చెద
 ముచ్చులఁబోలె నీముందటికిని

తే. నేల మన కింత తురగంబ చాలు ననినఁ
 దడవు నేయక నిమిషమాత్రంబులోనఁ
 దార్చి కట్టెద నీయున్న తరువుతోడఁ
 గీచకాంతక నను విలోకింపు మనుచు.

23

వ. సుగరోత్సాహంబున నంగంబు వొదల నక్కుధరశృంగం
 బుననుండి లంఘనజంఘాలం బగుసింగంపుఁగొదమకరణిః
 ధరణికిం జనుదెంచి మించినమాయాప్రభావంబునం గాల
 కంధర కంధరామూల కాకోలవిష మషీసగంధం బగునంధ
 కారంబు గల్పించు కల్పాంతకాలమేఘంబుల నుత్పాదించి
 తన్తుఖంబున దిజ్తుఖంబులం దళతళలు గడలుకొన విద్యు
 ల్లతామతల్లికల నల్లుకొనం జేసియు నెల్లెడలఁ బెల్లుకొని
 యుల్లంబులు జల్లనం బిడుగులు వడం జేసియు నుత్పాతం
 బులు గావించుచు దేవదానవాదులకు భయంకరంబుగా
 గగనవీధీవిటంకంబున నిలిచి మేఘనాదుండునుం బోలె

మేఘనాదంబున సింహనాదంబు చేసి యద్దనుజసింహుండు
విక్రమింప నవ్విక్రమంబు శక్రం డొక్కచారునివలన విని
సక్రోధుండై యాక్రవ్యాదుం డెవ్వం డరసి రమ్మని యొక్క
దూతం బుత్తెంచిన నతండు సత్వరంబుగ వచ్చి యంబరంబున
శాంబరీడంబరంబు నెరపుహిడింబాపౌత్రుపాలికిం జను
దెంచి.

24

— ఇంద్రుండు మేఘవర్ణునికడకు దూతను బంపుట —

క. నీ వెవ్వ రేల చేసెద

వీవిరీతములు నిర్జరేశ్వరుండు త్రిలో

కీవిభుండు తెలిసి రమ్మనఁ

గా వచ్చితి నిజముఁ జెప్పఁగాఁ దగు ననినన్.

25

చ. అమరవిభుండు న న్నడుగ నంపె గృతార్థుండ నైతి భీమసే
నుమనుమండఁ ఘటోత్కచతనూజుండఁ బేనున మేఘవర్ణుం
డఁ, శమనజుఁ డశ్వమేధసవనం బొనరించుచు యశావనా
శ్వదుర్గమున మఖాశ్వ మున్న దనఁగా విని తెమ్మని పంపు
వెట్టినన్.

26

తే. నీతికై చేయుమాయావిభూతిగాని

యొరడు గా దన విని దూత యుత్సహించి

యరిగి యవ్విధ మెఱిగింప నమరవిభుండు

సంతసమునొందె నిచట రాక్షసవరుండు.

27

సీ. ఒకచోట జీమాతనికరంబు బొడమించు

నొకచోటఁ గురియించు నుపలవృష్టి

వెదచల్లు నొకచోట విస్ఫులింగంబులఁ

బడఁజేయు నొకచోటఁ బిడుగుగముల

నతులవాతూలసంహతి ముంచు నొకచోట

దొరఁగించు నొకచోట ధూమపటలి

సవరించు నొకచోట జటులాంధకారంబు

నొకచోట బెళ పెళ నుఱముఁజేయు

తే. బెక్కు లీరితి మఱియుఁ గల్పించి మించి

యహితసేనల నెల్లఁ జీకాకుపఱచి

పట్టి యశ్వంబు మూఁపునఁ బెట్టికొనుచు

గగనగమనంబు గైకొని కదలె వడిని.

23

చ. అతఁడు సమీరవేగమున నశ్వముఁ గొం చుడువీధి నేగ న
ద్భుతపడి పోయెఁ బోయె హయముం గొని దానవుఁ డంచు
నైనికుల్, వితథఫలప్రయత్ను లయి విస్తృతిఁ గన్గొన వేలు.
పుల్ కృపా, హితమతి మేఘవర్ణనిపయిం గురియించిరి పుష్ప
వర్షమున్.

29

తే. ప్రసవవర్షంబుఁ గురియించి ప్రస్తుతించి

త్రిదశు లేగంగ హయముతోఁ జదల నున్న

యతనిఁ గన్గొని భీమకర్ణాత్తభవులు

సింహానాదంబు చేసిరి చెంగలించి.

30

చ. ఇవ్విధంబున భీమసేనపౌత్రుండు మాయాబలంబున హ
యంబు నపహరించుకొని పోవుట భటులవలన విని యావ
నాశ్వమహీకళత్రుండు పుత్రబంధుజనమిత్రసహితుండై నిర్ణి
రోధం బగు క్రోధంబున నిష్ప్రతిపం బగుప్రతాపంబున
వెడలి వియత్పథంబునం జనురధికవీరుల నావేళ నాలుగువేల
ననుప ననుపమాన సంరంభంబున విజృంభించి వార లంబరం
బున కుద్దమించి మించినపరాక్రమంబునం జక్రశరశూల

ముద్గర ముసలాది సాధనంబు లంకించుచు నవ్వీరుని జుట్టు
ముట్టిన నాజెట్టిబిరుదునుం దట్టువారక యట్టహాసంబు చేసి
బెట్టిదం బైనరాచట్టుఁ బెటికి చుట్టుకొనిన మూఁకలఁ గిట్టి
వడిం జూపకట్టు వడంగొట్టి యమరపతిపట్టణంబున కనిచి పట్టి
తెచ్చిన హాయంబును ననిలుపట్టికట్టెదురఁ జెట్టునం గట్టి
దండంబు వెట్టి నిలిచిన నట్టియెడ.

31

— మేఘవర్ణుఁడు రాజనైన్యముతోఁ బోరుట —

చ. వెనుకొని యావనాశ్వపృథివీపతిసేనలు చుట్టు ముట్టినన్
గనుఁగొని మేఘవర్ణుఁ డధికం బగురోషమునం దదీయనై
న్యనివహమున్ వడిన్ దఱిమినన్ సుర లచ్చెరు వంది రప్పుడ,
ద్దనుజుఁడు మందరాచలవిధంబున నబ్బలవార్ధిఁ జొచ్చినన్.

సీ. కలగుండు వడి హల్లకల్లోల మై చాలఁ
గలఁగె వాహినులు భంగములతోడఁ
గట్కశోభితవిశంకటకూటములతోడఁ
బెకలె సపక్షభూభృచ్చయంబు
చండభాస్కరసముజ్జ్వలితహేతులతోడ
బాడబోద్భూతవిభ్రమము లడఁగె.
నాలోలకీలాలహతులతోడఁ బెనంగి
కడలేనివివిధశంఖములు తేలే

తే. బవనసుతపాత్రదుర్దాంతబాహుచండ
మందరాచలమంథానమధ్యమాన
యావనాశ్వమహీపాలకాగ్రగణ్య
వర్ణితాభీలవిపులనై న్యార్ణవమున.

33.

క. ఈకరణి దానవుం డతి

భీకరముగ రణము నేయఁ బిలుతివియక వై

భాకరసేనలు శస్త్రా

నీకంబుల ముంచి రాతనిశరీరంబున్.

34

తే. అపుడు వృషకేతుఁ డమ్మహాహవముఁ జూచి

మేఘవర్షండు హరి విక్రమించి తెచ్చు

నవసరంబున నయ్యాజి నలసినాఁడు

తలము గా దొక్కరునకు నీదశము గెలువ.

35

క. అని పలికి కార్తుకము గొని

యనిలతనూజునకు మ్రొక్కి యనుమతిఁ గొని తాఁ

జనియె రణం బొనరింపఁగఁ

గనుఁగవ నునుసోఁగకెంపు గడలుకొనంగన్.

36

శా. జ్యోటంకారకరోరరావము దిశాజంఘాల మై మ్రోయఁ దీ

వ్రాటోపంబున యశావనాశ్వనృపునైన్యంబు ల్విలోకించి త

ద్ధాటీనిష్ఠురభేలనంబునకు సంత్రాసంబు నొంద న్నిరా, ఘా

టోత్సాహత మేఘవర్షండు మదిం గొతూహలం బందఁగన్.

తే. ఇవ్విధంబున వృషకేతుఁ డేగుదెంచి

యలసినాఁడవు వత్స నీ వరుగు మనుచు

భీమపాత్రుని ననిపి యుద్దామసింహ

వృత్తిఁ బరసై న్యమత్తేభవితతి కుటికి.

38

— వృషకేతుఁడు సేవలం దునుముట —

ఉ. బాణనఖిప్ర కాండముల భద్రగజంబుల సంహరించి కం

ఖాణములన్ వధించి రథ కాండములన్ నులుమాడి సద్భట

శ్రేణుల మర్తవర్తములఁ జెండి విశ్వంఖలవృత్తి నాహవ
క్షోణఁ జరించి జన్యజయశోభితనిష్ఠురసింహనాదుఁ డై. 39

ఉ. హోటక శైలధన్వి త్రిపురాసురవీరుల సంహరించున
పాటునఁ గార్తుకాంబుధరబంధురమార్గణవృష్టి ముంచినన్
ఘోటర ధేభవీరభటకోటులు రూపతి పోవ వీటికిన్
జే టెటిఁగింపఁ గంతగతజీవుఁ డొకం డరిగెన్ రయంబునన్.

సీ. అరిగి భద్రావతీశ్వరుఁ జేరి ప్రణమిల్లి
సేన లన్నియు సమసిన తెఱంగు
వీతిఁ గోల్పోయినవిధమును విన్నవిం
చిన రోషవిహ్వలచిత్తుఁ డగుచు
నెట్టెట్టురా దళం బెంత వచ్చె హయంబు
పరుల కేగతిఁ బట్టువడియె ననిన
దేవర మువ్వు రేతెంచిరి వారిలో
నడుకొత్తి కొంతసైన్యము వధించి

తే. సవనహారిఁ గొంచునెగసె నద్దివికి నొక్కఁ
డుటికి బలమెల్ల సమయించె నొక్కఁ డతని
దండ నున్నాఁడు పెనునిట్టతొటివంటి
గుదియ మూఁపున సవరించుకొని యొకండు. 41

క. అని విన్నపంబు చేసిన
మనమున రోషాద్భుతములు మల్లడిగొన న
య్యనఘులు కారణజన్తులు
జనులకు లే వరయ నిట్టిసామర్థ్యంబుల్. 42

చ. ముగురును నాకుఁ జూడఁగఁ ద్రిమూర్తులు తప్పదు లేక
వాహమున్, బొగరున నొక్కఁ డెత్తుక నభోగతి నేగుట

యెట్లు లెక్కకు, మిగిలినసేన నొక్క డహమించి వధిం
చుట యెట్లు వారిలో, మొగఁ దగువాని కింత మసి మోవక
త్రుంగుట యెట్లు సై న్యముల్. 43

తే. అశ్వమేధంబునకు విఘ్న మాచరించి
తిరిగి రశ్వంబుఁ దిగిచినఁ దిగువ నిష్ఠు
వానితోడన సంగరాధ్వర మొనర్చి
దేవతల నెల్లఁ దృప్తి బొందింతు ననుచు. 44

వ. ఆహవోత్సాహదోహాలమ్మున నవ్యహీవిభుండు శతాంగ
మాతంగతురంగసుభటపుంగవసంగతుం డై పురంబు నిర్గ
మించి సమరభూమిసమీపంబునకు వచ్చి యాసమీపంబున
యుగాంతకాలకాలుండునుంబోలెఁ బ్రచండగదాదండమం
డితభుజోద్ధండుం డై భండనంబున కెదురుచూచుచున్న
వృకోదరు విలోకించి యలోకసామాన్యంబు లగునతనితేజో
విశేషంబులకు నద్భుతంబు నొందుచు జన్యంబున సై న్యంబు
నెల్ల సమయించి సన్యస్తభయుండై నిజధనుగోటివిన్యస్త
హస్తుం డై యున్నవృషకేతుం గనుంగొని శిరగ్గకంపంబు
చేసి తనమనంబున, 45

ఉ. కంపితదిగ్విభాగమున గాసిలి వచ్చిన న న్నొకింత వీ
క్షింపఁడు సై న్యమున్ సరకు సేయఁడు సింహకిశోరవృత్తి గ
ర్జింపుచు నున్నవాఁడు మది మృత్యుభయం బిసుమంత లేక
యీ, తెంపరికర్తృపాశములు ద్రెంపఁగ నిల్చినయోగికై వడిన్.

తే. అని బలంబులఁ గర్ణనందనునిమీఁదఁ
బంపువెట్టిన వానిసంభ్రమము చూచి

రోషతామ్రాక్షుఁ డగుచు మారుతసుతుండు
ఘనగదాదండమంకించి కదలుటయును.

47

— యావనాశ్వుండు వృషకేతునితోఁ బోరుట —

సీ. భీమసేనునిసముద్దామతఁ గన్పొని
యెదురుగా వృషకేతుఁ డేగుదెంచి
యీరేడుభువనంబు లెత్తి వచ్చినఁ గాక
యల్పసైన్యంబు లక్ష్యంబె నీకు
నీపుత్రు నన్ను మన్నించి చూచుచునుండు
నే నీక్షణంబున నీవు మెచ్చఁ
బరబలారణ్యంబు భస్మంబు చేసెద
నస్తత్కరోరబాణాగ్నిశిఖల

తే. నఖిలజనులకు దేహంబు లస్థిరములు
ప్రాయములు చంచలంబులు పౌరుషమునఁ
గాని త్రైలోక్యవర్తిని యైనకీర్తి
గలుగనేరదు తండ్రి యెక్కాలమునను.

48

మ. కరియానం బటుపాశహస్తఁ బృథుశంఖగ్రీవఁ జక్రస్తనిఁ
బరసేనారమణి న్వరించితి నురోభాగంబునన్ నిల్చె నిర్భరకే
లిఁ విషమాస్త్రచిహ్నములు సేరన్ వావి గా దింక మాను
రణోత్సాహము నీవు జన్యరతిఁ గాంతు న్నే యశస్సంతతిన్.

తే. నన్ను వరియించినది కారణంబుగాఁగ
దేవరకుఁ గోడ లై నసేనావధూటి
సిగ్గుపెంపున మొగమువాంచినది చిత్ర
వై జయంతీనవాంశుకవ్యాజమునను.

50

ఉ. నావుడు వాయునందనుడు నందన పొమ్ము చమూవధూటిసీ
కై వస మైన లెస్స యటుగాక నినుం దల మీతెనేని దౌ
దౌవుల నిల్చి మద్భుజగదాపటువిభ్రమతాడనంబులన్, జేవ
యడంతు నెందు గురుశిక్ష గదా మతి గాంతు రంగనల్.

తే. వత్స నీవు పదాతివి వారు రథికు
లెట్టు పంపుదు నిను మది గట్టి చేసి
యనిన నీకృప నాకు వజ్రాంగిజోడు
చింత వలవదు పనుపు మాజికిని ననుచు.

52

ఉ. భీముఁ బ్రదక్షిణించి మెయిఁ బెంపుచుఁ గెంపగుకన్నుదో
యితోఁ, గాముకవృత్తి నేగి నవకం బగుచందనకుంకుమా
బ్జధూ, భీమృగనాభికర్దమవిలిప్తఁ జమూసతి సాయకాంబకన్
సామజకుంభకర్కశకుచ న్వరియింపఁగ నుత్సహించుచున్.

క. వీతభయుండై యావృష
కేతుఁడు గుతుకమునఁ బెండ్లికిం జనుగతిఁ బ్ర
స్థితగతి వచ్చి మును తన
చేత హతం బైనసమరసీమాభూమిన్.

54

సీ. ప్రథమపయోరాశిపగిది నొక్కొకచోట
క్షారకీలాలసంకలిత మగుచుఁ
గైలాసశైలంబుకరణి నొక్కొకచోటఁ
గరిరాజవదనవిస్ఫురిత మగుచుఁ
బార్థప్రతిజ్ఞాజిభంగి నొక్కొకచోట
దళితసైంధవముఖోద్ధామ మగుచు
శౌరిదక్షిణబాహుసరణి నొక్కొకచోటఁ
బృథులరథాంగాతిభీమ మగుచు

తే. నిష్ఠురాత్తి యకింశారునికరనిర్భి
దేళిమా రాతిసై న్యప్రతీకశకల
వితతవిషమితసంగరోర్వీతలంబుఁ
జూచి యల్లన నగుచు నచ్చోట నిలిచి.

55

మ. తనపై వచ్చు విరోధిసై న్యముల నుద్యద్భాణజాలంబులన్
దనువుల్ సింఛియు నశ్వసంతతులగాత్రంబుల్ విభేదించి
యున్, ఘనదంతావళకుంభకూటములముక్తాశ్రేణులన్ రా
ల్చియున్, దిననాథాత్మజసూతి రౌద్రరస మున్నిద్రస్థితిన్
జూపుచున్.

56

సీ. సై న్యంబు నీగతి సమయించుచును వచ్చు
నతనిఁ గన్గొని యశావనాశ్వవిభుఁడు
దంతావళము నెక్కి తపనపాత్రునిఁ జూచి
యాదివిష్ణువుఁబోలె నాత్మలోనఁ
దెలియకున్నాఁడ నీకులగోత్రనామంబు
లని సేయరా దన్వయం బెటుంగ
కెవ్వరితనయుండ వెద్ది నీనామంబు
నీరాక కిప్పు డేది కారణంబు

తే. నాకు నెఱిఁగింపు మనిన భూనాథుతోడఁ
గశ్యపుఁడు వంశకర్త పంకజహితుండు
తాత త్రైలోక్యవినుతప్రదాత కర్ణుఁ
డనఘ మాతండ్రి వృషకేతుఁ డంద్రు నన్ను.

57

తే. ధర్మనందనునశ్వమేధంబుకొఱకు
వచ్చి కనుఁగొనునాతండు వాయుసూనుఁ

డతనిపాత్రుండు తురగము నపహరించె
నేను నిల్చితి నిల్చిననేనలకును.

58

తే. అనుచు వృషకేతుఁ డాడిన యశావనాశ్వ
ధరణిపాలుండు మదిఁ బ్రమోదంబునొంది
యనఘ యొక్కింత శ్రమమార్చుకొనుము మిగుల
నలసినాడవు తడవు కయ్యంబుచేసి.

59

క. నీవు పదాతివి నే దం
తావళరాజంబు నెక్కినాడఁ దగవుగా
దోవత్స యరద మెక్కుము
నావుడుఁ జిటునవ్వుమోమునం దళుకొత్తన్.

60

చ. తరువులు తాలు గొడ్లును బ్రదాత ల వెవ్వనివీట నట్టియా
సురపతి నర్థి జేసినయశోనిధికూర్తి సుతుండ నీవు న
న్నరదముఁ బుచ్చుకొ వ్తునెద వందిన వందిన కాదె మీఁదసం.
గరము ఘటిల్లునే చెలిమిగాఁ బడుఁగా కిటు మాటలాడినన్.

క. అనిన వృషకేతుఁ గనుఁగొని
యనురాగముఁ బొంది యశావనాశ్వమహీశుం
డనియె మును చూపుమా నీ
ఘనకార్తుకముఖశిలీముఖంబుల ననినన్.

62

చ. తురగముసుద్ది చెప్పిన నెదుర్కొనుకోపముతోడ నాత్మమం
దిరములు నిర్గమించుచుఁ బ్రతిజ్ఞలు వల్కఁగఁ గాదు వారిని
ఘోరతరశౌర్యముల్ మొదలఁ జూడుము నాశరవృష్టి ముం
చినన్, మరల జనింప దీబలము మంత్రజలంబులు మీఁదఁ
జల్లినన్.

63

సీ. అదియునుం గాక నీకనుగుణం బైనయీ
 బంధువర్గముఁ బుత్ర పౌత్ర చయము
 సమద వారణహయస్యందనారూఢులై
 చనుదెంచి యుభయపార్శ్వముల నిలిచి
 బిరుదకాహళములు పెనుపడం బై మ్రోయ
 ఘనశస్త్రతోచు లాకసముఁ బ్రాచ
 విజయకేతనములు వివిధంబు లై క్రాలఁ
 గాలు ద్రవ్యచును సంగరముఁ జేయఁ

తే. మెండుకొని యున్న వారందుమీఁద నీకు
 వార్ధకం బొత్తినది లావువయసు నాకు
 నన్ను నేకాకి యని కన్గొనంగ వలదు
 శౌరికృపఁ గాదె నాకు నక్షయబలంబు.

64

క. వల దింకఁ బెక్కుమాటలు
 తొలిపోతై నిలిచినాడ దుర మొనరింపన్
 దలపడు మనుటయు నాతం
 డలిగి మదావళము డిగి రథారూఢుం డై.

65

క. బెడిద మగు కార్డుకం బె
 క్కిడి నిష్ఠురసాయకంబు లీరైదు వడిన్
 దొడి యేయ నక్కుమారుడు
 నడుమన యొకమార్గణమున నవి త్రుంచి వడిన్.

66

తే. అర్ధచంద్రాశుగంబేయ నధిపుగొడుగుఁ
 జామరయుగంబుఁ దుముఱయ్యె సగుణధర్మ
 రహితు లై నట్టికుటిలవర్తనులఁ గూడ
 సజ్జనుని ప్రీతిగుణములు సమసినట్లు.

67

ఉ. అంతటఁ బోక మూఁడునిశితాస్త్రము లుద్ధతి నేయఁ జాప
మొక్కంతగఁ ద్రుంచి యశ్వనివహంబుల నొంచి నృపాలు
దేహమున్, గ్రంతలు చేసి చొచ్చె విశిఖంబులు గహ్వరిఁ
గూటసాక్షు ల, త్యంతకరోరఘోరనిరయంబులు దూఱఁగఁ
బోవుకై వడిన్. 68

చ. నరపతి యొండువి'ల్లొని గుణధ్వని చేసి కుమారుమీఁద ని
ర్భరగతి నేనె నర్వదిశరంబు లురంబునఁ గాఁడ నెత్తు రా
బిరుసగుగంటులం దొరఁగి పింజనస్రోవులరీతిఁ బాఱఁగా
నరుణమరీచి మాలిక్రియ నర్కజుపట్టి వెలింగె నాజిలోన్.

స. అవిధంబున యావనాశ్వభీకరశాత

శరభిన్నవక్షుఁడై తరణి పాత్రుఁ

డడరి బెబ్బులిఁ గోల నడచినగతి రేఁగి

చండమార్గణచతుష్టయముచేత

రథరథ్యములను సారథిశిరోధియుఁ ద్రుంచి

జననాథు నమ్ముల మునుఁగఁ జేసి

తపనమండలము శస్త్రపరంపరలఁ గప్పి

కదన మంతయును జీఁకట్లు గొలుపఁ

తే. బొలిసి రాజస్యసేనలు కళవళింప

వెఱఁగుపడఁ బావకాస్త్ర మవ్వేళఁ దొడిగి

నృపతి తత్కాండనివహంబు నీలుచేసి

వారుణం బేసి యార్చి యవ్వహ్ని నారెచ్చె. 70

—౧౧ వృషకేతుఁడు మూర్ఖిల్లుట ౧౧—

ఉ. భానుజసూనుఁడుం గనలి పావకవారుణదారుణాస్త్రసం

తానము లేయ నద్ధరణినాయకు డాగ్రహవృత్తి నుద్ధతుం.

డైనగబాణ మేసిన రయంబున నమ్మహనీయసాధనం
జేనికగున్నలం గడవ నెక్కుడుగుండుల టువ్వజొచ్చినన్.

మ. కులిశాస్త్రంబున నమ్మహాశిలల నుగ్గుల్ చేసి హలాహలా
నలసంకాశము లైనబాణముల నోనాటింప నల్క న్నహీ
తలనాథుండు కఠోరభల్లమున వత్సం బేయఁ జండాంశుమ
త్తులితం బైనశరంబు నాటి వృషకేతుం డాజిలోమూర్ఛిలెన్.

చ. మిహారతనూజుపట్టి రణమేదిని వ్రాలిన భీమసేనుఁ డా
గ్రహమునఁజూచికన్ను లెదుర౯వృషకేతునిపాటుగాంచి యీ
యహితులనెల్ల డించి సవనాశ్వముతోఁ బురి కేగుదెంచి య
వృహిపతిఁ గాంచి యీతనిక్రమం బపు డేమని విన్నవించెదన్.

క. ఆలమున యావనాశ్వనృ
పాలుని వరపుత్రమిత్రబంధుయుతముగాఁ
గాలునిపురి కనుపక యీ
బాలునికొల దీట దనుచుఁ బట్టినకినుకన్.

74

వ. భీమసేనుండు రెండవదండధరుండుసేంబోలె నుద్దండభుజా
దండభీషణగదాదండుండై కనలి భండనంబున కెదుర
వేదండకాండంబులు తండతండంబులై పయింబడం బడలు
వడం గనుపుకొట్టినయప్పట్టునఁ బడినయట్టలతిట్టలం జుట్టు
కొని వెడలు శోణితప్రవాహంబులు దురవగాహంబులై
పాటం బాట వశంబు గాక తెరలి పొరలంబడు వాహ
నంబులును దత్తటంబున నెత్తుటం దడిసి జొత్తుపాపలవిధం
బున నొత్తోత్తుల నలసి యమ్ములతిత్తు లైనరాహుత్తులును
సముల్లోలకల్లోలమాలికాభీలకీలాలవేల్లితంబులం దలక్రిం

దుగాఁ బడి శకలితాంగంబు లైనశతాంగంబులును జెంగట
గృతాంతపురపథికు లైనరథికులును గూలంబులయొలం
బులం గాలు గాలం బెనంగఁ దేలియాడుకాలుబలంబునుంగా
నాలంబు త్రిజగదాభీలం బయ్యె నప్పుడు. 75

ఉ. భీముని జానుదేశముల భీషణవాయువు లుప్పతిల్లి సం
గ్రామతలంబున నివసరఁగా జతురంగసమస్తసై నిక
స్తోమము లభ్రమండలముతో నొరయం జనె బొందితోన సు
త్రామునివీటి కేగెడువిధంబున దివ్యులు చోద్యమందఁగన్.

ఉ. ఆహవభూమి సోఁకఁ బడె నంతట దంతిరథాశ్వసై నిక
పూహము గీలుగీలునకునూడి వడిన్. రుధిరంబుగ్రక్కుచున్
శ్రీహరికీర్తనంబుఁ జెవిఁ జేర్చక దుర్బతిఁ జన్నవైష్ణవ
ద్రోహులు ముక్తకేశములతో నిరయంబునఁ గూలుకై వడిన్.

సీ. దంతంబు లిడిసి మూర్ధంబులు ప్రక్కలై
కూలినభద్రశుంఢాలములును
గళములు మలఁగి ఛొక్కలు మీఁది కెత్తుక
చాఁపకట్టుగఁ బడ్డసైంధవములు
విటతాటనములుగా విటిగి చక్రములతోఁ
దలక్రిందు లైనరథప్రజములుఁ
దొడగులు సడలి కుత్తుక లెండి మిక్కిలి
వెడరూపులై పడ్డవీరభటులుఁ

తే. గలనఁ బ్రోవులు గొనుచుండ గజతురంగ
సుభటవిగ్రహసంజాతశోణితములు
వఱదలై పాటె భీముదుర్వారజాను
తటసముద్భూతవాతూలతాడనమున.

— సువేగభీమసేకుల ద్వంద్వయుద్ధము —

ఉ. అప్పుడు యావనాశ్వసుతుఁ డై నసువేగుఁడు కీచకాంతకుఁ
దప్పక చూచి తానును గదాఘనదండము కేలఁ గ్రాలఁగాఁ
ద్రిప్పుచుఁ దేరు డిగ్గి పటతెంచి వడిం దనపేరు వాడి వా,త
ప్పక వ్రేసె నొక్క మొగిఁ దార్కొని భీముశిరంబునక్షమున్.

క. పెట్టు బయలుగాఁ గరువలి
పట్టి బెడంకుచు సువేగుబరులునురంబున్
జుట్టుకొని విసర నాజగ
జెట్టి మిగుల నడికి బొంకు చేసితి ననుచున్. 80

చ. తొలఁగిన నుప్పురం బెగసి దూఁటి శిరం బది త్రిప్పి వ్రేయ న
వ్వల నటు దాఁటి చిత్రగతి వాయుజుఁ డిట్లపసవ్యసవ్యమం
డలవికటప్రచండకరణస్ఫుటవిభ్రమభేలనంబులన్
దలపడి చేసి రిద్దలు గదారణమున్ బటుదారుణంబుగన్. 81

శ. కోలాట మాడుపాత్రల
పోలిక నరు దై నకీలుబొవ్వులగతి నా
భీలతఁ బెనఁగిరి గదలను
వేలుపులు నుతింపఁ బెక్కువిన్నాణములన్. 82

తే. కొదలు దెలియంగవలె ననుకోర్కిఁ జేర్చి
యెదలఁ బొదలినపదిలంపుటీ సమర్చి
మొదలుకొని మేనులు చెమర్చి మద మెలర్చి
గదలకొద లార్చి గగనంబు గదలనార్చి. 83

శా. ఈహం బూచి పెనంగఁ జొచ్చి రపు డయ్యే కాంగవీరుల్.
జయో,త్సాహంబుల్ వదనంబులం బొదల మాద్యచ్ఛండ

గర్వోద్ధత, వ్యాహరధ్వను లభ్రవిభ్రమములన్ వారింప
నొక్కువ్వుడిన్, బాహుబాహిఁ గచాకచిం దొడరి ప్రాబల్యం
బు తుల్యంబుగన్.

84

సీ. కనలి భీముఁడు సువేగుని లాగమునఁ జొచ్చి

పడవైచి చరణంబు లొడిసి పట్టి
విసరి పల్కఱుఁ ద్రిప్పివ్రేయ నమ్మేటియు
ధరఁ బడి బంతిచందమున నెగసి

పెనఁగి వాయుతనూభవుని నవ్విధమ్మునఁ
బడవేయ నవ్వడముడియుఁ గినిసి
కరటిఘోటకశతాంగములచే నొప్పింపఁ
దప్పించి కదియ నిద్దఱును మఱియుఁ

తే. బార్షి పాదోదపర్వకూర్పరకఠోర

ముష్టినిహతులఁ బగిలి మోములను దొరఁగు
రక్తములఁ దొప్పదోఁగి మూర్ఛలను వ్రాలి
యుండి రావేళ వృషకేతనుండు దెలిసి.

85

— యావనాశ్వుని వృషకేతనుండు దుద్ధరించుట —

చ. వదలినద్రిండు తొంటిగతి వాటముగా బిగియించి మో
మునన్, జేదరినఘర్త వారిఁ గొనచేలమునన్ దొలఁగించి
వీఁపునన్, బొదు లమరించి మించి బలుముష్టి శరాసనమున్
ధరించి కట్టెదుర విరోధిఁ గాంచి యెద నించినకోపము సంద
డింపఁగన్.

86

చ. ఎఱకలతోడిదుష్టభుజగేంద్రములన్నిరసించునై దుక్రొ
మ్మెఱుఁగుశరంబుల నివ్వభునిమీఁదఁ గుమారకుఁ డేసె నేసిన

న్నైఱఁకుల నుచ్చిపాటి ధరణీపతి తద్రథకూబరంబుపై
నొఱఁగి శరీరమున్ మఱచియుండెను బ్రాణములేనికై వడిన్..

క. అరదంబుమీఁద వ్రాలిన
ధరణీశ్వరుఁ జేరి కర్ణతనయుఁడు చిత్తం
బెరియంగ గంట్ల వెంటన్
దొరఁగెడుర క్తంబుఁ గేలఁ దుడుచుచుఁ గరుణన్. 83.

సీ. ముదుకనిమ స్తకంబునకు దాపున నూలు
కాండముల్ దలగడగా నమర్చి
తనువునఁ దూఱఁగాడినగంట్లు పరికించి
యధిపతియు త్తరీయమునఁ బొదిగి
మెఱుఁగుదట్టియుఁ గొంత కులుచగా నెఱివట్టి
సురఁటిలాగున గాలి సోక విసరి
యొయ్యనఁ బెడకేల నూర్పులు పరికించి
పలుమాలు చెందంబు పట్టిచూచి

తే. నాన్యథా దైవబుద్ధిఁ బ్రత్యహము నేను
హరిపదారాధనై కతత్పరుఁడ నేని
శూరతముఁ దైనయిష్టహాసుకృతరాశి
బాణజాతవ్యధలఁ బాసి బ్రదుకుఁగాత. 89.

మ. అనుచున్ శౌరిపదాబ్జముల్ చలఁచి దేహం బంటినన్ దీప్తశ
స్త్రనిరూఢప్రణభేదముం దొలఁగ నంతన్ తెప్ప లల్లార్చిలో
చనముల్ మెల్లన విచ్చి కర్ణసుతునాస్యంబున్ విలోకించి ని
ల్చిన నవ్వీరుఁడుఁ దొంటితావునకు వచ్చె న్నచ్చి విల్లందినన్.

ఉ. అష్టనజాత్తపాత్రునిఁ బ్రియంబున డగ్గటి కౌఁగిలించి తే
నవ్వున యశావనాశ్వనరనాయకుఁ డిట్లను నన్ను వేలుపుల్

మువ్వురు మెచ్చు బోచినసముజ్జ్వలమూర్తిని నిన్నెఱింగి
యున్, జివ్వకు మార్కొనందలపు చేసినవెఱితనంబుచాలదే.

క. ప్రాణసముఁ డైనసఖునకుఁ
బ్రాణము లీగనుట చెలిమిఫల మటుగా డీ
ప్రాణంబులు నీ విచ్చిన
ప్రాణము లిదె నీవె పంచి పనిగొను తఱితోన్. 92

క. దినపజుఁడు భవజ్జనకుం
డనవరతాభీష్టదాత యైనను నాలం
బునఁ దెగినప్రాణములు త
త్తనువున కీనేరఁ డివ్విధంబున నతఁడున్. 93

మ. జయలక్ష్మీధవుఁ డైననీకుఁ దగ మత్సామ్రాజ్యభోగంబు ల
న్నియు నర్పించితి నీకృపాతిశయత న్నీ రేజపత్రాయతా, తు
యదూత్తంసు మునీంద్రమానసరిరంసుం గంసవిధ్వంసున, వ్య
యు నద్వైతు భజించి యవిభునిసేవం గాంతు నిష్ఠాఠముల్.

— యావనాశ్వుండు భీమాదులతోఁ బురంబున కరుగుట —

సీ. అని ప్రియోక్తుల యావనాశ్వభూపాలుండు
వృషకేతనునివీర్యవితరణములు
వినుతించి తగ నిద్దలును మరుత్సూచును
వేగులు న్నచటికి వేడ్కతోడఁ
జనుదెంచి భీమసేనుని గాంచి కర్ణనం
దనుఁడు ఘోరాస్త్రసంతతులఁ దన్నుఁ
జంపి రక్షించిన చందంబుఁ గొనియాడి
వినుఁ డిది మీకు నిచ్చినశిరంబు

తే. క్రతుహయమువెంట నరిగి దిక్చక్ర మద్రువఁ
దిరిగి గొనివత్తుఁ దెమ్మని తిథికి మునుప
ధర్తజునిసమ్ముఖము సేయ దశసహస్ర
ధవళదంతుల నిత్తుఁ జేదర్శనంబు.

95

క. ఆసమయంబునఁ గృష్ణు ద
యాసింధువుఁ గానిపింప నద్దేవు నుతుల్
చేసి హితబంధుయుతముగ
నాసర్వస్వము సమర్పణం బొనరింతున్.

96

వ. విశేషించియుం బ్రాణదాతలతోడియుద్ధం బసంబద్ధంబు సిద్ధం
బుగా మీకు మాన్యుండ ననిపలుకురాజన్యసౌజన్యవాక్యం
బులం బరితుష్టమానసుండై నపవమానసూనునభ్యర్థంబునకు
మేఘవర్షుండునుం గ్రతుహయంబు రయంబునం గొనివచ్చె
ననంతరంబ యనంతరత్న రాజీవిరాజమానకల్యాణపల్యాణప
రి స్తరణపరి స్తోమాభిరామంబులును గండపాలికాచూళికాం
తరసముల్లసితహల్లకోద్ధామదామంబులును గాంచనఘంటి
కాసమంచిత కాంచీలతాప్రాంచల చంచలచ్ఛమరవాలచాల
నారంభ గంభీరయానంబులును నై రావణసార్వభౌమకులీ
నంబులును నిరంతరానర్గళనిర్గతసింధుసిక్యసాగర మేఘచిక్కణ
శీకర ప్రముఖాష్టమదగంధలహరీవిహర దలినికరకోలా
హలాక్రాంతదశదిగంతంబులును నరాళకరాళదంతంబులును
నిర్యాణపర్యంతకల్పితానల్పసిందూర తిల కానుబంధబంధుర
ములు నగుధవళసింధురంబుల నాధోరణు లసాధారణప్రయ
త్నంబులం గొనివచ్చిన మెచ్చి యవ్వసుంధరారమణుండు
గంధవహతనూభవుండును దాను నొక్కవేదండంబును.

రెండవశుండాలుంబు మార్తాండపాత్రనిజపుత్రులుంగా
 నెక్కి లెక్కింపరానిసేన లుక్కున నొక్కువ్వుడిం గ్రీక్కిటిసి
 నలుదిక్కులం గొలిచి రా నిరాఘాట చాటుప్రబంధంబుల
 వంది బృందంబు లభినందింప నందంద ముందటం గ్రందుకొని
 చెలంగు శంఖభేరిమృదంగధక్కాహుడు క్కానకఝల్లరీము
 రజకాహళారావంబులు భైరవంబులై మొరయ సముత్తం
 భితశుంభచ్చాతకుంభరంభాస్తంభ సంభృతాన్లు మాణిక్య
 మకరతోరణపరిష్కారం బైనభద్రావతీపురద్వారంబు గార
 వంబునం జొచ్చి యచ్చటం బచ్చలగచ్చుమేడల మేలు
 మచ్చలం బచ్చవిలుతు నెచ్చరించుమచ్చెకంట్ల నిడువాలుఁ
 జూపులచాపలం దగిలినట్టు నిట్టట్టు గదలనేరక చిట్టకంబు
 నం బొరలునాగరకలోకంబును గాశ్మీరగంధసార సీహార
 పారిధారావిలిప్తంబులయిన యంగళ్ల ముంగిళ్ల నత్తమిల్లిన
 ముత్తియంపురంగవల్లికలమీఁదఁ బసిండిజాలవల్లికల నమ
 ర్చిన మంగళద్రవ్యంబులును సంతరిక్షంబునకు వింతసింగా
 రంబు సంతరించు వైజయంతీవితనంబులును భాసురం
 బులుగ భూసురాశీర్వాదనాదమేదురంబుగా నాదరం
 బునం బురంధ్రీజనంబు లల్లుకొని చల్లునాచారలాజాక్షత
 ప్రసూనంబు లనూనవైభవంబులం దేజరిల్లురాజమార్గం
 బునం జని వాసరాధిపరథావరోధినిజారం బగుహజారంబు
 డగ్గటి మదావళంబు డిగ్గి దండనాయక పురోహితామాత్య
 సామంతభృత్యవర్గంబు నైస్సర్గికదయావలోకంబునం జూచి
 యథోచితప్రకారంబుల వీడుకొలిపి యావనాశ్వవిశ్వం

భరాధీశ్వరుండు పురస్కృతపాండవుండై యంతగిపురసమీ
పంబులోపలికొలుపుకూటంబున హాటకమణిగణోన్నిద్ర
భద్రాసనంబుల వారునుం దానును సుఖాసీనుండై యుండె
నాసమయంబున. 97

చ. పనివడి నాథుపంపునఁ ప్రభావతి భామిను లర్థిఁ గొల్వఁ గుం
దనపుమెఱుంగుఁబల్లెరమునన్ ఘనసారజదీపికావళు, ల్లాని
మును భీముఁగాంచి యనిలోఁ దనమంగళసూత్రమూడఁగా
ననువున నిల్పె నేసదయుఁ డాతనికిన్ జయమంగళం బనెన్.

తే. కర్ణజునికీర్తి లోకవిఖ్యాత మగుచుఁ
బ్రబలుఁ గా కని దీవించి పరమసాధ్వి
వారి కత్యంతభక్తి నివాళు లొసఁగి
రమణులును దాను నంతగిపురమున కరిగె. 99

క. అంతటఁ గనుపట్టెను భా
స్వంతుఁడు చరమాద్రిమీఁద వారుణదిక్ష్వి
మంతిని జలకేళికే జిలు
బంతిపసుపుముద్ద సన్నెపై నిడుభంగిన్. 100

క. మసమసక నయ్యె దిక్కులు
పసి క్రేపుఁ దలంచి తిరుగఁబడె గూండ్ల శకుం
తసమాజముకలకలము లె
గసె వెడవెడ కన్ను మొగిచె గమలవనంబుల్. 101

క. ఆవేశ యావనాశ్వ
క్షౌవరుఁడు సువర్ణ కుంభసలిలంబుల న
ప్పాచనిముఖ్యులతో సం
ధ్యావిధు లొనరించి బ్రాంధవావలితోడన్. 102

సీ. పవనసంభవునికోప్పప్రసాదంబులు

పదివేలభంగులఁ బ్రస్తుతించి

వృషకేతుఁ డాహవోర్వి నిజంబుగాఁ దన్నుఁ

జంపి రక్షించినపెంపుఁ బొగడి

వీతి నెత్తుక వినువీధి కేగినమేఘు

వర్ణనిబాహుగర్వము నుతించి

ధర్మజాచ్యుతుల సందర్శింపఁ గల్గిన

తనపుణ్యపరిపాకమునకు మెచ్చి

తే. కదల నియమించి తనవెంట గజపురమున

కౌదనికచిత్ర కారకలాదరజక

తంతువాయకులాలవర్ధకులు మొదలు

గాఁ గలుగుమేటిపనుల నాగరికవరుల.

103

శా. కుంతీద్రౌపదులం బ్రభావతి కనుంగో నేగెడు మీరు శు

ద్ధాంతస్త్రీనికురుంబులై కదలి రండంచు బ్రయోక్తిన్ద్రుపీ

కాంతుం డాపులనంపి పాండవులజోక సాత్వికాన్నంబు

ల,త్యంతాభీష్టత నారగించి సుఖనిద్రం జెంది యావేకువన్.

క. పురజనుల నెల్ల ముందటఁ

దెరలుచుకొని హస్తినావతీనగరిగి నా

దరమునఁ గొనిపోమ్మని భూ

వరుడు సుదేవునకుఁ జెప్ప వాడును వేడ్కన్.

105

తే. సకలజనులకుఁ బయనంబు చాటఁబంచి

బలముఁ జదలంబు గదలింపఁ బంచిపెట్టి

తాను గమనింప సమకట్టి తద్విధంబుఁ

దల్లి కెఱిగింప నిజనిశాంతమున కరిగి.

106

మ. జననీ భూపతి ధర్మనందనునియజ్ఞం బర్హిలిం జూడఁ గో
రి ననుం గట్టడ చేసెఁ బట్టణమువారిం గొంచుఁ బొమ్మంచు నీ
వును వేగం బయనంబు గమ్మన సుదేవుఁ జూచి కోపించి యీ
ధనధాన్యాదులు వీటిబుచ్చి ననుఁ బుత్ర వెల్లి రమ్మందురే.

తే. కుడిచి కూర్చుండి రాజ్యంబు విడిచిపోవ
విభునకును నీకు నెటువంటివెట్టి పుట్టె
బురజనులు మీరు నెట్టెనఁ బొందు నేను
వేయుఁ జెప్పిన నిలయంబు వెడల ననిన.

108

సీ. అంబతో నగుచు నిట్లనియె సుదేవుండు
భాగీరథీపుణ్యాపరిసరమున
ధర్మజుఁ డశ్వమేధముఁ జేయఁగాఁ గోరి
రప్పించె మానివర్గంబు నెల్ల
రుక్మిణీముఖవరాహోహలతో వాసు
దేవుఁ డచ్చటికి నేతెంచినాఁడు
వారల దర్శించువారిదుష్కృతములు
పంచబంగాళమై పాటు ననినఁ

తే. తండ్రి తరమునఁ బెనిమిటితరమునందు
వీసమంతయుఁ బుణ్యంబుఁ జేసి యెటుఁగ
వార్ధకంబున నిం కేల వట్టితొడుసు
కృష్ణ దర్శింప కున్న నా కేమి చిక్కు.

109

క. వీరితి ధర్మసుతునకు

శౌరికి నధ్వరము జేయ సంతస మగు నా

కారీతిన తప్పదు సం

సారము నేయునెడ నిది నిజంబు కుమారా.

110

చ. అని జనయిత్రి వల్కెడుదురాగతభాషలు యావనాశ్వపా

వనులకు జెప్పి కొంతవడి వారికి హాస్యము బుట్టజేసి యా

పెనపరివక్కరాలు మొఱ పెట్టుచు నీడిగిలంగ నందలం

బున వడిగట్టివైచుకొనిపాం డని చెప్పి సుదేవుఁ డంతటన్.

క. కరితురగస్యందనభట

వరసైన్యము లుబ్బి రెండువంకలఁ గొలువం

గరినగరికిఁ దెరలించెన్

బురజనములఁ బ్రాణిమాత్రమును లే కుండన్.

112

ఉ. పల్లకులన్ మహాప్రముల భద్రగజంబుల నందలంబులన్

గొల్లెనబండులన్ నడకగుట్టపుమోటుల వేసడంబులం, బెల్లుగ

నెక్కి పౌరజనబృందము పోఁ బురి నైదునాళ్లు భూ,వల్లభుఁ

డుండి తాఁ గదలే వాయుజముఖ్యులతోడ వేడుకన్. 113

తే. అనుచుఁ జైమిని చెప్పిన నాత్మలోన

నలరి జనమేజయక్షమాతలవిభుండు

యతికులోత్తంస మీఁదివృత్తాంత మెల్లఁ

దెలివిపడ నాకు నానతీవలయు ననిన.

114

— ము క్తపదగ్రస్తము —

మ. స్రమదాస్వాంతనిశాంత శాంత నవశౌర్యప్రాధిమాభోగభో
గమరుద్రాజసమాన మానకలనాకౌరవ్య రవ్యగ్రజ
న్తమనోజ్ఞస్తృతిమార్గ మార్గణకుటుంబస్తైర్యసంకల్ప క
ల్పమహీజ ప్రతిమానదానసుషమాభాస్వత్కరాంభోరుహః.

క. త్రైలోక్యనుతక తారీ
సాభువబిరుదాంక మధితజలధిభవమహః
హాలాహలకోలాహల
కీలాభీలాసిజైత్ర కీర్తికళత్రా.

116

చృధ్వీ.—

బుధావనపురూరవా భుజగజిద్భుజాభైరవా
విధావితమదాహితద్విషచమూషకంతీరవా
సుధాకరనిధానరాట్సురమహీజదానప్రధా
విధాయిగుణగౌరవా బిరుదపంచఘంటారవా.

117

గద్యము.—ఇది భారతీర్థశ్రీచరణకరుణాపాత్ర గాదయా
మాత్యపుత్ర వినయవిద్యాసముద్ర పినవీరభద్రప్రణితం బైన
జై మినిభారతంబునం దశ్వమేధపర్వంబున ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ

జై మి ని భా ర త ము

అశ్వమేధపర్వము, తృతీయాశ్వాసము

కరవిశాలకరుణా

లోకనసంరక్షితార్థి లోక హిమానీ

రాకేందురుచిరకీర్తి

స్వీకృతదిగ్జాల నారసింహస్వపాలా.

1

వ. అవధరింపుము జై మినిమునీంద్రుండు జనమేజయనరేంద్రున
కి ట్లనియె.

2

క. సామజనగరం బిరువది

యామడ గల దనఁగ యశావనాశ్వస్వపాల

గ్రామణితోడుత ని ట్లని

సామీరణి పలికె సంతసము రెట్టింపన్.

3

— భీముఁ డన్నకుఁ దమవిజయంబు నెఱిగించుట —

ఉ. మించి కళత్ర బాంధవసమేతముగా నిటు మీర లర్థి నే
తెంచువిధం బతిత్వరగతిం జని ధర్మజుతోడ మున్నెఱి
గించెద మిమ్ముఁ గొల్చి వృషకేతుఁడు రాఁగలఁడంచుఁ బల్కి ని
ర్వంచితలిల హస్తినగరంబునకున్ జని మ్రొక్కె నన్నకున్.

క. తమ్ములతో నపు డాస్థా
నమ్మునఁ గొలు వుండి ధర్మనందనుఁడు ప్రమో
దమ్మునఁ దమ్ముఁడ రమ్మని
క్రమ్మనఁ గదియంగ భీముఁ గొఁగిటఁ జేర్చెన్.

5

సీ. తనకు మ్రొక్కిన శక్రతనయమాద్రేయుల
నెన్నితో నాలింగనమ్ము చేసి
వాయునందన సేమమే యన్న నన్నకుఁ
గరములు మొగిచి నీకరుణ గలుగ .
నఖిలంబు సేమంబ యధ్వరాశ్వముఁ గొంచు
వచ్చె భద్రావతీశ్వరుఁడు తాన
యతనిదేవియుఁ బ్రభావతి కామిసీసహ
స్రంబు సేవింపఁ బొంచాలిఁ జూడఁ

తే. గా నరుగుదెంచె వృషకేతుఁ డానరేంద్రుఁ
బోర మెచ్చించె నన ధర్మపుత్రుఁ డీజ
యంబు కృష్ణకుఁ జెప్పు పొమ్మనిన భీముఁ
డంతిపురమున కేగ నయ్యాజ్ఞ సేని.

6

ఉ. అచ్చెరువంది గొబ్బున నిజాసనముం దిగి సమ్ముఖంబుగా
వచ్చి సువర్ణపీఠమున వాయుతనూభవు నుంచి నెమ్మదిన్
వచ్చిరె కర్ణనందనుఁడు నామనుమండును నంచు మేనిముల్
వచ్చి వెడంద గాయములుపాణితలంబున నంటిచూచుచున్.

క. కుశలం బడిగిన సర్వము
కుశలము భద్రావతీశుకులసతి రాకా
శశివదనలు గొల్వ నిరం
కుశవృత్తిని నిన్నుఁజూచుకొరిక వచ్చెన్.

8

శా. కాంతా నీవు నలంకరింపు సభలోఁ గానంగరాఁ డిందిరా
కాంతుం డేగెనె ద్వారకాజనుల వేడ్కంజూడ నన్నొవిభుం
డంతస్సౌధములోన వాడె యన నటె నన్ భవన్తందిరం.
బెంతే వన్నె కునెక్కెబో హరి దయ స్వీక్షింపఁగాఁ గల్గుటన్.

తే. చెల్ల దొక్కింతయును దామసింప నిచట
సుఖులు నీవును లోచనోత్సవముగాఁగ
నాయితము గండనుచుఁ బల్కి వాయుసుతుఁడు
చనియెఁ గృష్ణయు శృంగారశాల కరిగి. 10

క. పన్నీట జలక మాడెను
నున్ననివీణాముఁ గట్టెను విరు ల్దుటిమెన్
సన్నముగ నలఁదెఁ గస్తురి
చన్నుల ముత్యాలబన్న సరములు దాల్చెన్. 11

— యావనాశ్వుండు సైన్యంబుతో హస్తీపురంబునకు వచ్చుట —

ఉ. అంతట యావనాశ్వవసుధాధిపుసేనలు హస్తీనావతీ
ప్రాంతవిశాలచంపకవనాంతరసీమలు డాయ వచ్చినన్
దంతిరథాశ్వసైనికవితానము గొల్వఁగ వచ్చి ధాత్తలన్
సంతసమందుచున్ మదగజంబులనెక్కి యుధిష్ఠి రాచ్యుతుల్.

ఉ. ఆనకశంఖదుందుభిమహారవముల్ దశదిక్కులన్ బ్రతి, ధ్వా
నము లీనఁగాఁ గదియవచ్చువిభుం గని యధ్వరాశ్వమున్
గానిక వెట్టి కూర్చి దొలకన్ బ్రణమిల్లినఁ బాండవాగ్రజుం
డేనుఁగు డిగ్గి యవ్విభుని నెత్తి కవుంగిట్టఁ జేర్చి యిట్లునున్.

క. నరనాథ వినుము భీముఁడు
నరుఁడును మాద్రిజులు గూడ నా కనుజులు న

ల్వరు కృతమున నేటికి నే

గురుసోదరు లైరి నీవు గూడినకతనన్.

14

క. సుందర్భింపుము వాడె ము

కుందుని లోకై కరక్షకు బ్రభావతి మ

న్తందిరమున కంపుము కుం

తిం దామరసాక్షి ద్రౌపది స్వీక్షింపన్.

15

క. నావుడు సంతగిపురికి బ్ర

భావతి గడలించి ధరణిపతి తనశిర మ

గ్గోవిందునిపాదంబుల

మోవఁగఁ బ్రణమిల్లి వినయమున నిట్లనియెన్.

16

సీ. దేవ ధన్యుండ నైతిని భవత్పాదాబ్జ

ములు మోవఁగా మ్రొక్కఁగలిగెఁ గాన

నాపట్టణము పావనం బయ్యె భీమాది

శూరత్రయము మట్టి చూచె గానఁ

గీర్తనీయము వృషకేతు శౌర్యం బాజిఁ

జెల్లిన నన్ను రక్షించె గాన

సఫల మీతురగంబుజన్తంబు ధర్మజుం .

డొనరించుక్రతువున కొదవె గాన

తే. నిన్నిటికి శేఖరంబుగా నింద్రతనయుఁ

జూడవలె నాకు నతఁడు నీజోడు గాఁడె

యనఁగ నర్జునుఁ డరుదెంచి యావనాశ్వ

నరవరేణ్యునిఁ బరిరంభణం బొనర్ప.

17

చ. అనయము నీవు ధర్మజునియట్టికృతార్థుడ వర్ధి నిన్నుఁ గ

న్గొనినజనంబు లెల్ల ననఘుల్ మును చేసినపుణ్య మెట్టిదో

నినుఁ గనుఁగొంటి నంచు ధరణీపతి ప్రస్తుతిచేసె దత్తులం
గనయునుగుంతికిఁ ద్రుపదకన్యకుఁ జాఁగిలమ్రొక్కె నచ్చటన్.

క. ఆగుణనిధినందనుఁడు సు

వేగుఁడు ధర్మాదులకును వినతుండై మా
కీగోవిందునిఁ గరుణా

సాగరుఁ గనఁ గల్గెఁ గర్ణసంభవుకతనన్.

19

క. శౌరి వెలియైనధనము శ

రీరము సామ్రాజ్యమును బరేతసమంబుల్

పేరు గొనఁదగదు గాన ము

రారిపదాబ్జములు విడువ ననవరతంబున్.

20

చ. తురగమువెంట నంపుము కుతూహలినై చని మోహరించు
భూ, వరులఁ దృణీకరించి కొనివచ్చెద నధ్వరవేళ కన్న శ్రీ
హరి వృషకేతు రాసుతుఁ బ్రియంబునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చ
హస్తినాపురి కరుదెంచి రందఱుఁ బ్రభూతపురందర వైభ
వంబునన్.

21

తే. అందు నొకమాస ముండి ముకుందుఁ డనియె

ధర్మజునితోడ నింక ముందఱనువచ్చుఁ

బమనొకండవనెల చైత్రపౌర్ణమాసి

నాఁడు ముఖ్యంబు నీకు జన్నం బొనర్ప.

22

ఉ. శావున నుగ్రసేనభుజఖడ్గసురక్షితయై తనర్చుద్వా

రావతి కేగెదఁ మఖతురంగము నీవుచు యావనాశ్వుఁడు

గావుఁ డతిప్రయత్నమునఁ గైకొను మధ్వరదీక్ష వేళకు

నీ వెఱిఁగింప వత్తు ధరణీవర యేనును బంధుకోటితోన్. 23

క. అని పలికిన గోవిందుని
మన నెఱిగి విభుండు సబహుమానముగా నం
పినఁ జనియె నయ్యశోదా
తనయుఁడు వరభోగవతికి ద్వారావతికిన్.

24

సీ. వనజాక్షుఁ డరిగినవెనుక వేదవ్యాసుఁ
డరుగుదెంచిన యుధిష్ఠిరుఁడు మ్రొక్కి
యాది మరుత్తుఁడు యజ్ఞంబుఁ జేసిన
వైభవం బానతీవలయు ననిన
విను నూనవేశ్వరుం డనిమిషగురుని నా
చార్యుఁగాఁ గోరిన శక్రుఁ డతని
వారింప నారదువలన నెఱింగి సం
వర్తుని నధ్వరకర్తఁ జేయఁ

తే. దనమహాత్వంబుచేత నత్తపసిఁడే
శతమృఖాదుల వాకట్టి క్రతు వొనర్చి
భూమిభర్తకు వరమిచ్చి పోవ నాన్య
పతియుఁ బూతాత్తుడై దివ్యపానముఁ గనియె.

25

క. అంచు మరుత్తునికథ విని
పించిన మునితోడ జననభీరువులకు నే
యంచున నిహపరములు సి
ద్ధించు ననుచు నడుగ నయ్యుధిష్ఠిరుతోడన్.

26

❖ వ్యాసులు ధర్మజునకు ధర్మంబులు చెప్పట ❖

సీ. ధర్మశాస్త్రములయర్థరహస్యము లెఱింగి
జరపుబ్రాహ్మణుఁడు మోక్షంబుఁ గాంచు

న్యాయమార్గము నొకింతయును దప్పక ధాత్రిఁ
 బాలించుజనపతి పడయు ముక్తి
 క్రయవిక్రయములఁ బొంద(క)క సర్వసముఁ దైన
 వైశ్ణవుండు పొందుఁ గైవల్యపదము
 నారాయణస్థరణయు విప్రపూజయుఁ
 గావించుకూర్ముండు గనుఁ బరంబు

తే. నాల్గువర్ణంబులును నిట్లు నడచి పొందు
 ముష్టరంబుగ నైహికాముష్మికములు
 స్త్రీలవర్తన లేర్పరించెదను సావ
 ధానమతితోడ విను మింక ధర్మతనయ.

27

— వ్యాసులు ధర్మజానకు జారస్త్రీలక్షణములు చెప్పట —

చ. ఒకపరిఁ గన్నఁ గూడఁజను నూరక సన్నలు వాటి నాడుఁ
 ద, త్తటపడు బోటిఁ బిల్చెడువిధంబున నొత్తిలి పల్కు
 నవ్యుఁబల్కుటఁ బొరుగిండ్ల కేగు నొకపట్టున నిల్వధు చంటి
 మీఁద ముం, జెఱఁ గెడలించు వైశికపుసిగ్గు నటించుచు
 జార ధారుణిన్.

28

ఆ. పరులఁ గన్నఁ జంకపాపని ముద్దాడు
 గోడ నిక్కి చూచుఁ గొప్పు దీర్చు
 మాటుమలయు నత్తమామలతో లేని
 కిటుకు వెట్టి బంధకీవధూటి.

29

తే. మాలకరి దాసి సైరంధ్రీ మాటుఁదల్లి
 మగఁడువిడిచినసతి దూతి మంత్రసాని
 జోగురా లాకు లమైడిజోటి విధవఁ
 గలసి వర్తించునది జారగా నెఱుంగు.

30

క. వీరలలోపల మిక్కిలి

జారకు దూతియును దాది సాహసపారా
వారముతీరముఁ జేరుపఁ
జేరోడలు పాయరాని పెనఁకువకతనన్.

31.

క. ఎచ్చోట విలాసినులకు

మచ్చికఁ జన విచ్చినం బ్రమాదము పతికిఁ
వచ్చునవశ్యము కాంతలు
చచ్చినపుడు విశ్వసింపఁ జన దెవ్వరికిన్.

32.

క. అత్తయు మామయు మగఁడును

గత్తులబోను లయి బిటుసు గావలె నెపుడు
మత్తచకోరాక్షులకును
జిత్తము పరపురుషభోగశీలం బగుటన్.

33.

సీ. ఉపవాసములఁ దద్దయును గృశింపక మేను

దిండిచేఁ బోషించు చుండె నేని

మస్తకాంబరముల మాలిన్యభావంబు

నందక వన్నె బెట్టయ్యె నేని

దానధర్మముల నర్థంబు వెచ్చింపక

కట్టఁడియై గూడఁ బెట్టె నేని

తనపుట్టినింట వంచనతోడ నిల్వక

పొరుగిండ్లపా లయి తిరిగె నేని

తే. సంతతంబును శ్రీహరిస్తరణ లేక

కలుకుఁదనమున దుర్భాష లఱచె నేని

విధవ పెనిమిటితోఁ గూడ వివిధనరక

కూపబాధలఁ బడుఁ గడు గుఱుతు లేక.

34.

- క. నాలుకయును దాలువులును
నీలరుచిం గలిగెనేని నెఱిచరణంబుల్
నేల సరిమోవ వేనియు
వాలాయము నది వహించు వైధవ్యంబున్. 35
- క. కంతుసుఖకేళి దేలు వి
తంతువుతో నెవ్వడే నతడు దనపుణ్యం
బంతయుఁ గోల్పడి కూలు ని
రంతరమును రౌరవాదులగు నరకములన్. 36
- తే. బాల్యమునఁ దల్లిదండ్రులు ప్రాయమున ధ
వుండు వార్ధకమున నందనుండుఁ జెప్పి
నట్లు చేయంగఁ దగుఁగాని యరసి చూడఁ
దెఱవలకు నెందుఁ దమయిచ్చఁ దిరుగఁజనదు. 37
- వ. ఇది నీ వడిగినయర్థంబునకు నుత్తరంబు నీవు నాస్తికద్యూత
కారపిశునాసూయకుల డాయనీక నిజోపలాలనంబునఁ
బ్రజాపాలనంబు నేయుము ప్రజాజానుకాగంబున ధనంబును
ధనంబున ధర్మంబును ధర్మంబునఁ గీర్తియుం జేకురుఁ
గావున భూవల్లభునకుఁ బ్రజాపాలనం బవశ్యకర్తవ్యంబు
మర్త్యు లెయ్యెడం గీర్తనీయుంబు గానివర్తనంబునఁ బ్రవ
ర్తిల్లక నారాయణధ్యానపరాయణులై యుండవలయుఁ
బుండరీకాక్షభక్తవిరహితుం డగుబ్రాహ్మణుండును జండా
లుండు చండాలుండును విష్ణుభక్తుం డయ్యెనేని సకలలోక
పూజ్యం డగును గావున నీవు వాసుదేవచరణస్మరణా
యత్తచిత్తుండ వగు మనిన నత్తపోధనసత్తముం గనుంగొని
యుధిష్ఠిరుం డి ట్లనియె. 38

● వాసులు ధర్మజానకు స్థిరలక్ష్మీయోగం బగువిధంబుఁ జెల్పుట ●

క. వరీతి సంభవించు ము

రారిపదాంభోజపూజనాభ్యాసము ల

క్షీరమణి మర్త్యకోటియ

గారంబుల నెట్లు నిల్చుఁ గదలక యనినన్.

39

సీ. కలిమి దాచక పైతృకంబుఁ జేసినవాఁడు

పుణ్యతీర్థము లాడఁబోవువాఁడు

వితరణశీలుండు వినయంబు గలవాఁడు

పరకాంతలకు నాస పడనివాఁడు

శూరత మెఱసి ప్రస్తుతికి నోర్వనివాఁడు

సత్య శౌచంబులు సల్పువాఁడు

బాంధవపితృమాతృభక్తిఁ జెందినవాఁడు

కిల్బిషంబులకు శంకించువాఁడు

తే. సప్తసంతానవిఖ్యాతి జరగువాఁడు

నిఖిలభూతదయాసక్తి నెగడువాఁడు

మేలు మఱవనివాఁడు లక్ష్మీకిఁ బ్రియుండు

వానియొద్దనె హరియును వదలకుండు.

40

ఉ. జూదరి దుష్టు దుర్వ్యసనుఁ జోరుని సజ్జనదూషకున్ మృషా

వాదిఁ గృపావిహీను గృహవప్రవిఘాతకు లోభి సంతత

స్వోదరపూరకున్ బిశును నుద్ధతినిం బెడఁబాయు లక్ష్మి వే

దాదిసమస్తవిద్యలు పరాన్నపరాయణుఁ బాయుకై వడిన్.

ళా. సోశాదొప్పియు నెత్తమున్ మొదలుగా జూదంబు నీ వా

డునా, వేశం గాదని బాంధవుల్ శకునిదుర్వృత్తం బెఱిం

గింప వే, హాళిం బుట్టినకాక నొడ్డితివి రాజ్యం బెల్ల నక్కి
డునన్, జాలం గంటిమి నేము కౌరవులనాశంబున్ యశో
హానియున్. 42

క. అదిగానఁ గాదు జూదము
మదిఁ దలపోయంగ నెట్టిమానవులకు నీ
విది దెలిసి నడవు ధర్తా
స్పదబుద్ధిన్ విష్ణుభక్తిపరతంతుఁడవై. 43

క. వ్యతిపాతయోగమున వై
ధృతి సంక్రాంతులను బర్వదినములఁ దీర్థ
వ్రతచర్యలఁ బైతృకముల
నతివలఁ గామించువాఁ డనర్హుఁడు సిరికిన్. 44

— ధర్మ రాజు భీముని ద్వారకకుం బంపుట —

ఉ. ఇన్నియు నీకుఁ దేటపడ నే నెఱిగించితి నింక ముందటన్
జన్మము సేయఁగావలయు శౌరి వెసం బిలిసింపు నీకు న
భ్యున్నతిహేతు వయ్యదుకులోత్తముఁ డన్న మహీవిభుం
డు నిర్భిన్నవిరోధిసైన్యఁ డగుభీమునిఁ జేరఁగఁ బిల్చి యి
ట్లనున్. 45

ఉ. ద్వారక కేగి యధ్వరవిధాన మొనర్పఁగఁ జైత్ర మాసమున్
జేరఁగ వచ్చుటం దెలియఁ జెప్పి సమస్తకుటుంబినీసుహృ
త్పొరపురోహితార్యగురుబాంధవమంత్రిపురస్సరంబుగా
వారిజనాభునిన్ సుజనవత్సలుఁ డోడ్కొని రమ్మ పొమ్మనన్.

తే. అన్నపాదంబులకు మ్రొక్కి యనిలసుతుఁడు
ద్వారవతి కేగి దివ్యరత్నప్రభావి

రాజితం బై నహరిమందిరంబుఁ జొచ్చె
నడిమి మొగసాలజగతిముందటికి వచ్చి

47

వ. దౌవారికుం గనుంగొని తనరాక నెఱింగింపు మనవుడు
నిర్యత్తు దేదీప్యమాన రత్నదీపికా నిర్యత్ప్రభాపూరదూరీ
కృతాంధకారంబును గాలాగురుగంధసారకర్పూరధూపనిరవ
ధికవాసనాగభీరంబును ధగద్ధగితశాతకుంభరసవిసరకుసుంభ
రాగసముత్తంభిత విచిత్ర చీనిచీనాంబరతిరస్కరిణీ వితాన
చ్ఛాయాపరిష్కారంబును నానావర్ణసముదీర్ణప్రభాపటల
జటిలనూత్న రత్నకంబళపరిస్తరణవిస్తారంబును బారావత
కపోతశుకశారి కాచకోరమయూరప్రముఖనిఖిల విషదోషపరి
హరణక్రియానిపుణచాతుర్యధుర్యగ్విహారంబును బ్రసక్త
ముక్తాఫలస్వచ్ఛగుచ్ఛాంతరవిలంబిదరవికాసి వాసంతికా
పూగ పున్నాగ చంపక హల్లకమల్లికోద్ధామశృంగారంబును
నగుభోజనాగారంబును గురంగమదకర్దమానులిప్తమణి
మయవితర్దికాప్రదేశంబునం గేశవుండు సుఖాసీనుండై. 48

తే. కనకపీఠి జతుష్పష్టికాకచోల
విరచితం బై నపసిడిపల్లెరమునందు
దేవకీదేవి వడ్డింపఁ దృప్తిమీఱఁ
బంకజోదరుఁ డారగింపంగఁ దొడఁగి.

49

సీ. మెత్తనె మిలమిల మెదలురాజాన్నంబు
నొలపుఁబప్పులును సద్యోఘృతంబు
నప్పడంబులు వడియములుఁ దాలింపులుఁ
బలుచనినులివెచ్చపడిదములును

బులుసుగూరలును బజ్జులు దియ్యచేరులు
 బంచదారలు నానవాలు జున్ను
 బులగంబు బహువిధంబులపిండివంటలు
 బాయసంబులు వడపప్పు దేనె

తే. పానకంబులు సిగరులు ఫలరసాయ
 నములు బచ్చళ్లు గలవంటకములు బెరుగు
 నూరుగాయలు మొదలుగా నుచితవృత్తి
 నారగింప జతుర్విధాహారములను.

50

తే. మఱియు భూచరజలచరాంబరచరముల
 పేరుకలమాంసములు నంజి ప్రియముతోడ
 రుక్తిణీసత్యభామ లిరువురు గదిసి
 తాళవృంతంబు లిడుచుద్రస్తరులు సేయ.

51

ఉ. భీమునిరాక జెప్పిన నుపేంద్రుడు రమ్మని పంప వచ్చి య
 త్తామరసోదరుం గదిసి దండము వెట్ట గరంబు బట్టి వ్యా
 యామభరంబున న్తిగుల నాకలి గొంటివి సేద దేఱగా
 సేమములన్నియుం దెలియజెప్పుదుగాని భుజింపు నావుడున్.

సీ. తల్లిచన్నలపాలు ద్రావి యంతట బోక
 పూతన బొరిగొంటి పురిటిలోన
 జనని యుగ్గున దృష్టి సనక నిన్నటిదాక
 వెరజితి వ్రేపల్లెవెన్న లెల్ల
 నంబపొత్తున దనియక వెక్కసం బైన
 యుదరాగ్ని నార్చి తింద్రోత్సవమున
 జనయి త్రియోసుగుభక్షణము చాలక తింటి
 వాకుచేలునిచేతియడుకు లొడిసి

తే. కడుపులోపల సకలలోకములు వరుసఁ
గూరుకొన్నప్పుడును నటగొఱతగాని
తుష్టాడవు గావు నీదుపాత్తున భుజింపఁ
దీటునే నాకు ఘనమైన దీపనంబు.

53

మ. అని సల్లాపము లాడ శౌరి వివిధాహారంబులకా వాయునం
దను సంతృప్తునిఁ జేసి యొక్కెడఁ బ్రమోదం బౌరఁ గూ
ర్చుండి వచ్చినకార్యం బఖిలంబు నాపడు విశేషింపంగ
మాల్యానులే, పనతాంబూలవిభూషణావళుల సంభావించి
యత్యున్నతిన్.

54

— శ్రీకృష్ణుండు భీమునివెంట హస్తీపురంబున కేగుట —

మ. కృతవర్తకా బిలిపించి కేశవుఁడు పల్కెం బౌరులకా హస్తినా
వతికికా వే కదలింపు తత్తదుచితవ్యాపారలీలాసమం
చితవృత్తికా యమసూతీయధ్వరము వీక్షింపకా బురీరక్షణ
స్థితికికా గట్టడ చేసి మజ్జనకునికా నీరి న్నియోగించెదన్.

55

మ. అనినకా భోజమహీవిభుండు లయకల్పాంతౌగ్రధారాధర
స్తనితాభీలపటుప్రయాణముఖనిస్సాణంబు వ్రేయించినకా
జనితోత్సాహభరంబునం గదలె యజ్ఞప్రక్షణాలంబసౌ
ఖ్యనిరాయాసపథంబునం బురజనం బాబాలవృద్ధంబుగన్.

క. పురజనము లెల్ల ముందటఁ
దెరలినపిమ్మటను వాసుదేవుఁడు గమన
స్ఫురణము దండ్రీకిఁ జెప్పఁగ
నరుదెంచిన సుతునితోడ నతఁ డిట్లనియెన్.

57

సీ. హరికథావిముఖుని నన్యాయవర్తనుఁ
 బురుషార్థరహితుఁ దపోవిహీను
 మిత్రవంచకుని స్వామిద్రోహిఁ బతితుని
 యుద్ధభీరువు నన్యయోనిరతుని
 జామాతృవిత్తభక్షకు ధర్మబాహ్యుని
 యతి విదూషకుని దుర్వ్యసనశీలు
 బహుభాషి విశ్వాసపాతకు ఋతుకాల
 కర్తపరిత్యాగి గష్ట లోభి

తే. ఖలు వికత్తను బహువాదకరుఁ గృతఘ్ను
 నాత్మభృత్యప్రతారణు నాతతాయుఁ
 దగదు కొనిపోవఁగా నెంతధనికు లైన
 నధ్వరాలోకనానర్హు లగుటఁజేసి.

58

క. నినుఁ బాసి నిలువ నేర్తునె
 వనజోదర యనుచు నపుడు వాత్సల్యభరం
 బున వసుదేవుఁడు రాఁ దలఁ
 చిన నొడఁబడఁ జెప్పి యతనిచే ననుమతుఁ డై.

59

వ. అప్పుడు.

60

చ. శకునమనోజయంబుగఁ బ్రశస్తముహూర్తమునందు వే
 డ్కఁ బల్లకులు గదల్చి పెట్టెల కెలంకుల సాత్యకిఁ బోవఁ
 బంచి యంధక యదువృష్టి భోజులు సుతప్రకరంబును గొల్చి
 రా మురాంతకుఁడు మహేంద్రవైభవమునన్ గదలెం
 దురగాధిరూఢుఁడై.

61

సీ. గండమండలదానగంధలుబ్ధమదాలి
 ఝంకృతులకుఁ గాక జడియుకరులుఁ

గరటిఘ్నేంకృతులకుఁ గాక రాహుత్తులు
జలదరింపఁగ దాటునైంధవములు
హయహేషలకుఁ గాక యదరి వృద్ధులఁ గూల
వైచి పాతెడుబలీవర్గములును
దుష్టశాక్ష్వరథావితులకుఁ గాక ధరిత్రిఁ
బడి దైవములదూఱుభారవహులుఁ

తే. గలయఁబడి మూఁపుమూఁపునఁ దలఁగఁద్రోయ
రానిసందడి నడచుపౌరస్రజంబు
నరయుచును వచ్చువృద్ధవేశ్యాజనంబుఁ
జూపి నవ్వుచు హరి వాయుసుతున కనియె.

62

ఉ. వీరిఁ బరిగ్రహింపు మిదివేళ సమానలు నీకు భీషణా
కారకరోరమన్తధవికారగుణంబుల నన్న నవ్వి య
న్తూరుతి పల్కె నిట్టికొఱమాలినజంతలఁ జక్కఁబెట్టి నీ
భారము వన్నె కెక్కు దురవస్థలు నీకరలాలనంబునన్.

63

— శ్రీకృష్ణుండు నైన్యంబుతో సరోవరతీరంబున విడియుట —

మ. అని చాణూరబకాంతకుల్ సముచితవ్యాహులై ముందటన్
గని రుత్ఫుల్లసరోజహల్ల కపరాగస్ఫారవీచీఘటా
కనదుత్కూజితరాజహంసబకచక్రక్రంచసంచారమున్
జనితాంతగిరితాపవారణసుధాసారమ్ముఁ గాసారమున్.

64

క. ఆరమణీయసరోవర
తీరామలకీపతీరతిలకాగురుక
ర్పూరతరుచ్ఛాయలఁ బ్రజ
నీరజనాభుండు విడియ నియమించుటయున్.

65

సీ. విప్రవరక్షత్రవిటూర్చద్ర గాయక
 నటవిదూషకవందినాగరికులుఁ
 గుడ్యకృత్కారుశాకునికరంగాజీవ
 జటకారసౌచికశాంబవికులు
 నిర్దేజక గ్రామణీకులాలకువింద
 దాశకళాదవై తంసికులును
 జర్తకర్త తచికిత్సకపుష్పలావిక
 తక్షకపాషాణదారకులును

తే. గంధసారగోరోచనాగరుసితాభ్ర
 పట్టపటరత్న భూషణాపణికవరులుఁ
 బట్టు చాలక వీధు లేర్పడఁగ విడిసి
 రంబుజాకర ముభయపార్శ్వంబులందు. 66

చ. కమలదళాక్షుఁడంత నిజకామిని రుక్మిణితోడ నిట్లునున్, గమ
 లినిఁ జూచితే ప్రియుఁడు గన్గొనరామి మరాళసామజ, భ్రమ
 రకులంబు పైఁబడఁ గరంబు సుఖించెడుఁ గామ మెప్పుడున్
 రమణునికంటె నెన్నిదిగుణంబులు గాదె లతాంగి కారయన్.

క. ఆన విని రుక్మిణి విభుతో
 ననుఁ దనయునివాహనంబు హంసము దనవా
 హన మేనుఁగు దేటులయెడఁ
 దనుజాభావ మగుఁ గానఁ దగ దిటు పల్కున్. 68

క. తామొదలం బద్ధిని యటఁ
 గామించునె యన్యపురుషుఁ గలలో నై నన్
 దామరసనేత్ర యంత
 ర్యామివి నీ వెటుఁగనట్టియర్థము గలదే. 69

వ. అని పరిహాసపల్లవితంబు లగు సల్లాపంబులం బల్లవాష్టి
తోడం గలసి యాజగద్వల్లభం డుల్లసిల్లుచున్నంత. 70

❖ శ్రీకృష్ణనిసన్నిధికి గోపకులు వచ్చుట ❖

ఉ. తెల్లని పట్టెనామములు దీఁగెల నట్టెములుం బదంబులన్
బిల్లలచెప్పులున్ జెవులఁ బింఛములున్ మొలనున్నక్రొత్త
కం,బల్లును వన్నెగాఁ బెరుఁగుఁబాలును నేతులు వీక్ష వంకకా
వల్ల ధరించి శౌరిఁ గనవచ్చిరి కొండలు గొల్ల లర్థితోన్. 71

వ. ఇట్లు వచ్చి. 72

క. తెచ్చినగవ్యముఁ గానుక
యిచ్చి ప్రణామములు చేసి యిన్నాళ్లకు మా
ముచ్చటలు దీతె నని హరి

గుచ్చి కవుంగిటను జేర్చుకొని మోదమునన్.

73

సీ. కోరగించెడుకొండగోఁగుఁబువ్వులచాయ
దీవన్నె గోర్పడం బెట్లు గలిగె
మెఱుఁగుఁజుక్కలచాయ మించు నీతెల్లని
గురువిందపే రెందుఁ గూర్చుకొంటి
నిగుఱు గప్పనిచంద్రనిప్పుకై వడి నున్న
దీకొడ్డిపూస నీ కెవ్వఁ డిచ్చె
బొలసినగబ్బుకంపులు సోడుముట్టెడు
నీనల్ల తిరునామ మెచట దొరకె

తే. జడలు మెడమీఁద వ్రేలెడుజల్లితోఁక

నేడ సవరించుకొంటివి బోడకోడె

యనుచు నాడెడుమూఢవాక్యముల కలరి

శ్రీధరుఁడు వారిఁ గృప నాదరించె నపుడు.

74

చ. హరి కొక లేమ యిచ్చెను సుమర్పణగా నవనీతకుంభమున్
 బెరుగును వంటకంబు నొకబింబఫలాధర తెచ్చె నొక్క తా
 మరసదళాయతాక్షి వనమాలిక ముందఱు బెట్టె నొక్క సుం
 దరి గొనివచ్చె నెంతయు ముదంబున సాంద్రపయగిప్రపూర
 మున్.

75

సీ. తెఱవ యొక్కతె జుంటితేనె కానుక చేసి
 తలఁపించె నధరామృతంబుచవులు
 తరుణి యొక్కతె పూవుదండ సూడిదఁబెట్టి
 హేలాపరీరంభ మెచ్చరించె
 బడఁతి యొక్కతె బిల్వఫల ముపాయన మిచ్చి
 పచరించె ఘనకుచస్పర్శనంబు
 నువిద యొక్కతె పింఛ ముపదగా నర్పించి
 రూపించె గుంతలాక్షేపణంబు

తే. నెమ్మి నీరీతిఁ జేదర్శనమ్ము లొసఁగి
 ప్రియుల సన్నిధి నర్తగర్భితముగాఁగఁ
 బ్రాథగోపాంగనలు దమప్రాతవలపు
 వెల్లివిరిఁ జేసి రిందిగావల్లభునకు.

76

శా. ఈలీలం బొడచూప సాదరముగా నీక్షించి కృష్ణుండు గో
 పాలవ్రాతము వీడుకొల్పి యచటన్ బ్రత్యగ్రసాగంధిక
 వ్యాలోలానిలముల్ పథశ్రమము వాయం జేయ నా
 వేకువన్, గాలిందీనదిఁ జేరి యందు విడియంగాఁ బంచె
 పై న్యంబులన్.

77

క. విడియించి యశోదాదుల
 కడకుం జని మీరు కుంతిఁ గని పరిచర్యల్

నడపుడు వినుఁ డాయమ క

వ్వడికిని జనయిత్రి భగిని వసుదేవునకున్.

78

వ. కావున నద్దేవి మీకుం బెద్దటికంబు చేయందగిన దని యాన
తిచ్చి ప్రద్యుమ్నాదికుమారులం గనుంగొని మీరు ద్వా
రకానగరంబునంబోలె *దేరకాటతనంబున నుండక పాండ
వాగ్రజునధ్వరంబు సముద్ధరింపవలయు నని మఱియును. 79

ఉ. ఆవనజాతుఁ డిట్లనియె నందలు నెప్పుడు నప్రమత్తులై
సేవలు చేయఁగా వలయు సింహబృహస్పతి కూడుకొన్నగో
దావరిఁ జూచి తీర్థము లుదారతఁ దక్కినయట్లు మీరు గాం
డీవిపరాక్రమంబు గని నిల్వఁగ నేర్చినపాటిభక్తితోన్. 80

సీ. కోడండ్ర గమి గూర్చుకొని దేవకీదేవి
భక్తిఁ గుంతి భజింపఁ బాలువెట్టి
సఖులతోఁగూడ నుషాకన్య పాంచాలి
ననయంబు నేవింప నానతిచ్చి
ప్రద్యుమ్నునకుఁ గుమారసమేతముగ ధర్మ
పుత్రునికడ నిల్వ బుద్ధిఁ జెప్పి
వాయుసూనునిఁ గృతవర్తాదియోధులఁ
జదలంబువెంటనే కదలఁ బనిచి

తే. వారువము నెక్కి మితపరివారుఁ డగుచు
సూరిజనవందిమాగధస్తుతులు తనదు
దివ్యలీలలు వరుసతోఁ దెలుప నగుచు
వాసుదేవుండు హస్తినావతికి వచ్చి.

81

* తేరకాటతనంబునకొంటోకము కల్గించుకొనని సోమరితనముతో.

❖ శ్రీకృష్ణుండు హస్తీపురంబు ప్రవేశించుట ❖

క. ధృతరాష్ట్ర విదుర కృప సు
గతుఁ డగుధర్మజునిఁ గదిసి కంసారి నమ
స్కృతిఁ జేయ నాధరిత్రీ
పతి యతనిం గౌఁగిలించి పరమప్రీతిన్.

82

తే. తనకు మ్రొక్కిన శక్తనందనునిఁ గవల
నాదరించుచుఁ దక్కినయర్హజనుల
నుచితసంభాషణంబుల నుపచరించి
స్వర్ణమయపీఠమున నున్న శౌరిఁ జూచి.

83

ఉ. నీవు సుమస్తబంధుజననీజనకానుజపుత్రపౌత్రభా
ర్యావిసరంబుతోఁ గదలి రా కిటు వత్తువె యన్న నవ్వి య
ద్దేవుఁడు రానివారు వసుదేవుఁడు సీరియుఁ దక్క యజ్ఞదీ
క్షావిభవంబుఁ జూడ నధికస్ఫురణ జరుదెంచి రందలున్.

క. ముందట వచ్చితిఁ దావక
సందర్శన మర్థిఁ గోరి సకలంబును గా
లిందిని విడియించితి వా
రిందులకుం గదలి వత్తు రెల్లిటి కనినన్.

85

క. ముదమొంది విభుఁడు పార్థునిఁ
గదియం బిలిపించి రేపకడ విభవముతో
నెదురుకొనవలయు సేనలఁ
గదలింపుము యజ్ఞఘోటకసమేతముగాన్.

86

వ. అని పలికి ధర్మనందనుండు మఱునాఁడు వనజోదరనిజసోదర
యావనాశ్వసహితంబుగా నధ్వరాశ్వంబు నలంకరించి కుంతి

ద్రౌపదీప్రభావతులం గదలించుకొని రాఁ గంచుకీజనంబు
నియోగించిన వారు నారాణివాసంబులం జిత్రపటనిచోలి
కాందోళికల నునిచి వారి కుభయపార్శ్వంబులు ఘోటి
కారూఢచేటికాసహస్రంబు లజస్రంబునుం గాంచనదండ
మండితంబు లగుధవళచామరంబులు వీవం గట్టడచేసి దేవకీ
యశోదాదులకుం దగినకట్టణంబులు పెట్టియల నలవరించి
కట్టాయితం బై పట్టణంబు వెడలుసమయంబునం బాండవా
గ్రజుండును రెండవ సురేంద్రుండును బోలె నఖండ
వైభవంబునం గదలి కాళిందీతటంబు సేరం జనియె నంతకు
మున్న భీమసేనకృతవర్తాదులును సకలసన్నాహంబులు
మెఱసి యెదురుకొనునప్పు డన్యోన్యభూరిభేరిభాంకారం
బులు నితరేతరసౌవిదల్లహంకారంబులును బరస్పరకరటి
ఘీంకారంబులును ననేకచామరగ్రాహిణీకరకంకణ క్రేంకా
రంబులును సాహంకారంబులై చెలంగె నప్పుడు. 87

సీ. ప్రణమిల్లె బాండవాగ్రజుండు దేవకిపాద
సరసిజంబులకు సోదరులు దాను
మ్రొక్కె నన్నకు వడముడి భద్రకరి డిగ్గి
సకలయాదవకుమారకులు దాను
దేవకీదేవి కుంతికి వేడ్కతోడ దం
డముఁ బెట్టె గదిసి కోడండ్రు దాను
నతిఁ జేసె నపుడు నందకపాణితల్లికి
వచ్చి ద్రౌపది ప్రభావతియు దాను
తే. మఱియుఁ దమలోనితారతమ్యము లెఱింగి
వందనాలింగనక్షేమవాక్యవివిధ

పారితోషికవిధుల సంభావ్యమాను
లగుచు వర్తించుచుండి రయ్యవసరమున.

88

— ఆనుసాశ్వండు మఖాశ్వంబు నపహరించుట —

మ. అనుసాశ్వం డనువాడు సోదరుని నన్యాయంబున బట్టి
చం,పినశౌరిన్ బరిమార్తు నే ననుచు బల్కిం దాక నుద్య
క్తుడై, తననై న్యంబుల నెల్ల నొక్కయెడ గృధ్రవృహ
మున్ బన్నఁ బం,చి నిరాఘాటపథావరోధమతి నిల్చెన్
వ్యగ్రుడై యత్తఱిన్.

89

ఉ. దేవకి మున్నుగాఁ గలసతీనివహంబుల కెల్లఁ జూప న,ద్దేవుని
యాజ్ఞ వాహకులు దెచ్చునెడన్ నడుకొత్తి యొంటిమై
జావున కోహటింప కనుసాశ్వండు సాశ్వము దూఱినట్లు యో
ధావలిఁ గిట్టి పట్టె సువనాశ్వము విశ్వభయంకరంబుగన్.

90

క. ఉట్టిపడి యివ్వధంబునఁ
బట్టినతురగంబు నాత్మ బలమధ్యమునన్
గట్టి చమూనాయకుఁ డై
నట్టిసుతారకునితోడ నతఁ డిట్లనియెన్.

91

ఉ. ఈహారిఁ బట్టి తెచ్చుట యహీనభుజాబలగర్వరేఖమై, నా
హరితోడ సంగరవిహార మొనర్చుటకే తదర్థని,ర్వాహక
బుద్ధి వెన్దగిలి వచ్చు నతండును మీరు విక్రమో,త్సాహ
మెలర్ప నొక్కమొగి దాకుడు వీక నెదిర్చి యందఱున్.

తే. శౌరికంటె బలుడు చర్చింపఁగా లేడు
పట్టు డతని నెఱిగి పట్ట కున్న

వాఁడు నాకు హితుఁడు గాఁడు సూనుఁడు గాఁడు
బాంధవుఁడు గాఁడు భటుఁడు గాఁడు.

93.

క. అవ్యాహతుఁ డచ్చేద్యుం
డవ్యయుఁ డాద్యంతరహితుఁ డచ్చిద్రుఁడు లో
కవ్యాపకుఁ డక్షరుఁ డశ
రవ్యుఁడు వినుఁ డతని గెల్వ రా దెవ్వరికిన్.

94.

క. శుకదాల్భ్యవిభీషణశౌ
నకరుక్మాంగదవసిష్ఠనారదబలివా
యుకుమారకులకువలె నతఁ
డొకరికి లోబడఁడు తెలిసియుండుఁడు మదిలోన్.

95.

క. అని యిట్లు బహువిధంబులఁ
దనయోధుల హెచ్చరించి తానుఁ బ్రతాపం
బున వచ్చి నిలిచె మొనతల
ననుసాళ్యుఁడు శౌరితోడనాహవకాంక్షన్.

96.

వ. అంత నిక్కడ నధ్వరహయాశహరణకోలాహలం బాలకించి
సరభసంబుగ.

97

ఉ. పాశేముచుట్టు గాచుటకుఁ బార్థునిఁ బొజులునేయఁ బంచి త
న్మూలబలంబుతో నగరిముందట ధర్మజు నుంచి కృష్ణుఁ డా
భీలపరాక్రమస్ఫురణ భీముఁడు తానును దాడిమై జగ
జ్జాలము సంచలింప ననుసాళ్యునివెంబడి నేగి ముందటన్.

98.

క. ప్రద్యుమ్నుని వృషకేతు స
మిద్యోధుల ననికే బొందు మీ రనినఁ ద్రయీ
వేద్యుఁ డగుకృష్ణముందటఁ
బ్రద్యోతనపాత్రుఁ డపుడు ప్రతినలు వలికెన్.

99.

చ. సమరముఖంబునన్ సవననైంధవమున్ గొనివత్తు బాహుగ
 ర్వమున విరోధి గెల్చి కొని రాక తొలంగితి నేని బ్రాహ్మణీ
 గమనము సేయఁ గోరినజఘన్యజుఁడున్ ఋతువేళలం గుల
 ప్రమదఁ బరిత్యజించెడుదుర్భాక్షుఁడు బోయెడుత్రోవఁ బో
 వుదున్.

100

వ. అని యిట్లు సుధాధురంధరుం దైనవృషకేతుండు సహ
 యుండుగా నాహవోద్యోగంబునం బ్రద్యుమ్నుండు గృధ్ర
 శ్యామాంబు సాహసంబునం జొచ్చి కుండలీశసముద్ధండ
 దోర్ధండకుండలీకృతకోదండచండకాండప్ర కాండంబులసమద
 శుండాంబులం జెండియు నిరాఘాటజవఘోటకంబులం
 గీటడంగించియు నందంద ముందటం గ్రందుకొను మణి
 మయస్యందనంబులం జిందఱవందఱఁ జేసియు సముద్భట
 వీరభటపరంపరల వెంపరలాడియు పైనయంబు దైనయంబు
 నొందించి యవష్టంభసంరంభంబున విజృంభించినం గనుం
 గొని యనుసాశ్వండు గినుక రెట్టింప నతని కి ట్లనియె. 101

చ. తరుణులఁ బాంథులన్ వెడఁగుఁదాపసులన్ ప్రసవాశుగం
 బులన్, బొరిగొనునట్లు గాదు ననుఁ బోర జయించుట యన్న
 నవ్వి నా, శరములు పువ్వలౌట సహజంబులు వారికి నిన్ను
 నొంచునో, గరళముకంటె నుక్కు లని గ్రక్కున నైదు
 శరంబు లేసినన్.

102

శ. అనుసాశ్వండు దచ్చరములు
 దునియలుగా నేసి యొందుతూపున నుర మే
 సినఁ జాట్టుకపడె నతఁ డ
 వ్వనజాతునియెదుర మెఱము వైచిన భంగిన్.

103

చ. తనయునిపాటుఁ జూచి యట దానవమర్దనుఁ డల్క మో
మునఁ, దనుక విరోధిఁ జూపుచును దారుక యద్దెనుఁ దేరు
వోవ ని,మ్మని లయకాలరుద్రపటహఃశ్చటి నొత్తై నుదాత్త
మూర్తియై, యనిమిషసిద్ధసాధ్యనివహఃవనధన్యముఁ బాంచ
జన్యమున్.

104.

క. వెంటన రిపుసేనల నడ

రంటఁ దఱిమి పవనజాఁడు గదాహతి నొకఁడున్

గెంటువడ కుండఁ బీనుఁగుఁ

బెంటలు గావించె దివిజబృందము పొగడన్.

105.

క. అది చూచి భీమసేనునిఁ

గదియఁగ నేతెంచి పలికె గర్జ సుతుఁడు నే

మొదల నభిలాష చేసిన

కదనఫలం బిట్లు నీకుఁ గైకొనఁ దగునే.

106

చ. కినుక మదేభమున్ విడిచి కేసరి యొండుమృగంబుఁ జీరికిం
గొనునె భవత్ప్రతాపమునకున్ బ్రతియే యితఁ డంచుఁ
జూపఁగాఁ, గని యనుసాశ్వఁ డుగ్రవిశిఖం బరిఁ బోయుచు
నార్చి భీముని, న్జనుమఱి నాట నేసిన రణస్థలి వ్రాలె నతండు
స్రక్కుచున్.

107

క. కలన బకవైరి వ్రాలినఁ

గలుషించి మురారి నీదుగర్వ ముడిపెదన్

నిలునిలు మని యదలించినఁ

దొలఁగక యనుసాశ్వఁ డతనితో నిట్లనియెన్.

108

చ. మిడుక మదగ్రజన్తుఁ గుశమీఁదికిఁ గట్టుకపోయి బావిలోఁ
గెడపితి వట్టి నిన్నిపుడు గీ టణఁగింపక పోవ నిత్తునే

కొడుకు మఱిందియుం బడినకోల్తలఁ జూచి రసాతలంబులో
నడఁగినమానిమానసగృహంబులు చొచ్చినఁ బంతమిచ్చినన్.

క. విను నేఁ గడుఁ బ్రాయమువాఁ
డను నీవు పురాణపురుషుడవు తెలియఁగ నీ
కును నాకు నెంతయంతర
మని వికటభ్రుకుటిభీషణాననుఁ డగుచున్. 110

ఉ. నాలుఁగుతూపులన్ బరులు నాటఁగ నేసిన మ్రొగ్గి యుగ్య
ముల్, దూలుచుఁ దేరి బోరికిని దూరముగాఁ గొనిపోవ
నంతలోఁ, బాలుగఁ బగ్గముల్ గుదియఁ బట్టి పిటిందికి నోస
రించి యు, ద్వేలభరంబునన్ మగుడఁ ద్రిప్పెను దారుకుఁ
డెట్టకేలకున్. 111

— అనుసాశ్వఁడు కృష్ణుని మూర్ఖ నొందించుట —

ఉ. వచ్చి మురాంతకుం. డతనివక్షమునన్ బదుమూఁడుకాండ
ముల్, గ్రుచ్చిన నొచ్చి వాఁ డపుడ కోల్కొని భీషణ
కార్తుకంబునం, జిచ్చులు రాల్చుబాణ మెదఁ జిక్కఁగ నేసిన
నాటి మూలమున్, ముచ్చముడింగి వ్రాల వెడమూర్చ
తనున్ బొదువన్ రథంబుపైన్. 112

సీ. హరిపాటుఁ జూచి పై న్యము పటాపంచలై
తండ్రిబిడ్డన కన్నతమ్ముఁ డనక
విడిచి పాటఁగఁ గాంచి వృషకేతుఁ డదలించి
పోరికిఁ దిరుగ సమ్ముఖము చేసి
యనుసాశ్వ నిలునిలు మని బాణసప్తకం
బతనిపై నిగిడింప నడరి వాఁడు

పదిశేఠములఁ గర్ణపట్టివక్షము నొంప

నలిగి యాతఁడు తేరిహరులఁ ద్రుంచి

తే. విరథుఁజేసినఁ గనలి యవ్వీరవరుఁడు

రథముమీఁదికి నుటికి కర్ణజునిఁ దన్నఁ

బడ కతఁడు వానిముందల నొడిసి తిగిచి

పుడమిఁ బడఁద్రోచి బలిమి నుక్కఁడఁగఁబట్టి.

113

ఉ. అట్టున వింటినారి బిగియం దగిలించి విరోధిమోము క

ట్టెట్ట వహించుకన్నుల నిరీక్షణ మొప్పఁగఁ దెచ్చి వేటకాఁ

డిట్టియుఁబోలె నవ్వుచు నుపేంద్రునిముందటఁబెట్టి వీడుగో

గుట్టపుదొంగ చిక్కె సమకొన్న ప్రతిజ్ఞ ఫలించె నావుడున్.

క. ధన్యుండ వీవు త్రిజగ .

న్తాన్యుండవు నీవు కర్ణనందన నేఁ డీ

జన్యమున నీవు దక్కఁగ

నన్యుల కిటు పట్టి తేర నలవియె వీనిన్.

115

క. అని కృష్ణుఁడు వృషకేతనుఁ

గొనియాడఁగఁ గంతలగ్నగుణబంధనసు

జనిత మగుమూర్ఖ వీడ్కొని

యనుసాభ్యుఁడు శౌరిఁ జూచి యను వినమితుడై .

116

క. స్వామీ నీ పదములకుఁ బ్ర

ణామము సేయంగ దొరకె నాకుఁ బ్రియముతో

నీమహిమ నఘటనాఘట

సామర్థ్యము దొరకెఁ గర్ణసంభవున కిటన్.

117

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబులం బ్రశంసించునతనిం

గృపాతరంగితంబు లగు నపాంగంబులం గనుంగొని కాఁగి

లించి యతనికరంబు నిజకరతలంబున నవలంబించి కొనిపోయి
 ధర్మనందనుం గానిపించి దండప్రణామంబు చేయించినం
 బాండవాగ్రజుం డాదరించి నాకు నీవు వృకోదరాదుల
 యట్ల గాదిలిసోదరుండవు గావునం గ్రతురక్షణంబున సావ
 థానుండవై యుండు మని యానతిచ్చి యధ్వరాశ్వంబు
 నవక్రవిక్రమంబునం గొనివచ్చిన ప్రద్యుమ్నవృషకేతులం
 బ్రీతులం జేసి తెరలి కరిపురంబునకుం జని మున్నాయి
 తంబు చేయించిన బిడారంబుల సకలయాదవుల విడియించి
 కృష్ణానుసాశ్వయావనాశ్వమహీపతుల బహుమానపూర్వ
 కంబుగా సముచిత నివాసంబులకుం బోవంబనిచి తాను
 నభ్యంతరమందిరంబున కరిగి యజ్ఞదీక్షాసమయంబుఁ బ్రతీ
 యించుచుండె నంత.

118

క. కరిపురములోన నందలు

నిరువదిదివసములదాఁక నిష్టకథావా

కర్మరస్థితులఁ జరింపఁగఁ

బరువడి నటఁ జైత్రశుద్ధపౌర్ణమి వచ్చెన్.

119

— అర్జునుఁడు యజ్ఞాశ్వమువెంట నరుగుట —

సీ. ఆపుణ్యాదివసంబునందు ధర్మసుతుండు

ద్రుపదపుత్రియుఁ దాను నుపవసించి

జపహోమదానసంస్కారపూర్వకముగా

నధ్వరవ్రతదీక్ష నలవరించి

తురగరత్నంబుఁ గౌతూహలంబున గంధ

పుష్పాక్షతాదులఁ బూజ చేసి

నిజవిరుదాక్షరాన్నితహేమపట్టిక
ఫాలభాగంబునఁ బదిలపఱచి

తే. చిత్రపటరత్న ఖచితమంజీరకనక
కింకిణీచామరముల నలంకరించి
మ్రొక్కి వలగొన బహువాద్యములు చెలంగఁ
గదలె నశ్వంబు మధ్యాహ్న కాలమునను. 120

క. ఆతురగమువెంబడిఁ బురు
హూతకుమారకునిఁ బనుచు టుచితం బని సు
ప్రీతిఁ బిలిపింప నతఁ డవ
ధౌతాంబరరుచిరమాల్యతనుడై వచ్చెన్. 121

శా. ఉర్విజానియు సవ్యసాచిగమనోద్యోగంబు వీక్షించి య
జ్ఞార్వం బీతఁడు గావ నర్హుఁ డని యాజ్ఞాపించి తత్కంధరన్
దూర్వాచంపకదామకం బిడ నతండున్ భక్తితోమ్రొక్కు నా
శీర్వాదం బొనరించి గెల్పుమని చేర్చెన్ దమ్మునిన్ గౌగిటన్.
మ. అతఁడున్ శౌరిపదాబ్జముల్ గదియ సాష్టాంగంబుగా
మ్రొక్కు నూర్జితసౌహార్దము గానరా బిగియ నాశ్లేషించి
ప్రద్యుమ్నకర్ణ తనూజాతులు తోడుగా నరుగు మన్నన్
దల్లికిన్ దేవకీ, సతికిన్ వందన మాచరించి కదలెన్ జంచ
ద్రథారూఢుడై. 123

క. తనవెంట యావనాశ్వుఁడు
ననుసాశ్వుఁడు మొదలుగా మహారథికవరుల్
ఘనసేనాపరివృత్తులై
చనుదేర నిరంకుశప్రచారముతోడన్. 124

మ. కదలెన్ దత్తురగోత్తమంబు నగర గ్రామావసీభృన్నదీ
నదవేశంతసరి త్తటాకతటనానాభూమి సీమాదురా, సదకాం

తారకరోరమార్గము లక్ష్యంభంబునం దాటి యామ్యది
శామండలమండనం బయినయామాహిష్ట తిన్ జీరగన్.

క. అన విని జై మినిఁ గనుఁగొని

జనమేజయనృపతి యజ్ఞసప్తి యథేచ్ఛన్

జనినయనంతరకథ నా

కనఘా తెల్లియంగవలయు నని యడుగుటయున్.

126

శా.చండాంశుప్రథమానవిక్రమకళాసంపన్న హేలాసమి

ద్గాండివాయుధనిర్ణయోధకమహాదానాంబుధారాధునీ

డిండిగాయితకీర్తివిభ్రమ ధరిత్రీమండలాఖండలా

గుండత్కావరపుత్ర శాత్రవజయా కుంతార్థకంతీరవా.

127

క. దంభకిటిజరత కచ్చప

కుంభీనసరాజకుంభిగోత్రమహీభృ

త్సంభావితపటుబాహు

స్తంభసమారాధవిశ్వధరణీభాగా.

128

ఉత్సాహ.—

మానిసీమనోజ వర్ధమానమానుషక్రియా

నూనలబ్ధజయరమావినోద నిత్యవైభవా

దీనసర్వశాస్త్రవిత్సుధీనిధాన పంచఘం

టానినాదబిరుద రిపుకటారిపక్షిసాళువా.

129

గద్యము. ఇది భారతీతీర్థ శ్రీచరణకరుణాపాత్ర గాదయామా

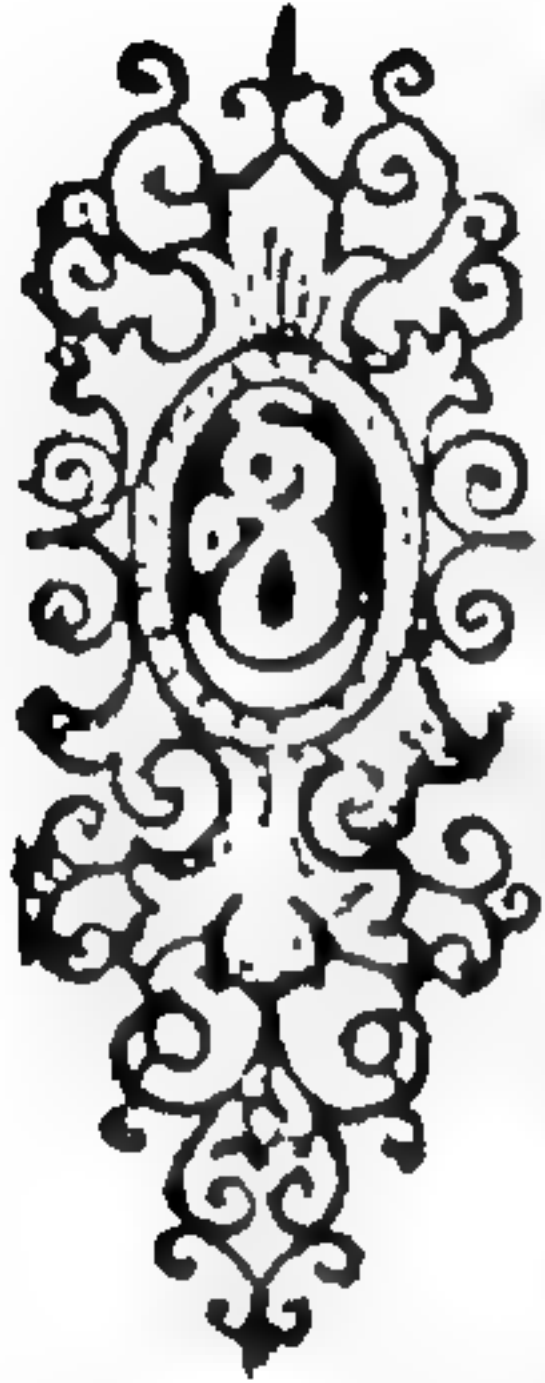
త్య పుత్ర వినయవిద్యాసముద్ర పినవీరభద్రప్రణీతం బైన

జై మినిభారతంబునం దశ్వమేధపర్వంబునం దృతీయా

శ్వాసము.

శ్రీ జై మి ని భా ర త ము

ఆశ్వమేధపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము

మందిరనయన సుధా

ధామాన్వయతిలక దైర్యధరణీధర ది

క్రీమాధికజయధాటీ

సామజహయసుభటరంహ సాశ్వనృసింహః.

1

వ. అవధరింపుము జై మినిమునీంద్రుండు జనమేజయనరేంద్రున
కి ట్లనియె నవ్విధంబునఁ దురంగంబు మాహిష్టతీపురపరిసరో
ద్యానవాటికానేకప్రసూన విస్మయర గంధబంధురమందాని
లాందోళన ప్రసరదూర్తిమాలికానవరతపథికజన హృదయశ
ర్త్తదం బయిన నర్తదాతటంబు చేరం జని.

2

ఉ. అధ్వపరిశ్రమాపనయనార్థము తీరవనాంతరాళమున్
సాధ్వస మేది చొచ్చి వెడ సాగఁ బ్రవీరుఁడు నాఁగ మేటి నీ
లధ్వజుకూర్తిపుత్రుఁడు కళత్రము చూడఁగఁ జూచె వచ్చు న
య్యధ్వరఘోటకంబును మహామహిమన్ వనకేళిఁ దేలుచున్.

ఉ. చూచి సుధాకరాభ్రకరిశుభ్రశరీరముఁ బీతపుచ్ఛమున్
మేచకకర్ణముం దరుణమిత్రసమోదరమున్ బ్రవాళగో
రోచనకుంకుమారుణశిరోధియు నీతురగోత్తమంబు రా
మా చెలు వన్న నమ్మదనమంజరి నాథునితోడ నిట్లునున్.

4

- క. ఈహయరత్నము గన మన
సాహిణమున నున్న నీదుసామ్రాజ్యశ్రీ
కూహించి తెలియఁ బ్రభమో
దాహరణము కాదె యన ముదంబున నతఁడున్. 5
- క. చని పట్టి ఫాలపట్టికఁ
గనుపట్టెడుకనకపత్రి కావిలిఖతనూ
తనబిరుదాక్షరములు పే
ర్కొని లోలోపలనె చదువుకొనె వివరముగన్. 6
- ఉ. దుర్జయరాజమండలవిధుంతుదమూర్తి యుధిష్ఠిరక్రతూ
త్సర్జిత మైనయూహాయవతంసము త్రిమూర నంగరక్షగా
నరునుఁ డేగుదెంచె నిటలాక్షుని గెల్చినజోదు విక్రమో
పార్జితలీలఁ బట్టుఁడు రయంబున శూరులు ధాత్రిఁ గల్గినన్. 7
- క. అని వ్రాసినపద్ధతిఁ గని
వనితా యీహాయము వెంట వచ్చునతని నే
నని గెల్చి దీనుఁ దెచ్చెదఁ
జను మిచ్చట నుండ వలదు సకియలు నీవున్. 8
- క. నావుడు నాగంధర్వము
పై వాంశలు గట్టిపెట్టి భయరసపూరా
ష్టావిత యై కలఁగిననిజ
భావమున సఖీసహస్ర పరివృత యగుచున్. 9

—ॐ నీలధ్వజమహారాజా యుద్ధము ॐ—

సీ. అంగవల్లులకుఁ బర్యాయంబు లైనక్రొ
వ్వలపుండీగలు వంచి వంచి మాని

హస్తపల్లవముల కభిధాంతరము లైన
కిసలయంబులు గిల్లిగిల్లి మాని
కుచగుళుచ్ఛములకు విచికిత్సలైన పూ
గుత్తు లబ్బునఁ గోసి కోసి మాని
యధరామృతములకు నామ్రేడితము లైన
తేనె లింపున నానియాని మాని

తే. మదనమంజరి మానినీమణులు దాను
వనవిహారంబు చాలించి చనియొ బురము
త్రోవఁ బట్టి పదంబులు తొట్టుపడఁగ
నధిపుఁ బెడఁబాసి చతురంతయానమునను.

10

క. తరళాయతాక్షి నీగతిఁ
దెరలిచి తురగంబు నొక్కదెను గట్టి భయం
కరకరటిస్యందనభట
హరిపరివృతుఁ డగుచు ఘనరథారూఢుం డై.

11

తే. ఘటితగోధాంగులీత్రాణకవచదివ్య
బాణతూణీరుఁ డగుచు విభాసమాన
సజ్యకోదండకోటినిషణ్ణమకుట
భాగుండై యుండె నమ్మహిపాలసుతుడు.

12

శా. అంతః బార్థుడు యజ్ఞఘోటకనయవ్యాపారకృత్యంబు ల
త్యంతప్రీతి నొనర్చి గాండివధనుర్జ్వరావముల్ సర్వది
గ్ధంతిశోత్రపుటికరోరముగ రాఁగా నేన మున్నాడి దుర్దాం
తుండై వృషకేతుఁ డాహాయనిరోధంబున్ విలోకించుచున్.

క. విడువిడు తురగము బట్టక
విడువక మార్కొన్న నుద్ధవిడిఁ బ్రాణంబుల్

విడిపించి కాని పాటఁగ

విడువఁడు కర్ణసుతుఁ డనఁ బ్రవీరుఁడు నగుచున్. 14

క. అనికె దలమీఱి వచ్చిన

నిను నిపుడ వధించి విజయునిం దుర్జయసా

ధనుఁ బదపం దెగటార్చెద

ననుచున్ వృషకేతుఁ గదిసి యాగ్రహ మెసుగన్. 15

చ. శరములు నాల్గిటఁ హరుల సారథి నొక్క శిలీముఖంబునన్

గెరలిచి వక్ష మైదిటఁ బగిల్చిన నాతఁడు నేడుతూపులన్

సొరిది హయంబులన్ గెడపి సూతుని నుబ్బడఁగించి నాల్గు

తో,మరముల నుగ్రుడై నిటలమధ్యము నొంచిన వాఁడు

నల్మతోన్. 16

మ. ఘనశస్త్రాహతిఁ గర్ణసుభవుని స్తుక్కంజేసి వేటొండుతూ

పున భూపాలతనూభవుండు వికటభూదుర్నిరీక్షాస్యుడై

యనుసాభ్యం దెరలించినం గిసిసి వాఁ డత్యుగ్ర బాణోత్క

రం,బున నవ్వీరవరాగ్రగణ్యుఁ బొదివెన్ బుంఖానుపుంఖం

బుగన్. 17

క. ఆహవముఁ దక్కి విశిఖ

వ్రాహమనఁ బ్రవీరుఁ డొదిగి యున్న మిగుల సం

దేహించి కలఁగి నేనలు

హాహాకారం బొనర్చె నలమిన భీతిన్. 18

క. ఆలం బీగతిఁ జెల్లఁగ

నాలో నక్షాహిణీత్రయసమన్వితఁ డై

నీలధ్వజఁ డేతెంచెను

గీలిసహాయముగ నచటికిన్ దీవ్రగతిన్. 19

ఉ. వచ్చి కుమారుతేరి కతివారణ నడ్డము సొచ్చి నిల్చి భా
స్వచ్ఛటులాస్త్రవృష్టి ననుసాశ్వని ముంచి పదేసిబాణముల్
హెచ్చిన వీరయోధులపయిన్ నిగిడించిన సేన లెల్లనుం
బచ్చముపాడుగా విటిగి పాఱి ధనంజయుఁ డడ్డగించుచున్.

ఉ. భూవరుమీఁద నైదుశరముల్ నిగిడింపఁ దదంబకంబులన్
ద్రోవనె త్రుంచి యార్చుటయుఁ దోడన యవ్విభునిన్ సమ
స్తయో, థావళిఁ జండ కాండనివహంబుల ముంచిన నల్లుఁ
డైనయ, ప్పావకుఁ డస్త్రమై నిలువఁ బార్థునిపైఁ దొడి యేసె
నేసినన్.

21

— అర్జునుని నైన్యంబు సన్నిదేవుఁడు కాల్చుట —

తే. ఇంద్రసూనుండుఁ బ్రతిబాణమేయుటయును
వారుణముచేత నది యనివార్యమగుచుఁ
జిటచిటార్భటి నావర్తశిఖిలతోడ
సేన లన్నియు భస్మంబు సేయఁ దొడఁగె.

22

సీ. పగిలి భద్రేభకుంభములమాక్తికములు
పెటిలి నల్దిక్కులఁ బ్రేలిపడఁగ
గమకంబు చెడి హాటకస్యందనంబులు
క్రొమ్మించుఁబూదలై కూడఁ గరఁగ
వీరాగ్రగణ్యకోటిరరత్నంబులు
పుట మెక్కి వన్నెచూపుచును మెఱయఁ
జర్తతూణీరశ్మీరకపతాకాదులు
సమసి భస్మావశేషములు కాఁగ

తే. ధనము వెలికలు పడవైచి తల్లడమునఁ
గమరి యుష్టప్రజంబులు బ్రమసి పాట
సుడిసి పావకుఁ డిబ్బంగి జుట్టుముట్టి
ప్రళయకాలానలస్ఫూర్తిఁ బరిధవించె.

23

క. ఈలీలఁ బరబలంబుల
ధూళీపటలంబు చేసి తురగముఁ గొని యా.
నీలధ్వజుఁ డేగెను బురి
కాలము చాలించి లోక మభినుతి చేయన్.

24

ఉ. అప్పుడు క్రీడి వహ్నికిఁ బ్రియంబునఁ జేతులు మోడ్చి దేవ
యా, చొప్పున సేవకుం జాటకుఁ జూపుదురే యింక నేడు
క్రొత్తగాఁ, జెప్పె డిదేమి నీవు కృపచేసిన వీరధచాపతూ
ణముల్, తప్పక శాంతిఁ గైకొను ముదంబున నిన్ శర
ణంబు వేడెదన్.

తే. ధర్మజునికార్య మఖిలబృందారకులకు
న్యానము నీవు నీకుఁ బ్రియంబుగాఁగఁ
జేయఁబూనిన క్రతువుఁ బక్షీకరించి
కరుణ దళుకొత్త రక్షింతుకాక యనుచు.

26

క. వీరిలిఁ బ్రస్తుతించిన
మేర గడచి మిగుల వేడిమిం జూపఁగ జం
భారిసుతుఁ డతనిమీఁదను
బోరన నారాయణాస్త్రమున్ దొడుగుటయున్.

27

శా. చండాంశుగ్రహతారకంబు లేడలె జాతె ఘనశ్రేణి ది
క్కుండాంబులు మ్రొగ్గె భూతగణ మాక్రోశించె భీతి

ద్రుయా, పాండిత్యం బుడిగెన్ విధాత తెమలెం బాటెన్
సురౌఘంబు బ్రహ్మాండక్రోడకటాహ ముర్లిపడె మ్రోయం
జొచ్చె నంభోనిధుల్. 28

క. ఆసాయకంబు గని సం

త్రాసము నొందుచును బిటుసు దక్కి దహనుఁ డ
వ్యాసవనందను పాలికి
భూసురుడై వచ్చి వినయమున ని ట్లనియెన్. 29

మ. క్రతువుల్ నూలును వేయిదానములు లక్షల్ తీర్థసంసేవ
నల్, వ్రతముల్ కోటులు సేయ నేమిటికి శ్రీవత్సాంకవ
త్సు రమా,పతిఁ గీర్తించినఁ జాలు నాతఁడు భవత్ప్రాణంబ
యై యుండఁగా, నితరవ్యాప్తిఁ బ్రయాస మొందఁ బనిలే
దెబ్బంగి నూహించినన్. 30

తే. హరి విసర్జించి దేవతాంతరముఁ జేర
దుగ్ధపాథోనిధానంబు దొరఁగి మేఁకఁ
బిదుకఁ జూచుట యినరశ్చి పెంపు విడిచి
యవల ఖద్యోతదీప్తికి నాసపడుట. 31

క. కావున నవ్వనజాతుని

సేవింపుదు నీకు నిష్టసిద్ధిగ హయమున్
రావించు తెంతపని యా
భూవరుఁ గొనివచ్చి నీకుఁ బొం దొనరింతున్. 32

చ. అనుచుఁ బ్రసన్న వాక్యముల నాతనినెంతయుఁ బ్రీతుఁజేసికూ
డినతనపూర్వమైత్రిఁ బ్రకటించుచు రూపటి కానరాకభం
డనమునఁ బడ్డనేన మగుడం బ్రదికించి హుతాశనుండు వే
చనె నపు డైంద్ర జాలికునిచందముఁజూపి నృపాలుపాలికిన్.

—● నీలధ్వజానకు నన్నిదేవుఁ డల్లుఁ డైనవిధము —●

క. నావుడు జనమేజయధర

ణీవరుఁ డిట్లనియె జై మినిం గనుఁగొని య

ప్పావకుఁడు నీలకేతున

కేవిధమున నల్లుఁ డయ్యె నెఱిఁగింపు మనన్.

34

క. నీలధ్వజునగ్రమహిషి

జ్వాల యనువధూటిఁ గాంచె స్వాహాకన్యం

ద్రైలోక్యనుతవిశేషక

ళాలలితసమస్తభాగ్యలక్షణధన్యన్.

35

వ. అంతం దజ్జనకుండు.

36

ఉ. ఆతనుణీమణిం బరిణయం బొనరింపఁ దలంచి విశ్వధా

త్రితలనాథసూనులఁ బరిస్ఫుటరూపకళావిలాసవి

ఖ్యాతుల వ్రాసి తెచ్చిన సమంచితచిత్రపటంబుఁ జూపి పు

త్రితగ నిందు నొక్కని వరింపు మనన్ దరళాక్షి సిగ్గునన్.

క. మనుజులు గర్వగ్రంధులు

పెనులోభులు మోహమతులు పేర్కొన నాకున్

మన సొడఁబడ దన్తునిఁగా

ననిమిషులం దొకని వెదకు మనుటయు నతఁడున్.

38

క. మంచిపని వాసవుని ర

ప్పించెద వరియింపు మనిన బింబాధర యొ

క్కించుక మదిలోన విచా

రించి పలికె దివిజపతి వరిష్ఠుం డైనన్.

39

క. కులగోత్ర భేది జారుం

డలఘుతపోవిఘ్న కారి యదియునుగాక

జలజాతునిఁ దమ్మునిఁగాఁ

దలఁచుకృతఘ్నుండు వానిఁ దడవకు మెపుడున్.

40

క. పావకుఁడు పూజ్యుఁ “డగ్నిము

ఖావై దేవా” యనుచు నిగమములు చాటుం

గావున సంతతమును మ

ద్భావము నిశ్చలత నతనిపై వర్తించున్.

41

తే. పతిపరోక్షంబునందుఁ దద్భార్య తనశ

రీర మాహుతిగా విసర్జించెనేని

వారిదురితంబు లడఁచి కైవల్య మొసఁగు

వహ్నిఁ బోలంగ నొందుదైవంబు గలదె.

42

క. సురగరుడోరగవిద్యా

ధరముఖ్యులమీఁద మనసు దగులదు వైశ్వా

నరుఁడ వరుఁ డన్న విని య

త్తరుణీమణిఁ జూచి చెలులు దరహాసమునన్.

43

చ. ఉడుగక రాజుచుండు మొగ మూరక నిప్పులు రాల్పు.

నొక్కచో, మడుఁగఁడు' తిండిపోతు పెనుమంటలప్రోగవి

చారశీలుఁ డే, వడువునఁ జూచినన్ మలినవర్తనుఁ డౌటఁ

దలంప కెట్లుగాఁ, గడఁగితి మూఁడుగాళ్లముదుకన్ వరి

యింప లతాంగి నాపుడున్.

44

సీ. చెలులమాటలు చెవి జేర్చక తండ్రి చే

ననుమతిఁ గొని తపోవనము దఱిసి

నియతయై విప్రసన్నిధి సమంత్రకముగా

నచట వైశ్వానరు నావహించి

ఘనసారకుంకుమాగరులవంగపటిర

శర్కరాఘృతపాయసమధుబిల్వ

తాంబూలపుండ్రేక్షుదండరంభాఫలా

ర్చనవిధానమునఁ బ్రసన్నుఁ జేయఁ

తే. బావకుఁడు మెచ్చి విప్రరూపమున నృపతి
పాలి కేతెంచి పూజలు వడసి తనకు

స్వాహా యనియెడుకన్య నుద్వాహమునకు
నిష్ఠు నీ.వన్న నమ్మేదిసీశ్వరుండు. 45

చ. అనలునెకాని యొండొకని నాలలితాంగి వరింప దిత్తు నా
తనయలయందు. నొక్కతె ముదంబునఁ జేకొను మన్న హ
వ్యవా,హనుఁడను నేన యంచుఁ దనయాకృతిఁ జూపిన
నుబ్బి చిత్రభా,నునకు నృపాలుఁ డవ్వరతనూభవఁ బెండిలి
చేసె వేడుకన్. 46

క. జననాథ నాఁడు మొదలుగ
ననయముఁ బురరక్షణంబు నాహవజయమున్
గొన నస్త్రమునై నృపతికి
ననలుం డిల్లటపుటల్లుడై వర్తిల్లున్. 47

వ. ఇది జాతవేదసుండు భూతలాధీశునకు జామాత యైనవిధం
బట్లు చని వీతిహోత్రుండు ధాత్రీధవుం గాంచినం గనుం
గొని ప్రసంగంబు దిగిచి నీచేత జన్యంబున విమతనై న్యం
బశేషంబు నిరవశేషంబుగా భస్మంబు. సేయంబడెనే యని
యడిగిన సస్తితుం డగుచు నతండు నారాయణపరాయణుం
డమృహాప్యూహంబు దురవగాహంబు దాహంబు సేయ
నెట్లు వచ్చు నదియునుం గాక పూర్వంబున గీర్వాణవల్ల

భునిదో స్తంభసంభావితకరోరదంభోలివిజృంభణంబు సం స్తం
భింపం జేసి ఖాండవం బఖండవర్పంబున నాకు నర్పించె నీ
దృగ్విధోపక్రియానుబంధంబు భవత్సంబంధంబున విస్తృతం
బయ్యె నిరర్థకవిరోధంబు సమర్థింపక నీవు హయంబు
రయంబునం గొనిపోయి యష్టార్థునిం గని కృతార్థుండవు
గ వ్తునిన నంగీకరించి రాజపుంగవుండు తనకులాంగనం
గనుంగొని.

48

క. పావకుండు హితవు చెప్పెం
గావున నీసవనఘోటకము నంపుద మ
ద్దేవేంద్ర సుతునికడ కన
నావనజదళాయతాక్షి యధిపునితోడన్.

49

ఉ. పట్టినకార్య మీశ్వరుండు పట్టి పెనంగినఁ జేర నీక చే
పట్టుట రాజధర్మ మని పల్కెడునీతిఁ దొఱంగి కీర్తికిం
బట్టగుసాహసంబు నిజబాహుబలంబును వీటఁబుచ్చి యీ
పట్టినవాహమున్ దిరుగఁ బంపిన నవ్వరె తోడిభూపతుల్.

క. ధర యెల్ల నేలు గెలిచిన
సురరాజ్యం బేలుఁ దెగిన శూరున కెపుడున్
దుర మొనరించుట మంచిది
పరులకుఁ బ్రియ మాచరించి బ్రదుకుటకంటెన్.

51

క. అనిన విని వాని మదిఁ దోఁ
ప నిరంకుశవిజయ భేరిభాంకృతు లెసఁగన్
మొన లేర్పరించి తోడనె
జననాథుండు గదలె సమరసంరంభమునన్.

52

— నీలధ్వజాశ్వుచులద్వంద్వయుద్ధము —

మ. ఇరువాఁగుం దలపడ్డ నాసమయమం దింద్రాదు లగ్నింప భీ
కరమయ్యెన్ సమరంబు పార్థుఁ డపు డల్కన్ శింజినీ రావని
ఘరగాండీవధనుల్ల తావలయ నిష్ఠూతాస్త్రజాలంబు దు
ర్ధిరలీలందొరఁగించినన్ సమసే దతై న్నన్యంబు శూన్యంబుగన్.

చ. తనయులు నిష్టభాంధవులుఁ దమ్ములు నన్నలుఁ గాలు గాలు
నం, బెనఁచుక పడ్డ నవ్విభుఁడు బీరము డింపక పోరిపోరి య
ర్జునునిశితాస్త్రజాలముల స్రుక్కఁగ సూతుఁడు రాజుమేనఁ
గ్రుమ్మిన పెనుమూర్ఛఁ జూచి తఱిమెన్ వడితోడ రథంబు
వీటికిన్.

54

ఉ. అంతట భానుమంతుఁ డపరాధికి నొయ్యన జాతె దిక్కులన్
సంతమసంబు మీతె జలజంబులు డయ్యఁగఁ బాతె జక్కవ
ల్వంతలఁ దాతెఁ గైరవదళంబుల నొక్కులు దీతె రోహిణీ
కాంతునిరాకఁ జూచి కుతుకంబునఁ గేరె జకోరదంపతుల్.

శ. అప్పుడు గదిరినమూర్ఛం
దెప్పిటి యవ్వసుమతీపతి హితజనములన్
రప్పించి దైన్య మొందిన
యొప్పమిఁ బరికించి నిజతలోదరి కనియెన్.

56

శ. కలనన్ మనవా రెల్లను
బొలిసిరి నీదుర్ణయమునఁ బోయినయవి పె
ద్దలె నాకును 'స్త్రీబుద్ధిః
ప్రళయాంతక' యనెడిపలు కబద్ధం బగునే.

57

చ. అని తలకొన్న నెవ్వగయు. నాగ్రహమున్ దమకంబు నాత్మ
లోఁ, బెనఁగొనఁ దద్వధూటిఁ బుటభేదనమున్ వెడలంగఁ

ద్రోచి యజ్ఞనపతి హేమరత్న హయసామజముఖ్యము
లై నకానుకల్, గొని చనుదెంచి యన్నరునకు సవనాశ్వము
నిచ్చి మ్రొక్కినన్. 58

ఉ. ప్రేమఁ గవుంగిలించుకొని పెక్కువిధంబుల నాదరించి సు
త్రామతనూభవుండు నియతం బొకయేఁడు దురంగరక్షగా
నామనుజేంద్రుని బయనమై చనుదె మ్మనునంత దక్షిణా
శాముఖవీధి నేగె మఖనైంధవ ముద్భటవేగసంపదన్. 59

చ. మగఁడు పరాభవింప నట మానిని భూరివిషాదవేదనన్
బొగులుచుఁ గాశికాపురికిఁ బోయి సమున్నతబాహువైభవుం
డగుతదధీశు నుల్టుకుని నాత్మసహోదరుఁ గాంచి యెంతయున్
దగిలిన వంత నాతనిపదంబులపైఁబడియేడ్చె నేడ్చినన్. 60

క. అతఁడు సహోదరిఁ గరుణా
యతమతి నూరార్చి యొంట నరుదెంచుట య
ద్భుత మీచందంబునకున్
గత మెయ్యది యనుచుఁ దెలియఁగా నడుగుటయున్. 61

క. సవనాశ్వముఁ బట్టుట మొద
లవనీపతి తన్ను వెడల నడుచుట తుదగా
వివరించి చెప్పె నంతయుఁ
గువలయదశనేత్ర పూసగుచ్చినభంగిన్. 62

వ. చెప్పి మఱియునుం దద్విరోధంబు నిర్దిరోధంబు సేయం
దలంచి యిట్లనియె. 63

చ. పఱచి దవాగ్నిఁ బడ్డశలభంబులకై వడిఁ బార్థుఁ దాకి రూ
పఱి సుతులున్ సహోదరులు నాలమునం దెగటాఱఁ జూచి నీ

మఱిది భయంబునన్ గలఁగి మార్తునకున్ శరణంబుచొచ్చెనే
తెఱఁగున నైన నా నెగులు తీర్పఁగ నెవ్వరు నీవు దక్కఁగన్.

క. ఈయాపదలకు మూలం

బాయింద్రతనూజుఁ డతని నాహవభూమిం
జేయారఁ జంపి నామదిఁ

బాయనివగ పార్పు మన నృపాలుఁ డబలతోన్. 65

చ. విను మిక నేట తేపటన వీతిబడిన్ జనుదెంచు నర్జునుం
డని నెదిరించి పట్టెద మఖాశ్వముఁ దోడనె లంకె పెట్టెదన్
మనమున నూఱడిల్లు మన మానిని వాఁడు హయంబు పోవు
త్రోవనె చనుఁగాక యీకడకు వచ్చుట యెట్లనినన్
లతాంగితోన్. 66

క. రా కతఁడు గడచి పోయిన

నేకార్యముఁ దప్పిపోవ దింతటిలోనన్

శోకింపవల దవశ్యము

నీకొఱఁ తంతయును దీర్తు నింకొకవేళన్. 67

క. నావుడు ముట్టినజగఢం

బీవేళనె తీర్ప వేని యేండ్లం బూండ్లన్

నీ వేమి తీర్చె దనుటయు

నావెలఁదుకఁ జూచి పలికె నాగ్రహ మెసఁగన్. 68

క. అఱిమించి చొచ్చిని ల్లటు

చెఱిచితి వికఁ బుట్టినిల్లు చెఱిచెద ననియే

పఱతెంచితి రెండిండ్లకుఁ

జెఱపనచేట వయి తేమి చేసెడి దనుచున్. 69

క. విడనాడఁ జూచి మును పిడు
గడిచినతనిఁ గొఱవిఁ జూఁడిన ట్లగుటయు న
క్కడ నుండ కేగె మదిలో
మిడుకుచు భాగీరథీసమీపంబునకున్.

70

— అర్జునుని గంగ శపించుట —

తే. ఇంతి యటఁ జని పేరోడ నెక్కి దరికిఁ
జనఁగఁ దనవామచరణ మజ్జలము సోక
నంటితి నమశ్శిపాయ పాపాత్మరాలి
నంచు నాద్యపవతిని దూషించుటయును.

71

క. అచ్చోటితీర్థవాసులు
వచ్చి తగునె నీకుఁ బుణ్యవాహిని నిటు వా
క్రుచ్చితి వని వడి నందలు
గ్రచ్చగదలినట్లు గువ్వకరిగొని తిట్టన్.

72

సీ. అద్దివ్యతటిని ప్రత్యక్షమై ముందఱ
నిలిచి యి ట్లనీయె నోనిర్తలాంగి
నాయందు నెట్టియన్యాయంబు పొడగంటి
వెఱిగింపు మనిన న తైఱవ నీవు
సుతుల నేడ్వరను మ్రింగితివి తోడ్తో నిల్చె
గడపట నొకఁ డుప్పుగల్లువోలె
నట్టిసత్యవ్రతు నర్జునుండు వధించె
ననిలో శిఖండిప్రాపునఁ గడంగి

తే. యతని కొలయును నెడపలే వైతి గానఁ
బుత్రహీనవు ని న్నంటఁ బోల దనిన
జైమిని—8

నలిగి పార్థునిశిర మాటునెలల కుర్విఁ
ద్రైశ్శ శపియించి దేవి యదృశ్య యయ్యె.

73

క. జ్వాలయు నాదివిజనదీ

కూలంబునఁ జితి యమర్చుకొని చిత్రముగాఁ
గాలి ధనంజయుఁ జంపఁగ

నాలో మృత్యుస్వరూప మగుశర మయ్యెన్.

74

చ. అట మఖిసైంధవంబును జవాతిశయంబున వింధ్యభూమిభృ
త్కటకసమీపనీపతిలక్ష్మ ముక్కార్జునదాడిమీశమీ
కుటజకురంటకామలకగుగ్గులుసాలరసాలపాటలీ
వటలవలీలవంగవనవాటిక లుద్ధతిఁ జొచ్చి పోవుచున్.

75

తే. ఎదుర ఘన మైనయొకశిలఁ గదియఁ బోయి

బరులకండూతివాయ బిట్టారసికొనఁగ

నంటుకొనె నధ్వరాశ్వ మగ్గుంటితోడ

జిగురుగడఁ దాకి విహగంబు తగిలినట్లు.

76

చ. అది గని సైనికుల్ కడుభయంబునఁ జేరి మహాపలంబు
తో, నదికినరీతి నున్న సవనాశ్వము ధేయని కక్కసంబులన్
సదసదగాఁగ వ్రేసియును జాటులఁబెట్టియు నేమి చేసియున్
గదలుప లేక యవ్విధము కవ్వడి కేర్పడ విన్నవించినన్.

77

— అర్జునుండు సౌభరియాశ్రమమునకుం బోవుట —

క. అరుదంది హయము పడియెడు

దురవస్థకు నేమివెరవు దోష కచటిసౌ

బరి యనుమునివరుఁ జేరఁగ

నరుదేరఁ దదాశ్రమాంతికారామమునన్.

78

సీ. భేరుండములు ప్రక్కఁబెట్టి చన్నులపూరి
 పాటించి శరభడింభముల కిచ్చు
 శరభముల్ శయనించి హరికిశోరములను
 బొదుఁగులపా లిచ్చి నిదుర పుచ్చు
 నీనినసింగంబు లేనికలేజూళ్లు
 గుడువ మై నాకుచుఁ గుస్తరించు
 లేడిపిల్లలకు బాలెంతచివ్వంగులు
 పంకంబు లిచ్చుచుఁ బంచితిల్లుఁ

తే. బక్షములు గప్పి పసిపాపపాములకును
 మేపు లొసఁగి రక్షించు నెమిళ్లు పిల్లు .
 లెలుకబోదలఁ బ్రోచుఁ జన్నిచ్చి యచటి
 జంతునివహంబు జాతివైషమ్య ముడిగి.

79

వ. అవ్వనంబున కనతిదూరంబున సర్వనై న్యంబుల నిలువ నియ
 మించి ప్రద్యుమ్నవృషకేతనానుసాల్యయావనాశ్వనీలధ్వజ
 సమేతంబుగాఁ జని చని ముందట.

80

ఉ. అక్షయపుణ్యశీలు నిగమార్థరహస్యకథాప్రవీణు రు
 ద్రాక్షవిభూతివల్కలమృగాజినశోభితగాత్ర శ్రీమద
 ష్టాక్షరమంత్రలబ్ధమహిమాధికు సౌబరిఁ గాంచి యాసహ
 స్రాక్షతనూభవుండువినయంబునఁ జాఁగిలిమ్రొక్కి యిట్లనున్.

చ. శమనతనూభవుండు మునిసత్తమ గోత్రవధం బొనర్చి చి
 త్తమున నపారమైన పరితాపమునొందఁ బరాశరాత్మజుం, డు
 మనుజనాథుభేదముఁ గనుంగొని యూఱడఁబల్కి యశ్వమే
 ధమున కుపక్రమింపు మనఁ దద్దురితాతిశయోపశాంతికిన్.

సీ. మునిసార్వభౌముపంపున ధర్మతనయుండు
 భక్తి జై త్రవిశుద్ధపార్ణమాసి
 దీక్ష గైకొని ధరిత్రీ దేవతలకు ను
 క్తప్రకారంబున దాన మొసంగి
 వీతి నర్చన చేసి విడుచుచో నేనును
 బయనమై హరికి భూపతికి మ్రొక్కి
 చన యశావనాశ్వానుసాల్యనీలధ్వజ
 ప్రద్యుమ్న కర్ణసంభవులతోడఁ

తే. గదలి దేశంబు లన్నియుఁ గడచి వచ్చి
 వచ్చి యీవింధ్యవనవాటిఁ జొచ్చియోజ
 నాయతం బగుశిలతోడ నంటుకొనియె
 సప్తతంతుతురంగ మోసంయమింద్ర.

83

క. కావున నీమహనీయ

గ్రావంబున నంటువడ్డ క్రతుసైంధవ మిం
 కేవిధమున విడువడి చను

నావిధ మెఱిగింపవే దయానిధి యనినన్.

84

— సౌరిమహాముని యర్జునున కుద్దాలకమునిచరిత్రంబు చెప్పుట —

క. విను ముద్దాలకుఁ డనియెడు

మునివర్యుఁడు బ్రహ్మచర్యమును జరిపి వరిం
 చెను జండిక యనుపేరన్

జనుకన్నియ నతిపరుషవచన దుశ్శీలన్.

85

తే. బాల్యముననుండి యశావనప్రాయ మైన
 యపుడుఁ దనభార్యయందు నయం బొకింత

గానఁ డయ్యెను వేము వెగ్గలము పెరుగఁ
గలదె మాధుర్యగుణము తి క్తంబ కాక.

86

సీ. సంధ్య వార్వఁగ నిష్టు జలపాత్ర మనఁ బోవఁ
గొట్టిన నతికించుకొనఁగ వలసె
దడిదోవ తిష్టున్న నడిమికి వడిఁ జింపఁ
గట్టుకోబడె బ్రహ్మకమ్మి వైచి
యక్షమాలికఁ జూపు మనఁ ద్రెంచి వైచినఁ
బనిచెడి మఱి గ్రుచ్చికొనఁగవలసె
సమిధ లిష్టున్న వేలిమిగుండ మార్చిన
నూఁదుకోబడె మండ నొకవిధమున

తే. ననుదినము నిట్లు ప్రాతికూల్యము భజింపఁ
జండికతమున ముని బ్రహ్మచర్యనియమ
మునకు గృహమేధివ ర్తనమునకుఁ దొలఁగి
రెంటికిని జెడ్డ రేవని రీతి యయ్యె.

87

క. అంతట ముని కౌండిన్యం
డంతేవాసులు భజింప నరు దెంచె మదికొ
జింతిలునుద్దాలకుని ని
శాంతమునకుఁ దీర్థయాత్ర చనియెడుత్రోవన్.

88

క. చనుదెంచి యర్ఘ్యపాద్యము
లొనరించి నమస్కరించునుద్దాలకునిం
గని సేమ మడుగ నెగులునఁ
దనసతిగతిఁ జెప్ప విని యతని కిట్లనియెన్.

89

తే. అయినపని కింక నేమి సేయంగ వచ్చు
నగ్నిసాక్షిగ నుద్వాహ మైనవెనుక

విడువవచ్చునె సతు లెంత వెట్టు లైన
దీని కొకయుక్తఁ జెప్పెదఁ దెలియ వినుము.

90

క. చేయఁగవలసినకార్యము

చేయకు మను మదియఁ గడఁగి చేయు నిజముగాఁ
జేయనికార్య మవశ్యము

చేయు మనుము చాలు నదియఁ జేయక మానున్.

91

ఉ. కాన మదీయవాక్యములు గైకొని నెమ్మది నూఱడిల్లు మం
చానతి యిచ్చి యష్టునిగృహంబున మజ్జనభోజనాదులం
దా నతితృప్తిఁ బొంది మటునాఁ డిదె వచ్చెద నెల్లి గౌతమీ
స్నానము చేసి యంచు మునినాథుఁడు శిష్యులుఁ దాను
నేగినన్.

92

తే. చండి వినుచుండ నుద్దాలకుండు వలికె
నహహ నాయింటఁ బైతృకంబనుచుఁ గాదె
యెల్లి వచ్చెద నని పోయె నీతపస్వి
పైతృకం జేల తన్నుఁ జెప్పంగ నేల.

93

క. తిథి యని చేసిన నధవా

విధవానందనుల ఖలుల వృషలీపతులన్

బధిరుల నవైష్ణవుల న

నృధనాపహారులను గాని యర్హులఁ జెప్పన్.

94

క. ఉలవలు చామలు కోద్రవ

ములు కందులు రాజమాషములు నిష్పాపం

బులు చణకంబులు దవ్విం

దలు జొన్నలుఁ గాని గూర్పఁ దగుధాన్యంబుల్.

95

ఆ. ఉల్లి పుచ్చకాయ ముల్లంగి సొరకాయ
పిండికూర నేతిబీరకాయ
చిటిమేడికాయ చెంచలి వంకాయ
గాని మంచికూరగాయఁ దేను.

96

వ. మఱియు నొక్కటి విను మెల్లి తెల్లవాటినంగాని ధాత్రీ
సుపర్వుల నీరాత్రి నియమింప నియమించిన నపరాహ్లాంబునం
గాని కుతపకాలంబునం బెట్ట నట్టింట దట్టంబుగాఁ జిట్టుము
కయు గోర్పడంపుబట్టలు నెఱపుదుంగాని గృహం బలంక
రింప బ్రాహ్మణులకు వస్త్రదక్షిణ లొసుగ శ్రాద్ధం బశ్రాద్ధంబు
గావించు ననిన మండిపడి చండి సకలవిద్యావిచక్షణు లైన
భూసురాధ్యక్షుల నిశాసమయంబునంద ట్టణియించి రంగ
వల్లికాదులచేత నిలుముంగిలి శృంగారించి తానునుం గత
స్నానయై మాషముద్గయవశాలి గోధూమాదిమనోహర
ధాన్యంబులు యోగ్యంబు లైన శాకంబులు పాకంబు
లేర్పడంజేసి ప్రేక్ష్యంబు లైనభక్ష్యంబులు ప్రాజ్యంబు లైన
భోజ్యంబులు సహ్యంబు లైనలేహ్యంబులు సుస్తవనీయంబు
లైనపానీయంబులు నూతనభాండంబులు నిండ నలంకరించి
దక్షిణావస్త్రయుక్తంబుగా శ్రాద్ధంబు యుక్తకాలంబునంద
నిర్వర్తించినం గని యుద్దాలకుండు పెద్దయుం బ్రొద్దు
సంతోషించి యిష్టులుం దానునుం దుష్టిగా భుజియించు
సమయంబున.

97

క. కమలవనీబాంధవబిం

బము బింబపలాశపాలిపాటలరుచిఁ బ

శ్చిమధరణీధరసౌధా

గ్రముపైఁ గనుపట్టెఁ గనకకలశముభంగిన్.

క. ఆలోనఁ జండితో ను

ద్దాలకుఁ డిట్లనియె సమృదంబున విపరీ

తాలాపసరణి మనమున

శీలింపక తుష్టిగా భుజించినకతనన్.

క. ఈపార్వణంబు గొని గం

గాపావనజలములోనఁ గలుపు మటన్నన్

గోపించి చండి యింటిస

మీపంబున నున్న పెంటమీఁద నైచ్చెన్.

మ. అపుడుద్దాలకుఁ డాగ్రహించి నిజభార్యం జూచి నిర్భాగ్యు
రా,ల పవిత్రం బగుపార్వణంబు నవలీలం బెంటపైవైచి కుం
టుపడన్ జేసితి శ్రాద్ధకర్త మని కన్గోనల్ చిగుర్పంగ వే,శపి
యించెన్ ఘనవింధ్యశైలవనిఁ బాషాణత్వమున్ బొందఁగన్.

చ. అని శపియించినం గడుభయంబునఁ గంపము నొందుచండిఁగ
న్గొని ముని శాంతచిత్తుఁ డయి కొన్ని దినంబుల కిందు ధర్మనం
దనుమఖవాజి నిన్నొరసి తార్కొనినన్ విడిపించ వచ్చు న
ర్జునుకరపంకజోదరము సోకి కృతార్థవు గవ్వు పా మ్మనెన్.

సీ. ఇది శిలావృత్తాంత మింద్రనందన నీవు

తటుకునఁ జని కరతలమునందు

నంటుము విడువడు వశ్వమేధహాయంబు

సతియును శాపమోక్షంబు గాంచు

ననిన నమ్మునికి సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి

యమరేంద్రనందనుఁ డట్ల చేయ

98

99

100

శిలతోడ నంటు వాసె హయంబు రఘురాము

నంఘ్రిరేణువున నహల్య వోలెఁ

తే. జండియును వేగ శాపమోక్షంబు గాంచె

నంత నుద్దాలకుండు సన్న్యాసియయ్యెఁ

గాని గార్వాణ్యధర్మంబుఁ బూనఁ డయ్యెఁ

దరుణి చేసినవెనుకరోతలఁ దలంచి.

103

మ. హయరత్నంబును వింధ్యశై లవనర ధ్యాసీమముల్ దాఁటి దు
ర్జయనై న్యంబు లశేషశేషభుజగేంద్రస్ఫారభోగావలీ,భయ
దాహంకృతిఁ జూపుచున్ గదల. శుంభల్లీల హంసధ్వజా,హ్వా
యభూపాలకుచంపకాపురము డాయం బోయె వేగంబునన్.

క. ఆహయమువెంటఁ గూడి మ

హాహవసన్నాహవిక్రమాటోపకళా

సాహసిక యోధవీరుల

తో హరిహయసుతుఁడు వచ్చె దోర్గర్వమునన్.

105

క. అధ్వరఘోటకమును నా

నాధ్వజినీయుక్తుఁ డగుధనంజయుఁ గని దూ

తాధ్వగులు చెప్ప విని హం

సధ్వజుఁ డిట్లనియె వృద్ధసచివులతోడన్.

106

— హంసధ్వజమహారాజు యుద్ధము —

చ. ఇట మఖవాజివెంట నమరేంద్ర తనూజుఁడు వచ్చుచున్న వాఁ
డట చతురంగనై న్యయుతుడై చని యేనును నత్తురంగమున్
దటుకునఁ బట్టెదన్ ఘనరణం బొనరించెద సంతభక్తసంకట
మెడలింప వచ్చుహరిఁ గాంచి కృతార్థుడనై సుఖించెదన్.

క. అని సంగరసన్నాహం

బున ధమ్మని విజయపటహమును వ్రేయింపన్

విని నిల్వక వెల్వడె గ్ర

కున్న సైన్యము లెల్లఁ గోలఁ గొట్టినభంగిన్.

108

సీ. జననాథ హంసధ్వజునకు సప్తతిసంఖ్య

సైనికు లత్యంతశౌర్యనిధులు

ప్రతినైనికునకు దెబ్బదియొక్క వేయిగ

జంబు లన్నియు మణిస్యంపనములు

జవసత్వములఁ గల్గుసైంధవంబులు లక్ష

వివరింప నందఱు వీరభటులు

ధన బల సురథ సుధన్వ సుబల ధర్మ

బాహు లవ్వసుమతీపాలసుతులు

తే. వీరు వా రన కందఱు విష్ణుభక్తి

నిరతు లందఱు నేకపత్నివ్రతస్థు

లందఱును సత్యభాషణు లందఱును వ

దాన్యు లందఱు నాహవోత్సాహారతులు.

109

తే. ఇట్టిసేనలతో నమ్మహీశ్వరుండు

వెడలుచును శంఖలిఖితు లనెడు పురోహి

తుల నియోగించి రానివారలను వైపుఁ

డరసి కాఁగినచమురుఁ గొప్పెరలలోన !

110

ఉ. అంచు రథంబు నెక్కి వసుధాధిపుఁ డేగఁ బురీవిలాసిను

ల్లాంచనసౌధజాలకములన్ గుతుకఁబునఁ జూడఁ దత్కటా

క్షౌంచలరోచు లత్తనువు నంటిన నొప్పెఁ గిరీటిదాఁక నూ

హించినమాత్ర నెట్లు దివిజేశ్వరుఁ డయ్యె నరేశ్వరుం డనన్

చ. అనికి సుధన్వుడేగ నపు డాయితమైజనయిత్రిఁ గాంచి వం
దనమొనరించినన్ సుతునిఁ దల్లియుఁ గౌఁగిటఁజేర్చికిఁ ర్తిఁగై
కొనుమనిపించినన్ గువలఁ గూరిమిసోదరిఁ దల్లి యట్లవీడ్చొ
ని వెస నాత్త గేహమునకున్ జనుదెంచి ముదంబుతోడుతన్.

— సుధన్వుండు యుద్ధంబునకు రాక తడయుట —

క. తనదేవి యగుప్రభావతిఁ
గనుఁగొని గమనగతిఁ జెప్పఁగాఁ దొయ్యలి నా
ధునకు ఘనసారసీరా
జన మర్పణచేసి కేలిసౌధము పొంతన్. 113:

క. తనకోర్కి విన్నవించిన
విను మిప్పుడు వేళ గాదు విజయుని నాలం
బున గెలిచి వేగ వచ్చెద
ననువుము నీ వన్న మఱియు నధిపునితోడన్. 114

చ. తలఁపఁగ నేటిదాఁక ఋతుధర్తము దాటవు గాన నీకునేఁ
దెలియఁగ విన్నవించితి మదీయమనోరథకల్పవల్లిక, నృలిత
ముచేసి పొమ్ము కదనంబున కన్న దివాప్రసంగముల్, గలవె
మహోగ్రశాసనుఁడు గాఁడె నృపాలకుఁ డాగ్రహించినన్.

చ. నియమితదుందుభిధ్వని విసీవినమిం బురిలోనినై నికుల్
హయరథవారణేంద్రసుభటావలితోడఁ గిరీటిఁ దాఁక ని
ర్భయగతి నేగి రింకఁ బదపం జన నే మను భూవిభుండు ని
ర్దయమతు లెన్న శంఖలిఖితప్రవరుల్ దెలియంగఁ జెప్పితిన్.

తే. రమణి తావకఋతువాసరములు పెక్కు
గలవుగాని విరోధి నెక్కటి జయించి

నిలువ మఱిలేదు దివసుంబు నేడు దక్క

సమర మొనరించి వచ్చి నీచనవుఁ దీర్తు.

117

చ. అనవుడు నేటితోడఁ బదియాలుదినంబులు నిండె ముంద
టన్, దినములు లేవు పైతృకతిథిన్ ఋతుదానము నేయఁ
జెల్లు యా, మినికడజామునన్ విను సమీకము చేసెద నంచు
నిట్లు పో, వ నుచిత మానె నీ వెలుఁగవా నిగమార్థరహస్య
ధర్మముల్.

118

చ. కలనికి రాక తక్కెనని కాఁగిననూనియతొట్టిలోపలన్, దొలఁ
గక పట్టి శంఖలిఖతుల్పడఁద్రోయుదు రంచు నాత్మలో, నలి
కెదు భూణహత్యకుఁ గృతాంతునిదూతలు చేయుబాధ లీ
కొలఁదులె మీఁద నంచు గిటికొన్న మనోజవికారవేదనన్.

ఉ. ఇందునిభాస్య నాథుఁ జన నీయక మంగళభూషణద్యుతుల్
గ్రందుకొనంగ డగ్గటి యురంబున బింకపుగుబ్బచన్ను లం
టం దమకంబుఁ గాఁకయు ఘనంబుగ మక్కువఁ జేర్చె
గొఁగిటన్, గందపువ్రాఁకుతావి గొనఁగాఁ బెనఁగొన్న
భుజంగికై వడిన్.

120

క. జననాథసుతుఁడు కామిని

చనవులు చెల్లించి కాని చనరా దనుచున్

దనిపె రతికేళి నపు డ

త్యనురాగముతోడ నంత హంసధ్వజుఁడున్.

121

వ. భండనంబునకు సుధన్వుండు రాకుండు టెఱింగి మండిపడి
మహీవిభుండు దండధరకింకరభయంకరవిశంకటపటుభుజా
హంకారు లై నలెంకనాయంకులవంకం గనుంగొని మీర
లాజ్ఞాభంగంబు గావించునక్కించు నొక్కించు కంతయు

విచారించక పట్టుకొనిపోయి మత్పురోహితుల ముందటం
బెట్టి రండు పొం డనిన మహాప్రసాదం బని షంపువడి
చంపకాపురంబున కరుదెంచువారు ముందట సఫలితసతీ.
మనోరథుండును నారూఢమణిరథుండును నాహవోత్సాహ
సంపాదకవచుండును నాబద్ధగోధాంగులీత్రాణతూణీరకవ
చుండును నధిజ్యధన్వుండును నై వచ్చు సుధన్వుం గాంచి
కోపించి. 122

చ. తగునె సుధన్వ నీకు వసుధాతలనాథునియాజ్ఞ మీటి యి
ప్పగిది రయంబు దక్కి పిదపన్ జనుదేర విభుండు నీపయిన్
మిగులఁగ నాగ్రహించి బలిమి న్నినుఁ బట్టుకపోయి ధర్మశా
స్త్రగురువు లై నశంఖలిఖితద్విజవర్మలచేతి కి వ్తునెన్. 123

చ. అశవుడుఁ దండ్రియందుఁ బతియందు సుతుండును బంటు
నర్థవం, చనమును బ్రాణివంచనము సంగతి గా దొనరింప
నక్కతై, నను సెలవైనఁ దండ్రియును నాథుఁడుఁ దా నటు
గాన నాకు న, జ్ఞనకునియాజ్ఞ నేయుటయె జన్మఫలం బని
తేరు డిగ్గినన్. 124

క. పట్టి మరాళధ్వజస
మ్రాట్టుపరిజనములు రాకుమారుని నంటం
గట్టుకొని శంఖలిఖతుల
కట్టెదుటం దెచ్చి రాజ్ఞఁ గడవఁగ రామిన్. 125

సీ. తెచ్చి యీతఁడు ధరిత్రీనాయకుఁడు సవ్య
సాచిపై దండెత్తి చనెడుచోట
రాజువెంటనె కొల్చి రాక కృష్ణునిపాద
కమలంబులను భక్తి గాన లేక

యంగన ఋతుదాన మడుగ నింటనె నిల్చి

కామాంధుడై యాజ్ఞ గడచె గాన
నృపసూను డని చూడ కపుడు మీముంవట
జేసినశపథంబు చి త్తగించి

తే. యీకుమారు సుధన్వు బోనీక బలిమి
ద ప్తలై లకటాహమధ్యంబునందు
గట్టి వేయింపు డనిన గింకరులతోడ
లిఖితు డిట్లునుశంఖు డాలించి వినఁగ.

126

క. తనపలుకు సత్యముగ నే
మనుజుఁడు భూమండలిన్ సమర్థింపఁడు ప
ర్వినభయలోభంబున న
జ్జనపతి పడు రౌరవముల శతవత్సరముల్.

127

మ. తనరాజ్యంబును విశ్వధాత్రియును తాత్పర్యంబునంగాధిపు
త్తున కర్పించి కళ త్రమున్ వరకుమారున్ గాశిలో విక్రయిం
చి నిరూఢం బగుసత్య ముర్వరఁ బ్రతిష్ఠించెన్ సురల్ మెచ్చు
గా, జననాథాగ్రణి సార్వభౌముఁడు హరిశ్చంద్రుండు వి
ఖ్యాతిగన్.

128

— సుధన్వుఁడు తప్తలైలకటాహమునఁ బడి బ్రదుకుట —

క. వనమునకు రామచంద్రుని
ననిచి దశరథక్షితీశు డఖిలము నెఱుంగ
మును కై కతోడ నాడిన
తనసత్యము నిలిపికాదె తనువు దొఱంగెన్.

129

ఉ. సత్యవిహీను డై చను రసాతలనాథునితోడఁ జేయుసాం
గత్యము కోటి వచ్చినను గాదు సుధీజనకోటి కాశ్రయా

వ్యత్యయభూతి నెవ్వఁ డభివాంఛితుఁడౌ భువి నట్టిసత్యరా
హిత్యుఁ డొనర్చుదుష్కృతుల కెల్లఁ బురోహితుఁ డెల్ల
యాఁ దుదిన్. 130

క. ఇతఁ డొకఁ డననేల మహీ
పతియాజ్ఞ యలంఘనీయపథ మగుట సుహృ
త్పితృమాతృబాంధవానుజ
తతి మొదలుగ వధ్యు లన నతం డెల నగుచున్. 131

చ. అలఘు భయంకరాహవముఖార్జితరత్నవిభూషణావలుల్
చెలఁగుచు నూడ్చిమాల్యతులసీప్రసవాంబుజబీజమాలికా
కలితవిశాలవక్షుఁ డయి కంజదళాక్షునిఁ బీతవాసు హృ
జ్జలజనివాసుఁగా నుపనిషద్వచనంబులఁ బ్రస్తుతించుచున్. 132

చ. తడయక మండుతైలపరితప్తకటాహము కేలుదామరం, దొడి
కిలిపట్టి రాహువు విధుం గబళించినరీతిఁ జూపఁ గ్రొవ్వుడుఁ
గున కేగుభద్రకరిమాడ్కి సుధన్వుఁడు చొచ్చె బిట్టుగా
నుడికెడినూనెతోట్టి బలియుర్ హరిదాసులు సత్యసంపదన్.

క. కీలిశిఖాముఖదారుణ
తైలకటాహంబు కంఠదఘ్ను మయిన భూ
షాలసుతువదన మొప్పెన్
గాళిందీనదములోనికమలముభంగిన్. 134

క. ఆహేమకృతకటాహ
స్నేహము దనుజారిదాసునికిఁ జారుశర
న్నీహరకిరణచంద్రిక
యై హర్ష మొనర్చుచుండె నాసమయమునన్. 135

తే. శంఖలిఖితద్విజన్తు లాశ్చర్య మంది
యిక్కుమారకుఁ డి ట్లుండు టెల్లనింద్ర
జాలవిద్యావిధంబు గాఁబోలుఁ దైల
మరసి పరిశోధనము చేయ నర్హ మనుచు.

136

సీ. రయమున నారికేళఫల మొక్కటి వేయఁ
బెటిలి పెంచికలు నొప్పించె బ్రజల
వీక్షించి యప్పు డాద్విజులు తప్ప దితండు
హరిభక్తిరతుఁడు ప్రహ్లాదునట్ల
విష్ణుభక్తుఁ బరాభవించినదురితోప
శాంతికిఁ దప్తకాంచనకటాహ
గర్జితన్నే హావగాహంబు ముఖ్య మీ
దేహంబులకును సుదేహ మేల

తే. యని ప్రవేశంబు చేసి రుద్యత్కరోర
దహనకీలాకలాపనృత్యత్కరాళ
తైలదారుణపాత్ర మత్తగవు చూచి
దేవతలు మెచ్చి రమ్మహీదేవతలను.

137

క. మువ్వర మీఁద మరందపుఁ
దువ్వరఁ జల్లుచుఁ బరాగతోయధరంబుల్
ఱువ్వఁగఁ జొచ్చెన్ దలుచుఁగఁ
బువ్వలజడివాన వేలుపులు గురియిరపన్.

138

సీ. చాలు సుధన్వ నీసత్యవ్రతము చూచి
పరిణమించిరి హరిత్పాలవరులు
హరిభక్తిరతుఁడ వౌటరయక నిన్ను న
ప్పగిది నొప్పించినపాపకర్తు

లకుఁ బ్రాచితంబు గల్గఁగనేర దదియు నీ
దేహసంస్కంబు తీఱఁ జేసె
ననుచుఁ దైలకటాహ మవగాహనము చేసి
వెడలుచందమున వెల్వడిన ముగురు

తే. సముచితస్నానకృతపరిష్కారు లగుచు
హంసకేతనుపాలికి నరుగుదేర
శంఖలిఖితద్విజులు సత్యసంధుఁ డైన
తనయుకథఁ జెప్పఁ దండ్రిమోదమునఁ బొంది.

139

ఉ. ధూపితలైలపాత్రమునఁ ద్రోయఁగఁ బంచిన నిన్ను నార్తర
క్షాపరుఁ డైనశౌరి దయఁ గాచె ధరిత్రి మదీయశాసనం
బేపున నిర్వహించితి వహింపుము వేడుకతోడ నింక నే
నాపతిష్ట మంచు నరనాథుఁడు నందనుఁ గౌగిలించినన్.

చ. తగిలినభక్తిఁ దండ్రికి ముదంబునఁ జాగిలిమ్రొక్కిహస్తముల్
మొగిచి నిజాంగభూషణసముజ్జ్వలరత్న మరీచిమాలికా
ద్విగుణితరోచులం దనరుతేరు ముదంబున నెక్కెఁ దత్త్వబో
ధగురువు లైనశంఖలిఖితద్విజవర్యులు సన్నుతింపఁగన్.

141

వ. అనిన విని జనమేజయుండు తరువాతివృత్తాంతం బానతిత్తు
గాక యని యడిగిన.

142

మ. శివరాత్రిప్రమదావలోకనతరస్విషోణిభృత్కన్యకా
ధవనేవాసుగ వాలుకాగణనభక్తవ్రాతయాత్రాసము
ద్భవభారాపగమప్రమోదభరదృప్యద్రాజతాహార్యవై
భవలీలాపరపాకశాసన వచగూర్భాయపద్మాసనా.

143

క. వివిధప్రతిదినదానో

దృవసాగరఘనతరంగధట్టసముద్య

న్నవనీహారకణాయిత

లవణేక్షుసురాజ్యదధికలశజలజలధి.

144

మానిని.—

మీసరగండసమీహితవై రిసమీకజయాతీసమిద్ధయశో
వాసితవాసవవహ్నియమాసురవార్ధిపసన్నరవాహభవా
వాసవిలాసనివారితమన్తథ వారిజభూనిభవాగ్నిభవో
ల్లాసవికాసకళామృగలాంచనలాలితభాస్వదిళామహిళా.

గద్యము. ఇది భారతీతీర్థ శ్రీచరణకరుణాపాత్ర గాదయా
మాత్యపుత్ర వినయవిద్యాసముద్ర పినవీరభద్రప్రణీతం
బైనజైమినిభారతంబునం దశ్వమేధపర్వంబునం జతుర్థా
శ్వాసము.

శ్రీ
జై మి ని భా ర త ము

అశ్వమేధపర్వము, పంచమాశ్వాసము

వేంకటాద్రినాథద

యావర్ధితరాజ్య సన్నుతార్థిజనమహీ

దేవాగ వైరినృపరా

జీవనికరచంద్ర నారసింహనరేంద్రా.

1

వ. అవధరింపుము జై మినిమునీంద్రుండు జనమేజయనరేంద్రున
కిట్లనియె నవ్విధంబున సుధన్వుండు తండ్రిచేత సేనాధి
పత్యంబు గైకొని.

2

సీ. రథచక్ర నేమినిర్లతభూరజో రాజి

వార్ధు లొక్కుమ్మడి వారఁబట్టి

బిరుద కాహశశంఖభేరిరావములు ది

గ్ధంతులచెవులు చీదఱులు గొలుప

వలమానకేతనోజ్వలవితానశ్రేణు

లాకాశతటినిలోఁ తరసి చూడ

శస్త్రవిక్షేపణోచ్చండస్ఫులింగంబు

లుష్టాంశురోచుల కుమ్మ చూప

తే. సమధికోద్ధామసంగ్రామజయపటిష్ఠ
 చటుల ధాటీనిరాఘాటచాతురంగ
 వాహినులతోడ నపుడు వెల్వడె నధిజ్య
 ధన్వఁడగుచు సుధన్వఁ డుత్సాహమునను. 3

క. ఆహంసధ్వజుఁడును గౌ
 తూహలమున సప్తతంతుతురగముఁ బడ్డ
 పూహంబునడుమ నిడి రణ
 దోహలి యై యరుగుదెంచె దోర్గర్వమునన్. 4

వ. ఇతైఱంగునం గదలివచ్చునప్పు డెదుర నతిభయంకరారణ్యం
 బునుం బోలె నుద్దండపుండరీకవిలసద్గజాసహ్యాసింహనాదగర్వ
 దుర్వారభీషణంబును నంతరిక్షంబునుంబోలె నక్షత్రమాలికా
 శ్లేష రాజహంసశంసనాదభ్రకేతువిభ్రమంబును నంబుజాకరం
 బునుంబోలె ననేకపక్షిప్రకరవిహారదధికతర వారిపూరితాబ్జ
 పరాగపటలవారితాశావళాశంబును నంభోధియుం బోలె
 ననంతవాహినీవిలక్షితసపక్షభూభృత్ప్రేక్షణీయంబును నై
 వృషకేతనాధిష్ఠితంబయ్యును బ్రద్యుమ్న వైభవాభిరా
 మంబై సర్వతోముఖసంభ్రమంబయ్యును ధనంజయప్రతాప
 దర్పితంబై యనల్పకుఠారధరవిహారంబయ్యును ననుసాల్వ
 భుజావిజృంభణంబై ప్రచండభీషణాశుగంబయ్యును మేఘ
 వర్ణసముదీర్ఘవర్ణితం బై వచ్చువివ్వచ్చునై న్యంబు నాలోకించి
 యాహవంబునకు మోహరించుసమయంబున. 5

— వృషకేతుఁడు సుధన్వునితో యుద్ధముఁ జేయుట —

మ. బలముగ్ గన్గొని సవ్యసాచి పలుకు బ్రద్యుమ్నుతో మ
ద్భుజా, బల మీక్షింపుము నీవు నీనృపులు శుంభశ్రీలఁ
బ్రత్యర్థులగ్, దలరింతుగ్ రణభూమి నన్నహరి సేనం గూర్చి
నన్నంపె శత్రులు గాపా లని పల్కఁ జూచి వృషకేతుం
డిట్లనుం గ్రిడితోన్. 6

చ. పుడిసెఁడునీకిచే నడఁగిపోయెడు ధూళికే గాలమేఘముల్
దొడరునె తెప్పవేయఁ జెడుదోమలమీఁద సుపర్ణుఁ డెత్తిపోఁ
గడఁగునె యీసుధన్వరథికప్రభుఁ డెన్నఁగ మీకు నీడుగాఁ
డుడుగుఁడు సంభ్రమం బితని నోర్చెదఁ దెచ్చెద నధ్వరా
శ్వమున్. 7

మ. అని సుత్రామతనూజు వీడ్చొని శతాంగారూఢుడై ధూ'ర్త
వ, రత్నిరూఢక్రమచక్రవిభ్రమసముద్యద్విస్ఫులింగచ్ఛటల్
వినువీధిగ్ వెదచల్లుచుగ్ గదియునవ్వీరుగ్ సుధన్వుండు క
న్గొని కాఁడీతఁడు శక్రసూతి పడగగ్ గోరాజువర్తించుటన్.

సీ. అని కర్ణసుతునితో ననఘు నీవంశాభి
జాత్యంబు లెఱిఁగింపు సరవి ననినఁ
గశ్యపమునిగోత్రకర్త నీ వనిలోనఁ
దివిరి యెవ్వని భేదింపఁ గోరె
దామహాత్ముఁడు మత్పితామహుఁ డాతని
తనయులం దధికప్రదాత శౌర్య
ధనుఁడు కర్ణుండు మాతండ్రి నానామంబు
వృషకేతనుం డన విని యతండు

తే. తగు మధుస్యందనుండు మద్వంశమునకు
గురుఁడు హంసధ్వజక్షమావరుఁడు నాకు
జనకుఁడు సుధన్వుఁ డనుపేరఁ దనరువాఁడ
దొరయు నీకును నాకు సంగరమొనర్ప.

9

మ. అనినన్ గ్రోధకషాయితాత్మఁ డయి మిథ్యాజల్ప నీవాఁడు
ముల్, గొన విచ్చో నని మండలీకృతరణతో దండనిర్ముక్త
శ, స్త్రనికాయంబుల సేనలం గెడపి యంతం బోవ కైదింట
నా, తనిబాణాసనకేతుసూతరథరథ్యవ్రాతముం ద్రుంచినన్.

మ. అరదం బొండ్రిక పెక్కి విల్లు గొని పంచాస్త్రంబులం గెంటి
భా, స్కరపాత్రుం దెరలించి చాపమలుకన్ ఖండించి సైన్యం
బులన్, బురికొల్పన్ వడిఁ జుట్టుముట్టి యతనిం బోనీకయత్యు
ద్ధతిన్, బరిఘాసితురికాకుతారముసలప్రాసంబులం గప్పినన్.

తే. చిక్కు వడియును మదిఁ జేవచెడ కతండు

కైటభారాతి హృదయసంకలితుఁ జేసి

యొక్కరధికునిచేతివి ల్లాడిసి తిగిచి

దురము సేయ సుధన్వుఁ డచ్చెరువు నొంది.

12

మ. ఘనశస్త్రం బరిఁబోసి యార్చిబలువీరకన్ పక్షమున్ దూటిపా
ఱ నతం డేసినఁ గర్ణసూతి పెనుమూర్ఖన్ వ్రాలఁ గేడించి చ
య్యన సూతుండు మరల్పెఁ దేరనికే బాయన్ ధీరుఁడై
యత్తటిన్, గని ప్రద్యుమ్నుఁడు పోరికిం గదిసె దోర్గర్వం
బఖర్వంబుగన్.

13

— ప్రద్యుమ్నాదులు సుధన్వునితో యుద్ధంబు చేయుట —

సీ. అదలించి నిలు నిలు మని సుధన్వుని నైదు
నారసంబుల నొంచి తేరిహారుల

శరచతుష్కమున వింశతిఖండములు చేసి
 నొగ లష్టశకలంబులుగ శిలీము
 ఖత్రయం బడరించి కార్దుకం బొకకోల
 నటనికే ద్రుంచి యార్చుటయు నతని
 కరకౌశలమునకుఁ బరిణమించి పదాటు
 తూపు లొక్కువ్వుడిఁ దొడిగి చాప

తే. సారథిధ్వజకూబరాశ్వములఁ గెడిపి
 కనలి మఱియును వాఁడు నిర్ఘాతభయద
 సాయక త్రితయమునఁ గేశవునిపట్టి
 తనువు నొప్పించి సింహనాదంబు చేసి.

14

క. గగనమునకుఁ బతులగతి
 నెగయుచుఁ బెనఁచుకొని పడి యహిప్రభులగతిన్
 జగతిన్ బొరలుచుఁ బాయుచుఁ
 దగళ్లచందమున మలసి తాఁకుచుఁ గినుకన్.

15

క. సరి పోరి పోరి మూర్ఖా
 పరవశులై రపుడు బాహుబలుఁడు సుధన్వుం
 డు రయంబునఁ దెప్పిటియొం
 డురథం బపు డెక్కి వాహినుల సమయింపన్.

16

ఉ. వంచన లేక తాకి కృతవర్త నవాంబకముల్ నిగిడ్చినన్
 ద్రుంచె నతండు మూఁడుబలుతూపుల వెండియు నైదుబా
 ణముల్, నించె విరోధిపై నవి గణింపక తొమ్మిదికోలలేసి నొ
 ప్పించినవాఁడు తేరుదిగి భీతిఁ బలాయితుఁ డయ్యెనయ్యెడన్.

మ. అనుసాఖ్యం డెదిరించిపల్కెనిజబాహుటోపమున్ జూపితా
 ననిలో రెండుబలంబులుం బొగడ నీయస్త్రంబు నై రింతు వే

గని మెచ్చుం దగు నంచు బాడబసదృశం బైనభల్లంబు మ
ర్తనిఘాతంబుగనేయఁ దూల కతఁ డుగ్రస్ఫూర్తిమై నిల్చినన్.

ఉ. వాఁడిమితోడవెండియు నవారణనెంతయు నాగ్రహించి ము
మ్మాఁడుశరంబులేయ వడి మూర్ఛిలి తోడనె తేటి శూరతన్
వాఁ డనుసాల్వుఁ దీవ్రశరవర్షనిమగ్నుఁ డి జేసి సేనలన్, బోఁ
డిమిమాపి యంతకుఁడుబోలే విజృంభణవృత్తిఁజూపుచున్.

వ. మఱియు నక్కిరీటి సైన్యంబు లెక్కగొనక యుక్కుమిగిలి
యక్కజంబుగాఁ జక్కువడం బెక్కుసారసంబు లీరసంబునం
బటపినం దారసం బగుచుఁ గొఱప్రాణంబులతోడ సాధో
రణంబులుగాఁ దోరణంబులై పడినమత్తవారణంబులును
జక్రకూబరయుగపతాకానీకవిశ్లేధంబు లగుచు సరథ్యరథిక
సారథికంబుగా జయశ్రీకథాకథనపథంబు లగుచు వితథంబు
లై కూలినరథంబులును నీరంధ్రంబుగాఁ దొరఁగునెత్తురు
తేలులఁ దడిసి కెడసిన బిరుదరాహుత్తులకబంధంబులసం
బంధంబులు విడువక పెడమరలు బంధురతరస్కంధంబుల
తోడ శిథిలీకృతసంధిబంధంబులై వసుంధరం బొరలుసైంధ
వంబులును వెగ్గలం బగునగ్గలిక మొగ్గరంబులు నుగ్గునూచం
బుగా నఱికి స్రగ్గి నిసర్గవిక్రమక్రమానర్గళవీరమార్గంబు
గైకొనుపదాతివర్గంబునుం గలిగి విఱిగిపడినకుటుగడలును
విటతాటంబు లైనఖేటంబులును దుండెంబు లైనకండెంబు
లును దుత్తుము శ్లయినయత్తళంబులును నలువు లైనమై
మలువులును నందంబు చెడిన చిందంబులును నాభీలంబు
లగుసమరభూభాగమధ్యంబున నిట్టవొడిచి తెట్టువలు గట్టు

నట్టలతోడం గట్టవిసి పటచురుధిరప్రవాహంబులు ధాతు
మయధరిత్రీవివరంబున సగరకునూరులపై బహుముఖంబు
లం బ్రవహించు భాగీరథి విడంబించె నాసమయంబున. 20
శ్లా. శై నేయుం డెదిరించిన న్నిశితశస్త్రంబుల్ సుధన్వుండు తో
డ్తో నాటింప నశీతిబాణముల వాడున్. గ్రుద్దుడై తద్రథా
జానేయధ్వజసూతులం దునిమెఁ బెల్చున్ వానితే రాతఁడ
స్త్రాసీకంబులఁ గూలిచె నిర్విరళులై రట్టిదృఢుం బోరిలోన్.

తే. వేటయరదంబు లెక్కి యవ్వీరవర్యు
లసము డింపక పోరి నాగాస్త్రనిహతిఁ
దొరఁగుశోణితములఁ దొప్పదోఁగి యచటఁ
బుష్పితాశోకములరీతిఁ బొలుపుమిగిలి.

22

ఉ. సాత్యకిపై సుధన్వుండు ప్రచండభుజాబలవై భవోన్నతిన్
మృత్యుకరాళదంష్ట్రం బురుడించుభయంకరశక్తి వైవ నా
ద్ధత్యము దక్కి వ్రాలె వసుధాస్థలి నంతఁ గిరిటి శత్రులో
కాత్యయగర్వరేఖ మెఱయం దగ నాతనిఁజూచి యిట్లనున్.

— అర్జునుండు సుధన్వునితోఁ బోరుట —

మ. గురుభీష్మార్కతనూభ వాదులమహాకోదండవిద్యాధురం
ధరపాండిత్య మెఱింగినాఁడ భవదుద్య త్సంగర క్రీడకున్
సరిగా దన్న నృపాలసూనుఁ డను నస్త ద్భాణసంధావిశే
షరహస్యంబులు నీవ చూచె దిఁక వాచాలత్య మిం తేటిన్.

తే. కృష్ణసారథ్యమున మున్ను గెలుపు లొనవె
గాక యిట్లొంటి వచ్చినఁ గలదె జయము
అతఁడు తోడైన బట్టినహయము విడువ
నశ్వమేధంబు మాతండ్రి కర్షమగుట.

25

మ. అనినన్ బార్థుడు నూలుబాణములు బిట్టల్కు న్నిగుడ్డున్
 రయం,బున వాఁ డన్నియుఁ ద్రుంచి వైచి పదితూపు లేనఁ
 గీలించి న,వ్వి న నవ్వీరుఁడు మార్గణావళుల దోర్విక్రాంతిఁ
 జూపన్ రణం,బు నభోభాగము నాతఁ డస్త్రవితతిన్ ముంచె
 న్నిచిత్రంబుగన్. 26

శా. ఆయోధాగ్రణిపై నరుండు కినుకన్ హాలాహలార్చిశ్చటా
 దాయాదోత్కటకీలలం దిశలు నిర్దగ్ధంబు గావించునా
 గ్నేయాస్త్రం బడరింప వాఁడు విలుతన్నిర్ఘాతకల్పాంబుద
 చ్చాయావిభ్రమగర్భితం బయినపర్జన్యాస్త్ర మేసె న్నడిన్

క. మెఱపులు దఱచుగఁ బెళపెళ
 నులుముచు వడగండ్లతోఁ బయోధారలు పె
 న్నఱదలుగా నెల్లెడఁ జి
 చ్చఱపిడుగులతోడ వాన జడిగొని కురియన్. 28

క. జల్లెడెలును బక్కెరలును
 బల్లంబులు జోళ్లు నాతపత్రాదులు న
 వ్వెల్లిఁ బడి కలిసి మిఱును
 బల్లము నొక్కటిగఁ బొరలి పాఱగఁ దొడఁగెన్. 29

క. వాయవ్యాస్త్రంబున నపు
 డాయంద్రతనూభవుఁడు తదాశుగ మహిమన్
 మాయంప నతఁడు భీషణ
 సాయకమున నరునితేరిసారథిఁ దునిమెన్. 30

ఉ. వెండియు వాఁడు తీవ్రశరవేదనఁ జూపుచుఁ దూఱనాడ నా
 ఖండలసూతి యప్పు పెనఁగంబడురథ్యములన్ మరల్పఁగా

నొందువిధంబు గానక పయోరుహనేత్రుసమస్తవేదవేద్యుం
డగుకృష్ణునిం దలఁప దోడనె సన్నిధి యయ్యె నయ్యెడన్.

సీ. అట్లేగుదెంచిన హరికిఁ బ్రణామంబు
గావింపఁ బార్థుని గారవించి
మలగొన్న తేరివాజులఁ బగ్గములచే బి
గించి సారథ్య మంగీకరింపఁ
గని సుధన్వుండు ఫల్గున నీకు నిబ్బంగి
నబ్జనాభుండు సహాయుఁ డయ్యె
నంపప్రకడ చేయునాహవం బేటికిఁ

బ్రతిన వట్టుము నిల్చి బంటవైన

తే. ననిన విశిఖత్రయంబున నవనిఁ గూల్తు
నీశిరం బట్లు చేయకుండిన మదీయ
పూర్వజులు పుణ్యహీను లై భూరినిరయ
కూపబాధలఁ బొరలి వేగుదురు గాక.

32

చ. అన విని యాతఁ డిట్లను రయంబున నీ వడరించు బాణముల్
తునుముదుఁద్రుంపకున్న ఘనదుర్గతి పాటిలుఁ బుణ్యసంపదల్
దనుజసమాహృతంబు లగుఁ దప్పినవాడను విశ్వనాథున
ర్చనల కరుంధతీరమణుఁ జంపినవాడఁ ద్రివాచికంబుగన్.

మ. అనుచున్ గాంచనపుంఖబాణశతకం బబ్జాక్షువక్షంబునన్
జొనుపన్ దద్విశిఖచ్ఛదప్రభవదుచ్చానోగ్రవాతూలవ
ర్తనసంరంభమునన్ బిఱిందికి రథోత్తంసంబు విభ్రాంతమై
చనియె స్థిష్కచతుశ్శతంబు విదళచ్ఛాత్తారఘోరంబుగన్.

క. అమృతాధవార్జునులఁ బెను
దుమ్ము పొదుగ రథము దిరుగఁ దోడఁగెఁ దడవుగా

బొమ్మరము తిరుగునురవడిఁ

గుమ్మరిసారె గుడి దిరుగుకొనెడు విధమునన్.

35

వ. ఇ తైఱంగునం బరిభ్రమించురథంబు రయంబునం గుదియం
బట్టి కృష్ణుండు క్రీడి నాలోకించి.

36

ఉ. తీవ్రశరప్రకాండములఁ దేరు విఘాతముగా నొనర్చె వీఁ
డప్రణశౌర్యశాలి యగు టారయ కాడితి వాడినం బ్రతి
జ్ఞాప్రతహని కాని కొనసాగుట దుస్తర మీతఁ డేకప్రతీ
వ్రతుఁ డౌటఁ జేసె నది నీకును నాకు నశక్య మెవ్వెయిన్.

క. అన విని నీకృప గలుగం

గ ని దెంతటికార్య మనుచుఁ గవ్వడి శరమే

ర్చిన నపుడ యునిచె గోవ

ర్ధన మెత్తినఫలము శౌరి తత్కాండమునన్.

38

శా. ఆకాలానలఘూరసాయకము సాహంకారుడై పార్థుఁ డ
స్తోకప్రాధిమ నేసినం గినిసి తద్దుర్వారసంధాకథా, వైకల్యం
బుగఁ ద్రుంచి యాతనిపయి వాఁ డుగ్గుడై మార్గణానీ
కంబుల్ పరఁగించె వెండియు సమున్నిద్రప్రతాపాన్నతిన్.

తే. అమృతసాధనము భగ్న మైనఁ గ్రీడి

యొందు బొణంబు దొడుగ నుద్యుక్తుడైన

నంబుజాయతనేత్తుఁ డీ నవధరించె

దచ్చరమునకు విశ్వభూదానఫలము.

40

క. గాండీవజ్యారావము

లొండొండ చెలంగ నమృతాగ్రవిశిఖ మ

ప్పాండవమధ్యముఁ డేసిన

ఖండించె నతండు దివిజగణము నుతింపన్.

41

— అర్జునుఁడు సుధన్వుని దృఢీయశరంబుచే ఖండించుట —

వ. ఇవ్విధంబున శరద్వితయంబు వితథంబై పోయినం బురు
హూతనందనుండు డెందంబునం గ్రందుకొను నచ్చలంబు
పెచ్చుపెరుఁగ విలయమార్తాండమండలంబు వేడిమింగ్రేణి
నేయు మూడవబాణంబు తూణంబునం దిగుచునప్పు
డప్పుండరీకలోచనుం డాత్మీయతేజోవిశేషంబును రామావ
తారసంచితం బగు సమంచితపుణ్యాఫలంబును దత్ఫలంబునం
బ్రతిష్ఠించె నంతకమున్న రంభాద్యప్సరోగణంబును వాసవ
ప్రముఖనిఖిలగీర్వాణలోకంబును వీరసంహారణరణవిలోకన
కౌతుకంబున విమానంబు లనూనగఘనంబునందటుముకొని
వచ్చి యితరేతరవిజయసందేహనిగుంభనంబగు ప్రతిజ్ఞాసమర
విజృంభణంబున హర్షాద్భుతభయానకంబులు మనంబులఁ
బొదల నంతరిక్షంబునం గనుంగొను చుండిరాసమయంబున.

మ. నరుఁ డాయుగ్రశిలీముఖంబు పటుసంధానక్రియాచాతురీ
గరిమన్ దారొక్కని మింట మంట లడరంగా నేసినం జూచి
వాడరద్రోవం దెగ నేసె నేయ వృథగాకయ్యగ్రఖండంబు
భీకరలీలం బఱతెంచి బిట్టురవడిన్ ఖండించె దద్దీవమున్.

క. శిర మటు దెగి హరినామ

స్తరణము చేయుచును దనసమక్షమునఁ బడన్
బరికించి మాచె దానవ

హరుఁ డత్తేజంబుఁ గలసె నవ్విభునందున్.

- తే. కంసమర్దనుఁ డమ్మ స్తకంబు వైచె
హంసకేతనుమ్రోల వాఁ డది గనుంగొ
ని దళమగుపుత్ర శోకంబు నివ్వటిలఁగఁ
బొగిలి యందంద బహువిధంబులను వగచి. 45
- క. మరలఁగఁ దన్తూర్థము శ్రీ
వరునిపదాబ్జములు గదియ వై చిన నతఁ డం
బరమునకై నిగిడించినఁ
దిరుగక యది యంతలో నదృశ్యం బయ్యెన్. 46
- క. అంత సుధన్వునిపాటున
కెంతయు వెఱుగంది సురథుఁ డెడపడనిసుత
భ్రాంతిఁ బలవించుజనకుని
సంతాపం బుడుపఁ జేరఁ జని యిట్లనియెన్. 47
- క. శూరుల కాహవమరణం
బారయ శోభనము వగచు టనుచితము రణ
ప్రారంభవేళఁ దగునే
ధీరతఁ గైకొనక యింతదీనతఁ బొరయన్. 48
- చ. అనుపుము నన్ను నిప్పు డభియాతిబలంబులఁ జొట్టుముట్టి
మా, రొక్కినినబలంబులన్ గనుపుగొట్టెద మాధవుప్రాపునన్
సుధ,న్వునిఁ బొరిగొన్న హాసవతనూభవుఁ దాఁకెద నా కె
దిర్చి నిల్చిన ననుజన్తుసూడు మరలించెద దిక్కులఁ గీర్తి
నించెదన్. 49
- క. అని పలికి పెక్కుభంగుల
జనకుని నూరార్చి బహుశశస్త్రమరీచుల్

గనుపట్టి వెలుగ సురధుడు

చనియె రథారూఢుఁ డగుచు సమరోన్ముఖుఁ డై.

50

—● సురధుం దర్శనునితో యుద్ధముఁ జేయుట —●

క. పుంఖానుపుంఖనృహరి

ప్రేంఖద్వికటాట్టహాసభీషణరేఖా

రింఖణచటులారభటి

నృంఖముఁ బూరించి సింహనాదము చేయన్.

51

చ. సురధునిరాక చూచి మధుసూదనుఁ డిట్లునుఁ బార్థతోడ ని
ష్ఠురలయకాలభైరవునిచొప్పునఁ గ్రాలుచు నున్నవాఁడు ని
ర్భరగతి వీని మార్కొనఁగ బ్రహ్మకునైన వశంబు గాదు నేఁ
డురవడికిం దొలంగి విజయోన్నతి గాంచుట మేలు పిమ్మటన్.

క. అనఘుఁడు సత్వమే రూపై

జనియించినవాఁడు వీఁ డసాధ్యుం డీవే

శను బ్రద్యుమ్నాదుల నిట

నుసించి పనము కెళవు దొలంగి యుండుద మనుచున్.

53

క. పరబలముమీఁద సేనలఁ

బురికొల్పెడువాఁడపోలె బొద వెట్టుచు న

మ్మరవైరి దలుముకొని చనె

నరద మపుడు యోజనత్రయం బెడ గలుగన్.

54

వ. అప్పుడు.

55

క. వడి నేగుదెంచి సురధుఁడు

పిడుగులగమికంటె మిగుల బిలు సగుశరముల్

- జడి గొలిపి తద్బలంబుల
మడియింపఁగఁ జొచ్చె మారిమసుగినభంగిన్. 56
- ఉ. కూలినభద్ర నాగములుఁ గుప్పతిలంబడుతేరులున్ ధరన్
వ్రాలెడుఘోటకంబులు నవారణ మ్రగ్గెడువీరయోధులున్
కాలినశస్త్రఖండములుఁ గ్రవ్వుడుర క్తనదంబులున్ సము, ద్వేల
ముగా రణంబు గణుతింప భయంకర మయ్యెఁ జూడ్పికిన్.
- క. ఒదుఁగువడ యోజనత్రయ
ము దలం బగువిమతనై న్యముల నీరితిన్
మద మడఁచి కృష్ణపార్థుల
నెదురం బొడగాంచి సురథుఁ డిట్లని పలికెన్. 58
- తే. కృష్ణ నీపుణ్య మంతయుఁ గ్రీడి కొనుగి
పిదప నిట్లు సుధన్వుఁ జంపింపఁ దగునె
పడుచుపని చేసితివి రేఁగుఁబండ్లకొఱకు
ము త్తయంబులు వెలపోయుములుచ కలఁడె 59
- క. గోవింద నిన్ను ధర్మద
యావిందుం డనుచు లోకు లాడఁగ విందున్
నీ విందు సుధన్వునినెడ
సావిందుని మించి తెందు సాగెద వనుచున్. 60
- ఉ. కాండపరంపరల్ నముచిఘస్థరసూతిపయిన్ నిగుడ్ప నా
తం డెడఁ ద్రుంచి వాని నిశితప్రదరంబులఁ గప్పచున్ ధను
ర్దండరథాశ్వసూతబిరుదధ్వజముల్ పొడి చేసె నంత వాఁ
డొండురథంబుఁ గైకొని సముద్యతసజ్యకఠోరచాపుఁ డై.
- ఉ. అక్కమలాక్షపార్థుల రథాశ్వయుతంబుగ బాణరాశిలోఁ
జిక్కుపడంగఁ జేసె నవి జిత్రముగాఁ దునుమాడి క్రీడితో

నుక్కున వానితేరు దివి కుప్పుర మెత్తుకపోవ నేసినన్
రెక్కలతోడి మేరుశిఖరిం దలపించె నిలింపకోటికిన్. 62

క. నరుని శ రాసనవిద్యా
కరకౌశల మరుదు చెప్పఁగా నిమిషములో
సురధునిగాఁ గొనిపోయెను
సురధునిఁ దద్బాణరాజి సురధుని మోవన్. 63

మ. సురవర్త్తింబున నిల్చి వాఁడు భువనక్షోభంబుగా నొక్కభీ
కరబాణం బడరింపఁ బార్థునకు నుత్కంఠంబు వాటిల్ల ది
ర్దిరయంచుం బిడిసానచందమున ధాత్రీభాగమున్ గ్రొచ్చె
న, య్యరదం బారభసంబు మానుపఁగ లేఁ డయ్యెన్ మురా
రాతియున్. 64

క. కరువలిసుతుఁ డయ్యెడ బి
ట్టురవడిఁ గేతనము డిగ్గ నుఱికి బిగియ బం
ధురవాలంబునఁ బెనఁచియు
నరదము పెకలింపనోప కవశుం డయ్యెన్. 65

ఉ. క్రమ్మఱఁ గంకపత్రవిశిఖమ్ములు బి ట్టడరింపఁ దత్ప్రతా
పమ్ము సహింపలేక మురభంజనుఁ డర్జునువంకఁ జూచి నీ
కిమ్మెయి నూరకుండఁ జనునే యనినం దెలివొంది బాణజా
లమ్ముల వానితేరు శకలమ్ములుగాఁ దొరఁగించె మేదినిన్. 66

క. సురధుం డీచందమున
న్విరధుం డై మాధవాంజనేయులచేతన్
దెరలింపరానిపార్థుని
యరదముఁ పెకలించి పట్టి యపు డి ట్లనియెన్. 67

చ. చదుపుదునే భరం గెడపి సాగరముల్ గడపంగ వైతునే
 చెదరంగ హస్తినాపురికి జిమ్ముదునే యని ఘాత చేసినన్
 బ్రదరము లైదిటన్ సురధుఁ బాండుతనూజుఁడు నొంప
 వాఁడు చే, వదలి విసంజ్ఞుడై భరణి వ్రాలి రయంబునఁ దేటి
 యంతటన్. 68

క. సారథి వెను గొనివచ్చిన
 తే రతఁ డవలీల నెక్కి తీవ్రశరంబుల్
 ధారాశంబుగఁ బటపుచుఁ
 బొరందరితోడఁ బోటుపంతము గొసరన్. 69

క. నినుఁ దలద్రుంపుదును భవ
 జనకుఁడు చూడంగ నిదియ శపథం బన నీ
 తనువు ధరఁ ద్రెళ్ల నేయుదు
 ననుమానము లేదు సత్య మాడితి ననుచున్. 70

చ. అతఁడు కిరీటి శస్త్రనివహంబుల నొంచినఁ ద్రుంచి వానిపై
 శితశరజాలముల్ నిగుడఁ జేసిన నాసురధుండు రోషరం
 జితవదనాబ్జుఁ డై నరుని శింజినిఁ ద్రెవ్వఁగ నేయ నాహవో
 ర్జితమతి నొండునారి సవరించి రథం బిలఁ గూల నేసినన్. 71

ఉ. ఒక్కశతాంగ మాతఁడు సముద్ధతిఁ గైకొని మోహరించినం
 జెక్కలువాపె బార్థుఁ డదిచీరికిఁ గైకొన కొండుతేరు వాఁ
 డెక్కినఁ గ్రమ్మఱం దునిమె నింద్రతనూభవుఁ డివ్వధంబునన్
 దక్కక నూటయెన్నిదిరథంబులు రూపఱఁ జేసెఁ జేసినన్. 72

తే. విరధుఁ డయ్యును సురధుండు విపులచాప
 హస్తుడై తూణమున బాణ మందుకొనఁగ

నలుక రెట్టింప నర్థచంద్రాశుగమునఁ
గ్రీడి దునుమాడె నతనిదక్షిణభుజంబు.

73

సీ. అట్లు ఖండితబాహుఁ డయ్యును శౌర్యంబు
వదలక డాకేల గద యమర్చి
తెగువ జాశెంబులు ద్రిప్పుచుఁ బఱతెంచి
గాండివితేరి యుగ్యములఁ జంపి
వేచండముల రెండువేల నుక్కడఁగించి
కడఁక నన్నియ శతాంగములఁ జదిపి
వీరయోధులఁ బదివేపుర మడియించి
యన్నియుహరుల రూపడఁగఁజేసి

తే. సమరమధ్యంబునను సాహసంబు మెఱసి
సింహనాదంబు చేసి నిల్చినఁ గిరీటి
జిహ్వాగముఁ గ్రేణిసేయునజిహ్వాగంబు
దొడిగి గదతోడిభుజమును దునుగ నేసె.

74

— సురభుం డద్భునునిచేఁ జెగుట —

క. ఈ రీతి నతఁడు శస్త్రవి
దారితభుజుఁ డయ్యు నుద్ధతము లాడుచు రాఁ
గా రెండుపాదములు నొక
నారసమునఁ ద్రుంచి దారుణాం బగునలుకన్.

75

మ. నగభిన్నందనుఁ డుగ్రమార్ద్రణము వింటన్ గూర్చి యేయన్
బ్రభాస్థగితాజాండకటాహ్వామై చని వడిన్ దత్కంత మున్
ద్రుంచినన్, దెగి యష్టూర్ధము దారుయంత్ర శిలభాతిన్ బార్థ
మస్తంబు బిట్టగలం దాఁకిన రివ్వు వట్టి వివశుండై వ్రాలె
నమ్మేటియున్.

76

తే. అవనిపై నట్లు మూర్ఛితం దైననరునిఁ .
 దేర్చి దనుజాంతకుఁడు ప్రమోదించుచుండ
 నపుడు సురభునిశిరము తదంఘ్రియుగళిఁ
 గదిసి నెత్తమ్మిమీఁదిషట్పదముఁబోలె.

77

వ. ఇత్తైఱంగున నిజపదంబుల నత్తమిల్లినసురభునియుత్తమాం
 గంబు మెత్తమెత్తన శౌరికరవల్లవంబుల నెత్తి ధనంజయుం
 గనుగొని యితం డుదాత్తచరిత్రుం డత్యయంబు నొంది
 యును సత్యవ్రతంబు నిత్యంబుగా విహరించినయుత్తమ
 శ్లోకుండు కావున నిఖిలలోకవందనీయుం డనిన సంక్రందన
 నందనుండు పరమానందంబున నందుకొని తచ్చిరంబునకు
 వందనం బొచరించె నంత నమ్మరాంతకుం డప్పార్థివనందనుం
 గృతార్థుం జేయ నూహించి వైనతేయుం దలంచిన.

78

శ్రీకృష్ణుఁడు గరుత్మంతుని రప్పించుట

మ. ఆరుదెంచెన్ వినతాతనూజుఁడుసముద్యత్ప్రవృత్తాదారంభని
 ర్భరజీమూతఘటాంతరాశవిచలద్రాఘిష్ఠవిద్యుల్లతా
 పరిపంధిప్రథమానదీధితినటత్పక్షానిలాఘాతజ
 ర్జితోడ్డినకులక్షమాధరదృష్ఠ్వింపాకళాసంపదన్.

79

ఉ. ఈగతివచ్చిమ్రొక్కిననుపేంద్రుఁడు కాశ్యపి నాదరించుచున్
 వేగమ యీశిరంబుగొని వేయుప్రయాగమునన్ ద్రివేణికా
 యోగవశంబునన్ సురభుఁ డుత్తమలోకముఁగాంచునన్నన
 న్నాగవిరోధి యిట్లనియె నందకపాణికి భక్తిపెంపునన్.

80

తే. ఆత్మ నినుఁ జెందఁ గైవల్య మనఁగ నెది
 ధన్యుఁ డితనికి నేల తీర్థములగొడవ

యైన నీయాజ్ఞ దాటరా దనుచు మ్రొక్కి
శిరము గొంచును దివి కేగె గరుడుఁ డపుడు.

81

క. ఆవేశ నంబికాయుతుఁ

డై వృషభేశ్వరుని నెక్కి యంబరవీధిన్
బోవుచు గరుడుని నీల

గ్రీవుఁడు వీక్షించి భృంగిరిటి కిట్లనియెన్.

82

క. సురధునితల గరుడుఁడు గొని

యరిగెడుఁ దె మ్మనిన నాతఁ డచటికిఁ జని త
ద్గరుదనిలాహతి సుడివడి

సురగాలిం బడిన చొప్పచొరుగును బోలెన్.

83

క. ఈచందమునఁ బరాజితుఁ

డై చేవ దొలంగి వచ్చు నాప్రమథవగున్
జూచి వెడ నగుచు గుబ్బలి

రాచూ లిట్లనియె భోగిరాట్కటకునితోన్.

84

ఉ. భృంగి తలంపఁగాఁ బరమభృత్యుఁడు నర్తసఖుల్ పిళాచముల్
కంగటికాలు నమ్మఁదగుకైదువు రక్షలు శల్యఖండముల్
జంగిలిగిబ్బ వారువము సర్వము సీగతి నెన్ని చూచినన్
మంగళ మేమిబ్రాతి పురమర్దన నీకెపుడున్ జయొన్నతుల్.

మ. అనినన్ బార్వతిఁజూచి నవ్వుచు శివుం డామూర్ధమున్ గొం

చు రమ్మనిశ్చైలాదికి నానతిచ్చిన నతం డట్లేగి పక్షింద్రునిన్
గని రోషస్ఫురణంబు దీటుకొన హంకారంబు గావింపఁ ద
ద్దనవాతాహతిఁదూలెనాతఁడుత్రిలోకవ్యాప్తి సంధిల్లఁగన్.

చ. ప్రమథవరుండు వెన్నొన సుషణ్ణుఁడు నిల్వఁగ నూత లేక ది
గ్భ్రమణము చేసిచేసి నిజభాగ్యవశంబునఁ దోచినం బ్రయా

గమున శిరంబు వైవ నది గైకొని యాతఁడు తెచ్చి యిచ్చి
నన్, శమనవిరోధి యందుకొని శైలతనూభవతోడ నిట్లనున్.

క. శూరులు ధర్మచరిత్రులు

దారులు విజితేంద్రియులు కృతజ్ఞులు జగదా

ధారు లని వారిశిరములు

హారంబులుగా ధరింతు ననవరతంబున్.

88

వ. అని యానతిచ్చి యప్పరమేశ్వరుండు సురధునిశిరంబు రుండ
మాలికామధ్యంబున నాయకరత్నంబుగా నవధరించి నిజే
చ్ఛం జనియె వైనతేయుండునుం దద్వృత్తాంతం బంతయు
మురాంతకున కెఱింగించి చనియె నంత.

89

మ. సుతు లవ్యాహతశక్తిఁ బేర్చి సమరక్షోణీస్థలిన్ వ్రాల నప్రతి
మాటోపవిజృంభమాణుఁ డయి భూభాగంబు కంపింప ను
ద్ధత సైన్యంబు లసంఖ్యముల్ గొలువ మాద్యల్లీలహంసధ్వజ
క్షీతిపాలుం డరుదెంచె బోరికి భుజోత్సేకంబు సుధిల్లంగన్.

— హంసధ్వజునితో నర్జునుఁడు స్నేహము సేయుట —

చ. గురుతరశక్తి నాలమునకుం దమకించెడువానిఁ జూచి సు
స్థిరకరుణాతరంగితమతిం గమలాక్షుఁడు తేరు డిగ్గి రా
నరపతియున్ రథావతరణం బొనరిం చెదు రేగుదెంచినన్
హరి తగ నూఱడం బలికి యాతనిఁ గొఁగిటఁ జేర్చి యిట్లనున్.

తే. జననమరణాదిదుఃఖముల్ సకలజీవ

లోకమున కెందు నొఱయఁ గల్గుట యెఱింగి

కాలగతి నైన పుత్రశోకంబు నూఁది

వసుమతీనాథ తగ దింత వంత యనిన.

92

క. ఆవిభుఁ డిట్లను దుఃఖం
బేవలనను గలుగనేర దిహపరసౌఖ్య
శ్రీవిభవంబుల కెల్లను
దావకసుందర్శనము నిదానం బగుటన్.

93

సీ. అనిన గోవిందుఁ డిట్లను మహీధవునితో
నధిప నీతోడిసఖ్యంబు మాకు
దొరకె నీవాప్తబంధుఁడవు పాండుక్షమా
పాలనందనులు నాప్రాణ మగుటఁ
దెలిసి యాయజ్ఞసప్తిపిలుంద నఖిలసే
నాసమన్వితుఁడవై నరునిఁ గూడి
చని ధర్మసూతి కుత్సవముగా నిటమీఁది
పని నిర్వహింప నీభార మనుచు

తే. హంసకేతనుఁ బ్రియమార నాదరించి
యతనిచే బూజ్యమానుఁడై యర్హభంగి
దత్పురంబునఁ బంచరాత్రములు నిలిచి
వనజనాభుండు హస్తినావతికి నరిగె.

94

ఉ. అంత మరాళకేతుఁడు ప్రయత్నమునన్ గదలింప భూరివి
క్రాంతగతిన్ గుబేరుదెసగాఁ దురగం బటు పోవుచున్ బధ
శ్రాంతి వహించి దప్పి గదురన్ వెడ సాగెడుచో నుమావనా
భ్యంతరసీమ నొక్కజలజాకరముం గని డాయఁ బోవుచున్.

— యజ్ఞశ్వము గోడిగయై వ్యాఘ్రరూపముఁ దాల్చుట —

క. సలలితమణిసోపాన
స్థలములుగా డిగ్గి కంఠదఘ్నుముగ జలం

బులు గ్రోలి తనిసి వెలువడి

కొలనిసమీపమున నిలిచి గోడిగ యయ్యెన్.

96

క. క్రీడి వెఱంగంది కనుగొనఁ

గేడించుచు నొండుదొరవికిం జని యచటన్

జూడ భయంకర మగుచును

గోడిగ తద్రూప ముడిగి క్రొల్పులి యయ్యెన్.

97

క. అన విని జనమేజయుఁ డి

ట్లను జైమినితోడ నంబుజాకరయోగం

బున హయము తురగి యెట్ల

య్యెను శార్దూలంబు పిదప నేగతి నయ్యెన్.

98

వ. అనిన నమ్మనీంద్రుండు నరేంద్రున కిట్లనియె.

99

మ. ధరణీనాయక శంభునిం గుఱిచి యద్దాక్షాయణీకన్య త, తస్య
రసీమధ్యమునం దపంబు ఘననిష్ఠం జేయ నక్తంచరే, శ్వరుఁ
డొక్కండు మదాంధుడై చెనకిన్ శర్వాణి తదైత్యుఁ జె
చ్చెరఁగ్రోధాగ్ని శిఖాకలాపముల భస్మీభూతునింజేయుచున్.

క. ఈజలజాకర మిదిమొద

లేజంతువు చొచ్చి వెడలు నెడపక పుంస్త్యం

బోజచెడి యాడురూపం

బై జగతిఁ జరించు నంచు నంబ శపించెన్.

101

క. దేవివచనం బమోఘము

గావునఁ దురగమున కట్టిగతి వాటిల్లెన్

భూవర విను మది బెబ్బులి

యై విహరించినవిధంబు నవధానమునన్.

102

సీ. పొగడొందుకృతయుగంబున నకృతవ్రణుం
 డగుమాని తీర్థయాత్రాభిరతిని
 సకలపుణ్యాశ్రమస్థలములఁ గలనదీ
 నదముల నవగాహనం బొనర్చి
 వచ్చుచోఁ దత్సరోవరముఁ గన్గొని భక్తి
 నఘమర్పణస్నాన మాచరింపఁ
 గా నందు నొకమహాగ్రాహ మాతనిపాద
 కమలంబు బలువుఁగాఁ గఱచి తిగువఁ

తే. గళవళించుచు మకరంబుగా నెఱింగి
 పెనఁగి విడిపించుకొని పోవుచును మునీంద్రుఁ
 డిదిమొదలుగాఁగ నేజంతువిందుఁ జొచ్చు
 నది మహావ్యాఘ్రమగుఁగాక యని శపించె.

103

క. నరనాథ యివ్విధంబునఁ
 దురగము పులి యైన విధము దోచక నరుఁ డం
 బురుహాక్షుఁ డలఁప నవ్విభు
 కరుణా వ్యాఘ్రంబు ఘోటకం బయి నిలిచెన్.

104

— శ్రీమండలవృత్తాంశము —

ఉ. ఆయెడ వాద్యభాంకృతు లహంకృతి మీఱి సమస్తవాహినీ
 నాయకకోటితోడుత ధనంజయుఁ డుత్సవమంద నశ్వమే
 ధీయహాయంబుమారుతగళే బహుదేశము లంతరించుచున్
 మాయనివేడుకల్యువతిమండలముగదిసెన్ సమున్నతిన్.

ఉ. అందలిముఖ్యనాయిక మృగాక్షి ప్రమీల యనంగ నొక్క
 రా, కేందునిభాస్య యత్తరుణి కెన్నఁగ నొక్కొకలక్షవారణ

స్యందనఘోటకంబు లది సాహసవృత్తిఁ బ్రతాప మెల్లెడన్
 గ్రందుకొనం జరించు వృషకన్యక లిమ్ముల నంగరక్షగాన్.
 మ. సరసాలాపవిలాసవిభ్రమకళాసౌభాగ్యరేఖామనో
 హరకేళీపరిరంభణక్రియల నాహ్లాదంబు పుట్టించి నిర్భరపుం
 బ్రేమ వశీకరింపుదురు తద్భామాజనుల్ పాంథులన్, సురత
 ప్రౌఢివిహారవై భవములన్ జొక్కించి చిక్కించుచున్. 107

క. ఈసరణిఁ గామతంత్రా
 భ్యాసపరిశ్రాంతి మిగులఁ బరవశ మైనన్
 నాశిలి ధాతుక్షయ మై
 మాసములోపలన వాడు మరణము నొందున్. 108

తే. తోడగతి చేయుదురు వానితో రమించు
 కాంత లందఱు నందోర్తు గర్భ మైన
 నిలుచు నమ్మానవతికి జన్మించెనేని
 కొడుకు గానేరఁడెపు డాడుపడుచ కాని. 109

క. ఇవి యాదేశచరిత్రము
 లవనీశ్వర యధ్వరాశ్వ మవ్విధమున నా
 యువతిజనపురసమీపా
 పవనాంతరములకు మేఁతఁబడి జరియింపన్. 110

సీ. నెలవంక బొమలకుఁ దలఁకి మ్రొక్కుచునున్న
 పగిది నానమితచాపములు మెఱయఁ
 గలికిచూపులకు భీతిలి డాఁగి నిలిచిన
 కైవడి బొదుల మార్గణము లమరఁ
 గుచమండలములఁ గన్గొని భయం బందెడు
 రీతిఁ జక్రములు పరిభ్రమింప

నలునొందురోమావళులకుఁ గాక వడంకు

కరణఁ బట్టెంబులు కంప మొంద

తే. వీరశృంగారములు మేళవించినట్టి
చెలువమున నిందుముఖులు తేజీల నెక్కి
వచ్చి రాహవ మొనరింప వారిలోనఁ
బడఁతి. యొక్కతె మున్నాడి పోటుతెంచి.

111

— ప్రమీల యర్జునుతో యుద్ధముఁ జేయుట —

ఉ. ఆమఖవాజిఁ బట్టి యసహాయమునం గొనివచ్చి తా నిజ
స్వామినిపంపునం దుగగళాలకు నప్పన చేసె నంత న, త్తామర
నేక్షణల్ హయవతంసముఁ బట్టిన నాగ్రహించి సుత్రామ
తనూభవుండు సమరంబున కుద్యతుఁ డయ్యె నయ్యెడన్.

క. భూరితురంగమరథమద
వారణములతోడ సతు లవారణఁ గొలువం
బోరికిఁ బ్రమీల గదిసి గ
భీరగుణారావ మడర భీకరభంగిన్.

113

చ. శతమఖసూతిపై వివిధసాయకముల్ నిగిడించి యొక్కవ
జ్రతులితబాణఘట్టన నురస్థలి నొంచినఁ గ్రీడి మార్గణ, త్రిత
యము వానిమీఁద నడరించినఁ తోడనె త్రుంచె నంతలో
నితరవధూటులుం దెరల నేసిరి తక్కినవీరయోధులన్. 114

క. ఈరీతి సుభయబలములుఁ
దారసమునఁ బోరునెడఁ బ్రతాపము మెఱయం
గా రమణీమణి మధురవ
చోరచన తలిర్ప నింద్రజన కి ట్లనియెన్.

115.

చ. కనుఁగొని నన్ను నాహవముఖంబున మార్కొనినిల్వ నీక కా
దనిమిషసిద్ధసాధ్యులకు నైన నసాధ్యము కార్యకాంక్ష నె
మ్మనమునఁ గల్గెనే దురభిమానము మాని ప్రియం బెలర్ప న
న్నె నసినవేడ్కతోడ పరియింపు హయంబుఁ బరిత్యజించెదన్.

తే. సోమపానంబు నీయగ్రజుం డొనర్చి
యిష్టఫలభోగములఁ బొందనిమ్ము నీవు
నిట మదీయాధరామృతంబెలమిఁ గ్రోలి
యువతిమండలమునకెల్ల నొడయఁ డగుము.

117

చ. అనిన ధనంజయుండు దరహాసమనోజ్ఞముఖారవిందుఁ డై
వనిత నిను న్వరించిన నవశ్యముఁ జచ్చు. నరుండు చచ్చి య
మ్మనుజుఁ డధోగతిన్ యువతిమండల మేగతి నేలు ధర్మనం
దనునకు నెవ్వ రిహయవతంసముఁ జేర్చెడువారు పిమ్మటన్.

క. నావుడుఁ బ్రమీల యిట్లను
దేవేంద్రజుతో మదీయదేశంబునకున్
రావలసె దైవికంబునఁ
బోవచ్చునె నీకుఁ బ్రాణములతో నింకన్.

119

చ. రణమున నాదుభీకరశరంబుల నైన లసత్కటాక్షవీ
క్షణముల నైన నిన్నిపుడు చంపుట తప్పదు రిత్త చావఁగా
రణ మది యేల నన్ను రతిరాజసుఖంబులఁ దేల్చి తీటినన్
గణనకు నెక్కఁ బావకముఖంబున నీబడి నేగుదెంచెదన్.

మ. అనినన్ గైకొన కింద్రనందనుండు మాద్యల్లీల నాటమ్ము లే
సిన నక్కాంతయుఁ నేడుకాండముల మైఁ జిక్కించి తోడ్తో
న శస్త్రనికాయంబుల ముంప నాతఁ డలుకన్ సమ్మోహనా

స్త్రంబు వింట నమర్పణ సతి త్రుంచె మార్వియును నన్నా
రాచమున్ జయ్యనన్. 121

తే. నరుడు గాండీవమున నొందునారి గూర్చి
యతివఁ దెగటార్తు ననుచుఁ గట్టల్కతోడఁ
దీప్తతరవాణ మొకటి సంధించి యేయఁ
గదలఁ గన్గొని పల్కె నాకాశవాణి. 122

క. పదివేలేడులు పోరినఁ
దుదినెప్పుడు గెల్పు నీకు దుర్లభ మిపుడీ
సుదతి వరియించి హయమును
గదలింపుము ముదముతోడఁ గరిపురి కనినన్. 123

ఉ. అంబరవాణిపల్కు విని యర్జునుఁ డవ్విధ మాచరించె వా
హంబును వృక్షదేశమునకై చనె నం దుదయించుప్రాణివ
ర్గంబు ప్రభాతవేశ నెఱప్రాయముఁ దాల్చుఁ బగల్ దినావసా
నంబునఁ జచ్చుఁ దద్విహారణస్థితు లవిప్వినోహరిస్థలుల్. 124

—౧౭ వృక్షదేశవృత్తాంతము —

వ. మఱియు నవ్వృక్షదేశంబునఁ జరించు తిర్యక్తునుష్యవర్గంబు
నైస్థికవిశేషంబునుం గనుంగొనుచుఁ గదలి బహువిధ
స్వకర్తానురూపజాతు లయినయేకపాద ద్విపాద త్రిపాదా
నేకవికటపాదులును శశ వృకాచ్ఛభల్ల వలీముఖోష్ట
ఖర కురంగ తురంగమ స్తబ్ధరోమ గోమహిష వ్యాఘ్ర
మార్జారముఖులును నేకశృంగ ద్విశృంగ త్రిశృంగ
చతుశ్శృంగ పంచశృంగ దీర్ఘశృంగులును నులూ
కాక్ష కోకిలాక్ష కుళిరాక్ష కేకరాక్ష పింగళాక్ష

విషమాక్షులును నాదిగాఁ గల వికృతవేషులు చరించు
నానావిధజనపదంబు లతిక్రమించి పోవుచుఁ దురంగం
బగ్రభాగంబున ననేకపిశాచనిశాచర శాకినీడాకినీభూత
జేతాశగణశరణ్యంబును బ్రచండగండ భేరుండఁ చమరవేదండ
గండక రురు వరాహశరభశార్దూలాది మృగసమృద్ధనిర్దయ
విహారానుగుణ్యంబును నగు నొక్కదారుణారణ్యంబుఁ
బ్రవేశించె.

125

క. ఘనదుష్కృతాలవాలము

ననయము నశుభముల కెల్ల నాకరమును నై
జనలోకభయంకర మగు

దనుజపురం బొకటి మెఱయుఁ దద్విసినమునన్.

126

మ. భయదాకారులు మూఁడుకోట్లుదనుజుల్ పార్శ్వంబులం
గొల్వ నిర్దయచిత్తుండు పటుస్ఫులింగవికిరద్దంష్ట్రాకరాళాన
నుం, డయుతాశాంతమదేభసత్వఁ డనివార్యస్ఫూర్తిమై
భీషణా, హ్వయదైత్యుండు బకాసురాత్మజుఁడు రాజై
యుండు నవ్వీక్షికిన్.

127

క. నగరోపకంఠ కానన

జగతీధరబిలనివాసి సాహసకర్తా

నుగవిశసనవిద్యాపా

రగుఁ డొకఁడు చరించు బ్రహ్మరాక్షసుఁ డచటన్.

128

సీ. అటుత యజ్ఞోపవీతాంత్రగుచ్ఛంబులు

వఱలు నెత్తురుపట్టెవర్ధనంబు

మనుజకపాలాక్షమాలికావలయంబు

చర్మకాషాయవస్త్రద్వయంబుఁ

గరటివిస్ఫారకర్పరకమండలువును
వ్రేలను గర్ణపవిత్రకమును
గరమునందుఁ బురాణకంకాశయష్టియు
నలర మేదోహోత యనెడు పేరి

తే. వాఁడు దనుజపురోహితవర్మఁ డచటి
కరుగు దెంచినయజ్ఞవాహంబుఁ జూచి
వచ్చి కొలువున్న దానవేశ్వరునిఁ గదిసి
సన్నుతోక్తుల నిట్లని విన్నవించె.

129

శా. మీతండ్రిం బకదానవేంద్రుని బలోన్తేషంబునం జంపి వి
ఖ్యాతిం జెందినభీముతమ్ముఁ దురుబాహాదుర్జయుం డర్జునుం
డాతం డిందుల కేగుదెంచెఁ బగ సాధ్యంబయ్యెఁగైకొందు ను
ద్ధాతృత్వంబు భజింపు మీవు నరమేధం బాశరప్రీతిగన్.

సీ. జరపిరి నియతి నాషాఢమాసంబున
వరుసతో రుధిరాసవములుగ్రోలి
శ్రావణంబునఁ దపశ్చరణ ముగ్రంబుగా
ఒరిపిరి మాచకష్టులను మ్రింగి
చపలత్వ ముడిగి భాద్రపదంబునందు జ
పం బొనర్చిరి పాశుపతుల నమలి
నడపి రాశ్వయుజంబునను వ్రతంబులు బ్రహ్మ
చారుల విఱచి భక్షణము చేసి

తే. నియమవిధు లన్నియును దీర్చి నిష్ఠతోడఁ
గార్తికమున భుజించిరి కన్యకలను
గలరు నీవీట బ్రహ్మరాక్షసులు మఱియుఁ
గాలవంచకు లరయ నక్తంచరేంద్ర.

131

క. వీరల కందఱకును సుఖ

పారణ గావింపవలయుఁ బౌర్ణిమలముల్

ధారాదత్తము చేయు ను

దారత విచ్ఛేయ మన నతం డెల నగుచున్.

132

చ. ఎనయఁగ నీకు నెద్ది ప్రియ మిందులలో ననినం బురోధసుం

డనుపదతృప్తి జెప్పితి సహస్రము దంతితురంగవీరయో

ధనివహమస్తకంబుల మెదల్లు సమస్తము నిచ్చినం బ్రియం

బనినఁ గరంబు వ్రేసి దనుజాధిపుఁ డాతనిఁజూచి నవ్వుచున్.

క. ఆగమవిధ్యుక్తముగాఁ

జాగింపుము వేది యజ్ఞసంభారంబుల్

వేగ నొడఁగూర్పు మని భూ

భాగము కంపింపఁ గదలెఁ బ్రథనోన్ముఖుఁ డై.

134

క. హుంకారముఖరదానవ

కింకరచటులాట్టహాసకృతసఖ్యనిరా

తంకపటువిజయభేరి

భాంకారము లెసఁగ నాప్తబలములతోడన్.

135

తే. భీషణుం డేగ నప్పుటభేదనంబు

దానవాంగన లుత్సేధతనులు ద్విత్రి

యోజనపయోధరలు వికటోగ్రముఖులు

కామరూపిణు లద్రిశ్యంగంబు లెక్కి.

136

క. ఏతెంచుపాండుపుత్రుని

కేతనమున నుండి పోరికొ మలనెడు న

వ్యాతూలసుతునిఁ గని సం

జాతస్మరణముల రక్కెసలు తమలోనన్.

137

— భీషణుం డర్జునునితో నని చేయుట —

క. వీడు మనలంక తోకక

జూడినమర్కటము వీని జూచిన గుండెల్

నేడును గలగుచు నున్నవి

వీ డేటికి వచ్చె వేరువిత్తయి యిటకున్.

138

ఉ. అంచు గలంగఁబాటుసమయంబున నోడకుడంచు నొక్కన

త్తంచరి మింటి కుప్పరముగా వెనుదాటి పయోదభంగి మే

న్వెంచి కఠోరహంకృతులఁ బేరెము వాటుచు జాట్టి ముట్టి

మర్దించె గిరిటిసేన నతిదీర్ఘకుచద్వయతాడనంబులన్. 139

క. తక్కినదానవకాంతలు

మిక్కుటముగ నట్ల బలిమి మెఱయ బలంబుల్

దిక్కు చెడి పాఱ గనుగొని

యక్కపివీరుండు మిగుల నాగ్రహ మెసగన్.

140

చ. ఒడిసి మహాగ్ర వాలమున నుక్కడఁగంగబిగించి ప్రాణముల్

మిడుక సమీపశైలములమీదికి నుద్ధతి ద్రిప్పి వైచియున్

బిడికిటఁ గూర్పరంబులఁ జపేటతలంబునఁ బొరిఘాతలం

గెడపియు దైత్యభామినులగీటడఁగించుచు నుండ నత్తటిన్.

మ. రథచక్రార్భటి భూరినిష్ఠురధనుజ్ఞాన్యరావముం గూడి దిక్పథ

వాటీకుహళం బ్రతిధ్వనులు సంపాదింపఁ గేతుప్రభా, గ్రథి

తాహస్కరమండలుం డగుచుఁ గింక భీషణుండుల్లస,త్ప్రథ

నారంభవిజృంభమాణుడయి యస్పార్థక్ వెసన్ దాకినన్.

క. ఉభయబలంబులు నప్పుడు

రథసంబునఁ గలయఁబడి పరాక్రమమున న

శైమి—11

క్షుభితగతిః బోరే బాహః

విభవంబులు చూచి సురలు విస్మయ మందన్.

143

మ. నరునై దానవనాథుఁ డేడుశరముల్ నాటించినం గ్రీడి నిష్ఠు
రభల్లంబుల మూట నొంచె నతఁ డాటోపంబునం బేర్చి తో
మరషట్కం బడరించినం దునిమి శుంభల్లీల నైదస్త్రముల్
బరులంగ్రుచ్చి కిరీటియొక్కబలుఁగోలం జాపముం ద్రుంచినన్.

సీ. దై తేయుఁ డొండుకోదండంబు సవరింప

సగుణంబుగాఁ ద్రుంచె సవ్యసాచి

రాత్రించరుండు చక్రముఁ బ్రయోగించిన

నరత్రోవఁ దునుమాడె నర్జునుండు

బకతనూభవుఁడు గృపాణంబు జల్లిపింప

నడిమికి విటెచె ధనంజయుండు

క్రవ్యాదభర్త భీకరశక్తి నిగిడింపఁ

బటిపటిగాఁ జేసె ఫల్గునుండు

తే. మఱియు దనుజుండు శాంబరీమంత్రమహిమఁ

బర్హతారణ్యాజీమూతపటలభయద

మృగసరీస్పృహవితతి నిర్మింప నరుఁడు

మట్టువడ నేసె నాయాయుమార్గణముల.

145

—ॐ భీషణుండు మడియుట ॐ—

క. అపుడు ధనంజయుకడ కొక

తపోధనుఁడు వచ్చి బహువిధంబులఁ గార్యం

బుపదేశింపఁగ దానవు

కపటమకాఁ దెలిసి వానిఁ గడతేర్చుటయున్.

146

మ. గదకేలంగొని తేరు డిగ్గి యపు డాక్రవ్యాదుఁ డవ్యాహతిం
గదియం బొండుతనూభవుండు కినుకం గల్పాగ్నికీలానిభ
ప్రదరం బేసినఁ గూలె నత్తటి నిలింపద్రోహిమస్తం బిలక
భిదురాఘాతనిపాతమేచకమహీభృత్తుంగశృంగం బనన్. 147

క. అసుర వధించి తదీయా
వసధంబునఁ గల సమస్తవస్తువులును సు
తసమునఁ బార్థుండు చేకొనె
మసలక తురగంబు నరిగె మణిపురమునకున్. 148

సీ. పద్మ రాగోపలప్రాకారభాసురం
బారసాతలపరిఖావృతంబు
ప్రోత్తుంగ హేమగోపురపరిష్కారంబు
పటురత్న సౌధవిభ్రాజితంబు
వినుతవర్ణాశ్రమవిశ్రమస్థానంబు
చతురంగ వాహినీసంకులంబు
వివిధవస్తువ్రాతవిరచితాపణకంబు
బహుతటాకారామపరిసరంబు

తే. ప్రతిదినోత్సవదేవతాభవనఘటిత
లలితమంగళవాద్యకోలాహలంబు
బభ్రువాహనభుజపరిపాలితంబు
మానిలై శ్వర్యధుర్యంబు మణిపురంబు. 149

చ. అనుపమ మైనతద్విభవమంతయుఁ జూచి మరాళకేతనుం
గనుఁగొని పార్థుఁ డగ్రకటకం బది యెవ్వని దన్న నవ్విభుం
డను భవదాత్మసంభవుఁ డహర్పతితేజుండు బభ్రువాహనుం
డనునరనాథుఁ డేలు సముదగ్రతమై నిజరాజధానిగన్. 150

చ. ప్రకుపితవై రివీరనరపాలసమున్న తకంతలుంతన
క్రకచ మితండు నే మొదలుగా నిటఁ గల్గుసమ స్తభూమిభృ
న్నికరమునిక్కుమారవరునిఁ భజియించు సహస్రసంఖ్యహా
టకభరితంబు లైనశకటంబు లుపాయన మిచ్చి నిచ్చులున్.

క. సుతజనకబాంధవంబున

నతఁ డూరకయున్న లెస్స యటుగాక సము
ద్ధతిఁ దురగముఁ బట్టిన నే
గతి మఱి విడిపింప వశముగా దెవ్వరికిన్.

152

క. అనునెడ సుబుద్ధి యనున

జ్జనఁతినేనాని ఖురళిసంభ్రమ మెసఁగన్
జని మడుగుత్రోవఁ బ్రమదం
బున మెలఁగెడు నవ్వుఖాశ్వముం గని పట్టెన్.

153

వ. అయ్యవసరంబున.

154

శా. సామామోదవినోదియై చనియె భాస్వంతుండు శాకుంతమా
రావఁజ్జోణిరుహఁగ్రనీడముల నాక్రందించి నాకాశవీ
ధీమధ్యంబునఁ దారకాగణము సందిగ్ధచ్ఛవిం బొల్పె ది
క్ష్మీమాగోళము నంతకంతకును గొంచెం బయ్యె లేజీకటిన్.

క. సరసిజబాంధవుఁ డీగతి

చరమాంబుధివీచికావశంవదుఁ డైనన్
దురగంబుఁ గొనుచుఁ బురమున
కరు దెంచె సుబుద్ధి వేడ్క నాసమయమునన్.

156

సీ. కురువిందమయకుడ్యకుట్టిమంబులచేతఁ
బగడంపుఁ జేవకంబములచేతఁ

దశతళ మెరయుదంతకవాటములచేతఁ

గనకసౌపానమార్గములచేతఁ

దోరంపుముత్యాల చూరుమొగ్గలచేత

జిగిమించుసాలభంజికలచేత

మృదులాంబరంబుల మేలుకట్టులచేత

సరిలేనిధూపవాసనలచేత

తే. మహిమఁ బెంపొందు నాస్థానమంటపంబు

నందు మూర్ధాభిషిక్తులు సందడింప

బభ్రువాహనుఁ డధికసౌభాగ్యగరిమ

గడలుకొన రాత్రి పేరోలగమున నుండి.

157

చ. క్రమమున సప్తిరక్షకులు క్రందుకొనం గరదీపికాసహస్ర
ములు వెలుంగఁ జిత్రపటచామరహేమఖలీనకింకిణీకము
లగును త్తమాశ్వములఁ గన్గొనుచుండెడుచో సుబుద్ధి భూ
రమణునిఁగాంచి యత్తురగరత్నముఁ గానుక పెట్టిమొక్కినన్.

తే. అవ్విభుఁడు దానిరేఖ కాష్టాన మంది

కదియఁ దెప్పించి చూచి మొగంబు నిమిరి

ఫాలసంస్థితకలధౌతపత్రలిఖిత

చారుతరశబ్దబంధంబు చదువుకొనియె.

159

ఉ. దుర్జయరాజమండలవిధుంతుడమూర్తి యుధిష్ఠిరక్రతూ

త్సర్జిత మైనయీహాయవతంసము త్రిమృత నంగరక్షగా

నరునుఁ డేగు దెంచె నిటలాక్షునిగెల్చినజోడు విక్రమో

పార్జితలీలఁ బట్టుఁడు రయంబున శూరులు ధాత్రిఁ గల్గినన్.

వ. అని పఠించి.

161

ఉ. భూపకుమారుఁ డిట్లను సుబుద్ధిఁ గనుంగొని సాదరంబుగఁ
మా పెదతండ్రి ధర్మజుఁ డమానుషవిక్రముఁ డశ్వమేధదీ
క్షాపరతంత్రుఁ డై విడువఁగా నిట వచ్చిన దీహాయంబు నా
నాపురవాటికావిహారణంబుల మజ్జనకుండు తోడుగన్. 162

మ. శివుతో నెక్కటి కయ్యముం దొడరి మెచ్చించెఁ బ్రతాపించి
వా, సవునర్థాసన మెక్కె వేలుపులు మెచ్చం గాలకేయాదిదా
నవులం గీటడఁగించె నట్టి త్రిగజన్తాన్యుండు చిత్రాంగదా, ధవుఁ
డిచ్చోటికి నేగుదెంచె నట మద్యాగ్యంబు సామాన్యమే.

క. కావున మన మెదురుకొనం

గా వలయు సమస్తసై నిక వ్రాతముతో

నీ విందుకుఁ దగుయత్నము

గావింపుము వెన బ్రభాతకాలంబునకున్.

164

తే. అనుచు సేనాని వీడ్కొల్పి యర్హభంగి

జనపతుల నెల్ల నిజనివాసముల కనిపి

సవనహయము సాహిణులవశంబుఁజేసి

యంతిపురమున కరిగె భూకాంతుఁ డపుడు.

165

వ. అంతం బ్రభాతసమయం బగుటయు నక్కుమారవరుండు

సముచితప్రకారంబున మేలుకని కాల్యకరణీయంబులు

సర్వంబు నిర్వర్తించి వివిధమణిభూషణాంబరమాల్యాను

లేపనంబుల నలంకృతుం డై నిఖిలసామంతమంత్రిపురో

హితానేకహితజనంబులు పరివేష్టించ నాస్థానమండపంబునకు

వచ్చి హయాధిరోహణంబు నేయునెడం గంచుకెజనంబు

లంతంత ముందటం గ్రందుకొనుసందడిం దొలంగ జడి

యుచు హుంకారంబులు నేయఁ బుణ్యాంగనానివహంబులు

చల్లులాజాక్షతదూర్వాంకురప్రసూనంబు లంగీకరించుచు
వందివై తాళికమాగధస్తుతిరవంబులును బ్రచండభేరిమృదంగ
శంఖబిరుదకాహళరవంబులును నపరిమితచతురంగవాహినీ
నివహణోలాహలంబులును నొక్కింత నిగిడి దశదిగంత
రంబులం గడలుకొన బహువిధోపాయనపురస్సరంబుగా
బురంబు నిర్గమించి.

166

సీ. తర్కించి హేమభూధరముఁ దేడనికాని

సౌవర్ణవితతికి సంఖ్య లేదు

లక్షించి మలయశైలమ్ముఁ దేడనికాని

గంధసారమునకు గణన లేదు

దట్టించి గంధమాదనముఁ దేడనికాని

ఘనసారపాళికఁ గడమ లేదు

చర్చించి రోహిణాచలముఁ దేడనికాని

వివిధరత్నములకు వెలితి లేదు

తే. నాఁగఁ దనవీటఁ గల్గునానావిశేష

వస్తువులతోడ నధ్వరాశ్వంబుఁ గొనుచు

వచ్చి వాహంబు డిగ్గి వివ్వచ్చుఁ గాంచి

బభ్రువాహనుఁ డందంద ప్రణతిఁ జేసి.

167

అర్జునుఁడు బభ్రువాహనుని దిరస్కరించుట

ఉ. అప్పుడ మాక్తికాంజలిఁ బ్రియంబునఁ జేయుచు దేవ నిన్నకై
తప్పునఁ జేరె నీహయము తండ్రికి నోర్వక పోదు బిడ్డఁ డే
యొప్పుమిఁజేసెనేనియు ననూనకృపామతి నన్నుఁ జూచి యీ
తప్పుసహింపు మంచు పసుధాస్థలిఁజాగిలి మ్రొక్కెఁగ్రమ్మఱన్.

ఉ. మ్రొక్కిన నాదరింపక నరుండు వియన్నదిశాపవాక్యముల్
 ద్రొక్కిన నాగ్రహం బుడుపలేక కుమారునిఁ దన్నెఁ దన్నినన్
 గక్కస మొంద కాతఁ డవికారత నిల్చిన రాజు లందఱున్
 గ్రక్కున నాప్తవాక్యములుగా నపు డిట్లని రింద్రసూతికిన్.

సీ. తనయునిఁ గృపఁజూడు మనియె సాత్యకి యింత
 కలుషింపఁ జనదనెఁ గర్ణసుతుఁడు
 హంసకేతనుఁ డిది యవకార్య మని చెప్పె
 నీలధ్వజుండు మన్నింపు మనియెఁ
 బనిలేనిపని యని పల్కెఁ బ్రద్యుమ్నుండు
 కృతవర్త తగ దపకీర్తి యనియె
 ననుసాల్వుఁ డనియె భావ్యంబు గా దని యావ
 నాశ్వుఁ డీచంద మపాయ మనియె

తే. మఱియుఁ దక్కినరాజు లందఱును వేన
 వేలభంగుల నీరీతి విన్నవింప
 నాదరింపక మదిఁ గోప మంతకంత
 కడరఁ బార్థుఁడు బభ్రువాహనునిఁ జూచి.

170

ఉ. ముంగలఁ బాఱితెంచుహయముం గని పట్టి పిఱుందవచ్చునే
 నం గనిప్రాణభీతిఁ గదనంబునకుం జొర వై తి వోరి మా
 వంగడ మాట బొంకు మును వైశ్యునకుం గనెఁ బోలు
 నిన్నుఁ జి,త్రాంగద యన్నఁ బొక్కిపడి యాన్యపసూనుఁడు
 పల్కుఁ దండ్రితోన్.

171

మ. నను నేమన్నఁ గొఱంత లేదు సభలోనం బుణ్యాచారిత్ర మ
 జ్ఞననిం దప్పఁగ నాడి తీనికృతికిన్ నై రింపఁగా నేర నా, విన

యం బింతకుఁ దెచ్చెఁ జాలుఁ బలుకుల్ వేయేల నేక్షత్రి
యుం, డనొ వైశ్యుండనొ చూడు మంచు మగిడెన్ సుగ్రా
మసంరంభియై. 172

చ. అపుడు సుబుద్ధిసైన్యముల నన్నిటి నొక్క మొగంబుగా నమ
ర్చి పురికిఁ గానికల్ మగుడఁ ద్రిప్పిజయావహార్షుల్లరీమృదం
గపటహాగావముల్ దిగిభక్త్యపుటీకుటికాంతరంబులం, దుపహా
తిఁ జేయఁదత్కృతుహయోత్తమ మొక్కెడఁగట్టఁబంపుచున్.

— బభ్రువాహనుఁ డర్జునునైన్యంబు దైన్యంబు నొందించుట —

సీ. కల్పితధ్వజఘంటికామాల్యసముదీర్ణ
హేమశతాంగంబు లేడుకోటు
లోకయర్బుదము మదశ్రూఢనిరాఘాట
సన్నాహములు భద్రసామజములు
చటులధాటీసమ్ముటమనోజవన్గిరి
రోధవాహంబు లర్బుదయుగంబు
మూఁడర్బుదములు సముద్యద్భజాటోప
విజయధౌరేయులు వీరభటులు

తే. క్రందుకొననైన్యనాయకాగ్రణి ఘటించెఁ
గాక చక్రసమాకృతిగాఁ గపీంద్ర
కేతుబలనాశకరధూమకేతు వనఁగ
నాహవభయంకరం బైనమోహరంబు. 174

చ. అనుపమరత్న బంధురము హాటకనిర్మితమున్ మయూరవా
హనపరిశోభితంబు వివిధాయుధగర్జితమున్ విచిత్ర కే
తనరుచిరంబు నైనయరదంబు ముదంబున నెక్కి బభ్రువా
హనుఁడు తదగ్రభాగమున నాయితమై నిలిచెం జలంబునన్.

శా. ఆరీతిఁ నరనాథసూతి కృతజన్యారంభుడై నిల్వ నా
 సీరస్పారబలంబు లొండొరు లధిక్షేపంబు లేపారఁగా
 వీరావేశభరంబునం బెనఁగె విద్యేషించి ప్రాకృశ్చిమాం
 భోరాసుల్దలపడ్డచందముననార్పుల్ మింటితోనంటఁగన్.

మ. చతురంగంబులు నిట్లు మెండుకొనివాచాటోగ్ర రేఖాసము
 ద్ధతి సుధావిధులఁ బరస్పరజయోత్సాహంబు లుప్పొంగ న
 ద్భృతవృత్తిం దెగి పోర నుచ్చలితమేదోమాంసమస్తిష్కశో
 ణితకీర్ణం బగుచుండె భండన మకుంతీభూతశస్త్రాహతిన్. 177

క. ఈలీల దుర మొనర్పఁగ

వాలినదర్పమున బభ్రువాహనధరణీ

పాలుండు తేరు గదియం

దోలించి సురేంద్ర తనయుతో నిట్లనియెన్.

178

చ. తనయుడఁ గాన నీచరణతామరసంబులు భక్తిఁ గొల్చువే
 డ్క నరుగుదెంచినం గడవఁగా నటు లాడితి వాడు టెల్లమ
 త్సునిశితబాహువిక్రమము చూచుతలంపునఁ గాదె తీర్తు నీ
 మనికిత మిప్పు డందుకొనుమా నిజకార్తుకమంచుఁ బల్కినన్.

మ. అనుసాల్వం డపు డక్కుమారు నెదిరిం చాకర్ణరుక్పంఖమం
 డనుడై ఘోరనవాంబకంబులు నిగుడ్పఁ వాని లెక్కింప
 కాతనిమీఁదం జడి గొల్పే నూటుశుకపత్రద్యోతశాతా
 స్త్రముల్, కినుకఁ వాఁ డవి త్రుంచి తోడన పయిన్ గీ
 లొక్కలై బాణౌఘముల్.

180

క. ఈచందంబునఁ బటునా

రాచపరంపరలఁ దొరఁగురక్తంబులచేఁ

బూచినమోదుగులకు నెన

యై చేసిరి దురము త్రిజగదాభీలముగన్.

181

ఆ. అప్పుడు బభ్రువాహనుఁ డనుసాల్వుతేరియు

గృముల సూతు సిడముఁ గార్తుకంబుఁ

దునిమి వైచె నాలుగును నెదు నేడు నె

న్చిదియుఁ దోమరముల నదటు మిగిలి.

182

మ. అనుసాల్వుండును నపు నూతనశతాంగారూఢుడై నిల్చితో

డన సజ్జీకృతచాపుడై చటులకాండశ్రేణులన్ బభ్రువా

హనుఁ దూలించిన నాతఁ డెంతయును రోషావేశతంజేర్చివే

కనదస్త్రాహతినాతనిన్ విరథునింగాజేసి పెల్లార్చినన్.

క. గద కేలం గొని ధర గ్ర

క్కదలఁగ ననుసాల్వుఁ డెదురుగా నడవ నవ

ప్రదరములు బభ్రువాహనుఁ

డెడనించిన వ్రాలె నాతఁ డెత్తినమూర్ఛన్.

184

వ. అప్పుడు.

185

శా. ప్రద్యుమ్నం డనుసాల్వుపాటునకు నుగ్రంపశ్యుడై హేమ

పుం, ఖద్యోతాశుగపంక్తు లేయ నపు డల్కన్ బభ్రువాహనుం

డవి, చేద్యప్రాధిమఁ బేర్చి తత్తనువు ముంచెన్ బాణవర్షం

బునన్, సద్యోమగ్నముగా ననంగుఁ డగుటన్ స్వాభావికా

ర్థంబుగన్.

186

మ. గురుదర్పోద్ధతి నిట్లు మర్తములు గీల్కొనేయఁగా శౌర్యవి

స్ఫురణాహంకరణంబుకుంటువడి యచ్చోనేదుచందంబునన్

శరసంవేధితదేహుడై నిలిచె విష్వక్సేనసూనుండు సు

గరకర్తాచితకృత్యముల్ మఱచి కింకర్తవ్యతామూఢతన్.

క. హరిసూను నివ్వధంబునఁ

దిరుగుడువడ నేసి మఱియుఁ దీవ్రశరములన్

నరుని చతురంగసేనల

ను రణంబున బభ్రువాహనుఁడు సమయింపన్.

188

క. కనుఁగొని ప్రద్యుమ్నుఁడు నె

మ్మనమునఁ దెలివొంది విక్రమంబునఁ దను నొం

చినయట్ల బభ్రువాహను

తనువును నస్త్రముల నొంచె దద్దయు నలుకన్.

189

వ. మఱియును.

190

శా.త త్సేనానివహంబు నుద్ధతబలోత్సాహంబునం బూతనా

జిత్సూనుండు కఠోరసాయకములం జెండాడ నాపుంఖవి

ద్ధోత్సే ధోగ్రకబంధకంతబిలనిష్ఠ్యాతాస్తథారామిశ

స్తృత్సాకర్షమదుర్దినం బగుచుఁ గాన్పించెన్ రణంబయ్యెడన్.

సీ. వడి జిఱఁ దిరిగి మ్రొగెడుమదానశములుఁ

దోన రూపఱినయాధోరణులును

బల్యాణములఁ గ్రిందఁ బడిన రాహుత్తులుఁ

గూలి విజ్ఞనఁ దన్ను కొనెడుహారులుఁ

బొరపు దప్పినరథంబులసమీపంబునఁ

జక్కెనరధిరధ్యసారథులును

బొలిసినవీరయోధులుఁ జెంత దుముతైన

చక్రాసిధనురాదిసాధనములుఁ

తే. జింపు లైనమైమలుపులుఁ జిద్రుప లైన

సీసకంబులు నలి యైనచిందములును

ద్రుంపు లైన చామరములు దునుక లైన
తొడవులును గల్గి సమర మత్కుగ్గ మయ్యె.

192

క. అప్పుడు చతురంగంబుల

కుప్పలు కులగోత్ర గరిమఁ గొంచె పలుపఁగా
నుప్పొంగి మానసంబులఁ

గప్పరపడి భూతములు జిఘాంసాపేక్షన్.

193

చ. అలమి గజాశ్వమర్త్యకుణపావలి నంకములం దమర్చి తి
త్తోలిచి పృథూదుజానుజఘనోదరపార్శ్వ భుజాంతరంబులన్
గలపలలాదులం దనిసి కర్పరముల్ బలితంపుఁగోఱలం, బెళ
పెళనొక్కి లోమెదడు పీల్చి మదంబునఁ జొక్కియాడుచున్.

వ. మఱియును.

195

సీ. నృక శేబరంబు మింటికి వైచి కందుక

క్రీడ వర్తించు డాకిని యొకర్తు
దంతిదంత వ్హలాతమఁగఁ ద్రిప్పుచు నాడుఁ

జౌపదంబులకుఁ బిశాచ మొకటి

యజినంబు చెఱఁగుగా నభినయించుచు దేశ

పాత్రయై యొకప్రేత పాత్రలాడు
భుజమునఁ గూబరంబు ధరించుకొని సోలు

దరిబేసి యగుచు బేతాళుఁ డొకఁడు

తే. భూతగణములు కరతాళములు ఘటింపఁ

జిత్రగతి నోర్తు చకచకఝంకృతులకుఁ

గొనుదువాళుల నఖిలదిక్కులు చలింపఁ

దాండవం బాడు నటభైరవుండుఁ బోలి.

196

చ. అది గని బభ్రువాహుఁ డభియాతికి నడ్డముగా వడిన్ రథం
బు దటిమి నిష్ఠురాంబకసముత్కరముల్ నిగిడింప గూఁటిలో
నొదిగినగూబచందమున నుండియు నమ్ములు వో విదిర్చి మి
న్నదరఁగనార్చి చండవిశిఖావలి నాతని నొంచె గ్రవ్వుటన్.

ఉ. నొంచుట బొంకుగా నతఁడు నూల్కొని కృష్ణతనూజుఁ డె
క్కఁగాఁ, ద్రుంచె రథంబు లిర్వది యదుప్రవరుండును బభ్రు
వాహుదో, గంచితవిక్రమంబు గొనియాడుచుఁ డా నరదంబు
లేయుచో, నెంచ నశక్య మయ్యె నతఁ డెక్కఁగఁ ద్రుంచిన
తేరు లేరికిన్. 198

ఉ. ఈసరవిం బరస్పరజయేచ్ఛల వెండియు దివ్యబాణవి
న్యాసపటుప్రహారకరణంబులఁ జక్రగదాపరశ్వధ, ప్రాసక్య
పాణభేటములఁ బట్టి పెనంగిరి బాహు శౌర్యముల్, త్రాసు
నఁ దూఁపవచ్చు ననఁ దక్కువ యెక్కువ లేక యిద్దఱున్.

క. క్రోధాగ్ని జ్వలితశిఖా
యూధంబులు వెలికి నెగయుచున్న కరణి న
య్యోధవరులతనువుల నని
రోధక్షతబోగ్నిర్హరులు గనుపట్టెన్. 200

క. నిండినమూర్ఛ ధృతకో
దండనమతోక్తిభూషితశిరోధులతో
నుండునెడ బభ్రువాహుఁడు
గాండివగుణరావబోధకరనుతిఁ దెలిసెన్. 201

తే. అట్లు తెలివొంది బభ్రువాహనుఁడు పాండు
తనయుఁ గదియంగ నరదంబుఁ దలుముకొనుచు

వచ్చునప్పుడు రాఘవేశ్వరుడు గుశుడు
గయ్య మొనరింప గదిసిన ట్లయ్యె ననిన.

202

క. విని వినయంబున ని ట్లని
జనమేజయన్మపతి పల్కె జై మిని గని నం
దను డై నకుశునితో నె

ట్లని చేసెను రామచంద్రు డని యడుగుటయున్.

203

మ. కరుణాపూరితనేత్ర దారుణరణత్థానిర్భరతాత్ర బం
ధురసాలద్రుమచైత్ర నిర్దళితశత్రుక్షేత్ర రామాదిభూ
వరచారిత్ర నిరంతరోత్సవరణద్వాదిత్ర రామాసము
త్కరసమ్మోహనగాత్ర విశ్వజగదేకచ్ఛత్ర భాగ్యోన్నతా.

క. క్షితినుతమీసరగండా

ప్రతివీరపురోపకంఠ బహువిధఖురళీ
గతచతురతురగరింఖో

ద్ధతధూళీపాలిచుళుకితబ్రహ్మాండా.

205

స్రగ్విణి.—

రాజవంశాగ్రణీ రాజచూడామణీ

యాజిలక్ష్మీకరోదద్విలాసక్రియా

వీజనాకారప్రధీవరాహాంకభృ

ద్వైజయంత్యంశుకోద్వర్తితార్కాంశుకా.

206

గద్యము. ఇది భారతీతీర్థ శ్రీచరణకరుణాపాత్ర గాదయామాత్య
పుత్ర వినయవిద్యాసముద్ర పినవీరభద్రప్రణీతం బైనజై మిని
భారతంబునం దశ్వమేధపర్వంబునం బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ
జై మి ని భా ర త ము

ఆశ్వమేధపర్వము, షష్ఠాశ్వాసము

రామాయణభారత

చారుతరక థాసుధాప్రసన్న మనగపం

కేరుహ యసమానజయ

శ్రీరుచిరనివేశ, నారసింహవఃహీశా.

1

వ. అవధరింపుము జై మినిమునీంద్రుండు జనమేజయనరేంద్రున
కిట్లనియె.

2

శ్రీరామచరిత్రము

క. భూనాథ కుశలవోషా

ఖ్యానం బఘుపవనలేలిహానము శ్రేయో

ధానం బాశ్రితభక్తిని

ధానం బది వినుము సావధానత మెఱయన్.

3

సీ. తండ్రిపంపునఁ జతుర్దశవత్సరంబులు

రాముఁ డరణ్యామార్గములఁ దపము

గావించి కదనరంగమున రావణకుంభ

కర్ణాదికుటిలరాక్షసులఁ దునిమి

చటులాగ్నిముఖమున జానకి జేపట్టి
 యనుజన్తుఁడు విభీషణార్కతనయ
 జాంబవత్ప్రముఖవృక్షచరవీరులుఁ గొల్చి
 రా నయోధ్యానగరంబుఁ జొచ్చి
 తే. పౌరు లెదురుకొనంగఁ బుష్పకము డిగ్గి
 యావసిష్ఠున కర్థి సాష్టాంగ మెఱిగి
 తల్లులకు మ్రొక్కి తనకు వందన మొనర్చు
 భరతశత్రుఘ్నులను భుజాంతరముఁ జేర్చి.

4

క. అంతట రఘునాయకుఁడు సు
 మంతుఁడు మొదలై నముఖ్యమంత్రి వరులహృ
 త్సంతాప ముడుగ నాయా
 యంతరముల గారవించు నాసమయమునన్.

5

క. పెనిమిటివియోగమునకున్
 దనయుఁ డడవి కేగుటకు వనరుకౌసల్యా
 జనయిత్రి రామభద్రుని
 దనయురమునఁ జేర్చి గద్గదస్వర యగుచున్.

6

శా. అన్నా రాఘవ నన్నుఁ గన్గొని వసిష్ఠాదుల్ భవత్సూనుఁ డ
 చ్చిన్నుం డక్షరుఁ డప్ర మేయబలుఁ డచ్చేద్యుం డనన్ విశ్వ
 సింహ న్నాలో నిపుడద్దశాస్యుఁ గలనన్ మర్దించి నీవచ్చుటం
 గన్నారం గనుఁగొంటిఁగాన నిజముల్గాఁ గంటిఁ దద్వాక్య
 ముల్.

7

తే. అనిన నంబకు మఱియు సాష్టాంగ మెఱిగి
 రామచంద్రుండు బంధువర్గంబు ననుజ

వర్ణమును గొల్వ నమరేంద్రవై భవమునఁ
బాలనము చేసె సాకేతపట్టణంబు.

8

సీ. పాదపంబులు పుష్పఫలసమృద్ధి వహించె
నఖిల ధేనువులుఁ జన్నవిసి పిదికె
జగతీవధూటి రాజన్వతి యై మించె
గత మయ్యె నెచటఁ దస్కరభయంబు
కన రైరి పుత్రశోకము తల్లిదండ్రులు
పాలతులవై ధవ్యములు దొలంగెఁ
బ్రాణిజాతంబు నిరామయస్థితిఁ బొల్చె
నెల మూడువానలు నిలిచి కురిసె

తే. దేనెతలవడఁ బండె ధాత్రీతలంబు
పాదలి ధారణ పోకకుఁ బుట్టె డయ్యె
నన్నివంకల దుర్భిక్ష మడఁగిపోయెఁ
బ్రస్తుతింపంగఁ దగు రామరాజ్యమునను.

9

క. తమ్ములు మువ్వకుఁ దను ని
త్యమ్మును భజియింప గుణయుత వ్దుగుపరత
త్వమ్ముగతి రాఘవుండు న
యమ్మున జగ మేలే జలధు లవధులు గాఁగన్.

10

మ. ప్రతిభం దొమ్మిదివేల్ శరత్తులు నుతింపన్ ధాత్రిఁ బాలించి
ముప్పతుదం జక్కఁదనంబు చాలమికి 'నాపుత్రస్యలోకా
స్తి' యన్, స్తుతి నూహించి పితృణాముక్తి గనలేమిన్
రామభద్రుండు సం,తతమున్ సంతతిఁ గోరి డెందమున సం
తాపంబునం బొందఁగన్.

11

క. జనకతనూభవ కంతన్

గనుపట్టెన్ బ్రథమగర్భగౌరవ మెలమిన్

జననీప్రవాసలగ్నం

బున శ్రవణచతుర్థపాదమునఁ జరవేళన్.

12

— శ్రీరాములు దుస్స్వప్నముఁ గనుట —

క. నాలుగుమాసము లరుగఁగఁ

దా లక్ష్మణుచేత నీతఁ దడయక గంగా

కూలమున విడువఁ గల గని

యాలో మేల్కొంచి గుండియ తటా లనఁగన్.

13

క. అరుణోదయమున రాముఁడు

తిరముగ సంధ్యాదివిధులు దీర్చినపిదపన్

గురుఁ డైనవసిష్ఠునితోఁ

జరమనిశావేళఁ గన్న స్వప్నముఁ జెప్పెన్.

14

క. విని యమ్ముని రామునితో

నను నీతాగర్భరక్షణార్థము గావిం

ప నగుం బుంసవనక్రియ

లను జనకునిఁ బిలువఁబంపు లక్ష్మణుచేతన్.

15

సీ. అనుచు నమ్మునివర్యుఁ డానతిచ్చినయట్లు

మిథిలేశుఁ బిలుప సౌమిత్రిఁ బంప

వాస్తుకర్తకులచే వాసుదేవమహర్షి

వినతత్రిగవ్రాత్యతివిస్తృతంబుఁ

గనకసోపానశృంగాటకోజ్జ్వలము గాఁ

బర్జనన్యమణిమండపము ఘటింప

సుముహూర్తమున వసిష్ఠుండు రాఘవు సీత

నం దుంచి పుణ్యాహ మైనపిదప

తే. నాజ్యతిలలును జరుహోమ మాచరించి

వెలఁది ధమ్మిలమున సూత్ర వేష్టనం బ

మర్చి గోధూమయజ్ఞాంగమాలికాయు

గళము గళమున నాగమోక్తముగ నునిచె.

16

శా. భేరీకాహళయుల్లరీమురజగంభీరధ్వనుల్ దిక్కులన్

దోరంబై చెలఁగెఁరఘూర్వహుండుసాధుశ్రేణికిం బాయసా

హారంబుల్ కలధౌతపాత్రములఁ బర్యాప్తంబు గావించి నా

నారత్నాశ్వగజాగ్రహారములు దానం బిచ్చె మోదంబునన్.

తే. జనకుఁ డవ్వేళ సుతమహోత్సవముఁ జూచి

యలరి తనచేతఁ బరిపాల్యమగుసమస్త

రాజ్యమును దాశరథికి నర్పణము చేసి

చనియెఁ గౌశికసహితుడై వనమునకును.

18

క. కాకుత్స్థుఁ డుర్వి సర్వము

నేకాతపవారణముగ నేలఁగ నొకనాఁ

డాకాంక్ష పొడమి జానకి

యేకాంతం బైనవిభున కిట్లని పలికెన్.

19

ఉ. వల్లభ నామదిం బొడమె వాంఛితమొక్కటి జాహ్నువీతటిన్

దొల్లిటియట్ల తాపసవధూటులతోడుతఁ గొంతకాల ము

త్ఫుల్లవనీవిహారములఁ బ్రొద్దులు పుచ్చెద నన్న రాఘవుం

డుల్లము జల్లనం గలఁగె నొప్పనికోరిక సీత కోరినన్.

20

తే. వరుసఁ గానలఁ బదునాల్గువత్సరములు

తిరిగియును భూమిసుతకోర్కి తీఱకునికి

దొలుతఁ దనకన్న దుస్స్వప్న దోషలతకు
నెలఁతకోరిక ఫలముగా నిశ్చయించి.

21

క. కానిమ్ము ని న్నవశ్యము
గా నంపెదఁ గాని రేపు కదలు మనుచు న
బ౞నుకులేశుఁడు లోనికి
జానకి వీడ్కొలిపి తన్ని శామధ్యమునన్.

22

— శ్రీరాములు చారులచేఁ బారులవృత్తాంతంబు చెలియుట —

క. పారులవృత్తాంతంబులు
చారులచేఁ జిత్తగింప సమయం బని దౌ
వారికుఁడు చెప్ప విని రఘు
వీరుఁడు పిలిపింప వచ్చి వినమితు లైనన్.

23

క. ఇనకులుఁడు గూఢచారులఁ
గనుఁగొని యీప్రాద్దు మత్సకాశంబునకుం
జనుదెంచినార లేమే
వినఁబడియెనె పురములోన వింతలు మీకున్.

24

క. దూతలు సత్యముఁ జెప్పుఁడు
నాతోఁబుట్టుగుల నైన న నైన ధరి
తీతనయ నైన వేటొక
రితిగ నాడరు గదా పురీజను లనినన్.

25

క. శ్రీరామ నీవు సాక్షా
త్తారకమంత్రాధిదేవతవు నిను నర్థిం
బేరుకొనువారు దురితవి
దూరు లనిన నిన్ను నాడుదురె పురజనముల్.

26

కలుషములు నిన్నుఁ దలచిన
 నిలువున భస్మమయి పోవు నేఁ డెవ్వలనన్
 దొలఁగనిపాపము వినఁబడె
 నలికెద మది విన్నవింప నశుభం బగుటన్.

27

చ. రజకి యొక ర్తు నాథుఁడు తిరస్కృతిఁ జేసినఁ బుట్టినింటి కే
 గ జనకుఁడాత్తజం గని జగజ్జనగాత్రమలీమసాంశుక
 వ్రజములు శుద్ధి నేయునిజవంశము మైల వడఁగఁ జేసి తిం
 టిజగడ మింటిలోనె హవణింపక నీ విటు లొంటి వచ్చుటన్.

చ. అని తనకూఁతుఁడోడ్చొనుచు నల్లునియింటికి నేగమామఁజూ
 చనలములోన నె య్యలికినట్టుల మండుచు నిల్లు వెల్లి నాల్
 దినములు నేఁడు నాకడకుఁ దెచ్చితి వే నలరాఘవుండనే
 దనుజగృహీత సీతఁ దనదా రని క్రవ్వుఁ దెచ్చి యేలఁగన్.

సీ. అనుచు నన్నీచాత్తుఁ డాడుదుర్భాషలు
 విని కర్ణములు మూసికొనుచు నచట
 నిమిషమాత్రం బైన నిలువ కవ్వుడివేలు
 తలవంచుకొని పోయెఁ దనయఁ గొంచు
 మలినాంబరాంబుకశ్చలయవాగూచ్చిష్ట
 కుక్షింభరులయందు గుణము లరయఁ
 గలవె యైనను విన్న కార్యంబు గాన దే
 వర కిప్పు డెఱింగింప వచ్చు టనిన

తే. గుండె నీటుగ నవిసి కాకుత్స్థవర్మఁ
 డెట్టకేలకు ధైర్యంబు మట్టుపఱిచి
 చారపురుషుల నంపి తచ్చరమరాత్రి
 గడపె నొక బ్రహ్మకల్పంబుఁ గడపి నట్లు.

30

శా. ఆలోనన్ భరతాదిసోదరులు సేవాపేక్ష రామక్షమా
పాలుం గొల్వంగ వచ్చి కర్ణపరితాపవ్యగ్ర లోకాపవా
దాలాతగ్ర ధితాత్త రుక్మిణునలోలాపాటలాపాంగధా
రాశాశ్రుప్రవిలిప్తగండఫలకోరస్కున్ విలోకించుచున్.

ఉ. ఎన్నడు లేమి నేఁ డినకు లేశ్వరుఁ డేమికతంబొ బొప్పసం
ఛన్న ముఖాబ్జుడై ఘనవిషాదముఁ బొందుచు నున్నవాఁ
డు వి,ద్వన్నతశీలుఁ డెంతదురవస్థకుఁ దావల మయ్యె నం
చుఁ దా, రన్నపదాబ్జముల్ గదిసి యందలు సాగిలి మ్రొక్కి
లోఁగుచున్. 32

క. నీయంఘ్రిసేవ సకల
శ్రేయోమూలముగ నెఱిగి సేవింపంగా
మాయెడ నిపుడేమియు దయ
చేయవు నే మేమి తప్పు చేసితి మనినన్. 33

— శ్రీరాములు సోదరులతో జానకి నెడఁబాసెద ననుట —

క. వారలతో రఘువరుఁ డనుఁ
జారులవాక్యములు చెప్పి సడిఁ బొందెను నీ
తారమణి లోకమున దు
ష్పూరుషుచే నిందఁ బొందుశ్రుతియుం బోలెన్. 34

తే. అశనిసంకాశ మైనలోకాపవాద
భయము డెందంబు వ్రక్కలింపంగఁ దొడఁగె
సాధ్వి యగుసీత విడిచెద జననభీతి
యోగపురుషుండు మమకార ముడిగి నట్లు. 35

తే. అనిన భయకంపితస్వాంతుఁడగుచు భరతుఁ
డనియె నిట్లానలీఁ జూతురయ్య బుధులు

కపిలఘటియించి యస్పృష్టిగలసె ననుచు
దారుణాటవి విడుచునె దయఁ దొఱంగి.

36

సీ. అదిగాక లంక దశాస్యుని బొరిగొన్న
వెనుక బ్రహ్మాదులు వినుతి నేయఁ
జిచ్చులోఁ జొచ్చి నిల్చినమహీసుతఁ జూచి
యీనాతి తనకోడ లై నకతనఁ
గనఁ గల్గె బుణ్యలోకము లట్లు గాకున్న
సుతశోకమృతులకు సుగతి గలదె
యనుచు వానగసేన వినుచుండ నాడఁడే
మనతండ్రి దశనధత్తాతలేశుఁ

తే. డలఘుచారిత్ర యిత్వాకుకులపవిత్ర
జనకపుత్రిక నికటవై జనన నకట
చటులపక్షిమృగాహిరాక్షసవిహార
విషమకాంతారమున నెట్లు విడిచె దనిన.

37

క. ఇనకులునితోడ లక్ష్మణుఁ
డను నపు డాలోకమాత నాడుదురాత్మున్
దునుమక జానకి విడువం

జనునే యన నట్ల పలికె శత్రుఘ్నుండున్.

38

చ. అనుటయు రాఘవుండు భరతాదుల కిట్లచు నీత లోకపా
వని యగు నిక్కమైన నపవాదము పుట్టినచోట రాజ్య మై
నను ననుజన్తపుత్రు లయినన్ హితుఁ డైన మదీయదేహమై
నను గణుతింపఁగాఁ దృణకణం బన జానకి జెప్ప నేటికిన్.

క. మనువంశజాతులై మును
చనినహరిశ్చంద్రముఖ్యజగతీశులవ

ర్తనములు కీర్తులచేతన

కొనియాడఁగ వలసె గాదె గుఱుతుగ నిపుడున్.

40

క. కావున యశోవిహీనులు

జీవన్ముతు లగుట కేమి చెప్పఁగ నిందల్

రావచ్చినచోఁ దనువులె

పోవిడుతురు తొంటిభూమిభుజు ల ట్లగుటన్.

41

క. మంగళచరిత్ర యగునీ

తాంగన నపవాదభీతుఁ డగునాకుఁ ద్యజిం

పంగ నగు నేడు దుష్టభు

జంగము తనప్రాతకుస్ససం బూడ్చుగతిన్.

42

తే. అనిన రామునితెగువఁ గన్గొని భయమున

భరతశత్రుఘ్ను లేగి రప్పటికిఁ దలఁగి

యన్నదుఃఖాంబునిధిమగ్నుఁ డగుటఁ దెలిసి

యుండె నావేళ సౌమిత్రి యొక్కరుండు.

43

క. ఆరాముఁ డపుడు లక్ష్మణుఁ

జేరఁ బిలిచి విడిచిరమ్మ నీతను గంగా

తీరమున విడువవే నసి

ధారణ నాశిరముఁ దునుము తమ్ముడ వేగన్.

44

క. జానకిఁ గానల కనుపం

గా నగుపాతకము నీకుఁ గా దది నా కౌఁ

గాని చనుమన్నఁ దోరము

గా నిట్టూర్పులు నిగిడ్చి గమనోన్ముఖుడై.

45

—● లక్షణుఁడు సీతాదేవి నరణ్యమునకుఁ గొనిపోవుట —●

సీ. అన్నకు మ్రొక్కి రథారూఢుడై త్రోవఁ
దఱచుగా దుర్నిమిత్తములు గనుచు
వై దేహిమందిరద్వారదేహళి శతాం
గము డిగ్గి సీతపాదముల కెరఁగి
తలవంచుకొని భవద్భర్త నీకోరికఁ
జెల్లించె గదలి విచ్చేయు వేగ
ననిన నీరాత్రిఁ దన్నులవోక వేడినఁ
జన విచ్చి నిన్నుఁ దోడనిపె ననుచు

తే. నలరి రామునిమణిపాదుకలు మునీంద్ర
కన్యలకు నర్హ మగురత్న ఖచితభూష
ణాంబరసుగంధములును మేలై నవివిధ
భక్ష్యములు నేర్చి యరదంబుపై నమర్చి.

46

శా. ఆసీతాంగన యత్తలం గదిసి సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కియ
క్కొసల్యం గని నాదుకోర్కి నెఱపం గాకుత్స్థు డంపెన్
సుమి, త్రాసూనుం బయనంబు చేసి దివిషద్గంగావసన్తానికాం
తాసందోహముఁ జూడఁ బోయెదఁ బ్రమోదం బొర మీ
రంపినన్.

47

చ. అన విని కోసలాధిపవరాత్తజ జానకిఁ జూచి యెట్టుగాఁ
జనియెదవమ్మ కంటకవిశంకటసంకటఘోరకాననం
బునకు భవస్తుఖాంబురుహమున్ రదనచ్ఛదమున్ మలీమసం
బును గడునీరసంబు నయి పొల్పుటై బోవుటగాదు నావుడున్.

క. వనవాసియుఁ గంటకమ

ర్దనుఁడును నగుదాశరథి నిరంతరమును నె

మ్మనమున నుండఁగ రా నే

ర్చునె యశుభము లెందు మీకరుణ గలనాకున్.

49

తే. అనుపుఁ డిఁక మీమనము సందియంబు దక్కి

యని ఘహీజాత యత్తల కర్థి మొక్కి

పెనఁచి పయ్యెద నీవితో బిగియఁజెక్కి

హరితఘోటకయుతమైనయరద మెక్కి.

50

క. చనుసమయమున సుమిత్రా

తనయుఁడు సంజాతగద్గదస్వనుఁడై, సూ

తునిఁ జూచిపలికె వేగం

బునఁ దోలుము హరుల రథము పోవలె ననినన్.

51

శా. ఆతం డిట్లను నాకు నశ్వహృదయం బామూలచూడంబు వి

జ్ఞాతం బాశుగతిఁ సమగ్రబలజన్యక్షోణులం బో నమ

జ్ఞాతుల్ మా కగుఁ గాని భావిధురవస్థల్ గాన కేతెంచు నీ

సీత తన్వి భరింపఁ జాల మని వంచెఁ జంచలస్రోధముల్.

తే. ఐన నానేర్పుఁ జూడు మీ వనుచు సూతుఁ

డలమి వలకేలఁ గందంబు లప్పళించి

సమరసముఁ జూపి నెఱయఁ బగ్గములు వదలి

నై ంధవంబుల ధేయని చబుకునేయ.

53

ఉ. స్వందన మప్పు డప్పురనిషద్యలు లీల నతిక్రమించుచో

ముందట నడ్డగించి మృగముల్ గలఁగంబడె జంబుకంబు లా

క్రందన మార్తిఁ జేసె నవి గన్గొనుచుం దనదక్షిణాంబక

స్పందన మాటకుఁ బెగడి జానకి లక్ష్మణుఁ జూచి యిట్లనున్.

— జానకి మార్గమున దుశ్శకునములు కరుట —

ఉ. బెట్టుగ దుర్నిమి త్తము లుపేతము లయ్యెడు నామనంబు చే
పెట్టి కలంచినట్లు దురపిల్లెడు దైత్యుల నూచముట్టుగాఁ
గొట్టినశౌర్యధుర్యునకుఁ గోసలరాజతనూజనెయ్యపుం
బట్టికి రామభద్రునకుఁ బైపయిఁ జేకుఱుగాక భద్రముల్.

సీ. దండకావనజనస్థానమం దెవ్వఁడు
ఖరదూషణాదిరాక్షసులఁ దునిమె
నెలయించుకొని పోవ నెవ్వఁడు పోనీక
తటిమి మారీచుమస్తకముఁ ద్రుంచె
నగములు పఱపించి నడవఁగా జలరాశిఁ
గట్టించె నెవ్వఁడు కపులచేతఁ
గలన రావణకుంభకర్ణాదుల వధించి
కాచె నెవ్వఁడు లోకత్రయంబు

తే. నవ్విభీషణవైరనిర్యాతనుండు
రామచంద్రుండు శరణార్థిరక్షకుండు
ప్రజలువొగడ నాచంద్రతారకముగా న
యోధ్య సుఖలీలఁ బాలించుచుండుఁగాత.

56

మ. అనుచుం జానకి కొంతద వ్వరిగి యాహ్లాదంబు రెట్టింపఁగాఁ
గనియెన్ సత్తశతప్రవాహముఖజాగ్రతీరభూజాతపు
ష్పనవామోదసుగంధిశంబరధరప్రాజ్ఞీరధిన్ లోకపా
వనభాగీరథిఁ జక్రపత్రజమరుద్వాచాలవీచీరధిన్.

57

క. కని మ్రొక్కి వకులతిలకా
మనమేరుప్రియక మేదురం బైనదరిన్

జనకతనూజ సుమిత్రా

తనయుఁడు మునుగా రథావతరణము చేసెన్.

58.

క. కువలయమనోజ్ఞయును స

త్కవినేవితయును సుధాప్రకాశయు నై రా

ఘృకీర్తి బోలుజాహ్నవి

నవనిజ గని ధన్య నైతి నని కొనియాడెన్.

59.

క. ఇరువురు నపుడు సనావిక

తరి నవలికే దాఁటి యూరుదఘ్నజలాభ్యం

తరమునఁ గ్రుంకిడి రుచిరాం

బరములు ధరియించి విపినమార్గోన్ముఖులై.

60.

క. కంఠీరవముఖవివరా

కుంతకఠోరారవాతిఘ్నూర్ణితనిహతో

త్కంఠేభగహనమహదుప

కంఠము వై దేహి తఱిసి కళవళపదుచున్.

61.

ఉ. సంకటవంశదగళకటుర్ముంకృతులున్ నిబిరీసర్పిల్లికా

ర్పింకృతులుంబ్రచండమదసింధురఘ్నంకృతులున్ మృగద్విష

ద్భాంకృతులున్ జనశ్రుతిపదంబులు వ్రక్కలునేయ వేల్లితా

తంకనివేశదీనలపితంబుల లక్ష్మణుతోడ నిట్లనున్.

62.

సీ. ప్రాచీననీరసారణ్యంబు గాని యో

గ్యతపోవనశ్రేణి గానరాదు

వికటోగ్రఖరకంటకకుడుంగములు గాని

కర్తందిమతవాటి గానరాదు

నెగయుదావాగ్నిక్రొంబొగపెల్లు గాని యు

ద్గతహోమధూమంబు గానరాదు

శరభగండకసింహశార్దూలములు గాని
మానిరాట్సంతతి గానరాదు

తే. కఠినపాషాణదుర్గః కాపథంబు
గాని నడయాడుమార్గంబు గానరాదు
దాశరథిః బాసినట్టిదు స్తరపుఃబాప
కర్తు రాలికి నవి యేల గానవచ్చు.

63

—● లక్ష్మణుడు సీతకు రామాజ్ఞ నెఱింగించుట —●

మ. అని సంతాపము నొందుసీతఁ గని ధైర్యం బేది సౌమిత్రి వా
ల్చిననెమ్మోమున భాష్పముల్ దొరఁగఁ దల్లి నేడు లోకా
పవాదనిమిత్తంబున రాఘవుండు నినుఁ గాంతారంబులో
డించి ర,మ్మని యత్యంతకృపావిహీనుఁ డగున న్నంపె
యథార్థం బనన్.

64

క. ఆతీవ్రభాషణము విని
సీతాతన్వంగి సొమ్మసిలి వ్రాలె ధరి
తీతలముమీఁద జంఝా
వాతాహతిఁ బడినపుష్పవల్లికఁ బోలెన్.

65

క. అపుడు సుమిత్రాతనయుఁడు
విపులాసుతఁ జూచి మిగుల వెఱచి నిజభుజా
గ్రపటాంచలమున విసరుచు
నుపచారము నేయఁ దెలివి నొందకయున్నన్.

66

క. ఏ నెపుడు రాఘవునిసే
వానిరతుఁడ నైతి నేని వసుధాసుత స
ప్రాణ యయి బ్రతుకుఁ గా కనఁ
గా నలమినమూర్ఛ దేటి కనుఁగొని భీతిన్.

67

తే. ఎలుగు రాలుపడంగ నిట్లను బదునాలు
గేండ్లు రాఘవుండు నీవు నన్ను
రణ్యభూములుందు రక్షించి నేడు కా
అడవి నెట్టు లొంటి విడిచె దన్న.

68

— సీత కనదురవస్థ లక్ష్మణునితోఁ జెప్పి కోకించుట —

చ. మఱిదులలోన నెన్నఁగలమాన్యుడ వావనదండకోర్విఁబ
దైఱఁగులఁ బర్ణశాలలను దియ్యనిపండుల నేర్చి పెట్టుటల్
మఱచినదాననే యకట లక్ష్మణ యాయెడ నప్రసిద్ధికి
బిటుకులు గాని భానుజవిభీషణు లుండఁగ నీకు నర్హమే.

క. పోరానికర్త బంధము
కోరికయై చుట్టు ముట్టుకొనె గా కిపుడుం
గారణము లేక రాఘవుఁ
డారణ్యక్షోణి బాటనడుచునె నన్నున్.

70

సీ. విపులబాహుశక్తి విఱిచె బురారికో
దండంబు నానిమిత్తంబకాదె
చలపట్టి దై తేయశాంబరీమృగముమ
స్తముఁ ద్రుంచె నానిమిత్తంబకాదె
పాథోధి గిరులచే బంధించి కపినేన
దాఁటించె నానిమిత్తంబకాదె
కదనరంగమున జగద్రోహిఁ బంక్తికం
ధరుఁ గూల్చె నానిమిత్తంబకాదె

తే. యట్టిరాముఁడు తాన నన్నడవిలోన
డించి రమ్మని నిన్నుఁ బుత్తెంచె నట్ల

తీర్చితివి నీవు నన్నప్రతిజ్ఞ నెఱయఁ
బొమ్ము తమ్ముడ సాక్షేతపురమునకును.

71

ఉ. దీక్షితుఁ డైనకౌశికుఁడు దేరఁగ నాఁడు వివాహవేళ నా
లక్షితకాకపక్షసమలంకృతమున్ నవరత్నకుండల
ప్రేక్షితమున్ సుధాకరణబింబనిభంబు విశాలపుండరీ
కాక్షము నైనరామునిముఖాంబుజ మెన్నఁడుఁ బాయ
దాత్తలోన్.

72

క. ననుఁ బాసి విరహతాపముఁ
గొని తీగలఁ గొగిలించుకొనె నట నేఁ డ
వ్వనవల్లులలోనన న
న్ను నునిచెనట గాముఁ డేసునుదు దై వంబున్.

73

తే. అత్తలకుఁ గేలు మోడ్చితి ననపగాధ
పూర్ణగర్భిణి యని మనంబున గణింప
కడవిఁ ద్రోయించె నను రాముఁ డనుము చనుము
వత్స నిర్విఘ్నమగుఁగాక వర్తమనిన.

74

క. కనుమలే పుణ్యాశ్రమములు
నిను రక్షింపుదురు ధారుణియు జాహ్నువియున్
వనదేవతాసమూహము

నని యూఱడఁ బల్కి డెంద మలమటఁ బొందన్.

75

చ. వలగొని భక్తితో నెరఁగి వంచినమోమున బాష్పపూర
ముల్,దలముగ రామునాజ్ఞకుఁ గలంగుచుఁ బోవ మహీజ
లక్ష్మణుం,బలపుచుఁ జూచు చుండెఁ బశుపాలకుఁ డుద్ధతిఁ
గొంచుబోవఁ బెన్దలుగునఁ జిక్కి హోమగవి తర్ణకముం
బొరిఁ జూచు కైవడిన్.

76

ఉ. తేరు హుటాహుటిం గదలి దృష్టి కగోచరమై యయోధ్య
కున్, జేరె నరణ్యరోదనము చేయుచు నమ్మిధిలేశుపుత్రి మూ
ర్ఛారభసంబునన్ ధరణి వ్రాలె మృగావలితో నుపాంతకా
సారవిహంగముల్ తదుపచారవిధుల్ ప్రకటించుచుండఁగన్.

ఉ. ఆకడకున్ యదృచ్ఛనిగమాగమశాస్త్రకథారహస్యశి
క్షాకృతకృత్యశిష్యపరిషత్పరివేష్టితుడై మెలంగువా
ల్లీకి మఖక్రియాధ్యము సమిత్కుశలయాపకలాపఖండన
స్వీకృతి నేగుదెంచి పృథివీసుతఁ గాంచి కృపాసమగ్రతన్.

తే. అబల యేడ్చినయట్లయ్యె నడవిలోన
నేకతం బిట్లు శోకింప నేకతంబొ
యనిన నమ్మానిసాధువాక్యము నిదాఘ
తప్తకేకిని కబ్బశబ్దమును బోలె.

79

ఉ. ఉల్లము చల్లఁ జేసినఁ గృశోదరి తెప్పిరి వీడియున్నధ
మ్మిల్లముఁ జక్కదోపుకొని మెల్లన యే మిధిలేశుపుత్రికన్
వల్లభుఁ డైనరాముఁ డపవాదభయంబున కోహటించి నా
కల్లనిజంబుఁ జిత్తమునఁ గానక కానలఁ ద్రోచె నీగతిన్. 80

— వాల్మీకియాశ్రమంబున సీత కుశలపులం గనుట —

ఉ. కొంచక యీశరీరమునకుం దెగిఁ జూచిన భూణహత్య సి
ద్ధించు నిజంబు గావున మదిం గడుసాహసకర్తముల్ విస
ర్జించితి నాపురాకృతవిశేషమునన్ నినుఁ గంటిఁ గావవే
యంచుమహీజమానిచరణాంబురుహంబులమీఁదవ్రాలినన్.

మ.వగలం దూలఁగ నేల సాధ్వి విను మే వాల్మీకి మీతండ్రికే
మిగులం బూజ్యుడనై చరింతు నెపుడున్ నేఁ డెల్లిటన్

శౌర్యపా,రగులం బుత్తుల నిద్దఱం గనెదు గర్భక్షోభముల్
చేయునీ, తెగువల్ నేయఁ దలంతురే యని ధరిత్రీపుత్రి
నూరార్పుచున్. 82

క. జననీ లెమ్మని వాల్మీ
కి నిజాశ్రమమునకు జానకి దోడ్కొనిపో
యి నిజోటజాంతరంబున
కనిచి తపస్వినుల నరయుఁ డని నియమింపన్. 83

క. మునిభామ లవ్వధూమణి
ననవరత ప్రసవఫలసమాక్షీర్ణనివా
తనివేశవివృతకృష్ణా
జినముపయిన్ విశ్రమింపఁ జేసి యడలుతోన్. 84

సీ. కాఁడినవిషకంటకములు మెల్పునఁ బుచ్చి
తను పెచ్చుపాదపద్మములు గాఁచి
కలదులే దనుపాటి గారనూనె యొకింత
పంకించి తలచిక్కుఁ బాపి ముడిచి
తఱచుగాఁ జెక్కుటద్దములనోడిక లైన
కన్నీరు దుడిచి మొగంబుఁ గడిగి
పొరలాడఁ బెంధూళి బ్రుంగినవలు పూడ్చి
పలుచని నూత్నవల్కలముఁ గట్టి

తే. పూటపూటకు నుపచారములు ఘటించ
మునివతంసంబు వాల్మీకి యనుదినంబు
గథలకారణమునఁ బ్రొద్దు గడప సతికి
నెలలు తొమ్మిది పరిపాటి నిండుటయును. 85

క. మిహిరునిఁ గూడక పుణ్య
గ్రహమ్ము లయి దుచ్చకేంద్రగములై వెలుగన్
విహితశుభలగ్నమున న
వృహిపుత్రిక గనియె వరకుమారద్వయమున్. 86

క. దెసలు ప్రసన్నము లయ్యెను
ముసురుకొనియెఁ బుష్పవృష్టి మురజద్వని పె
ల్లెనుగె దివి శుభానిలము లొ
లసె వహ్ని ప్రదక్షిణాచ్ఛలం గనుపట్టెన్. 87

క. పుత్రవతి వై తివని భూ
పుత్రిక నగ్గించి నేరుపునఁ బ్రసవవిధుల్
చిత్రించి మునికి మాని క
శత్రుము లెఱిగింప వటువులం బనుచుటయున్. 88

క. అప్ప కుమారులఁ గనె నని
చెప్పిన నాల్కికి వచ్చి సీతాసుతులం
గప్పరపడి చూచి మనం
బుప్పొంగి పురస్కృతాగ్నిహోత్రం డగుచున్. 89

క. అర్చిష్టదర్కసన్నిభ
వర్చస్కులఁ గవలఁ గుశలవప్రకరములం
గూర్చి తగ జాతకర్తముఁ
దీర్చి వరుసఁ గుశలనాభిధేయులఁ జేసెన్. 90

శా. నిష్ఠ న్వారికి నబ్దముల్ వరుసఁ బండ్రెం-డేగ వాచంయమ
శ్రేష్ఠం డర్శిలి జాతకర్తమును మాంజీబంధమున్ జేసి వా
సిష్ఠాగ్ని యహవిర్గవిం దలఁప వచ్చె న్వచ్చి తద్వాసనే
దిష్ఠిఁజేరి జతుర్విధాన్నములు నుత్కృష్టంబుగా నించినన్.

మ. కలమాన్నంబును నొల్పుఁబప్పుఘృతమున్ గజ్జంబులుం బిండి
వం,టలుఁబొసెంబులు నానవాలు ఫలముల్ నానావిధవ్యంజ
నా,వలులున్ రాజతపాత్రలన్ మునిసతుల్ వడ్డింపవాల్చీకి బం
తులుసాగింపగ నాఁగించిరి మునీంద్రుల్ షడ్రసోపేతముల్.

క. వేర్పుగ భుజించి సుఖసం

తర్పణు లగుమానులకు ముదం బలరించెం

గర్వారఖండతాంబూ

లార్పణములఁ బారితోషికాదులవలనన్.

93

క. ఉదితారుణసితకిరణా

భృదయులఁ గుశలవుల నత్తపోధనుఁ డంతన్

జదివింప నర్థితోడుతఁ

జదివిరి నానాపురాణశాస్త్రాగమముల్.

94

క. ధీశక్తి నస్త్రవిద్యా

కౌశలులై మాని నేర్పఁగా నేరిచి ర

ద్దాశరథిసుతులు బహుది

న్యాశుగసంధానమోక్షణాకర్షణముల్.

95

తే. మానిజల్పిత మైనరామాయణంబు

స్వరలయగ్రాహమూర్ఖుల సంఘఁ దెలిసి

పాడి రాలాపములఁ ద్రిసప్తకము మెఱసి

కుశుఁడు వీణేయుఁ దాళంబుఁ గొని లవుండు.

96

క. అడవుల మానికుమారుల

బడిఁ జని ఫలమూలముల సపర్యలు నేయన్

గొడుకులఁ జూచి మనంబున

నుడు కించుక దీటి యుండె నుర్విసుతయున్.

97

శ్రీరాము లశ్వమేధంబుంజేయ సారంభించుట

మ. అనఁసుం డంతట రాఘవుండు జను లాహ్లాదంబునం బ్రస్తుతిం
ప నయోధ్యాపుర మేలుచుండి మది నప్పొల స్త్యసంహారజా
తనికృష్టం బగు బ్రహ్మహత్య బలవంతంబై నఁ దద్దోషపం, కని
దాఘంబు తురంగమేధమని కాంతంజేయ నూహించుచున్.

క. తలపోసి తపతి యను భూ

తలపతి హయమేధసప్తతంతువు నిష్ఠ

జలిపి తనబ్రహ్మహత్యా

కలుష మడఁచుకొని ప్రశస్తి గనఁడే యనుచున్.

99

ఆ. అనుజహితపురోహితామాత్యరాజలో

కమ్మ గొలువ నోలగమున నుండి

యావస్థిష్ఠవామదేవగాలవగాధి

సుతులఁ జూచి పలికె నతులఘణితి.

100

క. హయమేధ మఖిలపాప

క్షయ మని నిగమములు చెప్పుఁ గావున నాకుం

బ్రియ మొదవెఁ జేయ నయ్య

జ్ఞయవిధు లెఱిగింపుఁ డన వస్థిష్ఠుం డనియెన్.

101

సీ. జననాథ బహుదుఃఖసాధ్య మీయశ్వమే

ధంబు తత్కృతువిధానంబు వినుము

గోక్షీరతనువుఁ గుంకుమశిరోధియుఁ బీత

వాలంబు నసితశ్రవంబు నైన

వీతి నర్చన చేసి విడిచి తద్రక్షకై

యతిశౌర్యధనులఁ దో డనుపవలయు

వేపు రు త్తమకులద్విజులు ఋత్విజులు గా
వలయు వేర్వేరు వారలకు నొక్క

తే. గజము నరదంబు భటచతుష్కమును బూజ్య
గోశతంబును నన్నియ ఘోటకములు
వేయిబారువు లర్థంబు విశదమాక్తి
కములు నల్తుము వలయు దానముగ నొసగ.

102

క. మహి నసిపత్రం బీవ్రత
మహిమాంశుకులేంద్ర దీని కరయగ భార్యా
సహితుడు గావలె బత్ని
రహితునకు నుపక్రమింప రా దని పలుకన్.

103

తే. జాతరూపంబుచే మహిజాతరూప
మమరఁ గావించి చేయుదు యాగ మనుచు
మునివరేణ్యునిసమ్ముఖంబునకు సవన
హయముఁ దెప్పించె విభుడు లాయమున వెదకి.

104

క. వరలక్షణశోభిత మగు
తురగముఁ గని మాని విస్తితుం డయి మాల్యా
భరణాదులతో వేపురు
ధరామరుల కప్పుడు విహితదక్షిణ లొసఁగెన్.

105

ఉ. నేమముతోడ హోటకవినిర్మితభూమిసుతాసమేతుడై
రాముడు దీక్షఁ గైకొని విరాజితచామరరత్న కింకిణీ
దామపీచిత్ర మాల్యపరిధానకురంగమదాక్షతాదుల
దా మఖవాజి నాగమవిధానసమర్చన మాచరించుచున్.

క. మిత్రకులాగ్రణి దివిజ
స్తోత్రపరాక్రముడు వీరసూక్సల్యా

పుత్రుడు రఘుపతి విడిచిన

సత్రహాయముఁ బట్టుఁ దుర్వి సాహసు లున్నన్.

107

క. అంచు లిఖించినమణిమయ

కాంచనపట్టంబు ఘోటకంబునోసలఁ గి

లించి బహువాద్యరవములు

ముంచుకొనఁ బ్రదక్షిణించి మ్రొక్కినవేశన్.

108

మ. శతమన్యుప్రతిమానవై భవముతో శత్రుఘ్నుఁడతొహిణీ, త్రి
తయానీకముతో రఘూద్వహునకర్థి మ్రొక్కినన్ గారవిం
చితగం గౌఁగిటఁజేర్చి యీహాయము నీచే రక్షణీయంబు ది
క్పతिसందోహముతోడుగా హరిహరబ్రహ్మ ల్విరోధించినన్.

క. అని వీడ్కొలిపిన నన్నకు

బునగప్రణామంబు చేసి పోయెను వేడ్కన్

ఘనవాద్యనినాదంబులు

వినువీధిం బఱచె దిశల వీడ్వడి మ్రోయన్.

110

మ. క్రతుఘోటంబు సమస్తభూమలు నిరాఘాటంబుగం జొచ్చి
మా, రుతవేగంబునఁబోవఁ గొందలు నరేంద్రుల్ డాసి తత్ఫా
ల సంస్థితజాంబూనదప్రతి కాలిఖితసందేశంబు వీక్షించి యా
నతులై కొల్వఁగ వామలూరుజనరణ్యానిం బ్రవేశించినన్.

క. ఆకాలమున ముఖార్థము

నాకుభవుఁడు వరుణపురమునకుఁ జన ధృతస

జీకృతకార్తుకుడై లవుఁ

డాకానన మరయ నత్యయము లే కుండన్.

112

ఉ. ఆమహనీయపావనవనాంతిక నాకసరి త్తటీశుక

శ్యామలకోమలాగ్రయవసస్తబ కాభిరతిన్ జనన్ వటు

స్తోమము చూపఁగా లవుఁడు చూచి తదీయలలాటపట్టికా
హైమనవీనపత్రబిరుదాక్షరపంక్తిఁ బఠించె నర్థితోన్. 113

క. మిత్రకులాగ్రణి దివిజ
స్తోత్రపరాక్రముఁడు వీరసూక్తసల్యా
పుత్రుఁడు రఘుపతి విడిచిన
సత్రహాయముఁ బట్టుఁ దుర్వి సాహసు లున్నన్. 114

క. అని చదివి లవుఁడు రాఘవ
మనుజేశునితల్లి వీరమా తఁట సీతా
జనని కుశలపుల నిరువురఁ
గనియు నకట గొడ్డు వోయెఁ గడపట ననుచున్. 115

చ. కవకవ నవ్వి యజ్ఞతురగంబు మెడం దనయు త్తరీయమున్
లవుఁడు దవిల్చి మొక్కలమునం గదళీతరువందుఁ గట్టివే
య వటుకుమారు లేటికి నిరర్థకవైరము దీనివెంబడిన్
జవగతి వచ్చునై న్యరభసం బదె చూడుము నీవు నావుడున్.

క. మునిసుతులు మీరు సీతా
తనయుఁడ నే నెఱుఁగ రాజధర్మము తలఁగుం
డనిఁ బగఱ గెలుతు నొండెను
మొనతలఁ గైవల్యసౌఖ్యముఁ గనుదు నొండెన్. 117

—● లవుం డధ్వరహోటకంబు బంధించుట —●

సీ. అనునంతలోన నై న్యములు భీకరభంగి
నరుదెంచి కదళికాతరువుతోడఁ
గట్టిన క్రతుఘోటకముఁ జూచి యెవ్వఁ డీ
తురగంబుఁ గట్టినదుండగీడు

నావుడు జానకీనందనుం డను యజ్ఞ
 వాహంబుఁ గట్టినవాఁడ లవుఁడ
 వలవదు రి త్త నొవ్వకపోం డనిన నవ్వి
 సైంధవబంధమోక్షణము నేయఁ
 తే. గనలి కరములు శరములఁ దునుఁగ నేయ
 నలమి బలములు ముసలచక్రాసితోమ
 రములు పరఁగింప నవియుఁ జూర్ణములు చేసె
 గౌతమీస్నాత చెఱచుపంకములకరణి. 118

మ. పరసేనఁ లవుఁ డక్షయాశుగములఁ భంజింప శత్రుఘ్నుఁ డ
 ల్కరధంబుద్ధతిఁ దోలుకొంచుఁగదియఁలక్షించినిశ్చంకుడై
 వరమాహేశ్వరమంత్రసంస్తరణగర్వస్ఫూర్తి నేనెఁవడి
 శరపంక్తిం బరిపంథిచారుతరవక్షంబుఁ గవాక్షంబుగన్.

శ. తూలి వెడ దెలిసి విస్తితుఁ
 డై లవణాంతకుఁడు లవుని నలుక నలికముం
 గీలుకొన నేసె నురవడి
 నాళీకనిశాతమార్గణత్రితయమునన్. 120

క. తననొసల నాటి నమ్ములు
 వనజంబులరీతి మణులవడువున మెఱయం
 గనలి కుశానుజుఁ డుద్ధతిఁ
 బినతండ్రిం గదిసి రోషభీషణుఁ డగుచున్. 121

చ. ప్రకటధనుర్గుణావనిపాటితదిక్కు హారాంతరాళుడై, యొక
 విశిఖంబునఁ సిడము నొక్కశరంబున సూతు నాల్గుసా, యక
 ములఁజక్రక్షకుల నన్నియకాండములఁ రథంబుఘోటక
 ములఁద్రుంచి భల్లమొకటఁ హృదయం బగలించియార్చినన్.

మ. సమరోర్విక్ లవణాసురుం దునిమె నేశస్త్రంబు తద్దివ్యబా
ణము వేటొండుశీలీముఖాసనమునన్ సుధించి యోవత్స వే
గమసంగ్రామముఁ బాసిపొ మ్మిది యమోఘంబేను నీమీఁదిప
క్షమునన్ జెప్పితినన్న నవ్విశిఖమున్ నై తేయుఁ డీక్షించుచున్.

క. భ్రాత కుశుఁ డున్న నిది ని

ర్ధూతముగాఁ జేయు నైనఁ దునిమెద నేనున్
మాతల్లి యగుమహీసుత

పాతివ్రత్యంబు ధర నుపాస్యం బైనన్.

124

మ. అని సంధాపరతంత్రుడై నిలువ నయ్యస్త్రంబు శత్రుఘ్నుడై
సిన నాతం డెడఁ ద్రుంచినన్ జెడక తచ్చేషంబు సీతాతనూ
జునికోదండమురెండుగా నటికి వక్షో భాగముం దూఱఁజెం
దినమూర్ఛన్ ధరవ్రాత నిశ్చలునిరీతిన్ రక్తసిక్తాంగుఁ డై.

క. భేరిశంఖపటహాధ

క్కారావము లపుడు దిబ్బుఖాతీతములై
బోరు కలఁగ హతశేషచ

మూరక్షకసింహనాదములు గర్జిల్లన్.

126

మ. తురగంబు నివ్విడిపించి శౌర్యనిధిశత్రుఘ్నుండు చెంతం గుశా
వరజుం గాంచి యురోవిదారణగరుద్వ్యస్తాశుగక్లేశదు, స్తర
సంకాపముఁ దీర్చి రాఘవునిసాక్షాత్కార మీనందనుం, డర
యం గేవలమూర్తిగాఁ డనుచు నధ్యాహారముం జేయుచున్.

క. ఒడల నసలుకొనునెత్తురు

గడిగి రఘూద్వహునిసమ్ముఖము చేయుదు ని

వ్వడుగు నని తనరథముపై

నిడుకొని చనియె న్తఖాశ్వ మేగెడు దెసకున్.

128

ఉ. అక్కడ భూమిపుత్రి లవుఁ డాకొనె గాఁ డని శోకవేదనం
బొక్కఁగఁ బాటుతెంచి మునిపుత్రులు నీసుతుఁ డధ్వరాశ్వ
మున్, గ్రక్కునఁ బట్టి మార్కొను నరాతిబలంబులఁ ద్రుంచి
వారిచే, జిక్కి ధనుర్ధరుం డొకఁడు చేతిశరాసనయష్టఁ
ద్రుంచినన్. 129

క. అని మునితనయులు పల్కిన
ఘనమేఘధ్వనికి నభుకుకన్ని యరీతిన్
విని గుండియ పగిలి మహీ
తనయ తనయుఁగూర్చి బహువిధంబుల నడలెన్. 130

తే. కాననంబునఁ గుశుఁ డంతఁ గందమాల
ఫలసమిత్తుశపత్రపుష్పములు గోయ
నచటఁ దనవామలోచనం బదర బెదరి
సమరజయచిహ్నములు చూచి సంభ్రమించి. 131

సీ. గ్రమ్మన మగిడి తస్కరులచే ధనముఁ గో
ల్పోయిన ట్లున్న భూపుత్రిఁ గాంచి
యింతశోకముఁ బొంద నేటికి నంబ నేఁ
డెదురుగా లవుఁడు గాఁ డెందుఁ బోయె
నెఱిఁగింపు మని పల్క నెచ్చోటనుండియో
వచ్చునధ్వరనైంధవంబుఁ బట్టి
కదళికాతరువుతోఁ గట్టి మార్కొనువీర
యోధులఁ బెక్కండ్ర నుక్కడంప

తే. ధనువుఁ దెగనేసి యొక్కపాతకుఁడు సుతునిఁ
బట్టుకొనిపోయెనట చేటు పాటు దెలియ

రాకఁ బొగిలెద నీవు శాత్రువు జయించి
యనుజు మరలించి నాదుగిఖ మార్పు మనిన.

132

క. శోకంబు మాను విమతా

నీకంబులఁ ద్రుంచి తమ్మునిం దెచ్చెదఁ దూ
ణీకార్డుకాసిచర్తగ
దాకవచము లిమ్ము సమ్మదంబున ననినన్.

133

❖ మూర్ఖితుఁ డైనలవునకు కుశుఁడు తోడ్పడుట ❖

క. కుశలుఁడవై గెలుపు నిరం

కుశవృత్తిని రిపుల ననుచుఁ గుంతగదాచ
ర్తశరసనకవచాదులు
కుశవీరున కొసఁగి వీడుకొలిపిన నతఁడున్.

134

క. తల్లిపదాబ్జములకుఁ బ్రణ

మిల్లి కదలే విలయకాలమేఘ మొదరి గ
ర్జిలై నన దిక్కు లద్రువఁగ
మల్ల చఱచుకొనుచుఁ బటుసమరదోహలియై.

135

మ. తరుశై లంబు లదభ్రయానగతిచేతం జూర్ణముల్ గా దిగం
తరము ల్కావిరి చివ్వుచీకటుల నీన న్వచ్చునుద్యద్ధను, ర్ధరు
నీక్షించి పఠాకినుల్ హరికిశోరంబు నివ్విలోకించుసిం, ధుర
యూధంబుల భంగిఁ బాఱఁగని శత్రుస్నుండు సేనానితోన్.

❖ కుశునియుద్ధము ❖

ఉ. పై కొని లోకముల్ చెఱపఁ బాల్పడివచ్చుయుగాంతకాలరు
ద్రాకృతి నిక్కుమారుఁ డసహాయత గా నదె చూడు మా

హవో, తేకము దక్కి శౌర్యములు చెట్లనుగట్టెడుమాడ్కినీ
వరా, నీకినులుద్ధతిం బఱచె నేల పదాహతిఁ దూలిధూళిగన్.

క. ఉలుమక పిడుగులు పడియెడి

వఱులు వాపోవఁ జొచ్చె వాహిని కెదురై
యెఱులందు నాయుధంబులు

విఱిగిపడం దొడఁగెఁ బుట్టె విపరీతంబుల్, 138

క. అదిగాక కాకఘూకస

ముదయంబులు రథికమస్తముల వ్రాలెడుఁ బో
వఁ దలఁచిన జయపతాకల

తుదల నిమిత్తంబు లేక ధూమము లెగనెన్. 139

క. నీకార్తుకవిద్యకలిమి

నేకీడును నతనిఁ బోయనీక రణమునం

జీకాకుపఱచు మని య

క్కాకుల్ స్థుఁడు పనుపఁ జుఱుకుగలనేనలతోన్. 140

శా. సేనావాహుఁడు జానకీసుతుని నాజిం దాఁకి నాళీకబా

ణానీకంబుల ముంచినం గుఱుఁడు ప్రత్యస్తంబులం ద్రుంచినా
, జానేయధ్వజచక్రరక్షకధనుస్సవ్యేష్టపత్రంబుగా.

సేనానిం బదహస్తమస్తములు విచ్ఛేదించి మోదించినన్.

క. నగుఁ డన్న పాటు గనుఁగొని

దిగిభనిభద్విపము నలుక దీకొలుపుచు బె

ట్టగుశక్తి వైవఁ గుఱుఁ డర

నగుచుఁ దునిమె దాని మూఁడునారాచములన్. 142

సీ. మఱియు నాగ్రహము డింపక విశంకట కార్తు

కంబునఁ జతురంజికములు దొడిగి

దంతావళంబుపాదములునాలుగు నుర్విఁ
 దెగ నేయ నది మ్రొగ్గతిలక మున్న
 కరి డిగ్గనుటికి భీకరగదాహస్తుడై
 కదియ నగ్గదతోడ కరముఁ దునుమ
 సవ్యదోర్తండలిఁ జక్రంబు సంధింప
 నది ససాధనముగా నట్ల చేయ

తే. రాహు వర్కునిఁ బట్టు నాగ్రహము దోఁప
 మలయునగుఁ జూచి కుశుఁడు జిహ్వాగముఁ దొడిగి
 కర్పరమున కురుండంబుఁ గ త్తరింపఁ
 బాత్రముగఁ బూనె నది కాలభైరవుండు. 143

చ. నగుపని పోరిలో నడఁగినన్ లయకాలునిమాడ్కి సేనవెన్
 దగిలి గజాశ్వసద్భటరథంబులఁ జిత్రవధం బొనర్ప న
 ల్క గదిరి లక్ష్మణానుజుఁ డిలాసుతపట్టి నిశాతభీషణా
 శుగనిహతిం దెరల్చినఁ గుశుం డతిరోషకమాయితాక్షుఁ డై.
 ఉ. అర్వసమన్వితంబుగ శతాంగముఁ జూర్ణము చేసి యానమ
 త్పర్వశరాహతిన్ హృదయతాప మొనర్చుచు నాల్గుతూపు
 లన్, గర్వ మెలర్పఁ జేరుర మగల్చినఁ గూలె నతండు తేరిపైఁ
 బర్వతసానుభూష్టలితభద్రమదద్విరదంబుచాడ్పునన్. 145

— శత్రుఘ్నుండు కుశునిచే బదుట —

శా. శత్రుఘ్నుండు వడన్ హతాశఁ బటచెన్ సై న్యంబు దైనన్యం
 బునన్, జై త్రోత్సాహము దక్కి తేటి లవుఁ డన్నన్ జేరి
 తత్ప్రేరణన్, సత్రీయాశ్వముఁ బార్శ్వభూజమున నంటం
 గట్టి జంఘామరు, నైత్రిం బొల్చుహుతాశుశ్రీలఁ గుశుఁ
 దుత్సాహించె సోదర్యుతోన్.. 146

సీ. హతశేషు లపు డయోధ్యాపురంబున కేగి
హయమేధదీక్షితు యజ్ఞవేది
కాసీను మానివర్యపరీతు ననుజన్త
నేవ్యమానుఁ గురంగశృంగహస్తు
సారంగచర్త వాససు దండమేఖలా
ధరు శాతకుంభసీతాసమేతుఁ
దిలసమిదాజ్యవ ర్తితహోమధూమావి
లార క్తలలితకర్ణాంతనేత్రు

తే. రామభద్రుని గని సప్రణాము లగుచు
దేవ నీయధ్వరాశ్వ ముద్వృత్తి సకల
దిక్కులను ద్రొక్క నడవిలో నొక్కవటువు
పట్టి బంధించె గదళికాపాదపమున.

147

క. అట్టివడుగుపోలిక మీ
యట్టిద శిశు వయ్యుఁ గ్రతుహయానుగసేనం
గొట్టి తుడి నీయనుజుచే
బట్టువడియె విల్లు విటిగి బడలినకతనన్.

148

క. శాశాసిచాపధరుఁ డపు
డాతని కొకయాప్తబంధుఁ డరుదెంచి బల
వ్రాతములపై కుటికి తన
చేతులకసి దీర్చి కూలిచెను శత్రుఘ్నున్.

149

క. అను వారిభాషణంబులు
విని రఘువరుఁ డనియె మీకు వెఱ్ఱితనము ప
ట్టెనొ భూతము సోకెనొ నా
యనుజుం డట్లేల చిక్కు నహితులచేతన్.

150

క. నావుడు దేవా నీపద

సేవకులకు నెందుఁ గీడు చెందునె నిక్కం

బీవిన్నప మన రామ

త్తావల్లభుఁ డాత్తలోనఁ గళవళపడుచున్.

151

తే. ఎన్నఁడును నాకు నుత్తరం బియ్యఁ డెదుర

లవణు నెక్కటి దునిమె నాలమునఁ గినిసి

యట్టినాతమ్ముఁ డాజిలో నర్భకునకుఁ

జిక్కెనట దైవ మి ప్పెంతచేసె ననుచు.

152

— రాముఁడు సామిత్రిని యుద్ధమున కనుపుట —

ఉ. లక్ష్మణుఁజూచి భాస్కరకులప్రవరుం డనియె స్తుహుర్స్తుహుః

పక్ష్యగబాష్పరోధికఁపల్లవుడై యిపు డధ్వరక్రియా

లక్ష్మము చాల్చినాడఁ దెలం జన దీవు హతానుజన్త జ

న్యత్కనిరుద్ధవాహయమళార్భకజేతపు గమ్తు పొమ్మనన్. 153

సీ. నగరాజములకు నానగరాజసముఁ జూపు

కటుతరాష్ట్రమదాంధ గంధకరులు

పవమానగతి నేరు పవమానపడ దాటు

ధాటీనిరాఘాటఘోటకములు

శరదభ్రవిభవమాశరదభ్రమును జేయు

రధికసారధిమనోరథరథములు

హరికిశోరములగోహరికిశోషిలనిదు

ర్వారగర్వాటోపవీరభటులు.

తే. గ్రందుకొని సేన నానాముఖముల నడవఁ

బ్రళయభైరవహుంకారభయదపటహ

నాదములతోడ సమరసన్నాహి యగుచు
గదలె సౌమిత్రి రఘుకులాగ్రణికి మ్రొక్కి.

154

క. ఆక్రందదూర్తిమాలా
తిక్రాంతావధిపయోనిధిప్రతినిధియై
విక్రమరేఖార్భటి భూ
చక్రము గ్రక్కదలఁ గదలు సైన్యముతోడన్.

155

తే. వచ్చి సౌమిత్రి వాల్మీకివనముఁ జొచ్చి
స్త్రస్తకచభారమేచకా స్తరణపటమ
హాహవక్షోణి వీరశయ్యాగ్రసుప్త
ధూళిధూసరగాత్ర శత్రుఘ్నఁ జూచె.

156

ఉ. అప్పుడు వచ్చునేనఁ గుఱుఁ డారసి నిర్భయతఁ సహోదరుం
దప్పక చూచి పై కొనెఁ బతాకిను లెయ్యది కార్య మిత్తటిన్
జెప్పుము నా లవుం డిచటఁ జెప్పెడి దేమి విరోధిసేనలం
బిప్పిరి చేసెదన్ సెలవుఁ బెట్టుము నీవుఁ గడంగు మాజికిన్.

క. అని లవణాంతకుచే ము
న్ననిఁ దనకార్తుకము భగ్న మయినకతన భ
క్తినియమపురస్సరంబుగ
నినుగుఱిచి లలాటతటసమేతాంజలియై.

158

తే. సవిత మూర్తిత్రయాత్మక సప్తతురగ
చండపూషనతామరజలజమిత్ర
హంస ఋగ్వేదరూప మేషాద్యధీశ
ఖిప్రకాశ హిరణ్యయ కర్తసాక్షి.
శైమిని—14

159

లయ గ్రాహి.—

భాస్కర భవామయతిరస్కర నమజ్జనయ
శస్కర సహస్రకరమస్కర ధరశ్రే
యస్కర నభోమణియహస్కర చరచ్ఛరదు

పస్కర సదారుణపురస్కర సదేకా
పస్కర తమగపటలతస్కర కిరీటగళి
రస్కర గృహీతసునమస్కర సహారో
జస్కర జనీపసవయస్కర విసర్వజగ

దాస్కర భజే యని నమస్కరణః డైనన్. 160

శా.శూరాగ్రే సరుడైనయాలపునకున్ సూర్యుండు ప్రత్యక్షమై
హైరణ్యద్రవలిష్టలస్తకము రత్నాలంకృతంబున్ సమి
ద్విరారాతివిదారణక్రమకళావిశ్రాణనాహంకృతి
స్ఫారజ్యారవభైరవంబు నగుచాపం బిచ్చి విచ్చేసినన్. 161

క. గురుఁ డగువాల్కిమునీ

శ్వరుఁ డొసంగినసౌరమంత్రజపమువలన భా
స్కరుఁ డిచ్చినవిలు గైకొని

యరిగి కుశున కాధనుర్తహత్వముఁ జెప్పెన్. 162

మ. ధరణీజాతతనూజు లత్తటి సుమిత్రాపుత్రునిం దాఁకినన్
గరటిస్యందనఘోటవీరభటయుక్తం బైననై న్యంబు మం
దరమై నాకమహీధరభ్రమణఘూర్ణం బైనపాథోధికిన్
దరమై వ్రేల్చిడి యోజనార్థబల మంతంబొందె నక్టోల్లలన్.

తే. ఆనెగులు చూచి కదిసె నేనాని యైన

కాలజిత్తుండు తాను లక్ష్మణుండు కుశుని

నొక్క మొగి జుట్టుకొనె లవుఁ బెక్కువేలు
భ్రములుపరిఘాదిసాధనభ్రములు మెఱయ.

164

క. కరులు పదిపదులు కరి కల

కరదమును సహస్ర మరద మరదంబునకున్
హరిశతము హరికి హరికిం

బరివారము నూటిసంఖ్య భ్రమి యనఁబరఁగున్.

165

క. ముంచి బలము లిట్లవరో

ధించిన లవుఁ డంతకాకృతిం గనలుచు గ

ర్జించి పటుప్రహరణహతిఁ

ద్రుంచె ముహూర్తమున దశచతుష్కభ్రములన్.

166

మ. కరవాలద్రుఘణేళికానఖరచక్రప్రాసభాణాసన

చ్చురికాపట్టిసకుంతతోమరగదాశూలంబులం బోరి పో

రి రణోర్విం గుశుఁ గాన కా లవుఁడు వర్తిభూతనానాస్త్రజ

ర్జరితాస్పగ్ధరగాత్రుడై నిలిచెబార్శ్వంబు ల్విలోకించుచున్.

చ. అతనిపరాకు చూచి రుధిరాక్షనిశాటుఁడు తొల్లి రాఘవ

క్షతిపతి లెంకయై శరణు చెందినవాఁడు భయంఠరాహవా

యతబలశౌర్యశాలి లవణాసురుమాతులుఁ డేమఱింది తీ

వ్రతఁ గొనిపోయె నాలవకరస్థశరాసన మభ్రవీధికిన్.

168

చ. అపహృతచాపుఁడై లవుఁ డహంకృతిఁ జక్రముఁగేలఁ బూని

చక్రిపటిమఁ జూపి దేశికవరేణ్యకృపార్జితమాతరిశ్వమం

త్రపతనశక్తి నుప్పరము దాటి విహంగముఁ బట్టుజాలెడే

గపగిది దైత్యునిం దలుమఁగా మది బెగ్గల మంది సై నికుల్.

సీ. గజశరీరములమార్గణరంధ్రములవెంటఁ

జొరఁ బాటి దివి దొంగిచూచువారు

భగ్న శతాంగకూబరచక్రములక్రింద
 నొదిగి చప్పుడు నేయ కుండువారు
 హయకబంధములఁ బాయఁగఁద్రోచి యెడ నై న
 యెడఁ బక్కెరలలోన నీఁగువారు
 భటవిగ్రహములకుప్పలక్రేవఁ దలలపై
 హరిగలు మాటుగా నడఁగువారు

తే. నై రణస్థలి నీతఁ డెవ్వారిమీఁది
 కొఱగునో యని మది వెఱచఱచి ప్రాణ
 రక్షణోపాయపరత నస్త్రములు విడిచి
 కళవలించిరి శౌర్యంబు గట్టిపెట్టి.

170

తే. అంత దశరథమంత్ర సుమంతసుతులు
 సాహసులు పదుగురు సింహ చంద్ర కాల
 ధార్మిక మదన శత్రుసూదన జితశ్ర
 మామల శరన్నద సుకేతు లాగ్రహించి.

171

క. ఉదితజ్యోఘోషంబులు
 చద లందుకొనంగ నార్చి సమసమయమునకొ
 బదిపదిశరముల నేసిరి
 చిద్రుపలుగా లవునిచేతిశితచక్రంబున్.

172

క. ఆచక్రము హతమైన ని
 లాచక్రముమీఁది కుఱికి లవుఁడు లవుడి బా
 హుచటులవిభ్రమభ్రమ
 రీచండిమరేఖ సంతరించుచు విసరన్!

173

క. అశనిసదృశ్చక్రఘాతన
 విశసనములఁ గూలి రొక్క వ్రేల్చిడిలోనకొ

దశరథమం త్రితనూజాలు

దశరథు నత్యంతశౌర్యదశరథు లాజిన్.

174

ఉ. అంత మదోద్ధతుండు రుధిరాక్షుడు క్రమ్మఱబాటుతెంచి దు
ర్ధాంతగదాహతిన్ లపుశిరంబుఁ బగిల్చినఁ గ్రమ్మనెత్తుటన్
గొంతవిసంజ్ఞఁడై తెలిసి కుంతముఁ ద్రిప్పుచు నార్చి దానవుం
గొంతుకద్రుంచికై కొనియొగొంకకతన్తుషితార్కచాపమున్.

క. దై తేయు నిట్లు గెడపిన

నై తేయునిఁ జుట్టు ముట్టి నై న్యము గవినెన్

మాతృజతరభరసద్యో

జాతార్భకుఁ బొదువుమోహజాలము లీలన్.

176

చ. అడఁగినచంద్రనిప్పు నికటార్జునముం దెగటార్చి పేర్చి కా
ఱడవి దహించుమాడ్కి లవుఁ డంటినసేనలఁ బెక్కుభంగు
లన్, బొడ వడఁగించి మండి బలుమూకల వెంపరలాడుచుండె
న,ప్పు డెదిరె లక్ష్మణుం గుశుఁ డపూర్వమృగేంద్రపరాక్ర
మోన్నతిన్.

177

ఉ. శూరత ని ట్లేదిర్చినకుశుం గని లక్ష్మణుఁ డైదుతూపులన్
జేరురముం బగిల్చిన సమీరశరం బరిఁబోయుచున్ సమి
ధీరుఁడవై న నిల్వమనితెల్పుచునేయ ముహూర్తమాత్ర మ
త్తేరు కులాలచక్రముగతిం దిరిగెన్ గడువిస్తయంబుగన్.

౪. అరదము బిరబిరఁ దిరిగెడు

భరమున రథ్యములు నాల్గుఁ బంచత్వము నొం

రణకుతూహలమున నొం

రథ మ్మపు డెక్కి లక్ష్మణుఁడు కట్టలుకన్.

179

క. క్రమమునఁ గిరీటమును గవ

చము నై దస్త్రములఁ దునుమ సంహృతనిర్హో

కమహాహిలీల విగత

క్లముడై కుశుఁ డనియె నగుచుఁ గాకుత్ స్థునితోన్. 180

తే. మోపుచేటుగ నున్న యీముకుటకవచ

భార ముడిపినపరమోపకారి వగుట

నేను బ్రత్యుపకారినై యిపుడ తీర్తు

బాణపంక్తుల నీనై న్యభార మనుచు.

181

శా. ఆగ్నేయాస్త్ర మధర్వమంత్రమున నేయం దన్తహార్చిశ్చటా

భగ్నంబై నెఱి దూలునై న్యముఁ బరిభ్రష్టాశ్వముం జేతనా

ముగ్నాగప్రకరంబుఁ జూర్ణితరథంబున్ దగ్ధపాదాతమున్

ద్రాగ్నిర్హులితచామరాభరణతూర్యచ్ఛత్రశీస్త్రంబుగన్. 182

క. ఆరణమున నిటు శిఖిశర

దారుణశిఖి లాక్రమింప దాశరథి కన

ద్వారుణమార్గణమున నప

వారణ మొనరింపఁ గుశుఁడు వారని కినుకన్.

183

శా. వాయవ్యాస్త్రము వింటఁ గూర్చి విమతవ్యాపాదవై దగ్ధమై

నేయం దచ్చటులాశుగప్రభవబంహిష్టభ్రమిధూతవా

త్యాయంత్రోత్థితసై న్యమాకసముఁడాయంబోయెనా యోధన

శ్రీయోషిస్తణిమండపంబునకు మాంజిష్ఠంపు మేల్కు ట్టనన్.

క. సేనదురవస్థఁ గని యా

సేనాధీశ్వరుఁడు కాలజిత్తు కుశు నురం

బానతపర్వశరాహతి

చే నంటఁగ నేసి పలికె సెలవుల నగుచున్.

క. నా లా వెలుగవు బాలుడ
వాలము నీ కేల తొలగు మనఁ గుశుఁ డలుకన్
వాలికతూపునఁ బ్రేలెడు
నాలికఁ ద్రెం చుగ్ర శరమునం దలఁ ద్రుంచెన్. 186

ఆ. కాలజిత్తు కలన వ్రాలిన సౌమిత్రి
కనలి బహువిధాశుగములఁ జక్ర
శూలముసలభిండివాలఖడ్గాదిప్ర
హరణముల నిగుడ్ప వరుసఁ దునిమి. 187

— సమరంబున లక్ష్మణుండు నిహతుం డగుట —

చ. హితమతి వామలూరుభవుఁ డిచ్చినవిశ్వసదుగ్రపన్నగ
ప్రతిభటతేజితప్రదరపంచక మార్పుచు నేయ నుద్గతా
ప్రతిహతకీల లాకసముఁ బ్రాక నురస్థస్థిలి గాఁడినన్ రణ
క్షీతిఁబడె లక్ష్మణుం డనవశిష్టరుగ స్తమితార్కుఁడో యనన్.

చ. దురమున లక్ష్మణుండు నిహతుం డగుడున్ గుశుఁ డచ్చలం
బునన్, హరిగయు వాలుఁ గైకొని కులాదుల నిద్రుండు
వజ్రధారచే, బొరిగొనుమాడ్కి నగ్రమునఁ బోరెడుత
మ్మునిఁ గ్రమ్ముకొన్న సింధురములఁ గూల్ప నిద్దలు నెదుర్ప
డి త్రుంచిరి సైన్య మంతయున్. 189

క. పటినచలమున నీగతి

ట్టముగా నేనఁ బిలుకుమార్చి కదలిరా
ట్టికసీలలు మదిలోఁ

నహర్షమునఁ దమతపోవనమునకున్.

190

సీ. కాకుత్స్థుఁ డపుడు గంగాపుణ్యవాహినీ
 తీరయజ్ఞవితర్దిదీక్ష పూని
 యతులతో నర్హాసనాసీనుడై భర
 తునిదిక్కుఁ జూచి శత్రుఘ్ను నాజిఁ
 గూల్చినహయచోరకులఁ ద్రుంచి రా కేల
 తడసెనొకో సుమిత్రాసుతుండు
 కల నైన నెదిరింపఁ దలఁకు ముల్లోకంబు
 విరసించి యేశూరుఁ డొరయు నతని

తే. జీవితేచ్ఛల శరణుఁ జొచ్చిరొ కొమాళ్లు
 లేక చలమునఁ బోరి త్రెల్లిరొ ధరిత్రిఁ
 గాక వారలతల్లి శోకమున మిగులఁ
 బొగలుచును వేడుకొనియెనో పుత్రభిక్ష. 191

ఉ. జన్న ముపక్రమింప దివసత్రయమాత్రమ ధూర్తబాలకుల్
 నన్ను విభీషణాదులఁ దలంపక లక్ష్మణబాహువీర్యమున్
 సన్నముగా గణించి రవిచారతఁ దమ్ముడ వేగ బుద్ధిసం
 పన్నులఁ బంపు మచ్చటిక్రమం బఖిలంబు నెఱింగిరాఁదగున్.

క. నావుడు భరతుం డేవుర
 లావువెరవుగలుగుదూతలను వెస రామ
 త్తావరుసమ్ముఖమునకున్
 రావించిన వారి కాధరావరుఁ డనియెన్. 193

మ. కొమరుల్ మిక్కిలిసాపరాధు లయినన్ గ్రోధాతిరేకంబునన్
 సమరక్షోణి వధింపఁజూడక దయన్ సమ్మోహనాస్త్రప్రయో
 గమునన్ వారలఁ బట్టితెం డిటకు నాకారంబు లస్తత్స
 పములంచున్ బలుమాటువేగరులుచెప్పన్వింటి నిక్రంబు

ఆ. అదియుఁగాక సీతయాస్యలక్షణము ల
క్కవలమొగములందు గలవొ తెలిసి
యడవి నేల తిరుగ నంబపే రెద్ది సౌ
మిత్రి నడుగుఁ డనెడుమాత్ర లోన.

195

శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణుఁగూర్చి పలవరించుట

ఉ. క్రమైదుశోణితంబు గరగట్టఁగ గంటులవెంట బెట్టుగా
జివ్వునఁ బాటుతెంచి సాతశేషులు దీక్షితుఁ డైనరాముపా
దమ్ముల వ్రాలి యోరఘువతంస సుమిత్రసుతుండు నాజిమ
ధ్యమ్మునఁ గూలె దత్కుశశరాభిహతిఁ లవణారికై వడిన్.

ఉ. వీలక కాలజిత్ప్రముఖవీరులు మున్న కుశాశుగాహతిఁ
గూలిరి రక్తధారలు బుగుల్కొన లక్ష్మణమ్రాల ధాతుకు
త్కిలము నాల్గువంకల సతిత్వరమాణసమీరవర్తనో
న్మూలితసంప్రపుల్లసుమనోభరకింశుకవాటికై వడిన్.

197

క. ఇచ్చటికిఁ గుశుఁ డవశ్యము
వచ్చు నతఁడు రాకమున్న వలయు నెదురుగా
విచ్చేయ నేటియాగము.

చిచ్చెగసినవెనుక వశమె చేటనుగ్రమ్మన్.

198

క. అనుయోధవరులమాటలు

విని రఘువీరుండు వీపు విఱిగిపడియొ గ్ర

మ్మినమూర్ఛ భరతు నంతక

మునఁ బరశుచ్ఛిన్నసాలభూజముఁబోలెన్.

199

ఉ. అప్పుడు విన్ననై భరతుఁ డన్నఁ గనుంగొని మే నికుమ్మగాఁ
గప్పిహిమాంబుపూరిములు కన్నులఁ బల్కలు నొత్తి వీనులం

గప్పురమూఁదఁగానెఱయఁ గప్పినమూర్ఛయొకింత దేఱినన్
దెప్పిటి లేచి వావిడిచి నిల్వక బెట్టెలుఁగెత్తి యేడ్చుచున్.

మ. అనురక్తిం బదునాలుగేం డ్లడవులం దాహఁరనిద్రల్దొఱం
గి ననుం గాచితి వెక్కుభంగుల సురల్ గీర్తింపనయ్యింద్రజి
త్తు ననిం ద్రుంచితి నిన్ను మాణవకమాత్రుం డెట్లు నిర్జించెరా
యనుఁ దండ్రీ యను నీవు లేనిమఖదీక్షాపేక్ష లిం కేలనున్.

క. తమ్ములు పడియున్న సమీ

కమ్మున కే జనెదఁ గార్తుకము నస్త్రములున్

దమ్ముడ యెడచేయక నా

కిమ్మనఁ గేల్తొగిచి భరతుఁ డిట్లని పలికెన్.

202

నీ. సంగ్రామభీరులై చారులు పఱతెంచి

విన్నవించిరి గాని వినఁ బొసంగ

దది మూర్ఛ గా.బోలు నమ్మహాభుజులకు

మరణ మెక్కడిది రామక్షితీశ

లక్షణశత్రుస్ములకు సహాయుండనై

చని తేర తురగతస్కరులఁబట్టి

బంధించి నీప్రతాపము చూపి యజ్ఞవా

హమ్ముఁ దెచ్చెద నన్ను సంపు మనిన

తే. నధిపుఁ డిట్లను నీకుఁ దో డర్కసుత వి

భీషణులు తక్కఁ దక్కినపేరుగలుగు

వృక్షచరయామినీచరవీరయోధ

వరులు దోకొని చను మాహవమున కనిన.

203

— భరతాదులు యుద్ధంబునకు వెడలుట —

తే. భరతుడు రఘూద్వహునకు సద్భక్తిమ్రొక్కి
సాసితూణీరచాపుడై యరదమెక్కి
వెడల నేనలతో జాహ్నువీవిశాల
తటమునను నిల్చి పవమానతనయుఁ బిలిచి. 204

క. ముందఱఁ జని సౌమిత్రుల
చంద మరసి రమ్మనిన వెసం బాటి మరు
న్నందనుడు వారిఁ గని తన
సందిటఁ గొని వచ్చి భరతుసన్నిధిఁ బెట్టెన్. 205

తే. పెట్టి సౌమిత్రి కుశుబాణఘట్టనముల
నెంత కదునొచ్చెఁ జూచితే యితఁడు నాఁడు
నింద్రజిత్సాయకములచే నింత నొవ్వఁ
డనుచు భరతేశునకుఁ జూప నతఁడు పొగిలి. 206

క. శూరా గ్రగణ్యు లగుని
వీరుల శరనిహతిఁ బరిభవించిన వారిం
దారకు లనరాదే బృం
దారకులో కాని యని రథముపై నిగుడన్. 207

శా. ఆఘోషించుతదుగ్రశంఖపటహోద్యద్ధ్వానముల్ దిక్తట
వ్యాఘూర్ణంబులుగా నహంకృతిఁ గుశుం డాలించి కోదండ
మా, ర్వీఘంటారవముల్ చెలంగ రభసోద్రేకంబునన్ వచ్చు
చో, నాఘోరాజి దురీక్ష మన్నటు లినుం డస్త్రాదికై వే
చనెన్. 208

క. ప్రాంతవననీడములను శ
కుంతములు శయించె నిరవుకొనె మృగములు వే

శంతతటకుంజముల భా

స్వంతుడు చరమాద్రి గ్రంకుసమయమునందున్. 209

ఉ. క్రమైడుచిమ్మచీకటులు కార్జాన మార్జానుచో బరస్పరా
స్యములు గానరాక విరసముగఁ గైగొనునట్టిసాంపరా
యమునఁ జెంగలించి లవుఁ డన్నకుఁ దోడయి దీప్తబాణజా
లముల నంధకారపటల మ్మఖిలమ్మఖిలమ్మ చేయుచున్. 210

క. నెఱగొడ్డటఁ గాష్ఠంబులు
నఱకినగతి లవుఁడు వారణవిషాణములం
గఱకుటసి వేయఁ గ్రొమ్మిడుఁ

గులు లెగసి బలంబుఁ జుట్టుకొని దహియించెన్. 211

మ. కుశుఁడుం గార్తుకటంకృతుల్ మొరయ నక్షుద్రక్రథాహవ్య
భు, క్షిశునభూక్రిగుటినర్తనుం డగుచు నాభీలప్రచండార్కక
ర్కశబాణంబుల సేనలంబిలుకుమార్పక సైనికుల్వొందుదు
ర్దశ వారింప నశక్తుడై భరతుఁ డాత్తం బెద్ద చింతింపఁగన్.

క. మారుతి యను వీరలయా

కారంబులు రామునట్ల కాదేని హరి

ద్వారణకమఠాహికుభృ

ద్భారముగాఁ దునుము పెట్లపారబలంబున్. 213

తే. అనఁగ లవుఁ జూచి కుశుఁ డను ననఘ వీరు

సంభ్రమించెడుగతి యుద్ధసరణిగాదు

హయము నేమఱకుండు సైన్యముల నేన

భేచరులుమెచ్చ నుక్కడఁగింతు ననుచు. 214

క. భరతునిఁ గనుఁగొని నిజసో

దరులు వడినచోటి కిప్పుడు దైవము నిన్నున్

బెరరేచి తెచ్చె నిపు డెం

దరిగెదు కుశు నెదుర ననుచు నాటోషమునన్.

215

సీ. కై కేయిసుతు నేడుకాండంబుల నొగిల్చి
యన్నింటనె సుషేణు నవశుఁ జేసి
వాలిపుత్రుని వేయికోలల నొప్పించి
నూట సమీరసూనునిఁ దెరల్చి
నీలుని నేనూలువాలుఁదూపులఁగ్రుచ్చి
యిన్నూట గవయుని నేపు మాపి
పనసునిమేనఁ దొంబదిబాణములు నించి
కుముదుని మున్నూటఁ గుంటుపఱచి

తే. జాంబవంతునిఁ ద్రిసహస్రసాయకముల
బీర మెడలించి యనిఁ బ్రతాపించి నిలువ
నచ్చెరువు నొంది కురియించి రపుడు సురలు
కుశునిమీఁదను మందారకుసుమవృష్టి.

216

క. ఘోరతర మైనయక్కుశ
వీరునిసమరంబుఁ జూచువేడుక వచ్చెన్
గోరి యనఁ బొడుపుగుబ్బలి
పై రవి పొడచూపుటయుఁ బ్రభాతం బైనన్.

217

మ. భరతప్రీతి మైనసైన్య మెదిరింపన్ రాముతమ్మున్ లవుం
డిరుమూఁడమ్ములఁ జాపముం దునుమ భగ్నేష్వాసనుం డైన
భాస్కరవంశుం గుశుఁ డుగ్రమార్గణములం గారింపఁగాఁ
దేరిపై, సొరుగం బాతెడువానిఁ గన్గొని మరుత్సానుండు
కట్టల్కుతోన్.

218

క. పెకలించి యొక్కగిరి దా

రకులపయి నైవ నంతరమునన దానిన్

శకలములుగఁ జేసి బల

ప్రకరంబుల నెల్లఁ గుశుండు పరిమార్చుటయున్. 219

— భరతుండు పడుట వెలిసి క్రిరాముండు యుద్ధభూమికి వెడలుట —

క. హతశేషులు చని రామ

క్షితిపతి కవ్వధము దెలియఁ జెప్ప వగచి యు

ద్ధతి వెడలె విభీషణసూ

ర్యతనూజులతోడ నవ్వుహారధుఁ డనికిన్. 220

చ. చతురంగవాహినీపరి

వృతుఁ డై యరుదెంచి కనియె వీతభయుల న

ద్భుతచాపధరుల నాత్మ

ప్రతిబింబములై వెలుంగుబాలురఁ బ్రీతిన్. 221

ఉ. వారలఁ జూచి పల్కె రఘువర్యుండు మీ కిట జాతకర్త

స్కారము లెవ్వ రుక్తవిధిఁ జల్పి రొగిన్ ధనురాదిశాస్త్రవి

ద్యారతు లైతి రెవ్వరికతంబున నేగతి యుద్ధచాతురి

న్నేరుచుకొంటి రెవ్వ రవనిం దలిదండ్రులపేరు నావుడున్.

తే. పోరి కెదిరించి మాపుట్టుపూర్వములను

దెలియఁ బని యేమి మీకు నీతేటలకును

హయము విడుతుమె యైన మీయంతవార

లడుగఁ జెప్పమి తగవుగా దని కుశుండు. 223

మ. సువిం జేకొని జాతకర్తముఖసంస్కారంబులున్ వేదశా

స్త్రరహస్యంబులు గార్తుకాదివివిధాస్త్రప్రాధీయుం బాపని

ర్హరణంబై నుతికేక్కురామకథయున్ రాజేంద్ర వాల్మీకి స
త్కరుణన్ మా కెఱిగించె గాంచె మము సీతాదేవి యి
క్కానలోన్. 224

క. అనునప్పుడు జానకి పే
ర్కొనుటయు రాఘవుడు మూర్ఖు గుంది రథముమీ
ద నొఱగి యొక్కముహూర్తం
బునకుఁ దెలిసి పలికెఁ దరణిపుత్రునితోడన్. 225

మ. తెలియం జూడుము వీర లెవ్వరన నాదిత్యోద్భవుం డిమ్మహా
త్ములు భావింపఁ బురాణపూరుషుని మూర్తుల్పొలికన్ మీ
కుమా,రులు సందేహము లేదు సంగరసమర్థుల్ నాఁగ సీతా
తనూ,జులకై యత్తటి నీలుఁ డొక్క విఫలక్షోభీధ్రమున్
వైచినన్. 226

ఉ. తూలక వారలన్నగముఁ దూపులఁ జూర్ణముచేసి యొక్కబ
లోల నురంబునొంపఁ గుటిలుండగునీలుఁడుకూలెఁగూలుడు
న్నీలునిర క్తబిందువులు నీలునిరూపులు దాల్పఁగాఁ గుశుం
డాలములోన నందఱును నన్నిశరంబుల రూపుమాపుచున్.

మ. నరదై తేయకపీంద్రసైన్యముల నానాశస్త్రజాలంబులన్, బరి
మూర్పన్ రఘురాముఁ డగ్రనిహతభ్రాతవ్యథాక్రోధనిర్భ
రుడై యక్కుశుమీఁద హలహలకల్పక్రూరనారాచముల్
పరఁగింపన్ విఫలంబులై యతని నొంపన్ లేక కేడించినన్.

తే. అలిగి మఱియును నేయ దివ్యాశుగములు
కవలు నాలుగు నాల్గు దున్నులుగఁ జేయఁ
దనతనూజులసమబలత్వమ్ముఁ దెలిసి
రాముఁ డవ్వేళ యుద్ధవిరక్తుడగుచు. 229

— శ్రీరాముడు మూర్ఛితుఁ డగుట —

చ. అదయత నేయునక్కుశునుదగ్ర శరాహతిఁ బ్రాణమర్తముల్
వదలి శతాంగయష్టి నొఱవ బడఁ గన్గొని మైథిలేయు లే
కొదయును లేక కన్గొని రఘుప్రవరుం బొరలించి కుండలాం
గదమణిహారవల్లికలు గైకొని యుల్లము పల్లవింపఁగన్. 230

క. పడినభరతాదియోధుల

తొడవులుఁ గొని లవుఁడు ముదముతోఁ గనె నొకచోఁ

గడునొచ్చి గుక్కుమి క్కన

కడఁగిన భల్లూకనాథు ననిలతనూజున్.

231

క. కని కుశునితోడ దశరథ

తనయులయీదివ్యమణిరథము లెక్కి ముదం

బున మనయాశ్రమమున కి

వ్వనచరులం గొంచుఁ బోవవలయు ననంగన్.

232

తే. అనిలజుఁడు జాంబవంతుఁ గన్గొనుచు నల్ల

పలికెఁ గంటివె రాఘవాదులయవస్థ

మన మనఁగ నెంత వనజగర్భనకు నైన

ననుభవింపక చనవు శుభాశుభములు.

233

చ. కిలుకులఁ బెట్టి వీరి నడకించి తొలంగుద మన్న వట్టిక

క్కుటితియ కాని దైవ మనుకూలము గాదు లవుండు

మొక్కలిఁ, డుటికినఁ బ్రాణహానియును నొప్పమి వచ్చు

నటంచుఁ బ్రాణముల్, దొఱఁగినభావ ముల్లమునఁ దూ

కొని చేష్టలు దక్కి యుండఁగన్.

234

ఉ. చిందముల న్నభంబుగరిసించుశతాంగము లెక్కి జానకీ

నందను లేగి యాశ్రమమునఁ రథముల్ దిగి పర్ణశాలికా

లిందము చేరి తెచ్చినవలీముఖపుంగవజాంబవంతులన్
ముందటఁ బెట్టి తల్లికిని మ్రొక్కి సమస్తము విన్నవించినన్.
సీ. విని యవ్వుహీకాంత విస్తయాక్రాంతయై
కదనరంగమున రాఘవుని మీరు
గెలుచుట జింకపిల్లలు సింహము జయించు
తెఱఁగు దైవిక మెట్లు తెలియవచ్చు
వనమున నజ్ఞాతవాసనై పడియెడు
పాటు మీచే బయల్ పడియె ననుచు
లవుఁ జూచి వరుణసంభవుఁ డిచ్చటికిరాక
మునుప యీజాంబవంతుని సమీర

తే. సూను నభిమానధనుల నచ్చోన విడిచి
వేగ రమ్మన్న నట్ల కావింపఁ దద్వి.
ధంబు నారదువలన నంతయు నెఱింగి
వచ్చె వాల్మీకి నిజతపోవనమునకును.

236

తే. వచ్చి యవ్వునియాశ్రమద్వారసరణి
మూర్తివంతంబులై లోకములు హరింపఁ
గడఁగునస్త్రవేదములకై వడి వెలుంగు
నతులతేజుల జానకీసుతులఁ గాంచి.

237

మ. తనకున్ వందన మాచరించినఁ బ్రమోదం బార దీవించి ము
ట్టినకయ్యంబు ఘటిల్లె మీకు నని వింటిన్ గొంత నానాస్త్రశ
స్త్రనిపాతంబులచేత నొవ్వరుగదా సుగ్రామ మే లయ్యెఁబో
రినచందంబదియెద్దిచెప్పఁడికఁదద్వృత్తాంతమాద్యంతమున్.

తే. అనినఁ గుశవీరుఁ డమ్మునీంద్రునకు లవుఁడు
హయముఁ బట్టుట సౌమిత్రు లంతరించు

టగచరులతోడ భరతుండు తెగుట రామ

విభుఁడు నిధనంబగుట విన్నవించుటయును.

239

— వాల్మీకి శ్రీరాములను స్తోత్రముఁ జేయుట —

శా. హాహాకారమునన్ మునిప్రవరుఁ డభ్యర్థక్షమాఖండిత

పూహం బత్తటిఁ జొచ్చి హస్తకరకాయుగ్ధంత్రతోయం

బునన్, దేహతూళన మాచరింప సుఖసుప్తిం జెంది మేల్చాం

చిన,ట్లాహైన్యంబు దొలంగి రాఘవుఁడు బాలార్కప్రభన్

బొల్చినన్.

240

తే. మొరసె సురదుందుభులు గళత్సరభిదుగ్ధ

కుసుమవృష్టులతోనతార్కొనుచుఁ గురియు

నమృతధారాభిషిక్తసర్వాంగ మగుచు

బ్రదికె నరవానరాసురప్రబలబలము.

241

మ. వ్రతసమ్రాడనుగమ్యమానుఁ డగుఁవ్వచ్చీకజన్తున్ రఘు

క్షీతినాథుండు బహూకరించి యనుగక్కిం దమ్ములుం దానమ

స్కృతిఁ గావించిన నత్తపోధనికుఁ డాశీర్వాదముం జేసి సం

భృతమాధుర్యసుధాపరిస్ఫురితగంభీరోక్తిమై నిట్లనున్.

శా. మృద్వైగుణ్యము కుంభకారఘటనోన్తేషంబునం బోలెఁ ద

త్తద్వేళం దిలకించు నీభువనసందర్భంబు నీచేత రా

గద్వేషాదులు నిన్నుఁ బొంది నిలువంగా నేర్చునే నీవు సా

క్షాద్విష్ణుండవు సీతలక్ష్మినిగమోక్తంబుల్ భవత్కృత్యముల్.

చ. తనయుఁడు చాపలప్రకృతిఁ దప్పి యొకానొకతప్పుచేసినన్

గని కరుణింపఁగా వలయుఁ గాని చలంబున విగ్రహింపఁగాఁ

జనదటులుండెఁ బుత్రు లనిశంబునుజూపెడుశౌర్యతేజముల్

జనకున కెయ్యెడం బరమసౌఖ్యవిశేషము లెన్నిచూచినన్.

సీ. చిలుతప్రాయమున హెచ్చినతాటక వధించి
జమదగ్ని సూనుగర్వము గుదించి
ఖరదూషణాదులఁ గాలుని పురికన్చి
మారీచుఁడర్చ పర్వములు చించి
యోజనబాహు నత్యుగ్రత వధియించి
యనిమిషాధీశునందను హరించి
లవణపయోరాశి నవలీల బంధించి
దశకంఠు నాహవస్థలి నడంచి

తే. నట్టిభవదీయచటుల బాహుప్రతాప
విక్రమాటోపమున కంగవించి నిలువఁ
బద్ధగర్భాదులకు నీతబంటి యనినఁ
జెక్కుమీఠిన వసవల్చుశిశువు లేదురె.

245

క. పాతాళమునకు వరుణా
హూతుఁడనై యేను బోవ నుద్వృత్తి నప
ఖ్యాతి యిటు సంభవించెను
నీతనయులు ని న్నెలుంగ నేరనికతనన్.

246

తే. అనినఁ బరితోషమానసుఁ డగుచురాముఁ
డనఘ మీదర్శనం బైనయపుడ మాకు
నన్నిపనులును సఫలంబు లయ్యె వారిఁ
జూడవలెఁ బిల్వఁబంపుఁ డిచ్చోటి కనిన.

247

తే. సంతసము నొంది ముని శిష్యసమితి ననుప
నతులకోదండవల్లకీహస్తు లగుచు
జానకీసుతు లరుదెంచి సమయ మెఱిగి
కౌతుకంబున గురుసమక్షమున నిలిచి.

248

క. ఘోరదురితాపహం బగు

శ్రీరామాయణము చదివిరి వివిధ మగునా

నారాగరచనఁ దుంబురు

నారదు లన నఖిలజనమనః ప్రమదముగన్.

249

మ. మనువంశాగ్రణి యక్కుమారవరులన్ మన్నించి పేర్మన్
బునః, పునరాలింగన మాచరించుచుఁ బరిసోఫీటించుసీతావి
యో, గనిమి త్తజ్వరదానాముం దొఱఁగి గార్హద్యంబునన్
హస్త బా,ష్పనిరోధాలసపత్తునేత్రుఁ డగుచున్ సౌమిత్రిహో
నిట్లనున్.

250

ఉ. ఆననవిభ్రమంబు రుచిరావయవాదికసౌకుమార్యమున్
జానకియట్ల దృష్టభుజశౌర్యజితశ్ర మదివ్యబాణసం
ధానసమగ్ర శక్తియును దంటతనంబును మద్విధంబ యీ
సూనులయందుఁ దేరకొనఁజూచితివేయనఁ బల్కె నన్నతోన్.

ఉ. దేవరయానతిన్ వసుమతీసుత నుత్కటగర్భవేదనా
ష్టావభరాలసాంగి నకృపామతి నొంటియుఁ గొంచువచ్చి నా
డివిషమాటవి నివ్విడిచి యే మగుడన్ జనుదెంచునపు మా
ర్చావివశాత్త యయ్యెనన సంయమి రామునితోడ నిట్లనున్.

ఉ. అట మఖియూపదారుహారణార్థముశిష్యులు నేముజాహ్నవీ
తటమున కేగుదెంచి యెడదవ్వల నొంటివిలాప మాత్మసం
కట మొనరింపఁగా వెదకి కంటిమి శోకపరీతయున్ రజః
పటలవిపర్యక్త కచభారయునై నవధూలలామమున్.

253

తే. కాంచి నీ వెవ్వ రేల శోకమునఁ బొందె

దనిన నెఱిగించె నాకు నయ్యబల జనక

తనయను రఘూద్వహుండు మద్భర్త నింద్య
నై తినని నన్నుఁ ద్రోయించె నడవి ననుచు.

254

క. విని యూరడించి యాశ్రమ
మునకుం గొనిపోయి యుటజమున నుంచి తప
స్వినుల నియమించుటయు వా
రనువునఁ బోషింపఁ గతిపయదినంబులకున్.

255

తే. కనియె వై దేహి వంశవర్ధనుల వీరి
నాగమోక్తిన జాతకర్తాదివిధులు
సలిపితిమి పుత్రులెడ మేము జనకవిభుఁడు
దశరథుఁడు నీవు నొక్కచందంబకాన.

256

చ. చదివిరి వేదముల్ సకలశాస్త్రములు బరియించి రాహవో
న్తదరిపువాహినీ విదళనక్రమధూర్ధర దివ్యబాణసం,పదలఁ
బ్రసిద్ధులైరి నరపాలక నీతనయుల్ ప్రసన్నతా,హృదయులు
నీదుభాగ్యమున కెయ్యది మేర తలంచి చూడఁగన్.

257

చ. అనవుడు రాఘవుం డనుమహాత్మ భవత్కృప యెవ్వరందుఁ గ
ల్గిన గణితింప వారు కృతకృత్యులు నిత్యము నీయనుగ్రహం
బుననభివృద్ధిఁ బొందుమముబోంట్లను బేర్కొన నేల నాఁగన
మునికనుసన్న నర్భకులు మ్రొక్కి కరంబులు మోడ్చి తండ్రి
తోన్.

258

క. మోహపరవశుల నూహ
పోహపరిజ్ఞానమూఢబుద్ధుల నాత్మ
ద్రోహుల మముఁ బ్రోవుము వై
దేహీనందనుల నన ముదితహృదయుండై.

259

❖ { శ్రీరాములు సోదరపుత్రనైన్యసమేతముగా } ❖
నయోధ్యాపురము చేరుట

క. కమలాప్తకులీనుఁడు దన
కుమారకులఁ గౌఁగిలించుకొని మూర్ధఘా
ణము చేసి యధికవాత్స
ల్యమునను మన్నించి యధ్వరౌశ్వముతోడన్. 260

ఉ. దానవమర్త్యవానరపతాకిను లిమ్ములఁ గొల్చిరా నయో
ధ్యానగరంబుఁ జొచ్చి రచితాధ్వరమండపవేది నిష్టభృ
త్యానుజపుత్ర బాంధవసమన్వితుడై కొలువుండి యాత్మవి
ద్యానయశీలు నమ్మునివతంసముఁ గన్గొని రాముఁ డిట్లనున్.

తే. వరుణసంభవ నీపుత్రి పరమసాధ్వీ
లంకలో నాఁడు లోకపాలకు లెటుంగ
హవ్యవాహనముఖమునం దైనవిధము
ప్రజ లెటుంగరు మిగుల దూరంబుగాన. 262

క. ఇందలిజనముల కెల్లను
సుదేహనివృత్తి యొదవుచందముఁ జేయిం
పందగు మీరు ధరిత్రీ
నందనఁ గొనిరఁడు పొం డనన్ హితబుద్ధిన్. 263

ఉ. ఆరఘురామువీడ్కొని మహర్షివరుం డరుదెంచి కాంచె బె
ల్లారటఁ బెట్టుశోకవిరహంబులు రూపగుమాడ్కి నాశ్రమ
ద్వారనివిష్టదృష్టియు వివర్ణయునుం జిరబద్ధవేణికా
భారయుఁ బ్రోచ్చులద్దళితబాష్పవినేత్రయు నైనజానకిన్. 264

సీ. కని ప్లవళాల డగ్గఱఁ జూచి యవ్వుహీ
తనయ వాల్మీకిపాదముల కెరఁగి

తనయులు రా కేలతడసిరి పతివియో

గమకాక పుత్రశోకంబు నకట

సిద్ధించె నను సృజించి విరోధులకు బారి

గోరియలఁ జేసెనొకో విధాత

యని విలాపింప నూరార్చి యేటికిఁ గ్రేపుఁ

భాసి గొడ్డొఱలెడుపగిది నడలె

తే. దబల నీవలె దుగిఖార్త లై నవార

లెంత మము దూఱనాడిన నెగ్గుగాదు

నీతనూభవు లున్నారు నెయ్యి మలరఁ

దండ్రి మన్నింపఁగా నయోధ్యాపురమున.

265

క. కాకుత్స్థకులుఁడు నినుఁ బు

త్రీ కొనిరమ్మనియె నరుగుదెమ్మని కడఁకన్

సాకేతనగరమున క

న్నాకుభవుఁడు జనకనందనం దెచ్చుటయున్.

266

మ. సుతభార్యాయుతుఁడై రఘూర్వహుఁడు చతుఃప్రీతిసంధిల్లఁ

ద,త్కృతుశేషంబు సమగ్రదక్షిణలఁ బర్యాప్తంబు గావించి

యం,చితరత్నాంబరభూషణావళులఁ బూజించెన్నప్రశ్రేణి

నా,శ్రితమానీంద్రవిశిష్టబాంధవధరిత్రీ దేవతాకోటులన్.

క. ఏసరవిఁ గుశలవులతో

రాసి దుర మొనర్చె. దాశరథి చేసె రణం

బాసరవిన జనమేజయ

వాసవనందనుఁడు బభ్రువాహనుతోడన్.

268

మ. అనీ సూతుఁడను శౌనకాదులకు నిష్టైతిహ్యముం దొల్లి జై

మిని చెప్పెన్ జనమేజయుం డడుగ నిష్ఠేనేతదాఖ్యానమున్

వినినన్ వ్రాసి పఠించినన్ జనులకున్ సిద్ధించు నశ్రాంతమున్
ధనధాన్యాదికపుత్ర పౌత్రసుఖనానాభోగభాగ్యోన్నతుల్.

క. వెలయంగ నీకథ వినుధ

న్యులు తక్కినకథలు వినంగ నొల్లరు మది గా

కులరొదలు విన రుచించునె

కలకంతధ్వనులు వేన్న కర్ణంబులకున్.

270

మ. కనకాద్రి ప్రతిమానదైర్య జగదేకస్తుత్యసౌభాగ్యమో

హనలీలానవపంచబాణ నిజబాహుశౌర్యవీరావిరా

జినయోపాయవిహార బోనగిరిచెంచీకొమ్మధారాపురీ

పెనుగొండాద్యఖలై కదుర్గహరణప్రేంఖత్ప్రతాపోదయా.

క. అహితన్యపాలమదాంబుధి

బహులహరీవిహారదంఘ్రిభాగ్యాంకసరో

రుహమీనశంఖచక్రని

వహవిశదీభూతచక్రవర్తివిలాసా.

272

తోటకము.—

బలభిద్విభవామణిభాలలితాం

చలిసంకులకీలితశత్రుకుభృ

త్కలహధ్వనితేర్కవిధాయుర్ముఖం

ర్ముఖనాదపదాంగదసవ్యపదా.

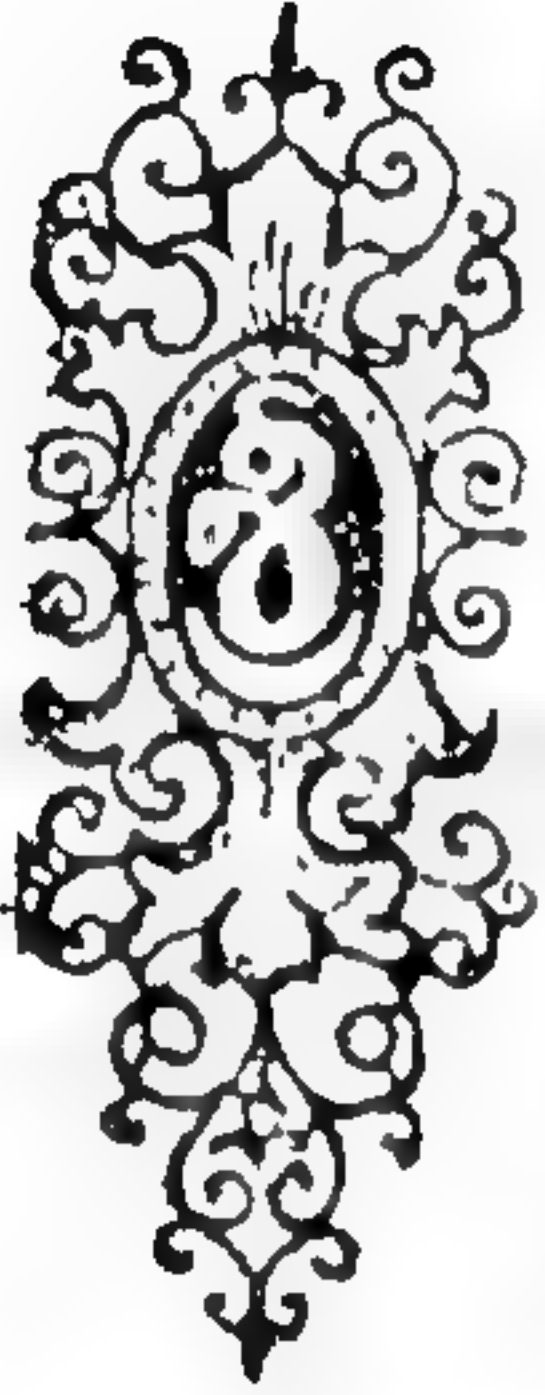
273

గద్యము. ఇది భారతీతీర్థ శ్రీచరణకరుణాపాత్ర గాదయా

మాత్యపుత్ర వినయవిద్యాసముద్ర పినవీరభద్రప్రణితం బైన

జై మినిభారతంబునం దశ్వమేధపర్వంబున షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ
జై మి ని భా ర త ము

ఆశ్వమేధపర్వము, సప్తమాశ్వాసము

చికురబంధగంధఫ

లీచంచద్గంధభరమలిష్టుచ నుతవా

చాచణకవికర్ణ సుధా

నేచనసల్లాప నారసింహమహీపా.

1

వ. అవధరింపుము జై మినిమునీంద్రుండు జనమేజయనరేంద్రున
కిట్లనియె నివ్విధంబున బభ్రువాహనుండు పాండవమధ్య
ముం దొడరుసమయంబున.

2

తే. హంసకేతుండు సుతులుఁ గయ్యమునఁ బడిన
యపుడు తనుశౌరి మన్నించి నట్టితగవు
హృదయమున మాటిమాటికి నెచ్చరింప
నచ్చలంబున బభ్రువాహనునిఁ దాకి.

3

మ. బలిమిన్ వేపురుపార్శ్వరక్షకు లెదుర్పన్ దున్తితూటాడి బి
ట్టలుకన్ వానిఁ దెరల్చి తీవ్రతరబాణౌఘంబులన్ దేరు చె
క్కలుగా నేసి తదస్త్రముల్ విఫలము ల్లావించి సంగ్రామదో
హలియై గీటణఁగించె మార్గానినపంచాక్షౌహినీనై న్యమున్.

వ. అప్పుడు.

5

చ. చలమున నొండుతేరు రభసంబున నెక్కి కిరీటినందనుం
డలమి మరాళకేతను శతాంగము రూపతి నేయుచున్ శరం
బులు నిగిడించి వానిఁ బెనుమూర్చితఁ జేసి సహస్రమేదినీ
శులఁగలనన్ సరథ్యరథిసూతముగాఁ దెగటార్చి యార్చినన్.

చ. కినుక సువేగుఁ డడ్డపడి క్రీడికుమారునురంబు గాఁడ బా
ణనవక మేసి మూఁడుబలునారసముల్ దొడి గాతపత్రమున్
ధనువుఁ బతాకయుం గెడపి తద్రథయోధసహస్రమున్
బృష,త్కనిహతిఁ గూల్చుచున్ దశశతప్రదరంబుల ముంచె
నాతనిన్.

7

వ. ఇవిధంబున సువేగుండు శరవేగంబు చూపిన.

8

మ. సురరాట్నాత్మఁడు దావపావకపరిస్ఫూర్తిన్ విజృంభించి ని
ర్భరశౌర్యోన్నతి వానిబాహుబలగర్వప్రాధి వారించుచున్
శరజాలంబుల శుభ్రవారణఘటాసంఘంబులంద్రుంచి త, త్కరి
మూర్ధాశ్వకళేబరోత్కరములన్ గప్పెన్ సమిద్భాగమున్.

ఉ. వెండియు నాగ్రహంబున సువేగునిమధ్యము ద్రైవ్య నొక్క
బ,ల్కాండ మడర్చె వానికరలాఘవ మేమనిచెప్పఁ దూఁచిన
ట్లుండ సమంబుగాఁ దెగి రణోర్విపయిం బడ కంతలోఁ జతుః
ఖండములై సురల్ బెదరఁ గవ్వడిపట్టి యురంబుఁ దాఁకినన్.

క. నిలుపోప కతఁడు మూర్ఛ

కలితుఁ డగుచుఁ దోన తెలిసి ఘనభుజశక్తిం

బొలియించె బాధ్యయోధవ

రులఁ బలువురఁ బ్రళయకాలరుద్రుఁడు పోలెన్.

11

తే. బభ్రహనుచే నాజిఁ బడినదొరలఁ
దత్పురంబునఁ జిత్రాంగదాసపత్ని
యగునులూచి క్రమంబున నరయుచుండెఁ
దగువిశల్యాదివివిధౌషధములచేత.

12

— { అర్జునుఁడు దనకుఁ దోచినదుర్నిమిత్తంబులు }
వృషకేతనుతోఁ జెప్పట

సీ. అపుడు ధనంజయుం డను వృషకేతుతో
పై న్యనాశమకాక సకలవస్తు
వులు నష్టమయ్యె నీవును నేను శేషింపఁ
బడిరి హంసధ్వజప్రముఖు లాజిఁ
బ్రద్యుమ్నుఁడును బట్టువడియె నయ్యనుసాల్వు
క్రమ మేమియును గానరాకపోయెఁ
దనతనుచ్చాయ మస్తకహీనయై తోఁచెఁ
గనుఁగవ విస్ఫులింగములు దొరఁగె

తే. దుర్నిమిత్తంబు లివిగాక తోఁచెఁ బెక్కు
చావునకు నింక లంకెగాఁ జనదు మొదల
నస్త్రజ్వరితాంగుఁడ నన్వయాభి
వృద్ధికై నిల్వ నీవైన విద్రుప నీరు.

13.

వ. ఆసిపత్రవ్రతదీక్షాపరుండై పాండవాగ్రజుండు మద్భజా
విక్రమంబు నిర్వక్రంబగు నని యొనర్చినక్రతూపక్రమం
బపక్రమం బయ్యె చమాలకలితం బగుఖదిరబదరీపలాశబిల్వ
యూపకలాపంబు లోపం బయ్యె వసుమతీనిలింపజంపతీ
జనంబు సంపాదించు చతుష్పాత్రాభిషేచనవిధానంబు

తిరోధానం బయ్యె నధ్వరారంభసముత్తంభితం బగువిహిత
 శతశలాకారచితశార్దూలాజినోప యోజితాతపత్రవిలాసంబు
 నిరాసంబయ్యె సవనమండపాభ్యంతరంబున హర్షనూణ
 లయిన ప్రసూనలాజప్రవర్షిమహర్షి పుంగవుల మంగళాశీ
 ర్వాదంబు లర్థవాదంబులయ్యె నవభృథస్నానసమయంబున
 సముచితమాల్యానులేపనమణిమయవిభూషణాంబరవిరాజ
 మానం బైన గౌరీసహస్రంబు కరకమలంబుల ధరియించు
 కాంచనదండమండితచమరవాలచాలనప్రచారంబు దూరం
 బయ్యె రుక్మిణీసహాయుం డగు పుండరీకాక్షు నగ్రపూజా
 ప్రసంగంబును భంగంబయ్యె కావున మదీయజీవనం బప్ర
 యోజనంబు తనకు సంగరమరణంబ శరణంబు నీవు కృష్ణ
 ధర్మజులపాలికిం జనుమనిన వృషకేతనుండు కపికేతనున కి
 ట్లనియె.

14

మ. పలుకుల్ వేయును నేల తూలి రవిబింబం బుర్విపై వ్రాలినన్
 గలఁకన్ వైరికి వెన్ను సూపుదునె మోఁకల్ గట్టి బృందార
 కుల్, దలపడ్డన్ బలిమిన్ జయింపఁగల నేతన్తాత్తు లీశాత్త
 వుల్, నిలువన్ శక్తులె నన్నెదిర్చి కలనన్ నీప్రాపు నా
 కుండఁగన్.

15

తే. స్వామి సఖి గోమహీసుపర్వప్రయోజ
 నార్థమై మేను దొఱఁగుధన్యాత్ముఁ డెవ్వఁ
 డతఁడు కై వల్యసౌఖ్యంబు లనుభవించు
 ననుచూ జెప్పుదు రఖిలధర్మార్థవిదులు.

16

క. ననుఁ జిత్తగింపు మని చ
 య్యన మ్రొక్కి రథాధిరాధుఁ డై భుజగర్వం

బున బభ్రువాహు నెదిరిం

చెను వృషకేతుండు రెండుసేనలుఁ బొగడన్.

17

తే. అట్లెదిర్చిన వృషకేతు నపుడు క్రీడి

సుతుఁడు మార్కొని సాయకత్రితయ మేయ

నవి యురము గ్రుచ్చి ధరఁ దూతె నధికతృష్ణ

భోగవత్యంబువులు గ్రోలఁ బోవునట్లు.

18

క. నరసూను నపుడు కర్ణజుఁ

డిరుమూఁడుశిలీముఖంబు లెద నించిన నొ

చ్చి రయంబునఁ గోల్కొని వా

నరదముఁ దునిమెన్ సకేతుహయసూతముగన్.

19

ఉ. ఆరవిపాత్రుఁ డొండొకశతాంగముఁ గైకొని హేమపుంఖ

వి,స్ఫారశిలీముఖాఘములఁ బార్థసుతుం దెరలించి క్రమ్మఱన్

దే రిలఁగూల్ప వెండియును దీవ్రత నొండురథంబుతోడ న

వీరుఁ డెదుర్పఁగాఁదునిమె వేయిరథంబులదాఁక నాతఁడున్.

మ. నరరాధేయతనూభవుల్ మఱియు నానాదివ్యబాణంబులన్

సరిపోరన్ వృషకేతనుం డనలపర్జన్యంతకార్కాదినిష్ఠుర

నారాచపరంపరం బొదువ నాటోపంబు మీఱన్ బురం,దర

పాత్రుం డవిత్తుంచె నన్నియును దా నారాయణాస్త్రంబునన్.

తే. కర్ణజునిఁ జూచి యిట్లనుఁ గార్జి యపుడు

పొలిసె నీసేన మద్భుజావిలసనమున

వృత్తుఁ డమరేంద్రు నెదిరించు విధముగాక

యెందుఁ బోవచ్చు నీకు నాయెదుర ననుచు.

22

మ. దరహాసంబున బభ్రువాహనుడు రాధాపాత్రు మాద్య
 ద్భజాం,తరమున్ దూఱి మరుచ్చిలీముఖముసొప్పన్ దూలి
 బ్రహ్మాండక,ర్పరముం దాకి ధరిత్రిపై బడక సర్వక్షౌభ్రదా
 శావధిన్, శరధుల్ చుట్టుక ముమ్ముహూర్తమున కాజన్య
 స్థిన్ వ్రాలుచున్. 23

తే. కుదురుకొని కర్ణజుడు క్రీడికొడుకు నుదు
 రాస్త్రహతి నొంప నతడు జోద్యముగఁ దరణి
 బింబ మొరయంగ నెగసి రథంబు దిరిగి
 పడియె ధరమీద సంపాతిపక్షిబోలె. 24

వ. ఇ తైఱంగునం బడినబభ్రువాహను నవలోకించి. 25

చ. తొడరి మరాళకేతనుని ద్రుంచినదుష్కృతి దీర్తునంచు బ
 ల్విడివృషకేతనుం దురుశిలీముఖము స్నిగిడింపద్రుంచి క
 వ్వడితనయుండు బిట్టెగసి వానిపయిం దరికొండకై వడిన్
 బడి వడి గెంటి మింట శరపంచకముం దొడి గేసి యార్చినన్.

తే. క్రీడితొడుత నను వృషకేతనుండు
 అరద మిలఁ గ్రుంగ రాధేయునంతవాడు
 నిలువు మనె నిన్ను నివ్వీరునలవుగంటె
 యొక్క మొగినప్రతాపించు చున్నవాడు. 27

క. అనునెడఁ బార్థజుఁ డొకశర
 మునఁ బగిలిచెఁ గర్ణసుతునిమార్ధ మతడు నా
 తని ముంచెఁ బెక్కుశరముల
 జనమేజయ యిట్లు భయదసమరం బయ్యెన్. 28

చ. అరుదుగ ధాత్రి గొంతదడ వంబరమార్గమునందుఁ గొంత
 ప్రొద్దరదము లెక్కియున్ విరథు లయ్యును బోరిరి పంచ

రాత్రముల్, శరములు తచ్చరీరపలలంబులఁ ద్రెంచుకపాఱ
నల్గడన్, గెరలి యహార్నిశంబుఁ దమకించుచుఁ బైకొనఁ
గాకఘూకముల్.

29

క. ఇప్పరుసున నయ్యిరువురు
డెప్పరముగఁ బోరునెడఁ గడిది బాణములన్
నొప్పించి బభ్రువాహనుఁ
డప్పుడు వృషకేతుఁ బలికె నాగ్రహ మెసగన్.

30

క. ఇన్నిదినంబులు మూర్ఖుని
న న్నెదిరితి నిలిచి మే లనందగుఁ గలనన్
నిన్నుఁ బొరిగొనక విడువ మ
ది న్నిలుపుము నేడు వాసుదేవుని ననుచున్.

31

చ. కనుగొని యర్థచంద్ర విశిఖం బడరించినఁ గర్ణసూతి ము
త్తునియలు సేయుచుం జెలఁగఁ దోడనె హేమవిచిత్రసా
యకం,బున మెడఁ ద్రుఘఁ దచ్చిరము మొండెముపై నటి
యించి చెండుభంగి నెగసి కృష్ణుఁ బేర్కొనుచుఁ గ్రీడి
పదంబులమీఁద వ్రాలినన్.

32

తే. అక్కబంధంబు వడుచుఁ బ్రత్యర్థిసేన
నద్భుతంబుగ మడియించె నపుడు పార్థుఁ
డతనిమణికుండలాన్వితమగుశిరంబు
కరమున ధరించి మిగుల శోకము వహించి.

33

— అర్జునుడు వృషకేతనుని మరణంబునకు శోకించుట —

సీ. రక్తాక్తమాక్తికారాతిమూర్ధాబ్జాంఘ్రి
శాలి నాటడి రిత్తచంపుకొంటిఁ

బుత్రపాత్రాలంభమునకు మైకొని యబ్జ
 హితునితోడ విరోధ మియ్యకొంటి
 నభిమన్యుపిమ్మట నన్వయస్థితికి నె
 న్నగ నీవు గలవని నమ్మకొంటి
 గుణనిధానము నిన్నుఁ గోల్పోయి హరియుధి
 ప్తిరులచి త్తము దప్పజేసికొంటి

తే. నకట మఖవాజిసాధించినపుడు భీము
 నెదురఁ బ్రతిపక్షులను సమయించి నేడు
 నాకుఁ దోడయి వచ్చి జన్యమున సమసి
 యిచటఁ బక్షులపాలైతివే కుమార.

34

తే. అంబుజావృండు లేనినభంబు దివియ
 లేనిగేహంబు లింగంబు లేనిపీఠ
 మప్రయోజన మైనయ ట్లనఘ నాకు
 నీవు లేనిజయం బది నిష్ఫలంబు.

35

వ. అని ధనంజయుండు తచ్చిరంబు శరీరంబునం జేర్చి మూర్ఛి
 తుండై తెలిసి బహుప్రకారంబులం బలవింప నతనిం గనుం
 గొని బభ్రువాహనుం డిట్లనియె.

36

తే. వైశ్యజుడఁగాన సంగ్రామవనధిలోని
 వీరకోటీరమణులకు విలువఁ గంటిఁ
 'గర్జనూనునిశిర మనర్థంబు దీని
 భవున కర్పించి పడయుము పాశుపతము.

37

క. అన విని కిరీటి కర్ణసు
 తునిమస్తము రథముపైఁ గుదుర్పఱచి మదిం

గనలుచును బభ్రువాహనుఁ

గని యిట్లనుఁ జటులసజ్యగాండివధరుడై.

38

చ. బిరుసుగ నేటికిఁ దఱచు ప్రేలెదు శూరుఁడ వైన నిల్చి నీ
పరుసఁదనంబు చూపు మని పాండుతనూజుఁడు చిత్తజల్లుగాఁ
గురియుపయోధరంబుక్రియ ఘోరశిలీముఖివృష్టిముంచినన్
దురమునబభ్రువాహనుఁడుతూలె బలంబులుగూలె నల్గడన్.

శా. మూకల్ గట్టినయోధయాధపశూరుల్ మొండెంబులైరా
లఁగాఁ, దూకంబుల్ నెడి తేరు లాకసమునన్ దూలంబులై
తూలఁగా, నాకొంతేయుశరాన్ని మించి జటిలంబై గోపురా
ట్టాలక, ప్రాకారంబులు మున్నుగా మణిపురిన్ భస్మంబు గా
వించినన్.

40

శా. ఆసంరంభము బభ్రువాహనుఁడు బౌహళక్తిమాయించి తో
డ్తోసూతాశ్వకపీంధ్రులన్ వరుస మూఁడున్నాల్లునేనమ్ములన్
వే సోలించుచు నుగ్రభల్లముల నవ్వీరుండు గారింపఁగా
గాసిం బొందె గిరీతి సన్ని హితగంగాశాపసంవిష్టుఁ డై.

41

క. అవ్వేళ దివ్యబాణము

లెవ్వియుఁ బని సేయకున్న నెదవడి మదిలోఁ

గవ్వడి తూలఁగఁ గని యెల

సవ్వచుఁ జిత్రాంగదాతనయుఁ డిట్లనియెన్.

42

శా. మాతల్లిన్ వనితామతల్లిని సభామధ్యంబునం దొల్లియప్రీ
తుల్ పల్కినపాతకంబునకుఁ జేరెం గాల మివ్వేళ ని, న్నా
తంకంబునఁ బెట్టుచున్న పితృపుత్రాశల్ విసర్జించి నీ సూతుం
గృష్ణుఁ డలంచుకొ మ్మనఁగ నచ్చో బుట్ట నుత్పాతముల్.

సీ. నెత్తురు వరించె నీరదంబులు వీచె
 శర్కరాభీలజంఘామరుత్తు
 విరివిగాఁ గప్పెఁ గావిరి దిగంతముల సు
 గ్రామభూస్థలి మూడుప్రయ్య లయ్యె
 రాలె నుల్కాసహస్రము లెల్లెడల నిల్చి
 దట్టించె భూతబేతాళగణము
 పొగ లేక యాయుధంబులు మందె నుజ్జ్వల
 ప్రతిసూర్యమండలప్రభలు వెలిగె

ఆ. బభ్రువాహనుండు పాండవమధ్యమ
 ప్రాణహరణనిష్ఠుర ప్రచార
 జాగ్రదుగ్ర శరధిసంచితజ్వాలాభి
 ధానశరము వింటఁ బూనుటయును.

44

శా. ఆవిఖ్యాతశరంబు హలహలసప్తార్చిశ్చటల్ క్రాయుచున్
 రా నీక్షించి సురేంద్రసూతి వివిధాస్త్రప్రాధి వారింప ది
 గ్ధావృషాపృథ్వీవరోధమై నిగిడి క్రౌర్యసూఫ్ఫర్తియై బంధుర
 గ్రీవంబున్ వడిద్రుంచె దచ్చిరము లక్ష్మీనాథుఁ గీర్తింపఁగన్.

— బభ్రువాహనుం డర్జునుఁ దెగ నేయుట —

తే. అహిమకరుఁ డుత్తరాగతుం డైనశుక్ల
 పక్షకార్తికై కాదశీభానువాస
 రమున నిను నస్తమయవేశ వ్రాలె నతని
 తలయు నట్టయు వృషభకేతనునిమ్రాల.

46

క. అప్పుడు కర్ణజపూర్వక
 కుప్పుసుతాస్యములు రత్నకుండలదోచుల్

గప్పుకొని మెఱసె ధరఁ బడి

యొప్పారెడు సూర్యబింబయుగళముఁబోలెన్.

47

వ. ఇవిధంబునం బభ్రువాహనుం డాహవముఖంబున వృష
కేతనకపికేతనుల వధించి జయోత్సాహంబునం బొదలి
మగుడునప్పు డప్పురంబున.

48

సీ. కొలఁదిఁగాఁ బన్నీరు చిలికించి కప్పురం

బున గృహంగణముల మ్రుగ్గు దీర్చి
సమకట్టుచీనాంబరములతో బెరయఁ జి

త్రములుగా మకరతోరణము లెత్తి
యెడనెడ వారమృగేశానృత్యయో

గ్యము లైనవివిధయంత్రము లమర్చి
సాంబ్రాణిధూపవాసనఁ గదంబించువీ

ధుల మంగళ ద్రవ్యములు ఘటించి

తే. భూరిజయవాద్యఘోషముల్ బోరుకలఁగఁ

బొరజను లెదుర్కొనెను సంభ్రమము బభ్రు

వాహుచే నింద్రసుతుఁ డాహవమునఁ దెగుట

గా విచారించి చిత్రాంగదావధూటి.

49

{ అర్జునునిమరణంబు విని చిత్రాంగదాదులగు
నంతఃపురస్త్రీలు దుఃఖించుట }

ఉ. ఉల్లము వ్రక్కలై కలఁగ నొత్తినమూర్ఛ వహించి ధారణిం
ద్రెల్లినఁజేరి యత్తరుణిదేర్చి యులూచి యురంబు మోము
జొత్తిల్లఁగ మోఁదుకొంచుఁ బరిదేవన మొందఁ బురీవధూ
జనం, బల్లుక చేయురోదనము లంతిపురంబున నిండఁబర్వినన్.

వ. తత్కొలాహలం బాలకించి బభ్రువాహనుఁ డంతఃపురం
ముం బ్రవేశించునప్పుడు. 51

శా. నేలన్ రాలినహారవల్లి కలు ఖండిభూతపాటీరదూ
ర్వాలాజాక్షత హేమపాత్రి కలుఁ బ్రభ్రష్టాన్ద్రనీరాజన
జ్వాలాకోరకితాంగణంబులు ననిశ్వాసంబునన్ భూవిభుం
డాలోకించుచు వచ్చి కన్దొనియె శోకాక్రాంతలం దల్లులన్.

తే. కాంచి యిట్లను నర్హశృంగారరచన
లెడల నేటికి నింత వావిడిచి యేడ్వ
నసదృశానంద కారణంబై నమద్వి
జయమునం దిట్లు శోకింపఁ జనునె యనిన. 53

క. తరువున జనించి వైశ్వా
నరుఁడు తరువుఁ గాల్పువిధమునను బుత్రుఁడవై
నరున కుదయించి తండ్రిన
పొరిగొంటివి విధవ కేల భూషణ మింకన్. 54

క. కాంత ధనంజయముఖమునఁ
గాంతు ధనంజయముఖంబుఁ గావునఁ గొనిపో
మ్మంతముఁ బొందినవిజయా
భ్యంతికమున కన్నఁ బన్నగాత్మజ వలికెన్. 55

ఉ. నాయెలదోటలో మొదల నాటినదాడిమపంచకంబు నీ
పోయినరేయి దగ్ధ మయిపోయె నిమిత్తము లేక యల్లకౌం
తేయుని కీడుఁ గంటికి దరుణీ యనఁ దల్లి కుమారుఁజూచి పు
త్రా యెఱిగిట్లు చేయపితృహత్య జయంబని కోరె దేమనన్.

క. అన బభ్రువాహనుఁడు ప
ర్వినభయమునఁ గలఁగి మోము వెలవెల వాటన్

గొనిపోయె నపుడ తల్లుల

జనకుడు పడియున్న ఘోరసుమరస్థ లికిన్.

57

ఆ. చేర నరుగుదెంచి చిత్రాంగదయు భోగి

రాజసుతయు దివిజరాజసుతుని

పాదపంకజములపైఁ బడి యందంద

పాదలు శోకవహ్నిఁ బొగిలి పొగిలి.

58

సీ. దివిజులఁ దటిమి ఖాండవము సప్తార్చికి

ధారవోసినయశోధనుఁడు వీఁడె

నిటాలాటుతోడ నెక్కటి పోరి పాశుప

తము గొన్నవిక్రమోద్ధతుఁడు వీఁడె

కాలకేయాదిరాక్షసుల ను క్కడఁగించి

జయము గైకొనినదుర్జయుఁడు వీఁడె

కలన భీష్మాదియోధులగర్వ మెడలించి

పసి మరల్చినబాహుబలుఁడు వీఁడె

తే. యగ్రజునకును రాజసూయాధ్వరప్ర

శస్తి నెరపినభ్రాతృవత్సలుఁడు వీఁడె

యదుకుమారుల సరకుసేయక సుభద్రఁ

గడిమిఁ జేకొన్న హరిచెలికాఁడు వీఁడె.

59

తే. అని విలాపించి వృషకేతనునిశిరంబుఁ

గాంచి తల్లులు దిగిచి వక్షమునఁ జేర్చి

తండ్రి పనిదీర్ప కిట్లు నాతండ్రి నిలువ

నగునె నీ కంచు బభ్రువాహనునిఁ జూచి.

60

మ. తనయా చంపితి కర్ణసూను బుధమందారంబు నిం దేమికి

ర్తి నినుం జెందె హయంబువెంట నికఁ గూర్చి వాస్తినా

పట్టణం, బునకుం బోవంగగల్గె బంధువితతిం బూజింపఁగా
గల్గె నం,దు నిజేశుం గలయంగగల్గె ననఁ దోడ్తోఁ ద్రుంచి
తయ్యాసలన్. 61

క. జనకునిఁ జంపినమాడ్కిని
జనయిత్రుల మమ్ము నిపుడఁ చంపుము జననీ
జనకవధం బొనరించినఁ
గనియెదు భార్గవునికన్నఘనతరకీర్తుల్. 62

తే. ప్రియుఁడు పరలోకగతుఁ డైనవిదప సతుల
కనుగమనమెందు నర్హకృత్యంబు తగిన
తెఱఁగు గావింపఁ బనుపుము తీర్చికొనెద
మగ్నిముఖమునఁ బతివియోగాగ్ని యనిన. 63

శా. అంబా తండ్రికి మున్ హయంబుఁ గొనుచున్ సాష్టాంగ
దండప్రణామం బే జేసిన నాదరింపక సభామధ్యంబునన్
దుచ్చవా, క్యంబుల్ పల్కఁగ సంభవించె బిత్తహత్యాల్బి
యిక్కిడు నా, శంబైపోదు తపోవ్రతానశనయజ్ఞధ్యాన
దానాదులన్. 64

క. మును దా నుదయించినవే
శనె పితృఘాతుకుఁడు గాఁ గలఁడు వీఁ డని నె
మ్మనమున నెఱిగిన ఫణిసుత
ననుఁ జంపక పెనుప నఘమునకు లో నైతిన్. 65

క. కావున నిత్తను వనలము
లో వేల్చెద ననిన విని యులూచి వలికె నే
లా వేగపడెదు మృతసు
జీవనమణి గలదు తండ్రి శేషునినగరన్. 66

తే. కుళికవాసుకిశంఖకర్కోటకాది
 ఫణులు మణిదీప్త ఫణపరంపరలు మెఱయఁ
 గాతు రది మృతభోగిరక్షణము గాన
 గరుడభయపన్నగుల కిచ్చెఁ గాళగళుఁడు.

67

— { ఉలూచి చిత్రాంగద నూరార్చి మృతసంజీవనీరత్నంబు } —
 దెచ్చుటకు పుండరీకుని పాతాళంబున కనుచుట

మ. భలిమిం జేకొనరాదు సామమునఁ దప్పక బుండరీకుండు దే
 గలఁడా రత్నముమత్ప్రధానుఁడనియక్కల్యాణితాటంకమం
 గళసూత్రంబులు చేతి కిచ్చి ఫణిలోకస్వామి కీదుర్దశల్
 తెలియంగావినిపించి యమ్మణి వెసం దెమ్మంచు వీడ్కొల్పినన్.

తే. వికృతిఁ బొందకయుండ నవ్విజయకర్ణ
 సుతులమేనులు మూర్కొని యతఁడు వీరి
 నేమఱక యుండుఁ డని వారి నెచ్చరించి
 కదలి వెనుజొచ్చె వసుమతీగహ్వరంబు.

69

సీ. అయుతయోజనసువర్ణాశ్వత్థగహనభే
 లత్పన్నగము వితలంబు సొచ్చి
 ఫలితకాంచనశమీపాదపచ్ఛాయావి
 లాసవాసము సుతలంబు గడచి
 శ్వాతకుంభరసాలసాలచిత్రానేక
 తరుసంకులము మహాతలము దాఁటి
 మరకతమాణిక్యమయచందనద్రుకాం
 తారాంతరము రసాతలము వెడలి

- క. కనియె భోగవతీతీరవనవిహార
హాటకేశ్వరభవనడోలాధిరూఢ
గూఢపాతకన్యకాగానగుంభమాన
తాళకోలాహలమ్ము పాతాళతలము. 70
- వ. కనుంగొని. 71
- తే. అచట భోగవతీస్నాన మాచరించి
నియతకృత్యంబు లెన్ని యన్నియును దీర్చి
పుండరీకుడు హాటకపుండరీక
షండముల హాటకేశు నర్చన మొనర్చి. 72
- మ. ముకుటన్యస్తకరారవిందుడగుచున్ ముగ్ధేందుచూడావతం
సకునిన్ వీడ్కొనినూత్నరత్న ఖచితాస్థానిన్ విలోకించె వా
సుకికర్కోటకతక్షకాదిభుజగేశుల్ గొల్వ దీపించునం
దకపాణిస్తరణవ్యపోదయతవిద్యాశేషు నాశేషునిన్. 73
- చ. కనివినయంబు గ్రందుకొనఁగాఁ బ్రణమిల్లి యులూచి దా
ల్చుకుం,దనపు మెలుంగుఁగమ్ములును దాళియుఁ జూపి కిరీటి
ధర్మనం,దన మఖవాహరక్షణచణస్థితి నేగుచు బభ్రువాహు
మా,ర్కొని హతుఁ డయ్యె నీతనయకుం బతిదానము సేయ
గాఁదగున్. 74
- చ. ధరణితలంబు మస్తమునఁ దాల్చి యొనర్చితి జీవకోటికిన్
బరమసుఖానుకూలముగ మధ్యమలోకము శైలధన్వికిం
బురజయ మిచ్చి వేలుపులఁబ్రోచితి వేగతి నెన్ని చూచినన్
బరపురుషోపకారములు పన్నగనాయక నీవిహారముల్. 75
- క. కావున నీనిలయమున స
దా విషధరముఖ్యరక్షితం బగుమృతసం

- జీవని యొసఁగినఁ బునరు
జీవితం డగుఁ బార్థుఁడనిన శేషుఁడు పల్కెన్. 76
- క. హరిభక్తిపరాయణుఁ డ
న్నరుని జయింపంగ నాదినారాయణుఁ డొ
క్కరుఁడును దక్కఁగ నెవ్వరి
తర మతని నెదుర్ప నద్భుతం బిది యనినన్. 77
- క. ఆపుండరీకుఁ డనుఁ బృ
థ్వీపతు లెనగారు విజయు దీకొన గంగా
శాపహతిఁ బుత్రుచేతన
రూపతఁ గా కనిన విని కరుణ దళుకొత్తన్. 78
- క. మృతసంజీవనమణియు న
మృతకుంభము నొసఁగెదను సమీకహతు శత
క్రతుసుతు బ్రతికించి జగ
త్ప్రాయంబునఁ గీర్తి విస్తరించెద ననుచున్. 79
- క. కృతనిశ్చయుఁ డగుశేషుని
ధృతరాష్ట్రం డనెడుఫణి గదిసి యిట్లను సం
చితవస్తుజాతములలో
వితరణులకు నొసఁగి నాసివియు లే వెచటన్. 80
- తే. అయిన నొకవిన్నపము మర్త్యులనృతవాదు
లిచ్చినను వారియెడ ఫలియింపనేర
దమృతమును రత్నమును బోయినపుడ ఫణుల
బైసిచెడిపోవుఁ దుది నీరుపాములగును. 81
- క. గరుడుఁడు తోలుక తిరుగును
పురముల నాడింతు రుదరపోషణములకున్

- బరిజోగులు పెట్టెల నిడి
తరుణు లొలుచుకొండు మణులు తలతలవారిన్. 82
- ఆ. మును మతంగళాపమున వైనతేయుఁ డి
క్కడికి రాక తక్కెఁగాక యివ్వి
ధం బెఱింగెనే సుధారసరత్నంబు
లేల మనకు మగుడ నిచ్చునతఁడు. 83
- క. మత్తకరివిభుఁ డమాత్యుఁడు
మత్తనియంకుశము మేరమీటి నడచెనే
నొత్తి మరలింపఁదగు నీ
చిత్తం బిఁక ననిన నగుచు శేషుఁడు పలికెన్. 84
- తే. గోపసూనులఁ గ్రేపుల గోధనములఁ
గమలజుఁడు దాఁచి సత్యలోకమున నున్న
నపుడె ప్రతిసృష్టి యొనరించె నాపుఁ డైన
క్రీడి బ్రతికించు టేదొడ్డు కేశవునకు. 85
- క. పూరిపుడక కులిశం బగు
నాగాయణుకరుణ గలిగినను లేకున్న
మేరువు తృణ మగు నవ్విభు
కారుణ్యము గాదె వజ్రకవచము మనకున్. 86
- వ. అనిన ధృతరాష్ట్రుండు శేషున కిట్లనియె. 87
- క. వనజోదరుండు వాసవ
తనయుని బ్రతికించునట సుధారసమణులన్
బనిలేనిప్రయోజన మి
చ్చి నిరర్థక మేల ఘణులఁ జెఱచెద వనినన్. 88

— { పుండరీకుడు శేషునిచే దిరస్కృతుడై మరల
నులూచికడకు వచ్చుట } —

తే. పుండరీకునిఁ జూచి శేషుండు పలికె
మాకులమువారు సంజీవమణియు సుధయు
నీరు హరి క్రీడిఁ బ్రోచు నీవేగు మనినఁ
దిరిగి యాతండు వచ్చినతెరువుఁ బట్టి.

89.

ఉ. సంగరభూమిఁ జేరి ఘనసారసముజ్జ్వలదీపమాలికా
సంగతబభ్రువాహనిజనై న్యసురక్షితుఁ డైనపార్థమో
లం గడుఁ దూలి దీనదశలం బలవించెడు నయ్యులూచి చి
త్రాంగదలం గనుంగొని దురంతవిషాదముతోడ నిట్లనున్.

శా. తల్లి నీజనకుండు శేషఫణి రత్నం బీక లోభంబు సం
ధిల్లం బల్కిన రోసి వచ్చితి విరక్తిం బుత్రదత్తాగ్నిలోఁ
జేల్లుం డిందటు నన్నఁగార్జి చెవికిం జేదై కఠోరక్రుధా
వేల్లద్యూక్కుటిమండలుం డగుచుఁ జేవిల్లంది పెల్లిసునన్.

శా. ఎట్రా శేషుండు పోతరించి సభ న న్నెగ్గాడెనా రత్న మీఁ
డట్రా వాసుకితక్షకాదిధృతరాష్ట్రా మాత్యకర్కోటకుల్
చుట్రా నిల్తురుగాక నన్ను సమరక్షోణి విజృంభించి మా
గట్రాచూలివిభుం డెదిర్చిన నహంకారంబు వారించెదన్.

క. అని జనయిత్రులదెసఁ గ
న్గొని యిట్లను బభ్రువాహనుండు చిత్రముగాఁ
గొనివచ్చెద మృతసంజీ
వనమణియు సుధారసంబు వగవకుఁ డనుచున్.

93.

— బభ్రువాహనుడు నురగులతోడ యుద్ధమున కేగుట —

క. మాతంగరథభటాశ్వప

రీతుఁ డగుచుఁ దోవ పుండరీకుఁడు చూపన్

బాతాశంబున నిలువక

పాతాశంబునకుఁ బోయి పాఁజులు నేయన్.

94

తే. శంఖభేరిమృదంగనిస్సాణభయద

రావములు దిక్కుటంబుల వ్రక్కలింప

శేషుఁ డిట్లునుఁ దక్షకమూషకాద

కులికవాసుకికర్కొటకులఁ గనుఁగొని.

95

ఉ. తెంపున బభ్రువాహనుఁ డరు దెంచె రణంబునఁ బన్నగంబులన్

ద్రుంపక పోఁడు కట్టలుకతో ధృతరాష్ట్రునిదుర్విసీతు లా

లింపఁగఁబట్టి పుట్టె బనిలేనివిరోధము మీర లెల్ల నా

పంపునఁ బోరికిం జనుఁ డపారబలంబులతోడ నావుడున్.

ఉ. కుండలిరాజునాజ్ఞాభుజగుల్ వరరత్న కిరీటముద్రికా

కుండలమాల్యచందనదుకూలములన్ ధరియించి వాహవే

దండరథాధిరూఢు లయి తార్కొని మార్కొన నొప్పె నేన

లా, రెండులయాంతకభ్రుకుటిరేఖల పెంపుఁదృణీకరించుచున్.

మ. అనికిం దూకొని దందశూకచతురంగానీకముల్ పంచయో

జనజన్యస్థలి నించి భీషణవిషజ్వాలావలిన్ బభ్రువా

హనుసేనం బరిమార్పఁ దోన ధృతరాష్ట్ర మోఘదివ్యాస్త్రశ

స్త్రనిపాతంబు లనేకవింశతీసహస్రశ్శూహముల్ మృగినన్.

తే. విజయసుతుఁ డల్లి మాయూరవిశిఖ మేయ

ద్విత్రిశతసంఖ్య ఫణములవిషధరముల

శిఖులు మర్దింపఁ జెదరుతచ్చీర్షమణులు
విలయమున రాలునుల్కలవిధము మెఱసె.

99

వ. ఇత్తైఱంగునం గేకేలోకంబు గదిసి చీకాకుడం గాకోదరం
బులయుదరంబులు చంచూపుటంబులం జించినఁ బ్రేవులు
ప్రోవులుడం గెడసి నాలికలు పేలికలవిధంబునం దూలం
దూలుట గనుంగొని యక్కుమారుండు మధువర్ష బాణంబు
ప్రయోగించి.

100

క. నిలువక పిపీలికాస్త్రం
బలుక మెయిం దొడిగి యేయ నందువలనఁ బె
క్కులు చీమలు వెలువడి వడిఁ
దొలిచె శరీరాస్థు లెల్లఁ దొఱటలువాఱన్.

101

క. చిలువదళవాయు లప్పుడు
తలబీకనకాయలై యథాయథలై కూ
కులువత్తులు నై మొనతల
నిలువక శేషాహికడకు నెఱిచెడి పాఱన్.

102

వ. వారలం గనుంగొని భుజంగపుంగవుం డిట్లనియె.

103

క. మృతసంజీవని సురరా
ట్సుతునకు నిండన్న నప్పుడు కుయుక్తులు చె
ప్పితిరి నరసూనుమగఁటిమి
ధృతరాష్ట్రప్రముఖు లెఱిగితిరె నేడాజిన్.

104

— బభ్రువాహనుఁడు సురగుల నోడించి జీవమణిఁ గొనివచ్చుట —

సీ. అంచు వారల నిరసించి యాక్షణమ సు
త్రామపౌత్రునకు నీడగినదివ్య

కవచంబు శతశలాకాఛత్రము నమూల్య

కుండలాభరణదుకూలమూల్య

పరిలేపనములు నుపాయనంబుగ నిచ్చి

గారవించి మనంబుకందు వాపి

గాండివికిని మేలుకట్టనంబు లమర్చి

స్వర్ణ పేటికలందు సంతరించి

తే. తక్షకాదులు గొల్వఁ బాతాళగహ్వ

రంబు వెలువడి జీవరత్నంబుఁ గొనుచు

బభ్రువాహనుఁ గూడి ప్రాభవము మెఱసి

మణిపురంబున కేతెంచె ఫణివరుండు.

105

తే. అపుడు ధృతరాష్ట్రుఁ డాత్మగేహమున కరిగి

దుఃఖితుం డయి దుర్బుధి దుస్స్వభావు

లను సుతులఁగాంచి బభ్రువాహనునిచేత

బవరమున నైనతనపరాభవము దెలిసి.

106

క. పాండవులకు మనకు మొదల

నుండియు నెడతెగనివైర మురగవిభుం డా

ఖండలసుతు బ్రతికించును

రం డిందుకుఁ దలపుఁ డంతఃరాయం బనినన్.

107

వ. వారలు తండ్రికి బ్రణమిల్లి యిట్లనిరి.

108

ఉ. గుండము దాచినన్ ఫణివరుం డొకఁ డేల కిరీటిఁ బ్రోవఁ గృ

ష్ణుండును జాలఁ డింద్రసుతుచొ ప్పణగన్ మఖసైంధవంబు

నె,వ్వండయినన్ హరింప నిలువంబడు జన్నము యజ్ఞకర్తహీ

నుం డయి చెల్లు నయ్యమతనూజుండు నీపగదీలు నంతటన్.

తే. అనిన ధృతరాష్ట్రుఁ డలరి శేషాహిఁ గొల్వఁ
జనియె నెఱుఁగనియట్ల తత్త ణమ శక్ర
తనయుతలఁ గొంచుఁ దత్సతుల్ చనిరి గరుడ
వర్జితంబై న బకదాల్బ్యవనమునకును.

110

— { నాగకుమారులచే నపహరింపబడిన యర్జునుతల గానక
చిత్రాంగదాదులు శోకించుట } —

వ. అప్పడు.

111

క. అదరి యులూచియుఁ జిత్రాం
గదయును గాండ్డివిశిరముఁ గానక కలయన్
వెదకి వదనోదరము లద

వదలుగఁ దాఁటించుకొనుచు వసుధం బొరలన్.

112

వ. తత్కొలాహలంబు బభ్రువాహనుం డాలకించి.

113

క. అరుదెంచి శక్రసూనుని
శిరము వెదకి కానలేక చెందినమూర్ఛన్
ధరవ్రాలె సచటఁ గుంతియుఁ
గరిపురి నారాత్రి కీడుకల గని భీతిన్.

114

క. విన్ననయి ధర్మజాచ్యుతు
లున్నెడ కరుదెంచి యదుకులోత్తంసునకున్
విన్నపము చేసె మునుకుచుఁ
గన్నులఁ గ్రొవ్వేడిబాష్పకణములు రాలన్.

115

తే. కంసమర్దన నేడు నాకలఁ గిరీటి
తైలదీర్ఘి క మునిఁగి గాత్రమున గోమ
యం బలందుక రక్తమాల్యములు దాల్చి
యరిగె ఖరవాహనమునెక్కి యామృదిశకు.

116

క. అప్పాండవమధ్యమునకు

నొప్పమి పుట్టంగవలయు నుల్లము కలఁగెన్

దప్పదు నాకల నీసఖు

నొప్పి పరిహరించి దయఁ గనుంగొను మనినన్.

117

తే. సంస్కరించిన నెదుర సాక్షాత్కరించు

తార్థ్యపై దేవకీయశోభలును గుంతి

యును బకారియురా హుటాహుటినుపేంద్రుఁ

డరిగె మణిపురమునకు నయ్యపరరాత్రి.

118

చ. ఒరిగినవారణంబులను నున్న మితాతపవారణంబులన్

నులుమగుభీకరాసుల నణాకృతభూషణరత్నరాసులన్

దరిచగుదీపకోటుల గుణచ్యుతకర్మశాపకోటులన్

మెరిసినబభ్రువాహనుసమిత్ స్థలి శౌరి సుపర్ణ డిగ్గఁగన్.

క. బకదనుజాంతక దనుజాం

తకజననులుఁ బన్న గాశనరథంబు నిరు

త్సుకత డిగి పార్థునపమూ

ర్థకశేబర మెదురఁ గని రొదవు శోకమునన్.

120

❖ శ్రీకృష్ణుడు మొదలగువా రర్జునుకడకు వచ్చుట ❖

ఉ. శ్రీవరుఁ డప్పు డర్జునునిఁ జేరి ధనంజయ వీరె కుంతియున్

దేవకియున్ యశోదయును నిన్నుఁగనుంగొని పొక్కుచుండ

నే,లావగ పార్పవంచు నడలన్ విని భీముఁడు కృష్ణుఁజూచి దే

వా విజయుండు మేల్కొను నవశ్యము నీవిటు పేరఁబిల్చుటన్.

సీ. అనునంత సూర్యోదయం బైన బభ్రువా

హనుఁడు వల్లులు దాను నలముకొనిన

మూర్ఖులు పర్యాయమునఁ దేటి దురములోఁ

జిక్కినప్రద్యమును చే నెటింగి

కృష్ణునకును దేవకీయశోదలకుఁ గుం

తికిని భీమునకు సద్వినయభక్తిఁ

బ్రణమిల్లె నప్పు డప్పన్న గాఢీశుండు

చక్రిసన్నిధిఁ జేరి సమయ మరసి

తే. దేవ జీవదరత్నంబుఁ దెచ్చినాఁడఁ

గరుణ రక్షింపు నీచెలికాని నితని

మస్తకము దొంగిలిన నీచమతులఁ బట్టి

తునుము తొల్లిటిరాహుకేతువులబలెను.

122.

తే. ధర్మజునియన్వయము రసాతలములోన

మునుఁగ కుండఁగ నుద్ధరింపుము కిరీటి

శిరమునకుఁ ద్రోవ గానము చిత్తగింపు

దేవకీపుత్ర నీదివ్యదృష్టి ననిన.

123

మ. వినుఁడి నాదుప్రతిజ్ఞయే నఖిలపృథ్విబ్రహ్మచర్యవ్రతంబునఁ

బెంపొందితినేని కవ్వడిశిరంబున్ వచ్చుఁదచ్చోరకుల్, పును

కల్త్రయ్యలువాసి చత్తురన నాలోఁగ్రీడిమస్తంబుచ,య్యన

వచ్చెన్ విగతాసులైరి ధృత రాష్ట్రాపత్యముల్ కానలోన్.

న. అంత.

125

❖ శ్రీకృష్ణం డర్జునుని బ్రదికించుట ❖

క. నరవృషకేతనుల తలల్

సిరివరుఁ డంగములఁ జేర్చి జీవదమణి పే

రురమున మోప నదికె ద

చ్చిరము లయస్కాంత మినుముఁ జెందినమాడ్కిన్.

126

ఉ. జీవదరత్నవైభవముచే వృషకేతుడు లేచి శ్రీహరిం, దా
వినుతించుచున్ రిపు నదల్ప ముకుందుడు గౌగిలించె గాం
డీవియు నట్లదేఱు సుతు నెమ్మి గనుంగొనె దల్లివాడు స,స్యా
వలి వానఁదెప్పిఱుక్రియన్ గనెఁబాండవనై న్య మత్తటిన్.

చ. మొరసె నసంఖ్యశంఖరవముల్ దివిఁ బువ్వులవాన సోనగాఁ
గురిసెఁ బునఃప్రజాతసుతఁ గుంతిఁ గనుంగొనువేడ్క వా
హినుల్, బెరసె మురారి పట్టి కదలింపఁ జమూపసమూహ ము
బ్బుగా, నెరసెఁ బురోపకంఠసరణిం దరుణీపరిణీతలాస్యముల్.

ఉ. అన్నగరిజనంబు నెరయం గని వాళిగఁజల్లురత్నసం,పన్నత
యుం దదంతికహిమక్షితిభృత్తటసీమ నోలగం, బున్నకుమా
రుఁ జూచి తల లూచి నృపుల్ గొనియాడఁ గ్రీడియున్
వెన్నుఁడుబభ్రువాహరమణీయసభాస్థలిఁజొచ్చి యచ్చటన్.

క. ఘనరత్నభద్రపీఠం

బున నిరువురు నుండి రితరభూపతు లర్హా

సనులై రప్పుడు నమితా

ననుఁ డగు నరుఁ జూచి భోగినాయకుఁ డనియెన్.

130

క. ధాత్రీశుల కర్జున స

ర్వత్ర జయముఁ బుత్రుచే బరాభవముఁ గనం

బాత్రము భవదీయసుత

క్షాత్ర మెఱిగి మెచ్చ కిటు తగదు లజ్జింపన్.

131

వ. అదియునుంగాక నీకు గంగాశాపనిమిత్తంబున నిట్టివిపత్తు
సంభవించె. చిత్తంబున నుత్తలంబు నొందక ముకుందుని
కరుణావిశేషంబునం జెందినభవన్నందను సకలరాజ్యభోగం
బులు ననుభవింపుము. నీకళత్రంబు లై నచిత్రాంగదాభుజంగ

రాజపుత్రికల హృజ్జనితశోకంబు లుజ్జగింప బుజ్జగింపుము.
లజ్జితుం డైనబభ్రువాహను నుపగూహనంబున నాదరింపు
మని వారిజోదరుం గనుంగొని.

132

సీ. దేవ కవ్వడినొప్పి దీఱి బోధింపు మి
త్రటి దేవకీయశోదలును గుంతి
యును దండ్రి బిడ్డల నొద్దిక నేయంగ
వలయు వీరుఁడు బభ్రువాహనుండు
విష్ణుభక్తుని దయాస్వీతుని భ్రాతృవ
త్సలుని నూర్జితయశోధనుని నాత్మ
జనకుని మూర్కొన్న పెనుఁబాతకము వాయఁ
బ్రాచితంబుగఁ దుషారాచలంబు

తే. దండఁ దనమేను విడువంగఁ దమకపడెడు
ననినఁ జిత్రాంగదాతనూజునిమనంబు
తెంపుఁ గనుఁగొని యది నివారింపఁదలఁచి
పవనజుఁడు పల్కె గంభీరభాషణముల.

133

తే. గురుఁ బితామహుఁ దోఁబుట్టుగుల వధించి
దురితములఁ జెంద మీయచ్యుతుని భజించి
కలుషమతి వైననిన్ను డగ్గఱునె శౌరి
జీవపిత వీవు నెఱయంగఁ బావనుడవు.

134

క. విను నాలవయుగమున నీ
తనినామస్తరణమునఁగదా మర్త్యులు పా
వను లైరి కృష్ణుఁ గొలిచిన
మనలకు భయశోకదైనయమగ్నత గలదే.

135

- క. అని పెక్కుచందములఁ బా
వని తెలిపిన నపుడు బభ్రువాహనుఁడు మనం
బున నెగులు విడువ నందఱుఁ
గొనియాడిరి విజయుపట్టిగుణకథనంబుల్. 136
- క. నానావిధభోగంబుల
నేనుదినము లుండి రేక హేల మణిపురిన్
దానములచేత బహువిధ
గానంబులచేతఁ గౌతుకము రెట్టింపన్. 137
- క. ఆసమయంబునఁ గృష్ణుఁడు
వాసవితో ననియె నిట భవత్సానుని యా
వాసమున సుఖంప సునా
యాసంబుగ నేగె వరుస నైదుదినంబుల్. 138
- క. మనతల్లుల నీదేవుల
ననిలతనూభవునిఁ గూర్చి యర్హము లగు నీ
ధనకనకపస్తురాసులఁ
బనుపఁదగు నజాతశత్రుపట్టణమునకున్. 139
- క. వీరలు ధర్మజయజ్ఞ
ప్రారంభము జరపెదరు తురగరక్షకు నీ
భూరమణులు భవదీయకు
మారులు రావలయుఁ గదలి మనబడి ననుచున్. 140
- ఉ. దేవకి మున్ను గాఁగలసతీనివహంబు ధనంబుఁ గూర్చి య
ప్పావనివెంట నంపుటయుఁ బన్నగరాజును బభ్రువాహన
క్షావరుచేతిపూజ బహుమానముగాఁ గొని సంతసిల్లి ల
క్ష్మీవరుఁ డంప భోగవతికిం జనియెన్ బరమానురక్తుడై. 141

క. అనవరతము నీకృష్ణా
రునయుతసంజీవకథ వరుస నాకర్ణిం
జ్జచిన వ్రాసిన బాతము చే
సిన ధర నపమృత్యుభయముఁ జెందరు మర్త్యుల్. 142

క. జనమేజయ విను గోవిం
దునియనుమతి విడువఁబడినతురగము నానా
జనపదములు గడచి క్రమం
బున బర్హిధ్వజానిరత్న పురమున కరుగన్. 143

క. త్రోవ మయూరధ్వజవసు
ధావరుక్రతుహాయముఁ బుత్రుఁ దామ్రధ్వజానిం
గావలిగా నిడి విడిచిన
దైవికముగ రెండు నెదురుతాఁకై నిలువన్. 144

ఉ. అమృఖవాజిఁ బాండుతనయాధ్వరవాహ మెదిర్చి మోము
మో,వమ్మసి వెట్టి హేషితరవమ్మన వక్షముఁ బూర్వపత్తురా
గ్రమ్మన వ్రేయ తేసి యది కందము వట్టి విదల్పఁ దోన మి
త్ర మ్మయి కేలికిం గడఁగి దంతములన్ గళ మప్పలింపఁగన్.

క. తామ్రధ్వజభూపరుఁ డా
తామ్రనయనుఁ డగుచుఁ గనలి తంత్రాధిపు నీ
సామ్రాణి యెవరి దనవిని
నమ్ముఁ డగుచు లీలఁ గదలి నకులధ్వజాఁడున్. 146

— నకులధ్వజాఁడు పాండవహాయముఁ బట్టుట —

ఆ. చౌకలింపకుండఁ జతురంగబలముల
సొరిది వేడె వెట్టి చుంచు బిగియఁ

బట్టి చదివె నొసలిపట్టికమీఁదఁ గ

నప్పట్టి మెఱయు బిరుదపద్య మపుడు.

147

ఉ. దుర్జయరాజమండలవిధుంతుదమూర్తి యుధిష్ఠిరక్రతూ
త్సరిత మైనయీహాయవతంసము ద్రిమ్మర నంగరక్షగా
నరునుఁ డేగుదెంచె నిటలాటుని గెల్చినజోదువిక్రమో
పార్జితలీలఁ బట్టుఁడు రయంబున శూరులు ధాత్రిఁ గల్గినన్.

క. అది విని నృపసూనుం డను

నదనఁ గ్రతువు లేడు జరపె నధిపతి మును నేఁ

డిది దొరకుటచే నెనిమిద

వదియును సిద్ధించె ననుచు హరిఁ బట్టెంతున్.

149

క. 'రేయి సురమకాని చెప్పెన్

బ్రాయఃపౌరుషులు లేరు పాండవసేనన్

బ్రాయి గలమగలు నరరా

ధేయసుతులుదక్క ననుచుఁ దెలియఁగ నాకున్.

150

మ. నరనారాయణు లర్జునాచ్యుతులు జన్యం బబ్బెడిం గావుఁ డీ
హరి నన్నం దళవాయి నీబలములో నాసేన గానంగరా
దరయన్ శూరుఁడు బభ్రువాహనుఁడు గాఁడాపెట్టుముక్తా
మణుల్, పురినంతఃపురిఁ జూపుకేళికలకుం బుష్పాంజలుల్
సేయఁగన్.

151

❖ కృష్ణార్జునులు తామ్రధ్వజానితోఁ బోరుట ❖

క. ఆహవ మొనరింపఁగ నిక

సాహసు లం దెవ్వ రనుచు సైన్యాధీశు

డాహయము నర్థచంద్ర

వ్యూహంబునఁ బదిలపఱచె నొడయనియాజ్ఞన్.

152

ఆ. తామ్రకేతుఁ డనిఁ బ్రతాపించి మార్కొన్న
శౌరి పలికె సవ్యసాచిఁ జూచి
వీరయోధకు లనికారణంబున కెల్ల
కారణంబు తప్ప దీరణంబు.

153

క. వారు లయాంతకనిభులు మ
హారథు లని కార్ణిఁ బిలిచి యస్తద్భలమున్
బోరికి గృధ్రవ్రాహము
గా రచియింపు మన నట్లకాఁ జేయుటయున్.

154

వ. వారిజోదరుండును దారకప్రేరితం బైనతే రెక్కి మిక్కుటం
బగురవంబుల దిక్కుడుంగంబులు వ్రక్కలింప నొక్కమొగిఁ
బాంచజన్యంబు పూరించె నమ్మహావ్రాహంబునకు నను
సాభ్యుండు కంధరంబును హంసధ్వజుం డీక్షణంబులును
ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధులు పక్షంబులును భోజవర్ధనుం డైన
శై నేయుండు చరణమధ్యంబును జంచువు చిత్రాంగదా
పుత్ర చిత్రభానుపాత్రులును నపరిమితసేనాసమేతుం డైన
కపికేతనుం డుదరంబును దదీయరక్ష యశావనాశ్వమేఘ
వర్ణులుగా నెదిర్చినం గనుంగొని తామ్రధ్వజుండు గరుడ
ధ్వజున కిట్లనియె.

155

క. శూరత నను నెదిరించితి
పోరికి దివ్యాయుధములు పూని నిజముగాఁ
బొరుషము గలిగె నేనియు
నారాయణ పట్టవలదె నాహరి ననుచున్.

156

మ. అలుకం గన్నులు విస్ఫులింగములఁగ్రాయందామ్రకేతుక్ష
మా,తలనాథుండు శతాంగముం దఱిమి పార్థవ్రాహ్మరక్తం
బులన్,బలి చల్లెన్ నెలవంకబాణముల దృష్ట్యాకాశీహమా
తికృద్గళితజ్యోరవఘ్నాన్ తాఖిలదిశాకాశావకాశంబుగన్.

సీ. కంసారి నేడంబకంబుల స్రుక్కించి

యేనింట సూతుని నేపడంచి

తేరివాజుల నాల్గునాగాచములఁ ద్రుంచి

త్రిదశేంద్రజుని డెబ్బదిటఁ గలంచి

శై నేయుఁ దొమ్మిదిశరముల సొరిగించి

కృతవర్త నిరునాలుగింట నొంచి

ప్రద్యుమ్ను వేయిమార్గణములఁ దూలించి

శతసహస్రములఁ దత్సుతుని ముంచి

తే. యంతఁ దనియక మదిఁ జాల నాగ్రహించి

మఱియుఁ దక్కినయోధుల మద మడంచి

పగటిసూర్యునిగతి ప్రతాపమున మించి

సింహనాదంబు గావించెఁ జెంగలిగిచి.

158

వ. అప్పుడు.

159

క. తనతనువున నంతట గిటి

కొనినశరవ్రజము దుల్పుకొని యుద్ధతుండై

యనిరుద్ధుఁ డెదిరివీరుల

ననిరుద్ధులఁ జేసి భీషణాశుగనిహతిన్.

160

క. గ్రమ్మన నెత్తురు పేలులు

గ్రమ్మ నఖండ ప్రచండ కాలానలకీ

లమ్ములఁ దెగడుమెఱుఁగువా
లమ్ముల నఁజౌహిణీత్రయము మడియించెన్.

161

క. ఆయదువీరుఁడు మఱి విలు

మ్రోయిం చరిఁ జూచి తురగమును విడు లేదా
నాయెదుర బంటవై నిలు

మా యోధనమునకు నన్న నతఁ డరనగుచున్.

162

క. అలరువిలుకానికొడుకవు

బలివారఁడె నాఁడె పట్టి బాణుఁ డుషామం

గళసూత్రవై భవము నీ

తల గాచెం గాక నాకు దయలే దనినన్.

163

చ. కటువుగ నల్లి బాడబసఖం బగుక్రొవ్విశిఖం బడర్చి హృ
త్పుటముఁ బగిల్చి తొమ్మిదిటఁదొట్టినక్రొవ్వుఁగదల్చిసూతునొ
క్కటఁదలడుల్చి తేరితురగంబుల నాల్గిటఁ గూల్చి యార్చినన్
దటుకునవాలుఁ గేడెమునుదాల్చి సుచిత్రుఁ డదల్చినిల్చినన్.

క. అరిగయుఁ గృపాణియును నతఁ

డురవడిఁగొని రథము డిగ్గనుఱికిన నపు డ

య్యిరువురు సింగపుఁగొదమల

కరణి విజృంభించి తాఁకి ఖడ్గాఖడ్గిన్.

165

క. లాసియుఁ బొడిచియుఁ దట్టియు

వ్రేసియు నొడ్డించుకొనియు విసరియు మిగులం

డాసియు నొక్కటఁ గయ్యము

చేసిరి నిజసాధనములు చిద్రుపలుగాఁగన్.

166

క. జేగురుఁ గోరాడినమద

నాగంబులరీతి మార్గణప్రణజాస్య

- గ్రాగములఁ దొప్ప దోఁగియు
లాగమునకుఁ జొచ్చియచ్చలంబునఁ బెనఁగన్. 167
- క. దగదొట్టి శౌరిమనుమఁడు
జగతిం బడి మిగులఁ బరవశత నొంద దిశల్
వగులఁగ నార్చి సుచిత్రుం
డగలిచె బ్రద్యుమ్ను వక్ష మైదస్త్రములన్. 168
- ఆ. అపుడు కర్ణసూనుఁ డాసుచిత్రునిమేన
శరము లాటు గ్రుచ్చి విరథుఁ జేయఁ
దెమల కాతఁ డొందుతే రెక్కి విలుగుణ
ధ్వని యొనర్పఁ దునిమె దద్రథంబు. 169
- క. త్రిశతశతాంగము లీరి
తి శకలములు సేయ వేటు తే రెక్కి నిగు
డ్చుశరాలిఁ గర్ణజుని దు
ర్దశఁబెట్టెను వ్యాధిగణము తనువునుబోలెన్. 170
- వ. మఱియును. 171
- క. అనుసాల్వు నై దిటను యశా
వనాశ్వు నొక్కటను భోజవరు రెంట నొగి
ల్చిన సాత్యకి మార్కొని య
జ్ఞనపతిరథ్యములఁ దునిమి శంఖం బొత్తెన్. 172
- శా. ఆనారాచముమున్న సాత్యకియురం బాడకాసుచిత్రుండునా
నానారాచపరంపరకావెగడు నందంజేయ మూర్ఛావశుండ్డై
నిల్వంబడి లోచనంబు లరమూయం దోన చిత్రాంగదా,సూ
నుం డేనుశరంబు లేయ నవియుం జూర్ణంబుగాఁ జేయుచున్.

చ. చిలునగ వొప్ప ని ట్లను సుచిత్రుడు నీ విపు డింతలోపలన్
 • మఱచితె బభ్రువాహనుడమాకునుపాయనమిచ్చుముత్యము
 ల్పెఱికలఁ దెచ్చు టంచునదలించి శిలీమఱివృష్టి ముంచి క్రే
 ల్లుఱికి మరాళకేతను మహాగ్ర శరంబులఁ దూల నేసినన్.

— సుచిత్రాక్షుల ద్వంద్వయృద్ధము —

వ. అప్పు డప్పాండవనై నికు లకాండతాండవోద్ధండఖండపర
 శుండునుం బోలె విహరించు తామ్రధ్వజుం గనుంగొని గత
 ప్రాజులై వదలుకృపాణబాణాసనాదిసాధనంబులు వీరయో
 ధయాధప తురంగమాతంగంబులం దొరఁగురుధిరప్రవా
 హంబులకు జలగ్రాహంబుల యొఱపు గఱప నాలంబునకు
 నూలుకొనక నరునిపాలికిం జని గోత్రవధపాతకనివారణా
 ర్థం బశ్వమేధంబు నేయ సమకట్టి మమ్ము నెల్ల వీని గొఱి
 యలంజేసి తిందు నేఫలంబు గట్టుకొంటి వని ముట్టనాడినం
 గ్రిడి యోడకుండుడని వారి నూఱడించి తేరు వైరిసమ్ము
 ఖంబు చేయించి సాయకనికాయంబుల నతని కాయంబు
 గాయంబుగాఁ జేసి విరథునిం జేసిన తేసి యతండు వే
 తొండురథంబెక్కి యింక నెక్కడవోయె దీసవననైంధవం
 బుతోడన బంధించుకొని నిన్నుఁ గొనిపోయెద నని వసుం
 ధరాధరంబుపైఁ గంధరంబులు వర్షించుచందంబున సంక్రం
 దననందనునిమిఁద నందంద విశిఖబృందంబుఁ గ్రందు
 కొల్పిన శరవేగంబున నతండాజిరంగంబునకు యోజనంబు
 దక్షిణంబున కరిగి యాక్షణంబు తిరిగి నిజబలంబుల సమ

యించునవ్వీరునిం దేరితోన తారాపథంబున కెగయ ఘోర
నారాచంబులు వఱపి దేవదత్తం బొత్తె నిత్తెఱంగున నెత్తిన
చలంబున . నేడహోరాత్రం బొత్తె నిత్తెఱంగున బోరినం
బోరు ఘోరం బయ్యె నయ్యవసరంబున. 175

క. నరుచే సుచిత్రుఁ డెక్కెడు
నరదము లిరువేయి జమిలియఁజౌహిణియున్
ధరఁ బడియె నల్ల పౌరం
దరబలములు నట్ల మడిసెఁ దామ్రధ్వజుచేన్. 176

చ. పలలము సాళువంబు కొనుభంగి సుచిత్రుఁడు క్రీడిఁ దేరితో
నలమి వియత్తలంబు గదియన్ రభసంబున దాటి సంగర
స్థలిఁ జదియంగవైవ నిజనై న్యము కవ్వడి చచ్చెఁ జచ్చె నం
చలఁగ మురారిగ్రక్కునఁ గరాబ్జమునఁబడకుండఁబట్టినన్.

క. కలుషించి తామ్ర కేతుఁడు
పలికె గదాధరునిఁ జూచి పాండవుతో న
చ్చలమునఁ బోరఁగ దొమ్మికిఁ
దలపడితివి నీకు వీరధర్మ మె యనుచున్. 178

క. అదిరిపడి వింట భాస్వ
త్ప్రదరము సంధింప శౌరి తామ్రధ్వజునిన్
గదిసి వడి నురముఁ దన్నుచు
గదఁ గొని మస్తకముగాతు కలఁగఁగ నడిచెన్. 179

క. అందుఁ జలింపక చటుల
స్యందనముం దఱిమి పాండునై న్యవరుల నిం
దంద పరిమార్చ నపుడు ము
కుందుఁడు గాండీవిఁ బేరుకొని యిట్లనియెన్. 180

— తామ్రకేతునితో నర్జునుడు పోరుట —

చ. దశములు వీనిఁ గన్గొని యథాయథలయ్యె మరాళకేతనా
దులు సమరస్థలిం బడి రెదుర్కొని నీవును నేను వీనితోఁ
దలపడి పోరనున్నఁ బని తప్పు నిజం బని శార్జి శింజినీ
కలకలముల్ కీరీఠికరగాండివరావము నెచ్చరింపఁగన్. 181

క. బరవసముగ శరవిసరము
గురియఁగ నవి దునిమి సరకుగొనక సుచిత్రుం
డిరువురవిలునారులు ని
ష్ఠురగతిఁ దెగనేయ నింద్రజుఁ డుపేంద్రునితోన్. 182

క. ఇన్నీ చునకై దేవర
పన్ని పెనఁగ నేల యేన పరిమార్తు ననుకొ
మన్నించి సారథివి గ
వ్తున్న సారయు నియ్యకొని శతాంగముఁ దఱుమన్. 183

క. అలిగి సుచిత్రుఁడు పదితూ
పులఁ గృష్ణుని నొంచి పాండుపుత్రునరద మ
మ్ముల ముంచి గొడుగుఁ ద్రుంచిన
బలభిత్సుతుఁ డతనితేరు భగ్నము చేసెన్. 184

క. అరదము రూపజీన మద
ద్విరదము వెస నెక్కి విశిఖవితతి పఱపఁ ద
ద్గరుదనిలాహత జిఱజిఱ
హరిహాయసుతురథము తిరిగె నాసమయమునన్. 185

క. తమమూర్ఛ లుడిగి కార్జి
ప్రముఖు లతని నిశితశరపరంపర నొంపన్

దెమలక సుచిత్రుఁ డతివి

క్రమమునఁ దద్వీరవరులఁ గలనం గూల్చెన్.

186

క. అందులకుఁ జాల నలిగి ము

కుందుఁడు చక్రంబు కేలఁ గొని పాండుసుత

స్యందనము డిగ్గి నులుక ర

వీందుగ్రహతారకములు నిలయుఁ జలించెన్.

187

శా.మాయూరధ్వజశౌరిఁ జూచినగిరమ్మా కృష్ణ మున్నాజిఁగొం
తేయుం గావఁగఁబూని నీసుకృతము న్వచ్చించి తివ్వేళ నీ
కాయంబు దెగనిమ్మనాయెదురఁ జక్రంబె త్తితేచూడువా
లాయంబు న్నినుగ్రీడి నిప్పు డవలీలం గట్టి కొంపోయెదన్.

క. అని కరి డిగ్గ నుటికి కృ

ష్ణునిచక్రము కేలువట్టి నులి వెట్టఁగ న

రునుఁ డచ్యుతుపనుపున నా

తని నూఱస్త్రముల నొంపఁ దామ్రధ్వజుఁడున్.

189

— { తామ్రధ్వజుఁడు కష్టార్థుల జయించి హయంబుఁ
గొని పురంబునకుఁ బోవుట } —

క. లెక్కగొనక నరుఁ గృష్ణుని

నుక్కణఁగ బిగించి మూర్ఛ నొందించి ధరన్

గ్రక్కదల వై చి హయము

న్నెక్కొనఁ గొనిపోయి జనకునిం గని మ్రొక్కెన్.

190

క. మ్రొక్కినఁ గని నకులధ్వజు

దిక్కు గనుంగొనిన వాసుదేవార్జునులన్

సుక్కించి హయము దెచ్చిన
యక్కడ వినిపించె నృపతి కాతడు తెలియన్. 191

క. విని కన్నులఁ గెం పొదవఁగఁ
దనయుని వీక్షించి సమరతలమునఁ గృష్ణా
ర్జునుల నటు డించి తురగముఁ
గొనివత్తురె యింతపడుచుగొడుకవు గలవే. 192

చ. క్రతుఫలదాత యైనహరిఁ గయ్యములోనఁ బరిత్యజించి
శూరతఁ గొనివచ్చి తీమఖతురంగము నెవ్వరిఁగూర్చి చేయ
నీ, క్రతు విక నంచుఁ దానుఁ గులకాంతయుఁ గూడి
మయూరకేతుఁ డీ,గతి వెతఁ బొందఁ బ్రొద్దు మసకంబడె
నంతటఁ బొందునై నికుల్. 193

ఉ. బన్నపుమాపుఁ గాననివిచారపుమోములఁ బంకజంబుల, న్వ
న్నియజాటమార్గణగణప్రణజాస్త్రముసంధ్య పెంపు సు, పన్న
తమిఱ నిద్రయుఁ దమంబుఁ గ్రమంబునఁ జేర మోడుపుం
గన్నులఁ గైరవంబులవికాసముదేఱఁగ మూర్ఛ దేలుచున్.

క. హరిఁ జూచి నరుడు మనతో
దురము సలిపినతఁడు సవనతురగముఁ గొని యే
తెరువునఁ జనె నా కెఱిగి
పు రణంబున గెల్చి వాహముం దెత్తు ననన్. 195

ఆ. వీతి నిపుడు బర్హి కేతుఁ డేలెడురత్న
పురికిఁ గొనుచు నతనిపుత్రుఁ డరిగె
వాని తెగువఁ జూచె దేని నావెంట ర
మ్మనుచుఁ బురముచెంత మొనల నునిచి. 196

— { కృష్ణార్జునులు మాయావిప్రరూపంబుల
మణిపురంబు ప్రవేశించుట } —

సీ. కటిఁ బ్రాతముతుకనీర్కావిదోవతిపంచె
భూమధ్యమున నూర్ధ్వపుండ్రకంబు
వక్షస్థలమునఁ బద్మాక్షమాలిక కర్ణ
బిలమున నులివాడుతొలసియెన్ను
నంసభాగంబున నాయవారపుసంచి
దోర్థాలమున నిట్టితోలు సజ్జ
కుడికరంబున నలుగుడువేణుదండంబు
గూనివీపునఁ జింపిగొడుగుఁ దడక

తే. తనకునలవడవృద్ధవిప్రనివిధంబుఁ
దాల్చుటయుఁ గూర్చి సఖుఁడు ముత్రామసుతుఁడు
బ్రహ్మచారియై తనవెంట రా మురారి
రత్ననగరంబు సొచ్చి పూర్వత్రియామ.

197

క. పరిమళధూపము జాలక
సరణిఁ బిసాళింప సంతసముతోడుత న
న్నరనాగాయణు లిరువురుఁ
జరియింపఁగఁ జంద్ర కాంతసౌధములందున్.

198

చ. సురతసుఖంబులకొమిగులఁ జొక్కుచునొక్కవిటుండుకాంతనీ
కురులకుఁ గృష్ణవర్ణమును గుంకుమగుబ్బల కచ్యుతత్వముకొ
దొరకె నన న్ని జేశుకరతోయరుహంబుఁ దెమల్చి నిన్ను నీ
కరముల శంఖచక్రములుగా పురుషోత్తముఁ జేసె నావుడున్.

- క. సరసిజలోచనఁ డిట్లును
హరిహయసుతుతోడఁ జూడు మాశ్చర్యం బీ
పురజనముభక్తి సురతపు
సరసతలను మామకప్రశంసలె యెఱుఁడున్. 200
- క. తలఁపులు హరిచింతనములు
పలుకులు హరికీర్తనానుభవములు పనిపా
టలు హరికృత్యంబులు భూ
తలవై కుంతంబు పొగడఁదగు నిది యనుచున్. 201
- ఉ. వేడుకతోడ నన్నగరవీధుల నీగతి సంచరించుచున్
గ్రీడియుఁ దాను వేకువతటిన్ జని నర్హదలోన మజ్జనం
బాడి గమించి చొచ్చెను దదంతిక రాజమరాశకూజితా
మ్రేడితకింకిణీరవపరిష్కృతఘోటము యజ్ఞవాటమున్. 202
- క. చొచ్చి తదాస్థానమహిమ
కచ్చెరు వందుచు వియచ్చరాహ్వనోద్ధా
త్రుచ్చరితసామమంత్రము
భోచ్చధ్వను లంతరిక్ష మూటాడింపన్. 203
- మ. క్రతుదీక్షాపరు విశ్వభూవలయసమ్రాజ్ఞౌళి మాణిక్యభూ
షితపాదాంబుజు ఋత్విగావృతుఁ గుశాసీనున్ వధూసంయు
తున్, గిత్వ బ్రాహ్మణు లిద్దఱుం గదిసి కెంగే లెత్తి బర్హి ధ్వజ
క్షీతినాథోత్తమ భద్రమ స్తనుచు నాశీర్వాదముం జేసినన్.
- క. ఆనరనాథుఁడు ప్రత్యు
తానం బొనరించి మ్రొక్కి ధరణీసుర ము
న్నే నతి గావింపక మును
పే నను దీవించు టిది శపించుట గాదే. 205

క. ఎందుండి యరుగుదెంచితి

విందుల కే జేయునేవ యెద్ది యన మహీ

బృందారకుండు పరమా

నందహృదయుఁ డగుచు ధరణినాథునితోడన్.

206

క. భూవల్లభ కాన్యార్థుల

మై వచ్చుటఁ జేసి మాకు నాశీర్వాదం

బీవలనె నమస్కారము

గావింపకమున్న యెగ్గుగా దిది యనినన్.

207

క. జనవరుఁడు పురాణములం

దనఘా 'యభ్యాగతస్త్వయం విష్ణుపు'నా

వినఁబడు నినుఁ జూచిన నా

జనార్దనునిఁ జూచినట్ల సంతస మయ్యెన్.

208

క. కొంచక వేడుము తగ న

ర్చించెద నిపు డెద్ది నీయభీష్టము నాకున్

గించి త్తయిన మనోధన

వంచన మిచ్చోటలే దవశ్యం బనినన్.

209

సీ. భూపాల విను ధర్మపురినుండు కృష్ణశ

ర్తాభిధానుఁడ మదీయాత్మజుని వి

వాహంబునకు నీపురోహితుండు సుశీలు

నింటఁ గన్నియ గల్గుటెఱిగి యడుగఁ

బయనమై వచ్చుచో భయదాటవీమధ్య

సీమ నాకలి గొన్న సింహ మొకటి

కలిసి పుత్రుని ఘోటకముఁ గూడఁ బట్టిన

విడిపింప నా కొందువెరవు లేక

తే. చింతతో 'నటవ్యాంనారసింహ' యనుచు
నూటయెనిమిదిమాటు లెన్నుకొని వరుస
నలఁతఁ గుత్తుక యెండఁగా నవ్విభుండు
కరుణఁ బ్రత్యక్షమై నన్నుఁ గావఁ డయ్యె.

210

వ. ఇవ్విధంబున మహావ్యథం బరితాపించుచున్న నన్ను రూక్షే
క్షణంబుల నిరీక్షించుచు హర్యక్షంబు వాలవిక్షేపణంబుల
నధిక్షేపించి పుత్రగాత్రంబు నఖరదంష్ట్రాంకురంబుల నప్ప
ళించుచు మనుష్యభాషణంబుల గద్దించుచు నన్ను నుద్దే
శించి నాచేబడిన జంతువుం గృతాంతునంతవానికైన బల
వంతంబున విడిపింప నీతబంటి శిష్యుండుచు నీవు నింటికిం
జనుం డని నిరాశంబుగాఁ బలికినఁ గ్లేశంబున నా శిశువుం
బాసి పోవంజాలక బాలకవిహినులకు మానవులకు నౌర్ధ్వ
దైహికంబులు లేవు గావున నీవు మచ్ఛరీరంబు కబళంబు
గొని సుతశరీరంబు విడువు మనిన విని యక్కంతరవం
బకుంఠారవంబున మావంటిదుష్టజంతువు లాసన్నమృత్యువు
నకు మూలభృత్యు లగుటంజేసి యిట్టిగతాయుషప్రాణులం
గని మీవంటి దీర్ఘాయుఃప్రాణులం బట్టము పట్టికొఱకింత
పట్టిపెనంగి పట్టిదురవస్థలం బొరలక మరలు మనిన మత్కృ
తంబు లగు సుకృతంబు లర్పించెద నెప్పాట నిప్పాచని
నొప్పింపక నాకు నొప్పింపవే యనిన నీయకొనక నీయెడ
నాకు నయ్యెడు ప్రయోజనంబు లెయ్యవియు లేవు మయా
రధ్వజునివలనం గాని యనియె నది నీ వంగీకరించెద వేని
నెఱింగించెద ననిన భూసురోత్తమునకు రాజసత్తముం
డి ట్లనియె.

211

క. ఆకేసరి నరకేసరి

గాకున్న మదీయదేశకాననగిరులన్

భీకరహరిదర్శికర

సూకరనికరముల కెట్లు సుడియఁగ వచ్చున్.

212

క. అడిగినపదార్థ మెల్లను

దడయక నీ కిత్తు నని మొదల నాడితి నా

నొడువు వృథ గాదు వలసిన

నడుగుము నీ వన్న భూసురాగ్రణి విభుతోన్.

213

క. నీయెడ మముబోంట్లకు నే

లా యేసంశయము 'దుర్బలస్య బలం రా

జా' యని పలుకు విశిష్ట

న్యాయము గలుగుట మదార్తి హరియింపఁదగున్.

214

క. ఆసింహము నీదేహము

దా సగ మిచ్చినఁ గుమారు దండింప ననన్

గాసిలి రాజులతనువులు

గో సిమ్మనఁ దగునె పూనుకొని విప్రులకున్.

215

ఉ. వావుడు సింహ మిట్లను మనంబున నన్న రశాధచంద్రమున్

గేవలుఁగాఁ దలంపకు మకించనరక్షణశీలుఁ డాత్మ విద్యా

విదుఁడు తత్తమో తత్తముఁ డుదారుఁడు సూన్యతవాది గావునన్

నీ విటు సంశయింప కతనిం గని వేడు ఫలించుఁ గోరికల్.

క. నీతనువు ముదిసి తపముల

చేతఁ బలలశూన్యమై కృశించిన దా ధా

త్రీతలపతిగాత్రము నవ

నీతసమము బహుసుఖప్రణీతం బగుటన్.

217

క. ఇది సింహభాషితము ము

న్న దశరథాత్మజుడు బ్రాహ్మణుని మృతశిశువుం
బ్రదికింపఁడె రామున కే

కొద నీ వెట్లయినఁ బుత్రకునిఁ గావు మనన్.

218

సీ. కువలయేశ్వరుఁ డియ్యకొని మంత్రిహిత పురో
హితబంధుజనమహిపతులఁ జూచి

రాజున కర్హంబు రణమునం దైన బ్రా
హ్మణు నెడ నైన దేహంబు విడువ

మును శిబికర్ణజీమూతవాహులు పరా
ర్థమకాదె నిజశరీరములు విడిచి

రే నీమహాత్మునకై నాతనువులోన

నర్థ మిచ్చితి దీని కడ్డపడకుఁ

తే. డని సుచిత్రుని సకలరాజ్యాభిషిక్తుఁ

గాఁ బ్రతిష్ఠించి మేఖలకన్యకాంబు

వులఁ గృతస్నానుడై దానమేలు బహుప్ర

కారములఁ జేసి విప్రపుంగవునిఁ బిలిచి.

219

— రాజు విప్రకార్యార్థంబు దనశరీరంబు నిచ్చుట —

క. పూతజలాక్షతములు గొని

దాత 'మదీయాన్ధదేహదానేన హరిః

ప్రీతో భవ' తని భూసురు

చేత నృపతి ధారవోసి చిత్త మెలర్పన్.

220

ఉ. సత్రవితర్ది కాస్థలి విశంక దృఢాసనుడై ముకుందు లో
కత్రయవందితున్ హృదయకంజమునం బదిలించి కేతకీ
పత్రములీల మళాళిఁ గరపత్రము పూనెడునంతఁ బుణ్యాచా
రిత్రకుముద్వతీసతి యెఱింగి వడిన్ జనుదెంచి భర్తతోన్.

క. నీయర్థశరీరము కా
నా యేను మదీయదేహ మర్పించి నిజం
బీయెడ నిలుపు మనిన విని
యాయవనీసురుఁడు పలికె నధిపునితోడన్.

222

క. సింగము నాతో నృపవా
మాంగము స్త్రీభాగ మది యనర్హము భుజియిం
పం గొఱగా దనె నీపు
ణ్యాంగదతను విచ్చగింప దమ్మగ మనినన్.

223

సీ. సుతుఁ డైనతామ్రధ్వజుఁడు శాంబరీవిప్పు
నకు నిట్టు లనియె వందన మొనర్చి
భూసుర 'యోవై పితాసపుత్ర' యటంచు
ననియెడుశ్రుతిరహస్యంబు వినవె
జనక్కునిదేహంబు సగ మేల నాశరీ
రము సింహమునకు సర్వంబు నిత్తుఁ
దడయ కేనును ఋణత్రయవిముక్తుండనై
తండ్రి గైకొన్న సత్యంబు నెఱిపి

తే. శాంతనవరాఘవులకీర్తి గాంతు ననిన
బ్రాహ్మణుఁడు పల్కు మృగరాజుపలుకు వినుము

రాజదేహంబుఁ దత్కళత్రంబు సుతుఁడుఁ
గోయవలె ననె నది గల్గినేయఁదగునె.

224

తే. అనిన దరహాసితాస్యఁడై యవ్విభుండు
సుతునిఁ దనరాణివాసంబుఁ జూచి యట్ల
చేయుఁడని చేతి అంప మిచ్చిన సుచిత్రుఁ
డందనోడఁ గుముద్వతి యందుకొనియె.

225

వ. అ ట్లందుకొని.

226

లయ గ్రాహి.—

ఆరమణియుం దనకుమారకు నదల్చి యతి
దారుణతరక్రకచధార పతిమాళిం
జేరిచి మదిన్ హరిహరీ రఘుపతీ యనుచు
వా రిరువురున్ దలుగఁగా రుధిరముల్ ధా
త్రీరమణుగాత్రమున. మేరుశిఖరిం దొరఁగు
గై రికర్షురంబులప్రకారముగ హాహా
కారములుచేసె హితసూరిజనబంధుపరి
వారనికరంబులు మహారవముతోడన్.

227

ఉ. ఇష్టైయి వ్రక్కలింప ధరణీశ్వరుఁడాపలికంట బాష్పతో
యమ్ములుగ్రమ్మ గన్గొని ధరామరుఁ డిట్లను నార్తి నిచ్చుదా
నమ్ము పరిగ్రహింపఁ దగునా యనపత్యతవంక నూర్ధ్వలో.
కమ్ములు లేకపోయినఁ బొ కాలఁ గనిమ్మని యల్లి పోవఁగన్.

తే. కాంత ప్రాణేశుమస్తంబుఁ గదియఁబట్టి
యకట నీదేహ మూర కిట్లయ్యెఁగాని

బ్రాహ్మణుడు నిన్ను లేనినెపంబు వెట్టి
యలిగిపోవుచు నున్నవాఁ డన విభుండు.

229

మ. అపు డావిపునిఁ జూచి యిట్లను మహాత్మా మచ్ఛరీరంబులో
నపసవ్యాంగము దానయోగ్య మయి సవ్యాంగంబు గా
కున్న దుఃఖపడెన్ అంపమునొప్పి నైన నిరువంకం బాష్ప
ముల్ రావె సత్కృప నీభాగముఁ గొమ్మనన్ విజయు
తోఁ గృష్ణుండు ప్రత్యక్షమై.

230

— కృష్ణార్జునులు స్వస్వరూపంబులతోఁ బ్రత్యక్షం బగుట —

శా. ఆరాజన్యునిఁ గొఁగిలించి ధరణీశా నీవు ధన్యుండ వీ
ధీరత్వంబునకున్ వదాన్యతకుఁ బ్రీతిం బొందితిన్ బుత్రసా
ధ్వీరత్నంబులతోడ నధ్వరము వీతిద్వంద్వయుక్తంబుగాఁ
బ్రారంభింపుము కర్తకర్త నయి నిర్వర్తింతు నే సర్వమున్.

క. పోర నెదిరి భవదీయకు

మారుం డొక్కరుఁడ గెల్చె మమునిద్దఱి నీ
వీరీతి దేహ మొసఁగితి

వేరీ మీసాటి వీరవితరణగరిమన్.

232

చ. అనిన నృపాలవర్యుఁ డను యజ్ఞ ఫలప్రదుఁ డైనదేవరం
గనుఁగొనఁ గల్గె నేటికి మఖం బొనరింపఁగ డప్పిగొన్న మ
ర్త్యునకు మనోహరాంబువులు గ్రోలక మంచున దాహ
మాటునే, నను బ్రహసింపవే బుధజనప్రవరోదితవేదమం
త్రముల్.

233

తే. నేర్పు దప్పి నిధానంబు నేలఁ గ్రుమ్మ
రించి కొప్పెర దెచ్చు వీఁడివిధమున

నాకుమారుడు మిమ్ము జన్యమున నెఱుంగ

లేక వాహంబుఁ దెచ్చె వివేక ముడిగి.

234

క. డిహింప మర్త్యకోటికి

దేహము లస్థిరము లగుటఁ దెలియఁగ నిక్కం

బీహారిఁ జేపట్టి కదా

శ్రీహారిఁ నినుఁ గంటి హరిహరీ కృతి నై తిన్.

235

శ. శరధిచరకమఠ కిటినర

హరివామనభృగుజరామహాలభృజ్జినక

ల్కిరుచిరరూపాయ జగ

ద్భరణాయ నమోనమోఽస్తు భవతే యనుచున్.

236

ప. బహుప్రకారంబులఁ బ్రస్తుతించి సమస్తవస్తుజాతంబుల

నమ్ముకుందుఁ నానందితుంజేసి పురందరనందనుం గౌఁగిలించి

బంధుజనసమన్వితుండై నిజపురంబునకుం దొడ్కొనిపోయె

నందు నగ్గోవిందుండు గాండీవికి మయూరధ్వజానిభక్తిఁ

దెలుపవలసి బలసమన్వితంబుగా దివసత్రయం బధివసించె

ననిన విని జనమేజయుండు జై మిని గనుంగొని తరువాతి

వృత్తాంతం బానతీఁ జిత్తగింపు మని యడిగిన.

237

శా. పాంచాలద్రవిళాంగమాశవశకప్రాజ్యోతిషక్షోణిభృ

త్పంచాస్యప్రతివర్ష దత్తవివిధోప గ్రాహ్యరత్నాంశుమ

త్కాంచీవేంకటకాశహస్తిగరీకల్యాణసోధాంచల

ప్రాంచచ్ఛాసనసాశ్వశంకితశశప్రా లేయరుజ్జండలా.

238

క. రాధాతనూజశిబిధా
 రాధరకల్పదు ఖేచర ప్రకటయశో
 గాధాధికరణకృతసు
 ధాధికరణదానశౌండ యైవరగండా.

239

భుజంగప్రయాతము.—

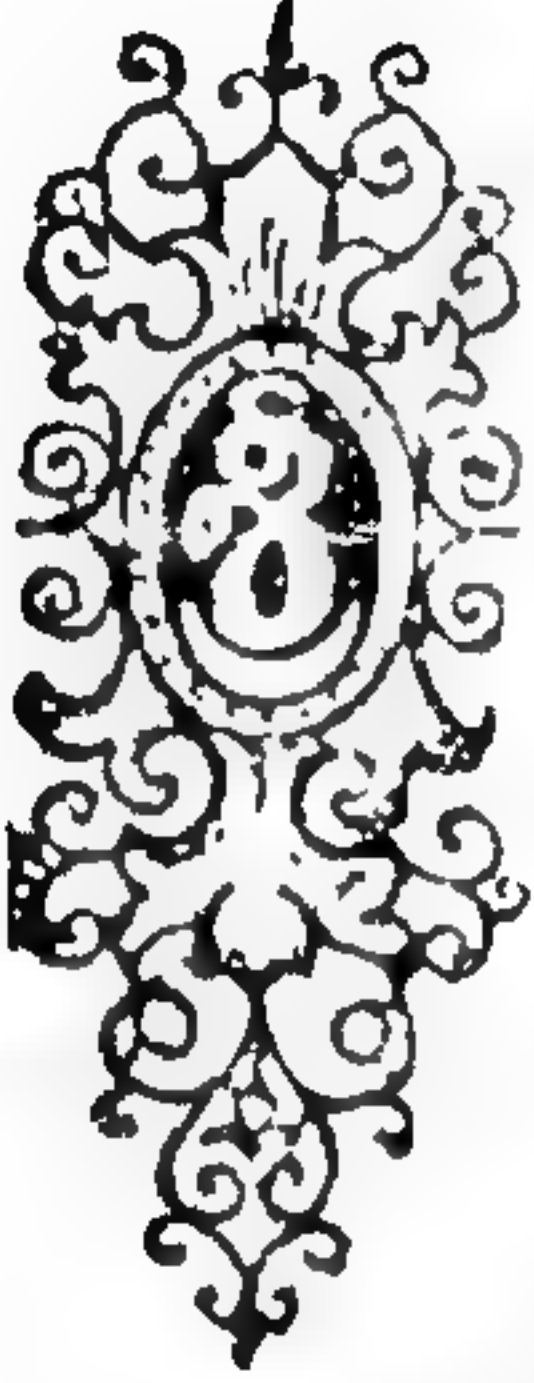
స్థిరశ్రీమనోహరిశృంగారగేహః
 గిరిశప్రభాహాసికీర్తిప్రవాహః
 నిరూఢారిబాహాసినిర్వాపణేహః
 రిరంసోగ్రవాహాధరిత్రీవరాహః.

240

గద్యము. ఇది భారతీతీర్థ శ్రీచరణకరుణాపాత్ర గాదయామాత్య
 పుత్ర వినయవిద్యాసముద్ర పినవీరభద్రప్రణీతం బైన జై మిని
 భారతంబునం దశ్వమేధపర్వంబున సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ

జై మి ని భా ర త ము

అశ్వమేధపర్వము, | ఆష్టమాశ్వాసము

లలితశ్రవణకళా

నాళికప్రభవపాదనఖచంద్రరుచి

తూళితపరనరపాలక

ఫాలఫలక నారసింహపార్థివతిలకా.

1

వ. అవధరింపుము జైమినిమునీంద్రుండు జనమేజయనరేంద్రున
 కిట్లనియె నితైఱంగున రత్ననగరంబున వాసుదేవవాసవ
 తనూజులు వాసరత్రయంబు గడపి మఱునాడు సముద్ధత
 ధ్వజినీపరంపరలతో మయూరధ్వజుండు గొలిచి రా నధ్వ
 రాశ్వంబులఁ గదలింప నవియు నానాజనపదంబు లతిక్ర
 మించి క్రమక్రమంబున.

2

సీ. ఏరాజు పాలించు ధారణీమండలి

• ధర్మంబు నాల్గుపాదముల నడచుఁ
 గలవరించియు బొంకు పలుకనేరనిసత్య
 సుధు లేరాజురాష్ట్రంబు ప్రజలు
 యముఁ డిల్లుటపుటల్లుడై యుండి సాక్షాత్క
 రించి యేరాజపుత్రిక వరించె

నేరాజు దానాంబుధారాధునీకోటి

చేత మేదిని నదీమాతృ కయ్యెఁ

తే. దత్పరత 'బ్రాహ్మణో మమ దైవ' మనెడు

బుద్ధి నేరాజు పూజించు బుధులు నట్టి

రాజరత్నంబు వీరవర్తకుఁ బ్రధాన

పురము సారస్వతముఁ జేరఁ బోవుటయును.

3

క. ఈరీతి ధర్మతనయమ

యూరధ్వజయజ్ఞవాహాయుగళవిహారం

బారా జెఱింగి తనపరి

వారము సెల విచ్చె వారువంబులఁ బట్టన్.

4

❖ వీరవర్త పాండవహయంబుఁ బట్టుట ❖

తే. అపుడు దివ్యరథారూఢులై సులోల

కువలసులలాఘ్య లారాజుకూర్కి సుతులు

సైన్యములతోడ నరుసేన సరకుగొనక

హరులఁ బట్టింప బభ్రువాహనుఁడు దాఁకి.

5

క. వాహినుల నిష్ఠురాస్త్రస

మూహములఁ దెరల్చె నపుడు ముష్టాముష్టి

బాహుబాహిఁ గచాకచి

నాహవ మొనరింపఁ జొచ్చె నయ్యిరువాఁగున్.

6

శా. శక్రప్రోద్భవసూతిపై దశసహస్రస్యందనాన్వీతులై

విక్రాంతిన్ నృపనందనుల్ గవిసి రవ్వేళన్ సమీకంబు రు

ద్రక్షీడన్ దలపింపఁ గారి విశిఖవ్రాతంబుచే వీతిహా

త్రక్రోడంబునఁ బడ్డచర్మముగతిన్ మృగై బలం బత్తఱిన్.

క. అంతకుఁడు గదిసి నేనల

నంతముఁ బొందింపఁ గ్రీడి యచ్చెరువడి కం
సాంతక చూడుము వీఁడు ను

రంతపరాక్రముఁడు మర్త్యుఁ డనరా దనినన్.

8.

ఆ. జముఁడు వీరవర్తజామాత నృపతికూఁ

తురు సుమాలినీవధూటిమగఁడు

రాజుచేత నితఁడు ప్రార్థితుండై పాసి

చనఁడు తద్విధంబు వినుము తెలియ.

9

ఆ. వీరవర్తవరకుమారి సుమాలిని

పెండ్లి కెదుగఁ దండ్రి బిడ్డఁ జూచి

తల్లి యేనృపాలతనయుఁడు నీకోర్కి

యనిన నరులమీఁద మనసు లేక.

10

— కృష్ణుఁడు విజయునకు యమునివృత్తాంతంబు చెప్పట —

చ. జనులకు నెల్లఁ జావు సహజంబు నరున్ వరియించి వానితో

ననుగమనం బొనర్చి తుది నంతకుచే బడి పాపకర్తృసం

జనితఫలంబు లంది బహుజన్తములం బడుకంటె కాలుని

బెనిమిటిఁగా వరింతు నది మిక్కిలి ధర్మము నాకు నావుడున్.

చ. అలరి సుమాలినీతనయ కంతకుపైఁ దలఁ పంత కంతకున్

బలియు టెఱింగి నిచ్చలు నుపాసనకై యమసూక్తముల్ విని

శ్చలతఁ బరింపఁ దత్సృతయు సంతతమున్ జముఁ గూర్చి నేమ

ముల్, సలుపఁగ నారదుం డెఱింగి సంయమనీపతిఁ గాంచి

యిట్లనున్.

12

క. చిత్రపురి వీరవర్తుని

పుత్రి సుమాలిని విలాసభూమి కమలినీ

మిత్రతనూభవ నీకుఁ గ

శత్రుము గావలదె యాలలన యని మఱియున్.

13

ఉ. ఆసతి పుణ్యశీల హరిణాయతలోచన నిన్నుఁ బొంద నా

సాసలఁ జేయుదానము లనంతము లింతిఁ బరిగ్రహించినన్

నీసవ తెవ్వ రన్నను మునీ భవదాజ్ఞ యలంఘనీయమం

చాసమవర్తి నవ్వి చతురాస్యతనూభవుతోడ నిట్లునున్.

14

తే. నీవు ముందట నెఱిగింపు నృపతి కేను

గదలి వై శాఖశుక్లపక్షమున వత్తు

ననినఁ జని నారదుఁడు చెప్ప నచట వీర

వర్త సంభ్రమపడియె వై వస్వతుఁడును.

15

క. దశవాయి రాజయత్తుం

బిలిచి మనము చిత్రపురికిఁ బెండ్లికిఁ బోవన్

వలె నీబలఁగము నీవుఁ గ

దలి రమ్మని పలుక నులికి తత్సభలోనన్.

16

సీ. ఆమయాగ్రణిరాజయత్తుధాతువులు వీ

డ్వడి తాఱఁ బెదవులు దడుపుకొనియె

నష్టోత్తరశతవ్రణాద్యక్షుఁ డగురాజ

పిటకునకును వీపు నెటుకు రనియె

దల్లడంబునఁ ద్రయోదశవిధజ్వరునకు

విన్నమాత్రన వెఱవేకి దాఁకె

నుల్ల మెల్లను బెల్లగిల్లి వింశతిరూప

ధారిమేహునకు విదాహ మొదవె

తే. నచట విప్రార్చకులె కాని హంత లేమి

గుణనిధులె కాని గురుదూషకుండు లేమి

సదయులే కాని బాలహింసకుఁడు లేమిఁ
బూజకులె కాని దేవస్వభోక్త లేమి.

17

వ. మఱియు విశ్వాసవిషదానకన్య కాగమనస్వరక్ష్యభక్షణలక్షిత
త్రిశతభేదవిశాలుం డగుశూలుండు చోరకానిరుద్ధపంజ
రస్థపక్షిమోచకులు గలుగుటం బొలయ రా దనియు వాపీ
కూపతటాకభేదనంబులవణిగల గ్రహణిజీర్ణజలాశయోద్ధార
కులు మీటుటను రా సమకూఱ దనియు సాధుజనబాధా
సముద్భూతం బగువాతంబు మాషమేరులై లవాపీదాన
తత్పరులు తఱచు గలుగుటం దఱియఁ గూడ దనియు
భూణహత్యాకృతాదరుఁ డగుమహోదరుం డుదకదానావ
ధానులు చెంగలించుటం దొంగిచూడరా దనియు దాతృ
నిందాకందళితశరీరుం డగునపస్తారుండు కృష్ణధేనుదాన
పరులు హెచ్చుటం బొచ్చి మెలఁగరా దనియు నివ్వధం
బున సకలరోగవిసరంబులు గుసగుసలం బోవ సమవర్తి వార
లం గనుంగొని.

18

క. పాపులకు నుగ్రవిగ్రహు
లై పుణ్యుల కమలమూర్తులై మీరు మహిమ్
జూపట్టెద రేటికిఁ బరి
తాప మిపుడు కామరూపధరు లగుఁ డనుచున్.

19

ఉ. మోహనమూర్తిగైకొనియముండునరాకృతి సంగతామయ
వ్యూహము గొల్వ చిత్రపురి కుత్సుకతం జని మాలినీవరా
రోహ వివాహమై నరవరుం గని నీకు నభీష్ట మెద్ది సు
దేహము లేక వేడు కరుణింతు ననన్ ధరణీశుఁ డిట్లునున్.

- చ. ఇతరవరంబు లెవ్వియును నేటికి నత్యయవేళ దేవకీ
 సుతునిపదారవిందములు చూపు మనన్ దయచేసి మామచిం
 తితము ఫలించునంతకును నిల్చిన యంతకుఁ డీతఁ డాజిదీ
 ట్లీతుఁ డయి వీరవర్తయును సేనలతో నిట వచ్చెఁ గావునన్.
- వ. ఇత్తటి సముత్తుంగమ త్తమాతంగనిపాతభయదయుద్ధంబు
 సిద్ధంబు గాఁగలదు నీవు వేడుక చూడవలయు బలియు
 రై నబభ్రువాహనానుసాల్యకర్ణజప్రద్యుమ్న మయూరధ్వ
 జానిరుద్ధాది యోధవీరుల సన్నద్ధులం జేసి పోరికిం బనుప
 వలయు నని పలికి కృష్ణుండు జిష్ణురథం బారోహంబు సేయ
 నవ్వీరవర్తయుం గదిసి వారిజోదరుం బేరుకొని పురందర
 నందనుండును నీవును మదీయశౌర్యంబును ధైర్యంబునుం
 గనుంగొనుం డని పుండరీకలోచను నాటునారాచంబులం
 గ్రీడి నేడువాలమ్ములను మయూరధ్వజాదుల నైదైదు
 బాణంబులఁ గంతగతప్రాణులం జేసిన తేసి వాసవసుతుండు
 నవ్వీరవర్తమర్తంబులు దూఱిపాఱఁ గఱకుటమ్ములువఱపినఁ
 బిటుతివియ కతండు తెఱపిగొని మాధవధనంజయుల విశిఖ
 పుంజంబులం జిక్కుపఱచి సకలజలధరంబువిధంబు 'గర్జింప
 నర్జునుండు దోర్జవంబునఁ దచ్చరవ్రాతంబు. జర్జరీభూతంబు
 గావించి సారస్వతపురాధీశ్వరువక్షంబు నిశితక్షురప్రఘంప
 కంబునం జించిన నతం డించుకేనియుం జంచలింపక వివ్వచ్చు
 నటువదింట నచ్యుతాంజనేయుల సాయకశతంబుల నొంచి
 తేరివారువంబులం దక్కినవీరవరులం దెరలిచి మొనతలఁ
 దరలం బొరల నేసినఁ బాండవసమూహంబు సమోహం
 బయ్యె నప్పు డప్పురుపోత్తముండు గాండీవిం గనుంగొని.

ఉ. వంచన చేసి నై ంధవువివాహములో శిశుపాలునట్లు న
మించి రణంబునం గమలమిత్రజుతేను ధర్మిత్రి గ్రుంగఁ ద్రొ
క్కించిజయించినట్టిచటఁగృత్రిమముల్ గొనునంచుమారుతిం
బంచినఁ దేరితో నతని బద్ధునిఁ జేసి విశాలవాలధిన్. 23

క. ద్రోణాద్రిఁ బెల్లగించిన
త్రాణ నతనియరద మంబరంబునకు జగ
త్స్యాణజుఁ డెత్తుక చన నా
క్షోణీశ్వరుఁ డతని మొఱుగి చూడఱు బెదరన్. 24

చ. రయమునఁ దేరితో నరు ముగద్విషునిం గుదియంగఁ బట్టి ని
ర్భయగతి నభ్రముం దఱిసి పావనితో నను శౌరి పార్థుపై
దయ నెడబాసి రా విరహతాపమునం బొరలాడులక్ష్మీకిం
బ్రియముగఁ బట్టివై చెద హరిం గలశాంబుధి శేషశయ్యపై.

క. విడు నారథ మని హరిఁ గ
వృడినిఁ వడిఁ జంక నిఱికి వాయుతనూజుం
బిడికిటఁ బొడిచిన గ్రుడ్డులు
మిడుకఁ గెడసి కాలు చెయ్యి మెదలుప కున్నన్. 26

— వీరవర్త కృష్ణుని తనపురంబునకుఁ దోడ్కొని పోవుట —

క. అప్పుడు మధుమధనుఁడు వా
తప్పక నవ్వీరవర్త తల పాదమునన్
గుప్పునఁ దన్ని న ధరఁ బడి
తెప్పిటి కృష్ణార్జునులఁ గదిసి యిట్లనియెన్. 27

సీ. బవరాన దేవదానవుల కై నను నవి
జేయుండ మును విశేషించి యిపుడు

కృష్ణునిపాదపంకేరుహంబు శిరంబుఁ

జెందెఁ గావునఁ జిరంజీవి నైతి

ననుటయుఁ బ్రీతుడై యచ్యుతుండు కిరీటి

తోడ నిట్లను వీడు దుర్జయుండు

సత్త్వసంపన్నుఁ డక్షయదివ్యమార్గణ

కృతహస్తాఁడు మయూరకేతుముఖ్య

తే. యోధుల జయించె మద్భక్తియుక్తుఁ డనిన

నరుఁడు గొనియాడె నమ్మహీవరుఁడు వారి

కిట్టు లను ముజ్జగములు మీకెదురుగావు

మిమ్ము గెలువంగ నేనెంత మేటిననుచు.

28

క. విల్లెక్కు డించి యదుకుల

వల్లభునకు మ్రొక్కి వాసవసుతు ముదము సం

ధిల్లఁ గవుఁగిలింప బలము

లెల్ల నిలిచె నతనివీట నేనుదినంబుల్.

29

ఉ. ఆమలునాఁడు సప్తతిసహస్రసితేభములున్ దురంగముల్

శ్యామలకర్ణముల్ నవసహస్రము లష్టవిధంబు లైనము

క్తామణిరాసులున్ మొదలుగాఁ గలసంపద లెల్ల నిచ్చి య

త్తామరసాక్షుఁ గొల్చి వసుధావరుఁ డశ్వములం దరల్చినన్.

క. కతిపయదినములకు హయ

ద్వితయము గజకబళనప్రవీణరుషగ్రా

హతిమితిమింగిలలహరిహ

సితజలనిధి యగునదంబుఁ జివ్వన దాఁటెన్.

31

ఆ. క్రిడి వీరవర్తతోడ హయంబులు

సరసి దాఁటె నెద్దివెర వటన్న

నతఁడు నావలను రయంబున దాటింప
సేన కౌంతలంబు జేరి విడిసె.

32

క. అచ్చట హరులం గానక
ఱిచ్చవడి దొరలు నిలుచుతఱి వెలుగుచు వై
యచ్చరపథమున సురముని
వచ్చి నమస్కృతులు గాంచి వారలతోడన్.

33

చ. హయములు చంద్రహాసవసుధాధిపుకౌంతలకంబు జేరె దు
ర్జయుఁ డగునానృపాలునిపరాక్రమలీలకు రాజు లెల్ల నా
రయ సరి పోడశాంశమును గారు తదీయచరిత్ర మన్న వి
స్తయమిదివేళగాదువిననైంధవముల్ గడుదూర మేగెడున్.

చ. అనుటయుఁ బార్థుఁ డిట్లునుఁ బ్రియంబున నారద శౌరి చెప్ప
మున్, వినమె కథాసుధారసము వీనుల కింపుగఁ బోరిలోన స
జనులచరిత్రముల్ వినుట జన్మఫలంబులు గావె చంద్రహా
సనృపవరేణ్యపుణ్యకథ సత్కృత నా కెఱిగింపు నావుడున్.

— నారమఁడు చంద్రహాసుని పృథ్వాంతంబుఁ జెల్పుట —

సీ. విను కేరళాధీశ్వరున కాత్మజుఁడు సభా
గ్యుఁడు మూలతారయం దుదయమయ్యె
నొక కొన్నిదివసంబులకు వైరుల నెదిర్చి
జనకుండు గండదోషమునఁ దప్ప
జనయిత్రి చి చ్చుఱికిన దాదు లాబాల
కునిఁ గౌంతలమునకుఁ గొంచువచ్చి
వర్షత్రయము పెంచి వా రంతరించినఁ
బౌరభామిను లాకుమారుఁ జూచి

తే. కరుణ నొకపుణ్యసతి జలకంబుఁ బట్టు
 గూర్చి నొకలేమ కడుపాపఁ గుడువఁ బెట్టు
 దయ నొకవధూటి మొలవన్నె తడుపుఁ జొట్టు
 గోర్కి నొకయింతి కూఁకట్లు గూడఁ గట్టు.

35.

క. ఈరీతిఁ బొరకాంతలు

గారవమునఁ బెనుచుచుండఁగా నొక్కదినం
 బాఠాకొమరుండు యదృ

చ్ఛారతిఁ జనె దుష్టబుద్ధిసదనంబునకున్.

37.

క. ఆమంత్రి కొలువులోనిమ

హామును లీక్షించి ముదితులై యెవ్వరివాఁ

డీముద్దులాడు నిఖిల

త్తామండల మేలురేఖ గలవాఁ డనినన్.

38.

క. విని విననివానిచందం

బున గీటునఁ బుచ్చి దుష్టబుద్ధి యతుల స

ద్వినయమున ననిపి యపు డా

తనయునకును ఋషులపలుకు తథ్యం బనుచున్..

39.

క. దండింప దలచి యప్పుడు

చండాలభటాలిఁ బిలిచి సచివుఁడు మీ రీ

కొండికపాపని బలి వా

రుం డని నెల వొసఁగఁ గింకరులు రభసమునన్.

40.

ఉ. పట్టి మదేభసింహశరభ ప్రముఖోగ్రతరాటవీతటిక

బెట్టి కృపాణిజేత జలిపింప గుమారుఁడు శౌరి నెమ్మదిక

గట్టిగ నిల్ప నపు గొడికాండ్రు కృపణ పలకాలిపిల్లవ్రేల్

ముట్టఁగఁగోసి మంత్రివరు ముందటఁబెట్టి కృతప్రణాములై..

క. దేవర చెప్పినయుడిగము

గావించితి మనిన మంత్రి కౌతుకహృదయుం

డై వరమునిభాషితము మృ

షావాదం బయ్యె నని విశంకత నుండన్.

42

చ. అచటఁ గుమారుఁ డంఘ్రివికలాంగులిభేదముఖాశ్రుజాలసం

కుచితముఖాబ్జుడై పదశకుంతమృగీవనదేవతల్ దయా

రచితహితోపచారముల రక్షణ సేయఁ గుళిందకుండు త

త్సచివునకుఁ విధేయుఁ డగుశాబరదేశవిభుండు వేటమైన్.

ఉ. అక్కడి కేగుదెంచి చరణాంగులివేదనఁ జాలఁ గుందియున్

స్రక్కక శ్రీహరిం దలఁచుసూనునిఁ జూచి కృపాసమగ్రుడై

యెక్కడివాడొ వీడు జగదీశ్వరలక్షణలక్షితాకృతిన్

జక్కనిపిన్న వాఁ డనుచు నైంధవమున్ డిగి బుజ్జగించుచున్.

క. హరిభక్తుఁ డితఁడు నేనును

హరిపదసేవకుడ నయ్యు ననపత్యుడనై

హరిఁ బలుమలు సొలయఁగ శ్రీ

హరి నా కిటు కరుణ చేసె నర్భకు ననుచున్.

45

క. కుండుఁడు కానీనుఁడు కృత

కుండు సహోధజుఁడు గోళకుఁడు క్రీతుఁడు ద

త్తుండు స్వయంప్రాప్తుఁడు సూ

నుం డౌరసహీనులగుజనుల కట్లగుటన్.

46

క. ఇతఁడు స్వయంప్రాప్తుండను

సుతుడని యంగీకరించి శోకము వారిం

చి తురంగముపై నిడి నం

దితుడై తనచందనావతీపురి కరిగెన్.

47

సీ. అరిగి నై నికుల నర్హప్రకారంబుల

ననిపి. యంతఃపురంబునకు నరిగి

జ్యోత్యుల యనుమతి శుభముహూర్తంబున

రాణి మేధావినీరమణి కిచ్చి

చంద్రుని నవ్వుహాసంబు గల్గుటఁ జంద్ర

హాసుం డనెడునామ మర్థిఁ బెట్టి

దాదులచే నిరంతరము సంతక్షణ

చేయింపఁ గట్టడ చేసి వేడ్కఁ

తే. బెనుపఁగాఁ దల్లిదండ్రులు ప్రేమమునను

విదియచంద్రునిగతి నభివృద్ధిఁ బొంద

నవని దున్నక పండఁ జన్నవిసి పిదికె

సురభులు జనంబు లానందభరితు లైరి.

48

మ. కర మర్థిన్ సుతునిం గృతోపనయనుం గావించి వేదాగమా

ర్థరహస్యంబులు దెల్పి కార్త్యుఖముఖాస్త్రప్రాధిమల్ నేర్పి సిం

ధురగంధర్వరథాధిరోహణసమర్థుం జేసి ధాత్రిధురం,ధరుఁ

గావించెఁ గుళిందకుండు జను లానందంబునం బొందఁగన్. 49

క. ఆచంద్రహాసవిభుఁ డు

ర్వీచక్రము ప్రజల నెల్ల శ్రీవైష్ణవమా

ర్గాచరణతత్పరులుగాఁ

బ్రోచెన్ రుక్మాంగదప్రభువు చందమునన్.

50

మ. పదియాఁజేడులనూఁగుమీసముల లేఁబ్రాయంబునం దండ్రీ

పం,ప దిగంతంబుల రాజులం గెలిచి కప్పంబుల్ వధూకాం

చనో,న్తదమాతంగతురంగరత్న నికురుంబం బాదిగా సర్వ

సం, పదలుక్ బ్రాక్తనరేఖ మీఱఁ గొని దృష్ట్యై న్నన్యముల్
గొల్వఁగన్. 51

— చంద్రహాసుఁడు రాజ్యము చేయుట —

చ. శతమఖవై భవుం డని ప్రజల్ జయ పెట్టుచు మ్రొక్కఁ జం
దనా,వతి కరుదెంచి తండ్రిపదవారిరుహంబులు గాంచి విక్ర
మా,ర్జితబహుసంపదల్ నగరు గ్రీక్కిటియించి కృతప్రణా
ముడై,యతివినయంబునన్ జననియంఘ్రిలకున్ బ్రణమిల్లి
భక్తితోన్. 52

క. జననీజనకులపాదము

లనవరతముఁ గొల్వఁ జంద్రహాసకుమారుం
గనుఁగొని కుళిందభూపతి

తను వెల్లను నివురుచును ముదంబునఁ బలికెన్. 53

క. జాలెలఁ బట్టింపుము పది

వేలు నయిదువేలు రెండువేలు నరయ సౌ
న్నా లరి కుంతలునకు మన
యేలిక తన్తంత్రి యతనియింటికిఁ బనుపన్.

54

క. అనిన విని చంద్రహాసుఁడు

జనకుని వీడుకొని ధన మసంఖ్యము బహువా
హ్యనరోష్ట్రఖర బలీవ
ర్దనివహములచేతఁ గన్ను దనియఁగఁ బంపెన్.

55

ఆ. మూఁడువగలపగిదిముడుపులు దెప్పించి

కలయ నొక్కబదరికమున నుంచి
కొంత లేశ్వరునినగరిపురోహితుఁ డైన
గాలవునకుఁ గౌతుకమునఁ బనిచె.

56

ఉ. పంచినఁ దీర్ఘకుల్ సచివుపాలికి నేగి కృతప్రణాములై
కాంచనరత్న భూషణసుగంధజటావలి వేలువేట య
ర్పించి కుళిందనందనుఁడు పెట్టినపత్రిక చూపి రాజుకుం
గొంచక దీని కేడుమణుఁగుల్ గొనివచ్చితి మంచు నిచ్చినన్.

చ. కొని చని కుంతలేశ్వరునకున్ వివరంబుగఁ జూపి చారుల
స్తన మలరించి పంచి జననాయకు డగ్గటి చంద్రహాసుఁ డి
చ్చినవివరంబు విన్నపము చేసి కుళిందకుఁ బట్ట రాజుచే
ననుమతుఁడై యమాత్యుఁడు రహస్యము చిత్తము నొత్త
రింపఁగన్. 58

ఆ. తమక మినుమడింప దళముతోడుత నాటు
యోజనములపయన మొక్కనాఁడె
తెరలి చందనావతీపురిముందటఁ
గాంచి యోధవరులఁ గలయఁ జూచి. 59

క. ముందు మహాటవి యిది యీ
సందున నమరావతీవిశంకటమహిమన్
గ్రందుకొనిన దౌరార కు
ళిందునిసౌభాగ్య మని యలీకప్రీతిన్. 60

క. అరుదేర దుష్టబుద్ధి కె
దురుగఁ గుళిందకుఁడు ప్రియసుతునితోఁ జని త
చ్చరణముల న్రాలి నిజమం
దిరమున విడియించి భక్తి నివ్వటిలంగన్. 61

క. బహువిధమనోజ్ఞ వస్తుని
వహములఁ బూజింపఁ గృతకవాత్సల్యభర

ప్రహసితముఖాబ్జుడై చం
ద్రహాసుఁ గన్దొని కుళిందునకు నిట్లనియెన్.

62

క. చందురునివంటివాఁ డీ

నందనుఁ డతిభాగ్యలక్షణయుతుఁడు నీ కే
చందమునఁ గల్గె ననినఁ గు

ళిందకుఁ డాద్యంతమును దెలియ వినిపించెన్.

63

ఉ. ఏ మృగయావినోదరతి నేగుచుఁ గౌంతలకంబుదండ రెం
డామడఁగల్గు నొక్కభయదాటవిలోనఁ బదాంగులీవ్యధన్
వేమఱు శ్రీహరిం దలఁచువీనిఁ గనుంగొని విష్ణుభక్తునిం
గా మదిఁ గాంచి యశారసునకన్న విశేషముగాఁగఁబెంచితిన్.

క. నాఁటి కయిదేండ్లవాఁ డను

మాట విని కృతంబు దలఁచి మానసమున న
త్తోటులమీఁదను బండులు

గీటుకొనుచు దుష్టబుద్ధికృత్రిమబుద్ధిన్.

65

క. ఇచ్చోట నేమి దలఁచిన

వచ్చు నపాయంబు తన కవశ్యము వీనిన్

బుచ్చెదఁ గౌంతలకంబున

కచ్చట మత్సుతుఁడు విషనిహతుఁ గావించున్.

66

క. అని తలఁచి యొక్కపత్రిక

తనతనయునిపేర నేకతమ్మ స్వహస్త

మున వ్రాసి ముద్ర పెట్టి స

వినయుఁ డగుచుఁ జంద్రహాసువిభునకు ననియెన్.

67

క. ఈపత్రిక నీ నొకఁడవ

నాపుత్రున కిమ్ము శోభనం బగు నచటన్

నీపను లన్న వినతుడై

వే పోయె నతండు పవనవేగాశ్వమూపైన్.

63

ఆ. నిమిషమాత్రం గౌరతలముఁ జేరి తత్పురీ

సవిధవివిధపుష్పసౌరభప్ర

మత్తచంచరీకమండలీముఖరితా

రామమధ్యగతిసరంబుఁగదిసి.

69

క. యువహంసచక్రసారస

నివహగరుద్భాషవికచనీరేజపుట

స్రవదమలమధుసురభిగం

ధవహంకురసపది వారితపథశ్రముడై.

70

క. తురగమును నీరు జలజా

కరమునఁ ద్రావించి తా వికచపుష్పఫలో

త్కరభరవినమ్రచూతాం

తరమరకతవేది నలవునం బవళింపన్.

71

—ॐ కుంతలేశునికూతురు వనవిహారమునకు వచ్చుట ॐ—

ఆ. కుంతలాధినాథుకూతురు చంపక

మాలినియును నయ్యమాత్యవరుని

తనయ విషయయును మదను నోమఁ దద్వన

స్థలికి వచ్చి రాత్తసఖులతోడ.

72

సీ. అలసతఁ జూపునొయ్యారంపునడపులు

వనమయూరములగర్వముఁ గుదింప

సఖుల వేనులుఁ బిల్చుసరసంపుటెలుఁగులు

మత్తకోకిలముఁమనసుఁ గలఁచ

నిటలంబుల నటించుకుటిలాలకంబులు

షట్పదంబులవిలాసముల గెలువఁ

దరళలోచనములధాళధశ్యంబులు

హరిణులసౌభాగ్య మవఘళింప

తే. దందడించుమనోరథోద్ధతవిహార

సరణిఁ జంపకమాలినీతరుణిఁ గూడి

మానినులు గోసి రవ్వనమంజరులను

సరసిసరసిజములఁ బెక్కుచందములను.

73.

ఆ. సచివపుత్రి విషయ శారీరవాసన

వనము గంధసారవనముఁ జేసె

గళితహారమణులఁ గమలాకరంబు ర

త్నాకరంబుఁ జేసె నలసగతుల.

74.

క. అంగన లపుడు చతుర్విధ

శృంగారము లలవరించి చెఱకువిలుతు నో

మంగ విషయ తత్సరసీ

ప్రాంగణనిద్రితునిఁ జంద్రహాసునిఁ గాంచెన్.

75.

చ. కని రశనాంఘ్రిరత్న కటకంబులు మ్రోయకయుండ నల్ల న

ల్లనఁ జని యక్కుమారునివిలాసము లేకటవాయఁ జూచి

మ్రోల నడవ సంచిత్రాటఁ బదిలం బగుపత్రిక వీడ్చి తండ్రివ్రా

సినకపటంపుఁబద్ధతికే జిత్తమునం బరితాప మందుచున్.

76.

క. విషమాస్త్రసమానునకు

న్విష మొసఁగఁ వ్రాసె దండ్రి నిర్దయుఁ డని య

న్విషమాక్షరపంక్తి దుడిచి

విషయ నొసఁగు మనుచు వ్రాసి వేడుకతోడన్.

77.

క. వెన్నిధి గని పోవగ లే

కున్న కృపణుమాడ్కి జిత్త మూటాడగ నా

కన్నె పరాధీనత నతి

ఖన్న యగుచు నింటి కెట్టకేలకు జనియెన్.

78

క. ఆలోన జంద్ర హాసుడు

మేలు కనుచు నపుడు తత్సమిపసరగ్గిప్ర

తూళితముఖుడై నడగని

బోలెమున గదల్చి నగరము బ్రవేశించెన్.

79

క. ఎడనెడ శుభశకునంబులు

పొడ గనుచును జొచ్చి దుష్టబుద్ధి నగరిచా

వడికడవాకిట దురగ

మ్ము డిగం బణిహరి గని ప్రమోదముతోడన్.

80

క. కొలు వున్న మదను గని చే

తులు మొగిచి కుళిందకునిసుతు డమాత్యునిలే

ఖలు గొనుచు మననగరిమో

సల నున్నా డనిన విని ససంభ్రము డగుచున్.

81

ఆ. కూర్చి నతని నెదురుకొని కౌగిలించి యే

కాంతమండపమున నధివసించి

యట గుళిందుసేమ మరయుచు దండ్రీవ్రా

యసము జూచి భక్తి నంది యందు.

82

సీ. స్వస్తిసమస్తప్రశస్తగుణాన్వితం

డవు దుష్టబుద్ధి నిజాత్తజు డగు

మదను దీవించి ప్రేమముగ బుత్తెంచిన

శుభలేఖ చంద్రహాసుడు కుళిందు

పట్టి కులస్థానపౌరుషాధికుఁడు నీ
 ధృబుగా మనకు నీతండ హితుఁడు
 కాన సందేహంబు మాని యీపత్రిక
 వీక్షించినప్పుడె విషయ నొసఁగు

తే. మనెడుపద్ధతిఁ జదివి భాగ్యంబు చేసె
 నస్తదీయసహోదరి యనుచు దైవ
 ఘటన నారాత్రిఁ గలుగులగ్నంబునన వి
 వాహ మొనరించె దేవేంద్రవైభవమున.

83.

ఉ. అంతట దుష్టబుద్ధి హృదయంబున నింతకుఁ జంద్రహాసుఁడుం
 గౌంతలకంబుఁ జేరుఁ దనకైతవమున్ ఫలియించు నంచు ని
 శ్చింతమతిం గుళిందకుని శృంఖలబద్ధునిఁ జేసి దుర్గమా
 ద్యంతము చూఱగై కొనిరయంబున మూడవనాటివేకువన్.

క. అంచల బెత్తల వడి జం
 కించుచు బంగారుపల్లకీ యెక్కి ప్రయా
 ణించునెడం గౌంతలక

ప్రాంచలమున నొకమహోగ్ర ఫణి యెదు రగుచున్.

85.

క. మానుషభాషల నిట్లను
 నే నీసదనంబులోనినిక్షేపములం

బ్రాణమువలెఁ గాచితి నికఁ

బో నగు నని చెప్పి కుతలముఁ బ్రవేశించెన్.

86

ఆ. పాముమాటఁ బాటిఁ బట్టక కౌంతల

కంబు చొచ్చి నగరిక్రందుఁ జూచి

చంద్రహాసునకు విషయఁ బెండ్లి నేయున

వ్యధముగా నెఱింగి వీపు విఱిగి.

87

క. ఏనేమి చెప్పి పంపిన

దా నేపని చేసె నని మదనుఁ బిలిచి దురా

త్తా నేటిదాఁకఁద్రోయవు

గా నాయానతి నిదేమి గావించి తనన్.

83

క. దేవరయానతిఁ దప్పిన

యావివరం బేది యని స్వహస్తలిఖితలే

ఖావాచకంబుఁ జూపిన

నావక్కాణంబుఁ జూచి యద్భుతపడఁగన్.

84

ఆ. మఱియుఁ దండ్రితోడ మదనుండు దేవర

యాజ్ఞఁ బ్రాణ మైనయనుజ నొసఁగి

హితజనంబు లెదుర నీతని కెడ రైనఁ

బ్రాణ మిత్తు ననుచుఁ బ్రతిన గొంటి.

90

క. అన్లుటయుఁ దనతనయునిమీఁ

ద నవిశ్వాసంబు పొడమి తన కపటము లో

నన పడిలపఱచె నంతటఁ

దనుజయు నల్లుడును వచ్చి దండముఁ బెట్టన్.

91

క. బాలహరిణములఁ జూచిన

క్రోలుపులిగతిన్ మనంబు గుబ్బతిల్లఁగ మి

థ్యాలాలనములు నేయుచు

నాలవదివసంబు శోభనము సాగించెన్.

92

చ. మఱుసఱినాఁటివేకువ నమాత్యుండు మేల్కని వంశ మంత

యుం, జెఱచిరి కూతురుం గొడుగుఁ జెల్లరె మీఁదటఁజంద్ర

హాసుఁ డెచ్చిరినఁ బ్రమాద మా ననుచుఁ జిత్తమునం దల

పోసి వీని నే, తెఱఁగుననైనఁ జంపెద యతిప్రవరోక్తులు
బొంకు చేసెదన్.

93

సీ. అని నిశ్చయించి బ్రహ్మఘ్న శిశుఘ్న గో
ఘ్నాదులఁ బలువు సంత్యజులఁ బిలిచి
కృతపడ్డతప్పు గాచితి నేఁడు నగరంబు
వెలుపలికోటలోపలిక రాళ
కాళికాభవనంబులో లీనులై యుండుఁ
డచ్చోటి కపరసంధ్యాముఖమున
నొంటి వచ్చినవాని గెంటి పోవఁగనీక
నతికుండు కండతుండములుగాఁగ

తే. నట్లు చేసిన నర్థరాజ్యంబు మీకు
నిత్తు మదనునితో డన నియ్యకొనుచు
నరిగి మూడవజామున నడఁగియుండె
జండిగృహమునఁ జండాంబుండలంబు.

94

— దుష్టబుద్ధి చంద్రహాసుని కాళికాగృహమునకుఁ బంపుట —

క. ఆవేశఁ జంద్రహాసుని
రావించి కరగ్రహాంతరంబున దుర్గా
దేవి భజించు టవశ్యము
గావున నీ వేగు చండికాగృహమునకున్.

95

చ. అనుటయుఁ జంద్రహాసవిభుఁ డట్టులకా కనె నంతఁగుంతలుం
డు నిజపురోధ గాలవుఁ గనుంగొని రాజ్యముమీఁదికోర్కి
గెం,టినది నిజంబుగాఁ దనువునీడకు మూర్ధము గానరాదు క
న్దొనఁగ నరిష్టలక్షణము కోరిక నా కెఱిగింపు నావుడున్.

క. దత్తాత్రేయుఁ డలర్కున
కి ల్లేఱుఁ గెఱిఁగించె వసుమతీశ్వర విను నీ
పు త్రుల మందకు మది నీ
చి త్తసమాధాన మిపుడ చేయఁగఁజాలున్.

97

సీ. ధ్రువవసిష్ఠారుంధతులఁ దనుచ్ఛాయయుఁ
- గాననివాఁ డేటిలోనఁ గడఁచుఁ
గిరణాన్వితాగ్ని నిష్కిరణార్కుఁ గనువాఁడు
మడియు నేకాదశమాసములను
బనిలేని పని బక్కబలిసిన బొసుక చి
క్కిన వాఁడు దెగు నెల లెనిమిదింట
నడుగుచొప్పునఁ బార్జియైన వ్రేళ్లయిన ఖం
డిత మైనవాఁ డేడునెలలఁ దప్పుఁ.

తే. గాకియైన గ్రద్దెన నులూక మైన
నెత్తి సోకిన వాఁ డాఱునెలలఁ గెడయు
స్నానమర్దనవేళల మేనిచర్త
మదరువాఁ డైదునెలలకు నంతరించు.

98

క. తననీడ వేఱె యొకలా
గున నుండిన వాఁడు నాల్గునెలలకు నీల్గు
ఘనరహిత మైనమెఱపు జ
మునిదెసఁ గనువాఁడు త్రెళ్లు ముష్టాసములన్.

99

క. తనబింబ మద్దమునఁ జూ
చినఁ దల లేకున్న వాఁడు చెల్లును రెన్నె.

ల్లను దనతనువు గమరు వల
చిన పక్షములోన వాడు జీవము దొఱుగున్.

100

తే. జలక మాడిన నవయవములకు మించి
హృదయమధ్యంబు జివ్వని యెండెనేని
నీరుగ్రోలిన దాహంబు నిలువ దేని
వాడు వేంచేయు నీరై దువాసరముల.

101

క. మనుజులలోచనములలోఁ
దనరూపముఁ గానకున్నఁ దనవీనులలో
ననువ్రేళ్లు వెట్టి చూచిన
ధ్వని వినబడ కున్నవాడు తడయక పొలియున్.

102

సీ. ఋక్షవానరముల నెక్కి పాడుచుఁ దాన
కాలునిదెస కేగఁ గంటి ననియుఁ
దనమూర్ధమున బొగ్గులును శిరోజంబులు
నుముకయు భక్షించుచుంటి ననియు
నగ్నుడై జైనసన్యాసి నవ్వుచు మ్రోల
గంతులు వేయంగఁ గంటి ననియుఁ
దైల మాపాదమస్తమునందు వడియంగ.
నుర్విపై నిద్రించుచుంటి ననియు

తే. నతిభయంకరమూర్తులై యస్త్రధరులు
తాలఁ గొని టువ్వి రనియును నీలిచీర
కాంత బడి దక్షిణము వోవఁగంటి ననియు
స్వప్నమునఁ గన్నవారికిఁ జావు ధ్రువము.

103

చ. జనవర యి ట్లరిష్టములు సంభవ మైన గురుద్విజామగా
 ర్చనజపహోమదానముల శాంతియొనర్తు రొనర్చి సర్వసం
 గనిరసనంబు నింద్రియనికారముఁ జేయుచు నీరు నీరుగూ
 ర్చినగతి జీవునిం బరముఁ జేర్తురు తత్త్వరహస్యకోవిదుల్.

క. అని గాలవముని చెప్పిన

జనపతి మదిఁ బాము కుప్పసం బూడ్చువిధం

బున రాజ్యము విడువఁదలఁచి

తనమంత్రి కుమారుఁ డగుమదనుఁ బిలిపింపన్.

105

క. చనుదెంచి మ్రొక్కి పని యే

మన మీయల్లుఁ డగుచంద్ర హాసుని వెను దో

కొని ర మ్మిటఁ జంపకమా

లిని నిచ్చెద ననినఁ గుట్టలితహస్తంజై.

106

చ. పనివిని ప్రాద్దు గ్రంకుపరిపాటిఁ బుకాంతరవీధిఁ గాళికా

ర్చనమునకొంటినేగెడిమఱిందిఁ గనుంగొని మంత్రియాజ్ఞ చే

కొని గమనించులా గెఱిఁగి కుంతలనాథుఁడు నిన్నుఁబిల్చితే

మ్మనఁ జను మేను నీప్రతిగ నర్చన చేసెదఁగాని శాంభవిన్.

తే. అని యతనిచేతి గంధపుష్పాక్షతములు

వరుసఁ గైకొని తా.నెక్కు వారువంబుఁ

జామరచ్చత్రములు నిచ్చి సచివతనయుఁ

డనిపి పంపిన నాచంద్ర హాసుఁ డరిగి.

108

—ॐ కుంశలుండు చంపకమాలిని బెండ్లిచేయుట ॐ—

చ. వినతి యొనర్చి నిల్వఁ బృథివీపతి గాలవసంయమింద్రుఁడౌ
సనమునఁ జంద్రహాసునకుఁ జంపకమాలిని బెండ్లి చేసి య
ల్లనకు సమస్తరాజ్యమును లోలత నిచ్చి విరక్తుడై తపో
వనమున కేగఁ బ్రాగనుభవక్షతసౌఖ్యము లేవగించుచున్.

క. అంతట మదనుండు నగర

ప్రాంతవనీచండికాగృహమునకు నిబిడ

ధ్వాంతమున నొంటిఁ జనఁ బశు

హంతలు పైఁబడి వధించి రాయుధహతులన్.

110

వ. ఇవిధంబునఁ జంద్రహాసుండు చంపకమాలినీ వివాహం
బునఁ గుంతలరాజ్యసింహాసనారోహంబునను సముత్సా
హంబు నొంది వందిబృందంబు పొగడ ముందటం గ్రండు
కొనుసందడి జడియ వారించువేత్రహస్తులయస్తోకసాహా
నినాదంబు రోదనీభేదనంబు సంపాదింప శంపాపరంపరాను
రూపదీపకలాపంబు లుద్దీపింప శచీసమేతుం డగునాఖిండ
లుండునుంబోలె వధూసమేతుండై పాండురమత్తవేదం
డంబు నెక్కి యక్కజం బగువై భవంబునం జనుదెంచి దుష్ట
బుద్ధి నగరిముందటఁ గుంజరంబు డిగ్గి యంతకుమున్ను
వచోహరులవలనం దనరాక యెఱింగి కలంగియున్న
మామకుం బ్రణమిల్లి యతనికిం దనవృత్తాంతంబును మద
నుండు కాలికాసదనంబున కరిగినవిధంబును జెప్ప నిప్పు

ద్రొక్కినపోలికం బొక్కిపడియుఁ గళవళంబు దక్కి తక్కిరి
ప్రియంబున నల్లునియుల్లంబు పల్లవింపం జేసి యనిపి యయ్య
మాత్యవరుం డత్యాహితంబున. 111

మ. తలయుం గోకయు వీడఁగాఁ బఱచి సుతాపంబునం గాళికా
నిలయం బొక్కఁడ చొచ్చి చచ్చినసుతు న్వీక్షించిశ్రీవిష్ణు భ
క్తులకుఁ రెండు దలంచుదోహలకు యుక్తుల్ గొల్పు నే
యంచుఁ ద,ద్యలిపీతోపలపాతభగ్నశిరుఁడై ప్రాణంబులం
బాసినన్. 112

చ. బలబలవేగఁ జండ్రిక నుపాసనచేయుతపోధనుండు దే
హళిఁ బడియున్నమంత్రివరు నాతనిసూనునిఁ జూచి యెట్లాఁగో
పొలిసిరి నిర్నిమిత్త మని పొక్కుచు వే చని చంద్రహా
సభూ,తలపతితోడఁజెప్పిన నతండురయంబునఁబాదచారియై.

— చంద్రహాసుండు డుష్టబుద్ధిని బ్రతికించుట —

సీ. కాలీగృహము సొచ్చి కూలినసచివుఁ ద
త్తనయునిఁ గని శోకతప్తుఁ డగుచుఁ
గదిసి వీరల నేడు బ్రదికింప కుండినఁ
బ్రజలచే నాడిక పడుదు ననుచుఁ
జతురస్రకలితవిస్తృతహామకుండంబుఁ
ద్రవ్వించి పావకుఁ దవులుకొలుపి
శర్కరాతిలపాయసఘృతంబులను గూర్చి
తనమేనికండలు దఱిగి వ్రేల్చి

తే. దేవిఁ గనుఁగొని చిచ్చక్తి వీవు హరికి
నగుట మచ్చిర మిత్తుఁ బూర్ణాహు తనుచు
ఖడ్గ మంకింప వైష్ణవి కరముఁ బట్టి
వాంఛితం బెద్ది వేడుము వరము ననిన.

114

క. వీరల మును బ్రతికింపుము
నారాయణమీద భక్తి నా కి మ్మన న
వ్వారాహి యొసఁగి నీకుఁ గు
మారులు గలిగెదరు బలసమన్వితు లనుచున్.

115

మ. అకలంకస్థితిఁ జంద్రహాసవిభుఁ డాయం బిల్చి తా హస్తమ
స్తకసంయోగము సేయుచుం బరమతత్త్వజ్ఞానముందెల్పించు
డికయంతర్హితయైన మామయుమఱింది న్నిద్రమేల్కొంచుపో
లికలేవన్ దివిఁ బుష్పవృష్టి కురిసెన్ లేఖుల్ ప్రశంసింపఁగన్.

క. జనవిభుఁడు చంద్రహాసుం
డు నమాత్యుని మదనుఁ దోకొనుచుఁ బురమునకున్
జనుదెంచి తల్లి మేధా
వినికిఁ గుళిందునకు మ్రొక్కి వినయముతోడన్.

117

తే. వేడ్కఁ జంపకమాలినీవిషయలందు
సొరిదిఁ బద్మాక్షమకరధ్వజులను గాంచి
హరిపరాయణుఁ డగుచంద్రహాసనృపతి
త్రిశతవర్షంబు లేలె ధాత్రీతలంబు.

118

క. ఈమహిమలఁ జెందుట సు
త్రామజ యాదుష్టమతి నఱకఁ బంపునెడన్

దా మునుభజించుసాల

గ్రామ మొకటి మ్రొంగె సందుకతమున ననుచున్. 119

క. సాలగ్రామజలంబులు

మాళిపయిం జల్లుకొనిన మానవులకు నీ

వేలాశైలావృతనిఖి

లేలాతీర్థములఫలము లేలా సేయన్. 120

సీ. మొగి జతుర్దశలోకములభరించుఫలంబు

చేరు సాలగ్రామధారణమున

ధారణీచక్ర మంతయు నిచ్చినఫలంబు

దక్కు సాలగ్రామదానమునను

సకలదేవతల నర్చన చేసినఫలంబు

పొందు సాలగ్రామపూజనమునఁ

బరమపావనవేదపారాయణఫలంబు

వచ్చు సాలగ్రామవర్ణనమున

తే. యతి యనంగ సాలగ్రామ మనఁగ భోగి

తల్పునకును జరాచరతనువు లనుచు

సంతతము బ్రహ్మ గొనియాడునంతకంటె

దుర్యమని చెప్పుచుండు శ్రీతులసిమహిమ. 121

క. శిరమునఁ బింఛముఁ జెవుల మ

కరకుండలములు నురమునఁ గొస్తుభ మర్థి

ధరియించు నంతకంటెను

హరిశ్రీతులసీదళంబు నవలంబించున్. 122

ఉ. ఈకథ విన్నమర్తుల కభీష్టచయప్రద మంచుఁ జెప్పి నా
 లీకభవాత్తసూనుఁడు నిలింపపురంబున కేగె విస్తయో
 త్సేకితఁ జంద్రహాసనృపశేఖరుభవ్యచరిత్రముల్ నృపా
 నీకముతోడఁ బార్థుఁడు గణించుచుఁ గౌంతలకంబు చేరినన్.

క. అన్నపతిసుతులు బలసం
 పన్నులు మకరధ్వజుండు బద్ధాతుండున్
 మున్నాడి పాటుతెంచిన
 జన్నపుహరులన్ వయాళిఁ జని కని రెదురన్. 124

చ. కనికొనిపోయి తండ్రిసముఖంబునఁ బెట్టినఁ జంద్రహాసుఁ డి
 ట్లను నిది ధర్మనందనుమఖాశ్వము దీనికినై ప్రయాసమొం
 దనిమిషగాట్సుతుండు తిరుగాడెడు సేనలతోడనంచుమున్
 వినఁబడుఁ బట్టినం గ్రతువు విఘ్నమగున్ మనధర్మసూతికిన్.

క. మీరలు పదై దుదివసము
 లీరెంటి సురక్షసేయుఁ డింతటిలోనే
 వారలు రాకున్న మఖ
 ప్రారంభమువేళ కనిపించుచు మనుచున్. 126

క. పలుకునెడఁ బార్థుసేనా
 కలకలముల్లు నిజపురోపకంఠసరణి ది
 క్కుల వ్రక్కలింపఁగా నల
 బలములతో మోహరించి బలములు నెదురన్. 127

క. శ్రీహరి సంతోషింపఁగ
 నాహవ మొనరింపఁ గలిగె నర్జునుతో నం

చూపించి నృపతి రణ స

న్నాహంబునఁ దత్పురాంగణంబున నిలువన్.

128

తే. అతనిఁ గని కృష్ణుఁ డనునింద్రసుతునితోడఁ

జంద్రహాసునిఁ బరమవైష్ణవునిఁ జూడు

వీడు జ్ఞానతపోవయోవృద్ధుగాని

క్రూరసమరాంగణమునఁ దారుణ్యతనుఁడు.

129

మ. అని కృష్ణుండు కిరీటికిం దెలుపుచో నాచంద్రహాసుండు నై

న్యనికాయంబులముంగలన్వరశతాంగారాధుడై వచ్చుదే

వునిఁ జక్రాసిగదాబ్జహస్తు మునిసేవ్యు న్భక్తితోఁ గాంచిగ్ర

క్కునమాణిక్యరథంబుడిగ్గి చని సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కినన్.

ప. హరియును జంద్రహాసునిఁ బ్రియంబునఁ గౌగిటఁ జేర్చు

చుం బురం, దరసుతుఁజూచి నా కితఁడు నమ్మినభక్తుఁ డవధ్యుఁ

డీవు సు, గరకుతుకంబు ద క్కితనిఁ గౌగిటఁ జేర్చు మటన్న

నేడు నా, కురుకుల మెల్లఁ బావనతఁ గూడె నిజం బని

కౌగిలించినన్.

131

తే. చంద్రహాసుండు నరుతోడ శమససూను

నధ్వరాశ్వంబు మామకరధ్వజునివ

శంబు చేసితి ననఁ దురగంబుఁ గొనుచు

నతఁడు నేతెంచి మ్రొక్కె గృష్ణార్జునులకు.

132

వ. తదవసరంబున రాజసమాజపూజితుడై చంద్రహాసుండు

వాసుదేవు సుధామధురవాగ్విలాసంబులం బ్రస్తుతించి

మహాత్మవంబున నిజపురంబునకుం గొనివచ్చి దుష్టబుద్ధి
మదనపద్మాక్షసహితంబుగా సమస్తబంధునివహంబుం గని
పించి కృష్ణపూజానిమిత్తంబునం జిదానందచిత్తుం డగుగాలవ
మునిసత్తముం బిలిపింప నయ్యోగివరుండు సచ్చిదానంద
మూర్తి యగు నద్దేవునిం గీర్తించి ముహూర్తమాత్రంబు
తన్మయుండై యుండెఁ గుంతలేశ్వరుం డొనర్చు నర్చనల
సంతసిల్లుచుఁ గంతుజనకుం డచ్చట దివసత్రయం బధివ
సించి నాలవనాఁడు కుళిందనందనుండు తనకు నర్పించిన
రాజ్యంబునం దదీయకుమారకుల మకరధ్వజపద్మాక్షులం
బట్టంబు గట్టె నట్టియెడ.

133

క. నందనులఁ జూచి పరమా

నందుఁ డగుచుఁ జంద్రహాసనరపతి యాగో

విందుని భజించి మోక్షముఁ

జెందెద నాయుట్ల కీర్తి జెందుఁడు మీరల్.

134

మ. అని దీవించుచు బుద్ధి చెప్పి చతురంగానీకినుల్ గొల్వఁ బా
ర్థునకుం దోడయి రా మఖాశ్వములు తోడ్తోఁ జొచ్చె నే
భూము లజ్జననాథుల్ గని కప్పముల్ గొనుచు శశ్వద్భక్తి
నేవింప వా,రనివేగంబునఁ దేజు లుత్తరసముద్రం బుద్ధతిం
జొచ్చినన్.

135

ఆ. అపుడు సకలనృపులు నంబుధి సాధించు

వెరవు దెలియలేక విహ్వలింప

హరి మయూరకేతనాదునప్రద్యుమ్న
హంసకేతుకారులద్వ_{న్}జ్వా_{న్} లగుట.

136

క. ఆయేవరయరదములకు

నేయెడ నడ్డంబు లేమి యెఱిగి దరి మహీ
నాయకుల నిలిపి తా న

త్తోయధి వెస నమ్మహారథులతోఁ జొచ్చెన్.

137

క. మకరాలయ మటు సొచ్చి వె

దకి యొండొకదీవి జీర్ణ తరఘనవటప

ర్ణకృతావకుంతనుం డగు

బకదాల్భ్యం గనియె వరతపఃప్రాగల్భ్యన్.

138

క. అందలు నచ్చోట నిజ

స్యందనములు డిగ్గి మ్రొక్క సంయమి మదిలో

నిందులకును హరి యెక్కడి

సందడి గొనివచ్చె నని యసహ్యపడంగన్.

139

మ. నరు డత్తాపసుఁ జేరి కేల్తొగిచి వింతల్ నీశరీరంబునం

దిరుగం బుట్టలువెట్టె సర్పములు వర్తింపన్ దరుల్ జానుకూ

ర్పరదేశంబులఁ బుట్టె గూండ్ల శకునవ్రాతంబు వర్తింప నీ

కరయన్ వాసము లేక నీచివికిమట్టా కేమిప్రా పయ్యెడున్.

తే. అనినఁ బార్థునిఁ గని పల్కు మునివరుండు

సంగ మతిదుఃఖ మని బ్రహ్మచర్య నున్న

నాకుఁ జాలదె యింతమఱ్ఱాకునీడ

యాయు వల్పంబు గృహ మేమి సేయ ననిన.

141

మ. బలభిత్సూనుఁడు విస్తయాత్తుఁ డగుచున్ బ్రాయంబు నీ

కెంత నిర్మలచారిత్ర యనం దపోధనుఁడు సుత్రామాత్తజుం

జూచి లెక్క లెటుంగన్ మృతు లైనరోమశుల మార్కం

డేయులం బేర్కొనన్, నలువల్ వింశతిసంఖ్యు లే నెటుంగ

నంతం బొంది రీసందునన్.

142.

సీ. కనిధు లేకోదకం బైన నిచటికి

వెల్లివెంబడి వచ్చు వేల్పునగర

మాసమయమున శాఖసహస్రాజాండ

పూర్ణమై యొకమట్టి పొదలుచుండు

నందు నేకదశంబునందుఁ జక్కనిపిన్న

బాలకుం డొక్కఁడు పవ్వళించుఁ

గోమలతరపదాంగుష్ఠంబు చిబుకుచు

నెడనెడ నవ్వుచు నేడ్చుచుండు

తే. నతనిదర్శనమున విలయాల్ల వమున

నుడ్డివడక సంచరింతు నా సుద్దులేల

నాటిపిన్నాతఁ డీయదునందనుండు

సరవి మిముఁ గూడి విరిగి యీచంద మయ్యె.

143:

క. బాలకుఁడు తొల్లి యిప్పుడు

తా లక్ష్మిం బెండ్లి యాడి తనయులఁ గని యీ

త్రైలోక్యగృహస్థుం జై

క్రాలెడు నని కృష్ణుఁ బిలిచి కౌఁగిటఁ జేర్చెన్.

144

తే. మదనజనకుండు మునికి నమస్కరించి

వింశతి బ్రహ్మకల్పసంవీక్షణుడవు

కాన విష్ణుండ వీవు నీకతన ధర్మ

పుత్రుమఖ మింక సఫలతఁ బొందు ననిన.

145

క. ఈగతి ననుమతి యిచ్చి మ

హాగర్వభరంబు వెట్ట నగునే నీకు

వాగీశ్వరుగర్వంబును

నాగర్వ ముడిగినకథ వినవె నీ వనుచున్.

146

తే. పద్మకల్పంబునం దొక్కపద్మభవుడు

రాజహంసంబు నెక్కి యగ్రమున నిలిచి

చింపి మట్టాకుచాటునఁ జివికి తపము

చేసి బడలక వేడు వాంఛితము లనిన.

147

క. ఆతనిఁ గని యే నెఱుఁగ వి

ధాతలు చని రిరువదిటఁ గృతముకడపట నీ

చేతివరముఁ గొనుకొఱకునె

యీతప మని నవ్వ నప్పు డిరువురనడుమన్.

148

మ. ధరణీచక్రము ప్రక్కలించు కొకయుత్పాతోగ్రవాతంబు ని

ర్భరవృత్తిం జనియించి వే తొకమహాబ్రహ్మాండభాండంబు

లోఁజూరు గాకుల్వలె బాటవై చుటయు నచ్చో నొక్క
పద్మాసనుం, డిరునాల్తోములవాఁడు మమ్ముఁగని మీరెవ్వారు
పూర్వం బనన్. 149

మ. చతురాస్యుం డను సత్యలోకనిజవాస్తవ్యుండ నాశిష్యుఁ డీ
యతివర్యుం డన నవ్వి నాయెదుర నీవా బ్రహ్మ నే నంచుఁ బ్రే
లితి నీశిష్యుఁడు నీవు నాయుడిగముల్ నేయుండు నాదన్తరు
ద్ధతినాతండును నేము వేతె యొక బ్రహ్మాండంబునకా దైర్ఘినన్.

సీ. అచ్చోట సుకృతులు నతివదాన్యులు నై న
పురుషులు మమ్ము మువ్వరను జూచి
యొక్కడివారు మీ రేలోకమున నుండు
రనిన నిట్లనియె నయ్యవ్వుముఖుఁడు
బ్రహ్మలోకంబు మద్భవనంబు వీరు నా
శిష్యులు నే సరసీజభవుఁడ
నన వారు షోడశాస్యవిరించిఁ గనిపింప
నతఁడుఁ గర్వమున మమ్మట్లపలుక

తే. నెత్తుకొని యమ్మహావాయు వేమిచెప్ప
నతని మమ్మును ద్వాత్రింశదాస్యధాత
లోకమున వైచె నిట్లు దూలుచుఁ గ్రమక్ర
మమునఁ బలువురు పద్మసంభవులతోడ. 151

క. చని కడపట సనకసనం
దనమునినేవితుని వేయితలలవిధాతం

గన నయ్యధోక్షజం డే

పని కిట వచ్చితీరి ఘోకు భద్రమె యనుచున్.

152

క. మీకృపకారణముగ నీ

లోకమ్మన నిలుతు నని పలుక నందలు నా

లీకభవులు మద ముడిగి వి

వేకమతిఁ మొక్కి పెక్కువినుతులు సేయన్.

153

తే. ఆసహస్రాననుఁడు వారి నాదరించి

కమలజుల నెల్లఁ దత్తత్సదముల నిలిపె

నాటనుండియు నిచట నున్నాఁడ నేను

వారిరుహనేత్ర గర్వ మెవ్వరికి మేలు.

154

మ. అనఁ గృష్ణార్జును లాత్మఁ జొక్కుచు మునిం బ్రార్థించి య

య్యాశ్రమా,వనివర్తించుహయంబులన్ గొనుచు నవ్వా

చందముం గొల్చి నా,రినిధిన్ వెల్వడి రాజలోకము ప్రహ

ర్షింప న్నిరాఘాతం,జని పైత్రోవ జయద్రథాత్మజుని

రాజ్యం బేపునం జొచ్చినన్.

155

క. చారులచే గాండివి మ

హారధికులతోడ వచ్చె నని విని గుండెల్

నీరై సైంధవతనయుఁడు

పేరోలగ ముండి బిట్టుపిలువడి చచ్చెన్.

156

చ. తనయునిఁజూచి దుస్సలపదంబులు తొట్టుపడంగనేడ్చుచున్

దననగరంబు వెల్వడి పృథాతనయుం డనిలోన మున్ను నా

పెనిమిటిఁ ద్రుంచి యిప్పు డిదె బిడ్డనిఁ జంపె ననాథఁ గావవే
ననుఁగృపనంచుఁ గృష్ణచరణంబులపైఁ బడఁబాఝఁడ త్తఱిన్.

క. అరదము గుప్పున డిగి సో
దరికిం బ్రణమిల్లి వలదు తనయవియోగా
తురత మనపాలిటికి నీ
హరి గలఁడు కృపాసముద్రుఁ డడలకు మనుచున్. 158

క. అంబుజనాభునిఁ గొల్చి ర
యంబునఁ బురి కరుగుదెంచి యాస్థానములో
నం బొలిసినసుతు శౌరి క
రంబున నిమురంగ లేచి ప్రణమిల్లుటయున్. 159

క. సభవా రందటు నాశ్చ
ర్యభరితులై మున్ను ద్రుపదరాజుసుతకు నీ
వభిమానము గాచిన భ
క్తిభయత్రాతపుగదా గదాధర యనుచున్. 160

సీ. కృష్ణారునులకు మ్రొక్కి నుతించి బహుగీత
వాద్యనృత్యములతో వై భవములు
నేయించి రపుడు కౌంతేయుండు సుతసమ
న్విత యైనసోదరి కతిముదమున
దంతావళాశ్వయూధములు మున్నుగఁగల్గు
ధన మసంఖ్యం బిచ్చి ధర్మతనయు

యజ్ఞంబుఁ జూడ రమ్మని వేడుకొని వారిఁ
గదలింప నేడు డగ్గలుటఁ దెలిసి

తే. వారువంబుల స్వేచ్ఛావిహార ముడిపి
కంసమథనుఁడు రాజలోకంబుఁ జూచి
ధర్మజుం డసిపత్రవ్రతంబు బడలి
సలుపుచున్నాఁడు కూర్చి కాసనమునందు.

161

క. తురగములఁ గూర్చికొని నృపు
లరుదెండు నిశాముఖంబు నప్పటికిని మీ
పరిణామస్థితులు యుధి
ష్టిరునకు నే నరిగి తెలియఁజెప్పెద ననుచున్.

162

— కృష్ణాడు దా నొక్కరుండు కరిపురంబు ప్రవేశించుట —

చ. కరిపురి చేర నేగి కుతుకంబునఁ దన్ని కటస్థజాహ్నా వీ
సరిదుపకంత నిర్మితవిశంకటకాంచనరత్నమండపాం, తరమున
సంయమిశ్వర సనాథుని ధర్మతనూజుఁ గాంచి యన్యురమథ
నుండు నెయ్యమున మ్రొక్కి ప్రమోదముతోడ నిట్లనున్.

క. జననాథ నీప్రతాపం
బునకును సవ తెద్ది సకలభూపాలుర న
ల్లనగెల్చి హయముఁ గొని నీ
యనుజన్తుఁడు వచ్చె నిదె మహావిభవముతోన్.

164

ఆ. అని మరాళకేతుఁ డాదిగాసకలరా

జన్యవరులఘోరసమరవిధము

జలధిలోనఁ దపము సలిపెడుబకదాల్బుభ్యఁ

దెచ్చుటయును వరుసఁ దెలియఁ జెప్పి.

165

వ. అచ్చటం బరివేష్టించినవిశిష్టజనంబులకుం గుశలప్రశ్నపూర్వ

కంబుగా నమస్కరించి కుంతికిం దల్లులకుం బ్రణమిల్లి తనకు

మ్రొక్కినభీమమూద్రేయసుభద్రాద్రౌపదుల నాదరించి

వృకోదరసహితంబుగా నిజగృహంబునఁ బ్రవేశించి రుక్మిణీ

సత్యభామాదిభామాజనంబులయుల్లంబులు పల్లవింప నక్క

పటవల్లవుం డించుకవడి వినోదించి మణిమకరతోరణపట్టపట

ధ్వజవిణానధూపధూమంబులం బురంబు శృంగారింప నియ

మించి ధర్మజానుమతంబునఁ బౌరజనబంధుపురోహిత వార

వధూజనంబు లర్హప్రకారంబులం గదల భీమాదియోధ

వరులతోడం జతురంగబలసమన్వితుండై బకదాల్బుభ్య

నెదురుకొనువేడుకం గదలి నిరర్గళసౌరభోద్ధారివిహారవనీ

సమీపంబున నర్ధచంద్రశ్యాహంబు వన్నించి నిలిచె నంతట

భానుమంతుం డపరసరస్వంతంబు చెంత నిలిచె.

166.

సీ. సురభిచంపకతైలవరిషేచనోజ్జ్వల

త్కరదీపికాపరంపరలతోడ

నభినవాంబరపుష్పహారాంగరాగశృం

గారితరాజలోకంబుతోడ

మందరమంథానమథితాంబునిధిఘమం

ఘమిత నాసీరసంకులముతోడ

నిబిడాంబుధరగర్భనిర్భేదనారంభ

చటులమాణిక్యధ్వజములతోడ

తే. హాటకానర్థ మణిశిబికాధిరూఢుఁ

డైన బకదాల్బ్యుతోడ మాద్యత్కరాళ

సవనహాయములతోడ గాండివధరుండు

కౌతుకముతోడ హరిసేనఁ గదిసె నపుడు.

167

తే. ఎదురుకొని పౌరభామిను లింద్రసుతుని

మాళిపైఁ జల్లుకొవ్విరుల్ మానికములుఁ

గ్రమ్ముకొని యమ్మహాస్థలి గంధవతియు

రత్నగర్భయు ననుట సార్థకముచేసె.

168

క. బకవైరిముఖ్యు లత్తటి

బకదాల్బ్యమునీంద్రపాదపద్మములకు వే

డుక మ్రొక్కి యపుడ పైనయ్య

ప్రకరంబులఁ గలసి కగిపురము సొచ్చుటయున్.

169

క. భూపాలకు లందఱు వివి

ధోపాయనహస్తులై యనూనక్రతుదీ

క్షౌపరుఁ డగుధర్మతనయు

శ్రీపాదంబులకు నెరఁగిరి ప్రమోదమునన్.

170

ఆ. అపుడు విదురముఖ్యులైన బాంధవసము
త్కరముతోడ నోలగమున నున్న
యాంబికేయునకుఁ బ్రియంబున నెఱిగించె
శౌరి వరుసతోడ సకలనృపుల.

171

సీ. ఇతఁడు నీలధ్వజుం డీశౌర్యనిధిపుత్రి
స్వాహుకు మగఁడు వై శ్వానరుండు
బభ్రువాహుఁ డితఁడు పార్థుని బ్రదికించె
రణములో జీవదరత్నమునను
జంద్రహాసుండు విస్తయచరిత్రుం డితం
డలిగినఁ బంకింతు రమరులైన
బర్హి కేతనుఁ డీన్యపాలుఁ డే నడిగిన
సగ మిచ్చెఁ దనువు నిశ్శంకఁ గోసి

తే. యితఁడు హంసధ్వజుఁడు వీనిసుతులశిరము
లాజి రుద్రుండు ధరియించె హారములుగ
వీరవర్త జమునిమామ వీరియట్ల
యొకరికిని నొక రధికు లీయున్ననృపులు.

172

చ. అని వినిపింప నప్పు డమరాధిపసూనుఁడు వచ్చి ధర్మనం
దనునకు నమ్ముడై కెళవునన్ భజియింప ముదశ్రు పూరలో
చన యయి కుంతి క్రీడిబహుశస్త్రగణవ్రణితాంగముం గ
రంబున నిమిరెం దనుం గదిసి మ్రొక్కినకర్ణజుఁ గౌగిలిం
చుచున్.

ఉ. ద్రౌపదియోషధుల్ గొనుచు రా ననుయాయమురారిము.
ఖ్యనా, నాపృథివీశ్వరుండు యమనందనుఁ డధ్వరభూమిశు.
ద్ధిగాఁ, బాపదోడంగె నాటువృషభంబులఁ బూనినమే
టినాఁగటం, దాపసకోటి మంత్రపఠనంబులతోఁ జనుదేర న
త్తఱిన్.

174.

క. ఆదీక్షితు మణికుంభ
స్వాదువిమలగంధసారసలిలంబులఁ గుం
తీదేవకీయశోదలు
సాదరులై చేసి రప్పు డభిషేకంబుల్.

175.

ఆ. తొలుత నెనుమనూటతొమ్మిదిపైఁ డిట్టి
కల సుపద్మరూపుగా నమర్చి
యిట్టు లొకటి కొకటి కినుమడిసంఖ్యగా
గరుడవేదిపంచకంబు దీర్చి.

176.

సీ. శాస్త్రోక్తి నిష్ట కాచయనంబు చేసి య
ప్రద్వారసవనమండపము నట్ల
కనకంపుటిటికలఁ గట్టించి వివిధర
త్నవితానతోరణధ్వజము లెత్తి
బదరిబిల్వపలాశబహువారయూపంబు
లాలునైదును నైదునైదు నిలిపి
సుక్నువోలూఖలజుహువులు మొదలైన
యజ్ఞసంభారంబు లలవరించి

తే. వింశతిబ్రహ్మకల్పజీవిత వివేక

పారగుం డగుబకదాల్భ్య బ్రహ్మః జేసి
యాగమరహస్యనిస్సంశయక్రియాతి
చతురు సాత్యవతేయు నాచార్యుః జేసి.

177

— ధర్మజ్ఞా దశ్వమేధంబు కావించుట —

వ. వసిష్ఠ వామదేవ రోమశ సుమంత గాలవ కపిల సౌబరి
భరద్వాజ భాగురి రైభ్య జమదగ్ని జతుకర్ణ కౌండిన్య
గౌతముల ఋత్విజులంగా వరియించి, అరుణి పులహాప
మన్యు విశ్వామిత్ర మధుచ్ఛంద విభాండక ధౌమ్యవాయు
భతుల రక్షోఘ్నమంత్రంబులు పఠియించుచు బహిర్ద్వా
రంబుల నుండనియమించి ధర్మనందనుండు మృగశృంగ
ధరుండును రురుచర్మవసనుండును గుశాసనుండును నై
యున్న సమయంబునఁ బరాశరాత్మజుండు రాజలోకంబు నవ
లోకించి మీరు కశత్రసమేతులై జాహ్నువీపవిత్రోదకం
బుల నజాతశత్రునభిషేకింపవలయు నన ననసూయాత్రులును
సరుంధతీవసిష్ఠులును రుక్తిణీకృష్ణులును హిడింబాభీమనేను
లును సుభద్రాష్టనులును మాయావతీప్రద్యుమ్నులు నుషా
నిరుద్ధులును బ్రభద్రావృషకేతులును నీలావతీమయూర
ధ్వజులును బ్రభావతీయావనాశ్వులును సునందానీలకేతు
లును ధమ్నిల్లానుసాల్వులును మొదలుగాఁ జతుష్షష్టిదంప
తులు బద్ధపల్లవకలశంబులు గోనుచు మందమందగమనం

బునఁ గదలి ముందటఁ గ్రందుకొని గీతవాద్యనృత్యంబులు
 బెరయ గజాధిరూఢులై విప్రకన్యలు చల్లుమాక్తికంబులు.
 నెరయ మునిపరితవేదమంత్రంబులు మొరయఁ గుంతిదేవకీ.
 యశోదలం బురస్కరించుకొని యరుగునవసరంబున. 178.

క. నారదుఁడు సత్యభామా

గారంబున కరిగి పూజఁ గైకొని హరి నీ
 కూరిమిప్రియఁ డందు విపుడు
 దా రుక్మిణి కిచ్చెఁ బెద్దతన మె ట్లనినన్.

179.

శా. రాజన్యుల్ సకళత్తులై యరుగుదేరం జామరచ్చత్రవి
 భ్రాజిష్ణుం డగుకృష్ణఁ గూడుకొని దాంపత్యంబునన్ రుక్మిణీ.
 రాజీవానన యేగ నీచనపు వ్యధం బయ్యెఁ బొమ్మన్న స
 త్రాజిత్పుత్రియనున్దనున్దఱచునేప్రాణేశ్వరుండయ్యెడన్.

క. అని తనకేలీసాధం

బున నున్నమురారిఁ జూప ముని విస్తితుడై
 వనజోదరుఁ డెయ్యెడ లేఁ
 డని కొనియాడుచు నిజేచ్ఛ నరిగెన్ బిరవన్.

181.

తే. మేలములతోఁ జతుష్పష్టిమిధునములును

బద్ధచేలాంచలంబులై ప్రసవగంధ
 పూజితస్వర్ణ కుంభసంపూర్ణ జాహ్న
 వీపవిత్రోదకంబులు వేడ్కఁ దెచ్చి.

182

సీ. శుభతూర్ణరవము భూనభములఁ బూరింప
 విహితమంత్రములు ఋత్విజులు చెప్ప
 మఖివాహమునకు హేమకటాహమునఁ బోసి
 యమసూతి కభిషేక మాచరింపఁ
 బూతాత్మఁ డగుధర్మపుత్రుండు పరమసం
 యమివరేణ్యులపదాబ్జములు గడిగి
 కనకాసనము లిడి కౌశేయగంధమా
 ల్యవిభూషణముల నలంకరించి

తే. యుక్తదక్షిణ లర్పించి యూపబద్ధ
 హయముఁ బొంచాలియును దాను నర్చిఁ బూజ
 చేసి వలగొని-వహ్నిరోచిర్ముఖమునఁ
 జెంది గంధర్వలోకంబుఁ జేరు మనిన.

183

క. సాభిప్రాయత నది పో
 థాభినయముఁ జూప నకులుఁ డశ్వహృదయత
 త్వాభిజ్ఞఁ డగుట ధర్మత
 నూభవునకు విన్నవించెను విచిత్రముగన్.

184

తే. క్రతువులకు నెల్ల హరి కర్తకరుఁడు గామి
 స్వర్గఫలమాత్ర మిపుడు సాక్షాత్కరించి
 శౌరి యున్నాఁడు మామకాస్యమున ననుచు
 సభికులకుఁ జెప్పె ననఁ గృష్ణసహితములు.

185

మ. క్రతుగంధర్వము మంత్రపన్నముల సుస్కారంబు గావించి
 ది,వ్యతపోగణ్యుడు ధౌమ్యుఁ డాహాయము సవ్యశ్రోత్ర
 కోణంబు పీ,డితముం జేయఁ బయఃకణప్రకర ముష్ఠీనంబుగాఁ
 జూచి వి,స్తితులై పాండవముఖ్యు నధ్వరసభాసీనుల్ ప్రశం
 సింపఁగన్. 186

క. మారుతి పురోధయనుమతి
 దోరసిచే హయముశిరముఁ దునిమిన నది య
 ధారణిఁ బడక దివికిఁ దే
 జోరూపముతోడ నెగసి సూర్యునిఁ గలసెన్. 187

క. మురహారుఁ డత్తురగకళే
 బరము విశసనంబు సేయఁ బటుతర మగు నా
 హరితేజము హరిఁ గలసెను
 గర మరుదుగఁ బలలరాశి కప్పుర మయ్యెన్. 188

క. మును లయ్యపఘనసారము
 ఘనసారం బైనఁ జిత్రకర మిది కుంతీ
 తనయాగ్రణి నీభాగ్యం
 బున కెయ్యది మేర యనుచుఁ బొగడుచు నుండన్. 189

క. ఆహయకర్పూరము ప్రథ
 మాహుతిగాఁ జేసి స్రువము నాచార్యుడు కౌ
 తూహలమున నింద్రాయ
 స్వాహా యనఁ జేయి సాచి శతమఖుఁ డందెన్. 190

సీ. అట్లు వేదవ్యాసుఁ డాహుతు లొసఁగఁ బ
 వ్యాయంబున నిలింపు లందుకొనిరి
 యాహోమమున సచరాచరత్రై లోక్య
 మునఁ జాల సంత్పత్తి పొదలె నపుడు
 సురభి పురోడాశసోమపానముల నా
 నందించె ఋత్విగ్గణంబు వరుస
 యమతనూభవుఁడు పూర్ణాహుతి వేల్చి బాం
 ధవులతో నవభృథన్నాన మాడ

తే. సోమయాజులఁ జూచి కృష్ణుండు నగుడు
 గదిసి యందంద బిగియారఁ గౌఁగిలించె
 నాయరుంధతి యనసూయ లాదియగువ
 ధూజనం బిచ్చె వివిధసీరాజనములు.

191

తే. మాని బకదాల్బ్యునకు రత్నమయవృషంబు
 దాన మిచ్చి పరాశరాత్తజున కఖిల
 వసుధ యాచార్యదక్షిణ యొసఁగ నతఁడు
 తిరుగ నమ్మినధన మిచ్చె దీనులకును.

192

చ. అరదము సింధురంబు ననుయాయించతుష్కము భార మర్థము
 న్నరిదశకంబు గోశతము నాలుగుమానలు ముత్తియంబులు
 గురుకులనూలి ఋత్విజులకుఁ బ్రతిహారుల కర్థి నిచ్చి యం
 దఱకుఁ దదర్థముఁ ధనము లన్యసదస్యుల కిచ్చె దక్షిణల్.

తే. కోటిసోన్నాలు దశశతఘోటకములు
 వారణశతంబు నొక్కొక్కవరుస తొడవు

లిచ్చె వేర్వేరునృపతుల కిందు రెట్టి
యాదవుల కెల్ల నర్పించె నాదరమున.

194

క. అనిలసుతపార్థమాద్రీ
తనయులు మన్నించి బహువిధము లగుమణిమం
డనముల రుక్మిణి మొదలగు
వనితలఁ బూజించి గధికవాత్సల్యమునన్.

195

చ. అతులితభక్తిఁ గృష్ణుఁ గనకాసనసంగతుఁ జేసి రత్నసం
తతుల నలంకరించి యమనందనుఁ డర్చిలి ధారవోసె ద
త్కృతుఫలమమ్మహాత్మునికరంబున నప్పు డనల్పకల్పక,క్షితిరు
హపుష్పవృష్టి గురిసెన్ మొరసెన్ దగ దివ్యదుందుభుల్.

చ. మఖపరివూర్తిఁ గన్గొని సమస్తజనంబులు నుబ్బి వేనవేల్
ముఖముల ధర్మనందనుఁ బ్రమోదమునం గొనియాడి రప్పుడ.
య్యఖిలనృపాలకోటికి మహర్షులకుం దనపాకచాతురీ,సుఖ
మెఱిగింప గంధవహసూనుఁడు విందని చెప్పె నేర్పునన్.

క. బిరు సంతగాక నడిమికి
మురియక ననుబ్రాయి వడి చిముడఁబాటక యే
బెరికియును లేక మిక్కిలి
గరగర నగు నేలుప్రాలకలమాన్నంబుల్.

198

చ. సరములరీతిఁ గ్రొన్నెలలజాతి బిసంబులభాతిఁ బద్మకే
సరములభంగిఁ దారకలసంగతిఁ దార్పులమాడ్కిఁ బుష్పమం
జరులవిధంబునన్ మణులచాడ్పునఁ బెక్కులుగంధతైలపా
కరచితముల్ విచిత్రములు కమ్మనినైఁ దపుఁబిండివంటలున్.

ఆ. పత్ర పుష్ప మూలఫలశలాటువులచే
బహువిధములశాకపాకములును
భిన్నరుచులు గానిపింప నిమేషమా
త్రంబులోన నాయితంబు సేసె.

200.

క. పరిపరిధూపంబుల నర
విరులతెరల రత్నదీపవితతుల నూర్ణా
స్తరణములఁ బొలుచురావులఁ
బరమముషులు నృపులు వరుస బంతులు సాగన్.

201

తే. పసిడియెడ్డెనలను మించుపద్మ రాగ
భాజనంబుల వడ్డించుబహుపదార్థ
వితతు లమరెను మేరుసంగతసహస్ర
కనునిఁ బొదివినచిత్ర మేఘములకరణి.

202

క. అత్తటి పద్మసయుతము
ల్పిత మలర భక్ష్యభోజ్యలేహ్యదికముల్
మత్తచకోరాక్షు లిడం
గుత్తుకబంటిగ భుజింపఁ గొందలుతపసుల్.

203.

సీ. చింపివల్కము లేమిచేసెడి దనఁ గావు
నెఱవై నకండమండఁగలుగాని
తెగినజందెము లేల తెచ్చెద రనఁ గావు
వినుఁ డివి సన్న సేవియలుగాని
యాదుంబరము లనర్హము లొల్ల మనఁ గావు
నమలిచూడుఁడు మోదకములుగాని

ఘనపుంజము లేలపెట్టెద రనఁ గావు
నీపాదమాన ఘేనికలుగాని

తే. యంచు వాచయములు వల్క నబ్జముఖులు
నగుచు నొడఁబడఁజెప్ప నందలు యథేష్ట
రుచుల భుజియించి వార్చి కర్పూరవీటి
కాసుగంధప్రసూనసౌఖ్యములఁ దనిసి.

204

క. అనిలజునిఁ బెక్కుభంగులఁ
గొనియాడుచు సవనవాటిఁ గొలు వున్నతఱి
జనుదెంచిరి తమలోపల
నెనయక కలహించుకొనుచు నిరువురువిప్పుల్.

205

క. ఆవిప్పు లపుడు ధర్మజు
దీవించి వివాద మొకటి తీర్చ నగు ననన్
మీవాదము దీర్చెదరు స
భావరు లీయరుణిపులహాబకదాల్బుభ్య లనన్.

206

తే. వినుఁడు నే యజ్ఞశర్త నీవిష్ణుశర్త
చేత నొకవృత్తిఁ గొంటి నాక్షేత్ర మిపుడు
దున్న నం దొకనిక్షేప మున్నఁ దన్నుఁ
బిలిచి కైకొను మన్న నొప్పించుకొనఁడు.

207

క. నావిష్ణుశర్త యిట్లను
నే వృత్తి క్రయంబునకును నిచ్చినపిదపన్
నావిత్తమె ధర్మ మెఱుంగఁ
డీవెఱి యటన్న వెన్నుఁ డిట్లనె నగుచున్.

208

క. తెగ దిప్పుడు మూన్నెల్లకుఁ
దగ వడుగఁగ రండు దీర్చెదను బొండు వృథా
జగడింపకుఁ డన వారలు
నగరికె నిక్షేప మొప్పునముచేసి చనన్.

209.

మ. యమసూనుం డనుఁ గృష్ణుఁ జూచి బకదాల్భ్యవ్యాసకణ్వా
దిసం,యము లుండన్ దెగుఁదెంపు సేయ కిటు లేలా వారిఁ
బొమ్మంటి వ,న్న ముకుందుం డను నీసమక్షమున నానాసౌ
ఖ్యగోష్ఠిన్ వినో,దములన్. బ్రద్దులు పుచ్చ నెక్కడివివా
దం బంచు న ట్లంపితిన్.

210.

క. అంతఁ గలియుగము చొర నీ
శాంత ముడిగి వారు మగుడ జగడింప ధనం
బంతయును బంచి యిచ్చెద
నంతియకాదు విను కలియుగాచరణంబుల్.

211.

సీ. ఆమ్నాయపథవిహీనాచారములచేతఁ
బ్రబలు నన్యోన్యవైరములచేతఁ
నన్యాయవర్తను లైనరాజులచేత
సమకొన్న దుర్వ్యసనములచేత
ధర్మపత్నీనిరాదరకృత్యములచేతఁ
బ్రభవించువేశ్యాభిరతులచేతఁ
బరధనపరదారహారణబుద్ధుల చేత
నలమినఘోరమోహములచేత

తే. జాలికాదులచేత దూషకులచేత
 బ్రల్లదులచేత వంశనాపకులచేత
 డాంబికులచేత బచ్చిబండగులచేత
 గల్లరులచేత దర్పించు గలియుగంబు.

212

క. సొరిది ననాచారంబుల
 మురు వగుచుం బ్రథమపాదమున గలిమహిమం
 బెరుగును వడ్లును గలిపిన
 కరణి వర్ణాశ్రమములు కత్తరి గలయున్.

213

క. ఆసమయంబున ధర్మజ
 నే సోమకులంబునను జనించి కుటిలులన్
 శాసించి ధర్మణి పాలన
 చేసెదఁ దగ సాశ్వనారసింహుడ నగుచున్.

214

చ. అని వినిపించి శౌరి శమనాత్మజుఁ డర్థిలి నిచ్చుపూజ గై
 కొని సకుటుంబుడై నృపతికోటి భజింపఁగ ద్వారకాపురం
 బున కనురక్తితో నరిగి పూర్వపదంబుల నిల్పె రాజులన్
 జననుతుఁ డాయుధిష్ఠిరుఁడు సర్వధరిత్రియు నేలె నున్నతిన్.

మ. అనువారంబు నజాతశత్రుహయమేధారంభమున్ యావనా
 శ్వనృపాలాదిమహీశవర్తనములున్ సద్భక్త బొటించి వి
 న్నను రామాయణభారత శ్రవణకన్యాగోసహస్రక్షమా
 ధనదానాధికపుణ్యముల్ దొరకు మర్త్యశ్రేణికశ్రాంతమున్.

క. ప్రేమమున శ్రోత వక్తకు
 జామికరహయము ధవళచామరములు నా

నామణివిభూషణంబులు

గ్రామముఁ గృపసేయవలయు గ్రంథసమాప్తిన్.

217

క. అని జై మిని వినిపించిన

జనమేజయజనవిభుండు సంతసమున న

మ్మనివరుని గౌరవించుచు

వినియెం దరువాతికథలు వేడుక ననుచున్.

218

సీ. నీకును మల్లమాంబౌకుమారునకు సో

మకులాంబునిధిపూర్ణి మావిధునకు

భరతకీర్తికిఁ దులాపురుషాదిదానాంబు

జంబాలితాస్థానసౌధునకును

బరరాజభీకరధరణీవరాహున

కాత్రేయగోత్రపవిత్రునకును

గుండయనరసింహమండలేశ్వరునకు

నభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధి

తే. కరముగా భారతీతీర్థగురుకృపాస

మృద్ధసారస్వతుఁడు సత్కవీంద్రసఖుఁడు

కుకవిమల్లకపోల్లసత్కులిశహస్త

పల్లవుఁడు చెప్పెఁ బినవీరభద్రసుకవి.

219

శా. గౌళీమానసరాజహంసకుకురీకందర్ప చోళీకపా

లాలంకారశకీకరార్పితవిలాసాకల్ప లాటీకళా

కేళీకౌతుకమాళవీమధురసంగీతాదరస్వాంత నే

పాళీకుంకుమపంకలిప్తకుచకుంభన్యస్తహస్తాంబుజా.

220

పాదభ్రమకము.—

క. వీరవర్ణై రవరవీ

సారసభరసౌధయాధసౌరభసరసా

వారణధ్యరణరవా

తారభవనతానమావతానవభరతా.

221

మత్తకోకిల.—

శర్వరీశకులావతంసయశః స్రుతాపవిభూషణా

గర్వితాహితగాయమీసరగండభీకరవిక్రమా

పూర్వవిశ్వవసుంధరాభృదపూర్వదిక్టహారకా

నిర్విశేషవిమానుబంధురనిత్యసత్యగుణోదయా.

222

గద్యము. ఇది భారతీతీర్థ శ్రీచరణకరుణాపాత్ర గాదయామాత్య
పుత్ర వినయవిద్యాసముద్ర పినవీరభద్రప్రణీతం బైన జై మిని
భారతంబునం దశ్వమేధపర్వంబున సర్వంబును అష్టమా
శ్వాసము.

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి

‘వావిళ్ల’ ప్రెస్సున ముద్రితము.—1953.

337

❖ ని ఘం టు వు ల ❖

	ప్రతి 1-కి రు.	ప.
వావిళ్ల నిఘంటువు (అ-జ వఱకు) 1-వ సంపుటము	...	10 0
డిటా (క-ఇ వఱకు) 2-వ సంపుటము	...	1 0
డిటా (ట-క్ష వఱకు) 3-వ సంపుటము	...	అచ్చ
శ్రీ వేంకటేశ భాగ్యము, పద్యకావ్యము	...	0 0
బాలచంద్ర వయము, అలఘువాముది	...	1 0
షడ్భాషానుంజరి, ఆరుభాషల ఒకే జాబితా	...	2 8
తెలుగు సామెతలు with English Translation by Captain Carr	...	2 0
శబ్దార్థచంద్రిక, శ్రీమహాకాళి సుబ్బారాయకృత ఆంధ్ర నిఘంటువు Sankaranarayana's English Telugu Dictionary, శంకరనారాయణగారినిఘంటువు (ఇంగ్లీషు పదములకు తెలుగు అర్థములు)	...	5 0
,, (తెలుగు పదములకు ఇంగ్లీషు అర్థములు)	...	12 0
English-Telugu Pocket Dictionary ఇంగ్లీషు-తెలుగు చాకెట్టు డిక్షనరీ	...	5 0
Translation Guide [English to Telugu & vice versa]	...	2 0
సంస్కృత-ఆంధ్ర నిఘంటువు	...	5 0
త్రికాండశేషము, సటీక	...	1 12
విశ్వకోశము, (విశ్వనిఘంటువు) సటీక	...	2 8
మేదిసీకోశము	...	4 0
వోగావి., వికాక్షరీకోశము	...	1 0
అమరము, ప్రథమకాండము మూలము పె	...	0 4
,, ,, టీక	...	0 10
ఆంధ్ర నామసంగ్రహము, మూలము	...	0 3
,, టీక	...	0 10
అమరము 3 కాండలు, మూలము	...	1 0

వావిళ్ల గామస్వామికాస్తులు అండ్ సన్స్,

పోస్టుబాక్సు 1372, మద్రాసు. 1.

మనసు ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	RR11/02 5188
పుస్తకం పేరు	శ్రీమద్విశ్వకర్మము
తారీఖు	9.1.2024
ముందు లెట్టు	yes
వెనుక లెట్టు	yes
మొత్తం పేజీలు	365
పెద్ద సైజు పేజీలు	no
భాగ పేజీలు	CF 337
లేని పేజీలు	no
తయారు చేసినది	S.rahulshah
పేజీలు విడదీసినది	S.rahulshah
స్కాన్ చేసినది	prathiyusha
పరీక్ష చేసినది	rohith
పేజీలు పరిచూసినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చెయ్యబడినది	no
తప్పులు	no
పరిస్థితి	good